

SERVICEDOCUMENT BIJ HET LEERPLAN VERZORGING DERDE GRAAD BSO

Januari 2015 (D/2014/7841/033)

Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs
Guimardstraat 1, 1040 Brussel

Inhoud

Inleiding	
1 Pedagogisch kader	p.4
1.1 Christelijk opvoedingsproject	
1.2 Welke pedagogische principes of welke pedagogische visie ligt aan de basis van het leerplan	p.5
1.3 Relatie 2 ^{de} – 3 ^{de} graad	p.8
2 Juridisch kader	p.16
3 Didactisch kader	p.23
3.1 Algemeen	
3.2 Geïntegreerd werken	p.34
3.3 Stage	p.37
3.4 Geïntegreerde proef	p.47
3.5 Evalueren van het vak Verzorging in de 3 ^{de} graad	p.48
3.6 Taalgericht vakonderwijs	p.59
3.7 Wenken bij de leerplandoelstellingen	p.63
4 Organisatorisch kader	p.182
Bijlage	p.196

Inleiding

In september 2012 starten we met de implementatie van een nieuw leerplan voor de 3de graad Verzorging. In 2013 (ingang september 2014) wordt het leerplan na overleg met de inspectie licht herwerkt. In het leerplan werden enkel de wettelijk verplichte onderdelen opgenomen. Voor de andere onderdelen schreven we - de pedagogische werkgroep Personenzorg in samenwerking met de pedagogisch begeleiders – dit servicedocument. We willen dit document beschouwen als een groeidocument. Wanneer wijzigingen zinvol zijn, zal dit document of zullen delen van dit document worden aangepast.

U leest in dit document vanuit welk pedagogisch kader het leerplan werd geschreven (deel 1), in een tweede deel vindt u meer informatie omtrent het didactisch kader. In dit deel werden ook de wenken, toelichting bij de leerplandoelstellingen opgenomen. Vervolgens vindt u in een derde deel meer informatie over en suggesties voor de organisatie van het beroepsgericht gedeelte van de studierichting.

Omdat een aantal delen in het kader van het begeleidingswerk of voor de teamwerking op de school als losstaande gehelen kunnen besproken worden, worden een aantal onderwerpen soms herhaald.

1 Pedagogisch kader

1.1 Christelijk opvoedingsproject

Ons onderwijs streeft de vorming van de totale persoon na waarbij het christelijk mensbeeld centraal staat. Onderstaande waarden zijn dan ook steeds na te streven:

- respect voor de medemens;
- solidariteit;
- zorg voor milieu en leven;
- vanuit een eigen geloof respectvol omgaan met anders gelovigen en niet-gelovigen;
- vanuit een eigen spiritualiteit omgaan met ethische problemen;
- respectvol omgaan met eigen lichaam (seksualiteit, gezondheid, sport,...).

Hoe kunnen deze waarden van het opvoedingsproject binnen het leerplan Verzorging geconcretiseerd worden?

Binnen het studiegebied Personenzorg wordt er van de toekomstige beroepsbeoefenaars verwacht dat ze gebruikers (kinderen, ouderen, cliënten,...) vanuit een totaalvisie leren verzorgen, begeleiden, benaderen. In het leerplan staat het handelen vanuit een holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie dan ook centraal (personalistisch mensbeeld).

Aandacht hebben voor de kwetsbaren in de samenleving (ouderen, zieken, kinderen,...), zich naar hen toewenden en openstaan voor het appel (vragen, wensen, behoeften,...) dat van hen uitgaat, je als mens, verzorgende, begeleider laten raken en zorg en begeleiding bieden, sluit naadloos aan bij het christelijk project vanuit bijbels perspectief. We kunnen hierbij bv. denken aan het verhaal over de barmhartige Samaritaan, de parabel van het verloren schaap, de verhalen waarin Jezus zieken geneest, doden opwekt, ...

De mensvisie van waaruit we het leerplan schreven, sluit m.a.w. aan bij het christelijk project en bovenstaande waarden zijn hier dan ook onlosmakelijk mee verbonden.

Omdat we bij het schrijven van het leerplan dit handelen vanuit een totaalvisie op zorg en begeleiding centraal stellen, opteerden we er voor om 'het kwaliteitsbewust handelen' als eerste algemene doelstelling uit te werken. We beschouwen o.a. respectvol handelen voor zichzelf en anderen (respect voor diversiteit, voor spiritualiteit en levensbeschouwing,...), milieubewust handelen (respect voor de schepping), het aandacht hebben voor het project/missie van een organisatie, het (ethisch) reflecteren,...als wezenlijke elementen van het kwaliteitsbewust handelen. De eerste algemene doelstelling 'Kwaliteitsbewust handelen' vormt dan

ook de basis voor alle andere algemene doelstellingen. Kwaliteitsbewust handelen vormt het fundament voor het communiceren met gebruikers, voor het werken in team, binnen een organisatie, voor het zorg dragen voor gezondheid en welzijn, voor het (ped)agogisch handelen, voor het zorg dragen voor interieur, linnen en maaltijden,....

Wanneer we van leerlingen verwachten dat ze gebruikers verzorgen en begeleiden vanuit een totaalvisie, lijkt het ons dan ook een voorwaarde dat we leerlingen uitdagen om niet alleen als toekomstig beroepsbeoefenaar, maar ook als persoon, in verbondenheid met de medemens en met God, op een verantwoordelijke wijze in het leven te staan.

Hierbij is het belangrijk dat leerlingen zich tijdens dit groeiproces mogen en kunnen spiegelen aan de leraren die met hen op weg gaan.

Het geloven in een holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie vanuit het christelijk project heeft voor de leraar/team dan ook consequenties voor het hanteren van pedagogisch-didactische visies, kaders,....

1.2 Welke pedagogische principes of welke pedagogische visie ligt aan de basis van het leerplan?

1.2.1 Vanuit een emancipatorische, dynamische en holistische mensvisie naar een visie op competentieontwikkelen leren

Wanneer leerlingen later kiezen voor tewerkstelling in de directe of indirecte zorg, zal het belangrijk zijn dat ze gebruikers benaderen vanuit een emancipatorische en dynamische mensvisie en dat ze zorg of begeleiding bieden vanuit een totaalvisie. Bovendien verwachten we van een beroepsbeoefenaar dat hij/zij in concrete situaties competent handelt. Dit wil zeggen dat hij/zij bij de uitvoering van een taak niet alleen beschikt over bepaalde vaardigheden en kennis, maar dat hij zelf ook inschat welk geheel aan vaardigheden en kennis voor de uitvoering van een welbepaalde taak van toepassing is. Bovendien moet hij de wil en de motivatie (attitude) hebben om een adequate oplossing te bedenken en toe te passen, om de gebruiker bij de uitvoering van de taak te beluisteren en te betrekken, om indien nodig iemand te raadplegen,....Kortom, competent handelen gaat over het functioneren van de persoon als geheel, over zijn manier van doen in (vaak complexe) situaties. Het gaat bij competenties niet alleen om wat iemand gezien zijn kennis en vaardigheden in principe kan maar om wat hij/zij daadwerkelijk laat zien in reële, ook enigszins vergelijkbare situaties. We verwachten dus van beroepsbeoefenaars dat zij hun kennis en vaardigheden vanuit een bepaalde attitude verankeren in hun handelen binnen welbepaalde situaties.

Wanneer we van beginnende beroepsbeoefenaars (een verzorgende, een logistiek assistent,....)verwachten dat zij over bepaalde competenties (kennis, vaardigheden, attitudes in samenhang) beschikken – in punt 2.3 verduidelijken we welke competenties dit zijn – betekent dit voor het leren van de leerling dat we hen de kans moeten bieden om deze competenties tijdens hun opleiding te ontwikkelen.

Groei, leren in samenhang en verbondenheid zijn dan ook belangrijke uitgangspunten geworden bij het uitschrijven van de leerplannen.

Vanuit deze uitgangspunten werd het uitvoeren van logistieke taken als groeiniveau ingeschreven in het leerplan Verzorging.

Waarom?

Wanneer we bijvoorbeeld van een beginnend beroepsbeoefenaar verwachten dat hij/zij 'onder verwijderd toezicht in een zorginstelling zorgkundige zorg verleent aan volwassenen (niveau specialisatiejaar)' betekent dit bv. dat hij/zij **kennis, vaardigheden en attitudes** m.b.t. het zorg dragen voor gezondheid en welzijn, m.b.t. het kwaliteitsbewust handelen, m.b.t. het (ped)agogisch handelen,...**combineert én transfereert naar** of toepast bij een concrete **gebruiker, in** een concrete **situatie**. En dit uit zich in zijn of haar handelen in die bepaalde situatie.

We mogen en kunnen dit maar van leerlingen verwachten, wanneer zij vanaf het begin van de opleiding (te beginnen van in de 2de graad) hebben gezien en geleerd wat de samenhang is tussen de verschillende algemene doelstellingen van de studierichting. En dat ze hebben ervaren dat je om concrete activiteiten en

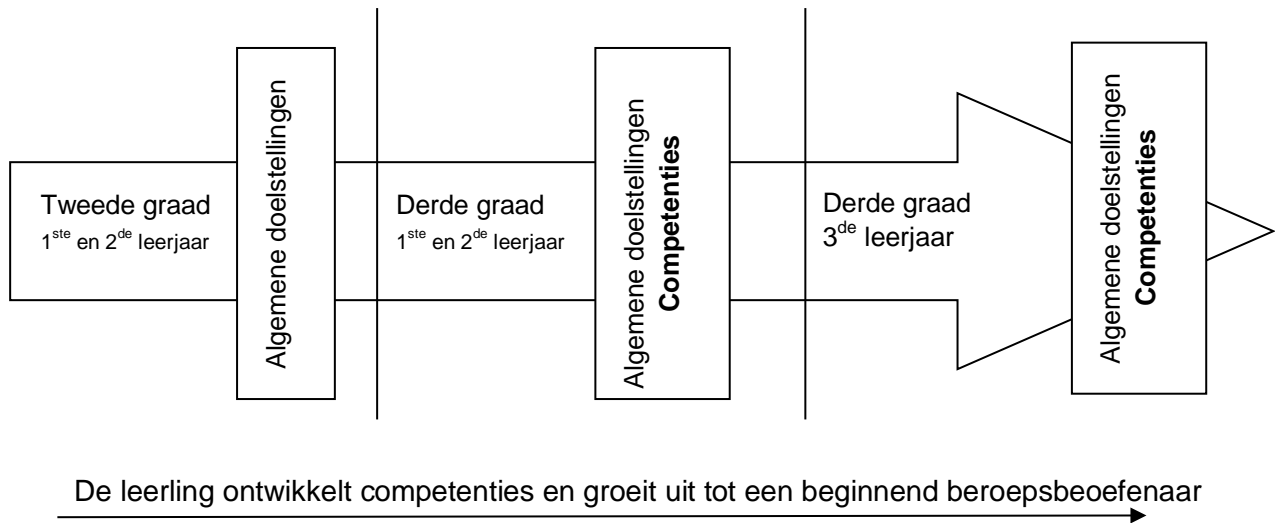
opdrachten te kunnen uitvoeren, je de kennis, vaardigheden en attitudes die werden aangeleerd binnen welbepaalde algemene doelstellingen moet combineren.

Het groeniveau van het uitvoeren van logistieke taken werd ingevoerd omwille van het benaderen van leerlingen als totale persoon. Eerst en vooral zijn leerlingen nog jong wanneer ze voor de allereerste maal op stage gaan. Daarnaast is het landschap van de zorg en de begeleiding de afgelopen jaren steeds complexer geworden. We willen leerlingen geleidelijk groeikansen bieden in het leren omgaan met de kwetsbaarheid van gebruikers en in het omgaan met complexe zorgsituaties. De eerste ervaringen in zorg en begeleiding beperken tot het uitvoeren van logistieke taken biedt ons inzien kansen voor deze weg van geleidelijkheid.

Link met het leerplan

- Omwille van het belang van het leren in samenhang werd er voor gekozen om één leerplan uit te schrijven voor het beroepsgericht gedeelte (= 20u Verzorging: 10u les + 10u stage).
- Het leerplan van de 3de graad geeft aan waar de leerling in zijn competentieontwikkeling dient te staan aan het einde van de 3de graad. De competenties en algemene doelstellingen verwoorden het handelen dat van elke leerling wordt verwacht.
Bij de competenties en algemene doelstellingen wordt de context aangegeven waarbinnen deze dienen bereikt te worden. Door het beschrijven van de context bakenen we de 3de graad af t.a.v. de 2de graad en t.a.v. de specialisatiejaren.
- De leerplandoelstellingen zijn een concretisering van de algemene doelstelling. Ze dienen dan ook steeds in functie van het bereiken van de algemene doelstelling te worden gelezen. Bv. Wanneer leerlingen bv. Het verouderingsproces moeten verduidelijken en toelichten (= kennisgericht), zien we dit in functie van het (ped)agogisch handelen. De algemene doelstelling '(ped)agogisch handelen' vooronderstelt immers een toepassen van kennis, vaardigheden en attitudes 'binnen een welomschreven opdracht).
- Bij het uitschrijven van de leerplandoelstellingen geven we door de woordkeuze aan welke gedrag, welke handeling(en) we van de leerling verwachten: verduidelijken, toelichten, aanwenden, zorg dragen voor, bereiden, begeleiden, communiceren,
- In het rubriekje samenhang met andere leerplandoelstellingen wijzen we op de samenhang met andere leerplandoelstellingen (= integratie) van het beroepsgericht gedeelte.
- Een aantal leerplandoelstellingen zijn maar te bereiken op voorwaarde dat je kennis, vaardigheden en attitudes van meerdere algemene doelstellingen/leerplandoelstellingen combineert binnen een welbepaalde activiteit/opdracht. Op deze wijze wordt het leren in samenhang bewerkstelligd en begeleiden we de groei in competentieontwikkeling.

Visuele synthese:

1.2.2 Keuze voor theoretische kaders vanuit een emancipatorische, dynamische en holistische mensvisie

Het is belangrijk dat het lerarenteam zowel bij de keuze van een methodiek en/of theoretisch kader, als bij het werken met deze methodiek of vanuit dit kader, als ook bij de keuze voor bepaalde ordeningskaders, de holistische, emancipatorische en dynamische mensvisie als uitgangspunt neemt. Bovendien is het omwille van de continuïteit en competentieontwikkeling belangrijk dat men bij de keuzes de lerarenteams van de andere graden betreft.

In concreto:

(Ped)agogisch handelen – reflecteren – communiceren

De leraar is vrij om m.b.t. de algemene doelstelling AD5: (ped)agogisch handelen (er is samenhang met AD2: communiceren, AD3: in team, in een organisatie werken en AD1: kwaliteitsbewust handelen) zelf een theoretisch kader te kiezen in functie van het uitwerken van de leerplandoelstellingen m.b.t. het situeren van gedrag: bv. Relatiewijzer, axenroos,....

Gezondheid en welzijn

Bij de uitwerking van AD4 werd gekozen voor een bepaald ordeningskader (gezondheidspatronen van Gordon in combinatie met ICF). Het lerarenteam is vrij om bij de uitwerking van de algemene doelstelling voor een ander ordeningskader te opteren.

Ordeningskader/organisatievorm

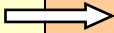
Ook voor de implementatie van het ganse leerplan is het team vrij om in functie van de organisatie op school voor een bepaald ordeningskader te kiezen of een ordeningskader te ontwikkelen. (zie deel 4)

1.3 Relatie 2de – 3de graad

We beschrijven hieronder 2 trajecten¹:

- in punt 1.3.1: het traject dat leerlingen doorlopen vanaf de 2de graad Verzorging-voeding, doorheen Verzorging, tot Thuis- en bejaardenzorg/zorgkundige.
- In punt 1.3.2: het traject dat leerlingen doorlopen vanaf de 2de graad Verzorging-voeding, doorheen Verzorging, tot Kinderzorg.

1.3.1 Traject Volwassenenzorg (2de graad, 3de graad VZ, specialisatiejaar TBZ/zorgkundige)

Tweede graad Verzorging- voeding	Derde graad Verzorging	Specialisatiejaar Thuis- en bejaarden- zorg/zorgkundige
		
	Competenties	Competenties
	C1 Als verzorgende, binnen het kader van de zorg- en bijstandsverlening, zorg verlenen vanuit een totaalvisie.	C1 Als verzorgende, binnen het kader van zorg- en bijstandsverlening, zorg verlenen vanuit een totaalvisie.
	C2.1 Als voorbereiding en oriëntering op het functioneren als zorgkundige, zorg verlenen vanuit een totaalvisie. C.2.2 Als voorbereiding en oriëntering op het functioneren als kinderbegeleider, kinderen begeleiden vanuit een totaalvisie	C2 Als zorgkundige, binnen het kader van KB 78, zorg verlenen vanuit een totaalvisie.
Algemene doelstellingen	Algemene doelstellingen	
AD1 Binnen een welomschreven opdracht kwaliteits-	AD1 Binnen een welomschreven opdracht kwaliteits-	AD1 Binnen een welomschreven opdracht kwaliteits-

¹ Het traject Verzorging-voeding -> Organisatiehulp -> Organisatie-assistentie wordt uitgewerkt in het servicedocument bij het leerplan Organisatiehulp.

teitsbewust handelen	bewust handelen	bewust handelen
AD2 Binnen een welomschreven opdracht communiceren in een 1-1 relatie	AD2 Binnen een welomschreven opdracht communiceren	AD2 Binnen een welomschreven opdracht mondeling en schriftelijk communiceren
AD3 Binnen een welomschreven opdracht, binnen een klasgroep, in groep werken	AD3 Binnen een welomschreven opdracht in een organisatie, in team werken	AD3 Binnen een welomschreven opdracht in een organisatie, in team/verpleegkundige equipe werken
AD4 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn	AD4 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn	AD4 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn
AD5 Binnen een welomschreven opdracht ondersteunen bij (ped)agogische activiteiten	AD5 Binnen een welomschreven opdracht (ped)agogisch handelen	AD5 Binnen een welomschreven opdracht (ped)agogisch handelen
AD6 Binnen een welomschreven opdracht een maaltijd plannen, voorbereiden en bereiden	AD6 Binnen een welomschreven opdracht indirecte zorg verlenen	AD6 Binnen een welomschreven opdracht indirecte zorg verlenen
AD7 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor lokalen, keuken en leefruimten		
AD8 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor linnen		
AD9 Oriënteren op beroepen binnen de directe en indirecte zorg en studiekeuze	AD7 Oriënteren op beroepen binnen de directe zorg/begeleiding en voorbereiden op verder studeren of werken.	AD7 Oriënteren op beroepen binnen de directe zorg en voorbereiden op werken (of verder studeren) en levenslang leren.
Context	Context	Context
<u>Doelgroepen</u> De leerlingen bereiken de algemene doelstellingen bij volgende doelgroepen : <ul style="list-style-type: none"> • medeleerlingen; • gezonde kinderen van 2,5 tot 10 jaar; • gezonde volwassenen. 	<u>Doelgroepen:</u> Bij de uitwerking van de algemene doelstellingen besteedt men aandacht aan volgende doelgroepen : <ul style="list-style-type: none"> • gezonde kinderen van 0 tot 12 jaar (3 mnd.–3 jaar: basis); • volwassen gebruikers die ondersteuning en/of verzorging nodig hebben bij het uitvoeren van 	<u>Doelgroepen:</u> Bij de uitwerking van de algemene doelstellingen besteedt men aandacht aan volgende doelgroepen : <ul style="list-style-type: none"> • Volwassen gebruikers • Gezinnen →met aandacht voor specifieke doelgroepen.

<p>In de situatie van kind en volwassene zijn geen acute veranderingen en problemen te verwachten.</p> <p>Opdrachten</p> <p>Om de algemene doelstellingen te bereiken voeren leerlingen opdrachten uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • met een lage moeilijkheidsgraad; • aan de hand van duidelijke instructies; • onder directe begeleiding van de leraar. 	<p>activiteiten van het dagelijks leven.</p> <p>Eenvoudige situaties:</p> <p>In de derde graad ligt de nadruk op het functioneren in eenvoudige situaties. Een combinatie van de zorg- en opvangsituatie, de aard van de opdrachten die leerlingen uitvoeren en de mate van verantwoordelijkheid die ze dragen, bepaalt de eenvoud van de situatie:</p> <p><u>Zorg- en opvangsituaties:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • de gezondheidstoestand van de gebruiker is stabiel; • in de zorg en/of -opvangsituaties zijn geen acute veranderingen te verwachten; • er zijn weinig tot geen problemen in de communicatie tussen de gebruikers, de verzorgende of begeleider en zijn omgeving. <p><u>Opdrachten/handelingen:</u></p> <p>Om de competenties/algemene doelstellingen te bereiken, voeren leerlingen opdrachten/handelingen uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • die eenvoudig zijn en weinig risico met zich meebrengen (toepassen van routines en procedures) • volgens duidelijke instructies. • op basis van een door anderen opgesteld werk- 	<p>Complexe situaties:</p> <p>In het specialisatiejaar verdiepen leerlingen hun vaardigheden in eenvoudige situaties. Verder ligt de nadruk op het werken in eerder complexe situaties. Een combinatie van de zorgsituatie, de aard van de opdrachten die leerlingen uitvoeren en de mate van verantwoordelijkheid die ze dragen, bepaalt de complexiteit van de situatie:</p> <p><u>Zorgsituaties:</u></p> <p>Bij de uitwerking van de competenties en algemene doelstellingen besteedt men aandacht aan complexe zorgsituaties</p> <ul style="list-style-type: none"> • de zorgsituatie van de gebruiker vraagt om specifieke zorg voor het menselijk functioneren of om specifieke begeleiding; • in de zorgsituaties kunnen veranderingen optreden in de vraag en de behoefte van de gebruiker en zijn omgeving; • er kunnen problemen zijn in de communicatie tussen de gebruikers, de verzorgende/zorgkundige en zijn omgeving. <p><u>Opdrachten/handelingen:</u></p> <p>Om de competenties/algemene doelstellingen te bereiken voeren leerlingen opdrachten/handelingen uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • die meervoudig van aard zijn: toepassen routines en procedures en combinaties ervan • op basis van een door anderen opgesteld (multidisciplinair) werkplan/zorgplan/protocol – dat indien nodig – wordt afgestemd op spe-
--	---	--

	<p>plan/zorgplan/protocol;</p> <ul style="list-style-type: none"> • in een team, in een organisatie. <p>– Het uitvoeren van logistieke opdrachten/taken is een eerste groeifase in de leerlijn van zorg en/of begeleiding.</p> <p><u>Mate van verantwoordelijkheid</u></p> <p>Om de competenties/algemene doelstellingen te bereiken, werken leerlingen onder verwijderd toezicht van een verantwoordelijke (groei van directe begeleiding naar verwijderd toezicht):</p> <ul style="list-style-type: none"> • hij/zij signaleert veranderingen/tekens en meldt deze aan de leidinggevende/verantwoordelijke; • hij/zij weet wanneer hij/zij hulp moet invoeren - bij problemen of in gevallen van twijfel – en vraagt om hulp; • hij/zij rapporteert aan de leidinggevende over de werkzaamheden en evaluaties. <p>Complexe situaties (beschrijving zie specialisatiejaar):</p> <p>In complexe situaties werken leerlingen onder de verantwoordelijkheid van een andere zorgverlener en assisteren ze (=onder directe begeleiding).</p> <p>Settings:</p> <p>Bij het uitwerken van de algemene doelstellingen</p>	<p>cifische situaties of gebruikers;</p> <ul style="list-style-type: none"> • op basis van een zelf opgemaakt zorg- of werkplan (vanuit observaties, overleg met de gebruiker...) in verband met zorgvragen die binnen haar/zijn bevoegdheid vallen; • waarbij de zorg wordt afgestemd op de gebruiker, op zijn sociaal netwerk en op de situatie (belang van transfer); • in een team/verpleegkundige equipe, in een organisatie <p><u>Mate van verantwoordelijkheid</u></p> <p>Om de competenties/algemene doelstellingen te bereiken werken leerlingen onder verwijderd toezicht (groei van directe begeleiding naar verwijderd toezicht) van een verantwoordelijke/stagementor/stagebegeleider:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hij/zij observeert en signaleert veranderingen/tekens bij de gebruiker en meldt deze aan de leidinggevende/verantwoordelijke; • hij/zij weet wanneer hij hulp moet invoeren – bij problemen of in gevallen van twijfel – en vraagt om hulp; • hij/zij rapporteert aan de gebruiker, leidinggevende en het team over de gebruiker, de werkzaamheden en evaluaties. <p>Settings:</p> <p>Bij het uitwerken van de algemene doelstellingen</p>
--	--	--

	besteedt men aandacht aan volgende settings: <ul style="list-style-type: none"> • woonzorg: <ul style="list-style-type: none"> ○ woonzorgcentra ○ gezinszorg • Kinderopvang van baby's en peuters: <ul style="list-style-type: none"> ○ Groepsopvang ○ Gezinsopvang ○ Opvang aan huis • Buitenschoolse kinderopvang 	besteedt men aandacht aan volgende settings: <ul style="list-style-type: none"> • woonzorg: <ul style="list-style-type: none"> ○ woonzorgcentra ○ gezinszorg • ziekenhuizen en/of andere zorginstellingen en/of diensten zoals PVT, geriatrie, voorzieningen voor mensen met een beperking, diensten thuisverpleegkunde, lokaal dienstencentrum...
--	---	---

1.3.2 Traject Begeleiding (2de graad, 3de graad Verzorging, Kinderzorg)

Tweede graad Verzorging- voeding	Derde graad Verzorging	Specialisatiejaar Kinderzorg
		
	Competenties	Competentie
	C1 Als verzorgende, binnen het kader van de zorgen bijstandsverlening, zorg verlenen vanuit een totaalvisie.	C Als kinderbegeleider, kinderen begeleiden vanuit een totaalvisie.
	C2.1 Als voorbereiding en oriëntering op het functioneren als zorgkundige, zorg verlenen vanuit een totaalvisie. C.2.2 Als voorbereiding en oriëntering op het functioneren als kinderbegeleider, kinderen begeleiden vanuit een totaalvisie	
Algemene doelstellingen	Algemene doelstellingen	Algemene doelstellingen
AD1 Binnen een welomschreven opdracht kwaliteits-	AD1 Binnen een welomschreven opdracht kwaliteits-	AD1 Binnen een welomschreven opdracht kwaliteits-

teitsbewust handelen	bewust handelen	bewust handelen
AD2 Binnen een welomschreven opdracht communiceren in een 1-1 relatie	AD2 Binnen een welomschreven opdracht communiceren	AD2 Binnen een welomschreven opdracht mondeling en schriftelijk communiceren
AD3 Binnen een welomschreven opdracht, binnen een klasgroep, in groep werken	AD3 Binnen een welomschreven opdracht in een organisatie, in team werken	AD3 Binnen een welomschreven opdracht in een organisatie, in team werken
AD4 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn	AD4 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn	AD4 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn
AD5 Binnen een welomschreven opdracht ondersteunen bij (ped)agogische activiteiten	AD5 Binnen een welomschreven opdracht (ped)agogisch handelen	AD5 Binnen een welomschreven opdracht (ped)agogisch handelen
AD6 Binnen een welomschreven opdracht een maaltijd plannen, voorbereiden en bereiden	AD6 Binnen een welomschreven opdracht indirecte zorg verlenen	AD6 Binnen een welomschreven opdracht indirecte zorg verlenen
AD7 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor lokalen, keuken en leefruimten		
AD8 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor linnen		
AD9 Oriënteren op beroepen binnen de directe en indirecte zorg en studiekeuze	AD7 Oriënteren op beroepen binnen de directe zorg/begeleiding en voorbereiden op verder studeren of werken.	AD7 Oriënteren op beroepen en voorbereiden op werken (of verder studeren) en levenslang leren.
Context	Context	Context
<u>Doelgroepen</u> De leerlingen bereiken de algemene doelstellingen bij volgende doelgroepen : <ul style="list-style-type: none"> • medeleerlingen; • gezonde kinderen van 2,5 tot 10 jaar; • gezonde volwassenen. 	<u>Doelgroepen:</u> Bij de uitwerking van de algemene doelstellingen besteedt men aandacht aan volgende doelgroepen : <ul style="list-style-type: none"> • gezonde kinderen van 0 tot 12 jaar (3 mnd.–3 jaar: basis); • volwassen gebruikers die ondersteuning en/of verzorging nodig hebben bij het uitvoeren van 	<u>Doelgroepen:</u> Bij de uitwerking van de competentie en algemene doelstellingen besteedt men aan aandacht aan volgende doelgroepen : <ul style="list-style-type: none"> • kinderen van 0 tot 12 jaar → met aandacht voor specifieke doelgroepen

<p>In de situatie van kind en volwassene zijn geen acute veranderingen en problemen te verwachten.</p> <p>Opdrachten</p> <p>Om de algemene doelstellingen te bereiken voeren leerlingen opdrachten uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • met een lage moeilijkheidsgraad; • aan de hand van duidelijke instructies; • onder directe begeleiding van de leraar. 	<p>activiteiten van het dagelijks leven.</p> <p>Eenvoudige situaties:</p> <p>In de derde graad ligt de nadruk op het functioneren in eenvoudige situaties. Een combinatie van de zorg- en opvangsituatie, de aard van de opdrachten die de leerling uitvoert en de mate van verantwoordelijkheid die ze dragen, bepaalt de eenvoud van de situatie.</p> <p><u>Zorg- en opvangsituaties:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • de gezondheidstoestand van de gebruiker is stabiel; • in de zorg en/of -opvangsituaties zijn geen acute veranderingen te verwachten; • er zijn weinig tot geen problemen in de communicatie tussen de gebruikers, de verzorgende of begeleider en zijn omgeving. <p><u>Opdrachten/handelingen:</u></p> <p>Om de competenties/algemene doelstellingen te bereiken, voeren leerlingen opdrachten/handelingen uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • die eenvoudig zijn en weinig risico met zich mee – brengen (toepassen van routines en procedures) • volgens duidelijke instructies. • op basis van een door anderen opgesteld werkplan/zorgplan/protocol; 	<p>pen.</p> <p>Complexe situaties:</p> <p>In het specialisatiejaar verdiepen leerlingen hun vaardigheden in het werken in eenvoudige situaties. Verder ligt de nadruk op het werken in eerder complexe situaties. Een combinatie van de opvangsituatie waarbinnen de leerling werkt, de aard van de opdrachten die de leerling uitvoert en de mate van verantwoordelijkheid die de leerling draagt, bepaalt de complexiteit van de situatie.</p> <p><u>Opvangsituaties:</u></p> <p>De complexiteit van de opvangsituatie wordt bepaald door de noodzaak om bij het begeleiden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • in dialoog met de ouders te treden; • in dialoog met het team te treden; • in te spelen op de individualiteit van elk kind; • in te spelen op en in dialoog te treden met de buurt en externen; • in te spelen op het eigene van de setting. <p><u>Opdrachten/handelingen</u></p> <p>Om de competentie/algemene handelingen te bereiken, voeren leerlingen opdrachten/handelingen uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • die meervoudig van aard zijn: toepassen van routines en procedures en combinaties ervan; • op basis van een door anderen opgesteld (multidisciplinair) kinddossier/werkplan/richtlijn/protocol – dat indien
--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • in een team, in een organisatie. <p>Het uitvoeren van logistieke opdrachten/taken is een eerste groeifase in de leerlijn van zorg en/of begeleiding.</p> <p><i><u>Mate van verantwoordelijkheid</u></i></p> <p>Om de competenties/algemene doelstellingen te bereiken, werken leerlingen onder verwijderd toezicht van een verantwoordelijke (groei van directe begeleiding naar verwijderd toezicht):</p> <ul style="list-style-type: none"> • hij/zij signaleert veranderingen/tekens en meldt deze aan de leidinggevende/verantwoordelijke; • hij/zij weet wanneer hij/zij hulp moet invoeren - bij problemen of in gevallen van twijfel – en vraagt om hulp; • hij/zij rapporteert aan de leidinggevende over de werkzaamheden en evaluaties. <p><u>Complexe situaties</u> (beschrijving zie inleiding (1.6.3):</p> <p>In complexe situaties werken leerlingen onder de verantwoordelijkheid van een andere zorgverlener en assisteren ze (=onder directe begeleiding).</p>	<p>nodig- wordt afgestemd op specifieke situaties of kinderen;</p> <ul style="list-style-type: none"> • op basis van een zelf opgemaakt werkplan (vanuit observaties, overleg met de ouders...) in verband met begeleidingsvragen die binnen zijn/haar bevoegdheid vallen; • waarbij de begeleiding wordt afgestemd op het kind, op zijn sociaal netwerk en op de situatie (belang van transfer); • waarbij men rekening houdt met kinder- en ouderparticipatie; • in een team, in een organisatie <p><i><u>Mate van verantwoordelijkheid:</u></i></p> <p>Bij het bereiken van de competentie/algemene doelstellingen werken leerlingen onder verwijderd toezicht (groei van directe begeleiding naar werken onder verwijderd toezicht) van een verantwoordelijke/stagebegeleider/stagementor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hij/zij observeert en signaleert veranderingen/tekens bij het kind en meldt deze aan de ouders, leidinggevende en het team; • hij/zij weet wanneer hij/zij hulp moet invoeren – bij problemen of in gevallen van twijfel – en vraagt om hulp; • hij/zij rapporteert aan ouders, leidinggevende en het team over het kind, de werkzaamheden en evaluaties.
--	--	--

2 Juridisch kader

In het leerplan 3de graad worden leerlingen opgeleid tot verzorgende binnen het decreet zorg- en bijstandsverlening. In de eerste kolom leest u de taken voor de verzorgende die volgens de uitvoeringsbesluiten voor de sector van de gezinszorg werden vastgelegd. Bijkomend werd volgens afspraak met de sectoren, bij het schrijven van het leerplan ook rekening gehouden met de taken voor de zorgkundige (KB78). Deze laatste vindt u in de 2de kolom. We plaatsten de taken volgens KB78 op de meest logische plaats naast de taken volgens Zorg- en bijstandsverlening. De zorgkundige taken zouden echter naast meerdere taken uit de linker kolom geplaatst kunnen worden, maar we beperkten ons – zoals gezegd - tot de meest logische plaats. In een derde kolom geven we aan welke taken (o.w.v. studierichtingsprofiel) pas in de specialisatiejaren aan bod² komen én leest u een aantal bemerkingen in relatie tot het leerplan 3de graad Verzorging.

De oplijsting die u hieronder vindt vormt de basis voor de activiteitenlijst op stage.

Procedures voor zorg- en bijstandsverlening in de thuiszorg (gezinszorg)	KB 78 Taken voor de zorgkundige	Bemerkingen in relatie tot leerplan
VOORWAARDEN		
<p>Voldoen aan de kwalificatievereisten.</p> <p>Zorgverleners moeten zorgen voor overdracht van alle relevante informatie aan de overige personen die betrokken zijn bij de zorgsituatie. Men moet zorgen voor een goede communicatie, samenspraak en overleg met de gebruiker en de mantelzorgers, de vrijwilligers en de andere professionele zorgverleners die betrokken zijn de zorgsituatie. Men is daarbij gebonden door geheimhoudingsplicht.</p> <p>De volgende (complexe) taken mogen alleen uitgevoerd worden op voorwaarde dat daarover duidelijke afspraken gemaakt werden met de overige professionele zorgverleners die bij de zorgsituatie betrokken zijn:</p>	<p>Voldoen aan de kwalificatievereisten.</p> <p>Taken worden uitgevoerd onder toezicht van de verpleegkundige en binnen een gestructureerde equipe.</p>	<p>U leest dat een verzorgende bloeddruk mag meten, op voorwaarde dat daarover duidelijke (op papier vermelde) afspraken bestaan met de overige professionele zorgverleners. U merkt dat deze taak verder NIET wordt opgenomen met de taken die een Verzorgende decretaal mag uitvoeren,</p>

² Deze afbakening werd besproken met de sectoren.

<ul style="list-style-type: none"> - Observeren en rapporteren over temperatuur, pols en bloeddruk, mictie en stoelgang, symptomen bij disfunctie en nevenwerking bij behandeling. - Bijstand verlenen bij het innemen van geneesmiddelen, therapietrouw bevorderen en de stiptheid daarbij ondersteunen, bijstand verlenen bij het verzorgen van huid-irritaties. <p>Die afspraken moeten schriftelijk vastgelegd zijn of deel uitmaken van het individuele zorgplan dat voor de gebruiker opgemaakt werd.</p>		<p>noch bij de zorgkundige taken (KB78). We vragen dan ook om deze handeling NIET aan te leren aan de leerlingen. Wanneer deze handeling in de praktijk toch in uitzonderlijke gevallen worden gedelegeerd, zal het de verantwoordelijkheid van de betrokken zorgverlener zijn om op dat ogenblik deze taak aan de verzorgende aan te leren.</p>
TAKEN:	TAKEN:	
	<p>Het informeren en adviseren van de patiënt/resident en zijn familie conform het zorgplan, voor wat betreft de toegestane technische verstrekkingen.</p>	
Persoonsverzorging		
<i>Dagelijkse lichaamszorgen en comfort bieden:</i>		
<ul style="list-style-type: none"> - Hygiënische zorgen: dagelijks en wekelijks toilet, bad, haarverzorging, voet- en nagelverzorging, mondhygiëne, zorg voor een hoorapparaat, contactlenzen of een bril, scheren, opmaak en make-up, babybadje en navelverzorging; 	<p>Mondzorg.</p> <p>Hygiënische verzorging van patiënten/residenten met een disfunctie van ADL, conform het zorgplan.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Helpen bij het bewegen en verplaatsen, zowel binnenshuis als buitenshuis; 	<p>De patiënt/resident in een functionele houding brengen met technische hulpmiddelen en het toezicht hierop, conform het zorgplan.</p> <p>Vervoer van patiënten/residenten conform het zorgplan.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Zorgen voor rust en slaap: ziekenbed installeren en opmaken, helpen om in bed te stappen of in de zetel te gaan zitten, zorgen voor een goede houding; 	<p>De patiënt/resident in een functionele houding brengen met technische hulpmiddelen en het toezicht hierop, conform het zorgplan.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Helpen bij het omkleden en bij het kiezen 	<p>Hygiënische verzorging van patiënten/residenten</p>	

van de gepaste kledij;	met een dysfunctie van ADL, conform het zorgplan.	
- Helpen bij eten en drinken;	De orale vochtinname van de patiënt/resident bewaken en het signaleren van problemen. De vocht- en voedseltoediening bij een patiënt/resident langs orale weg helpen verrichten, uitgezonderd bij slikstoornissen en bij sondevoeding.	
- Helpen bij het naar toilet gaan: begeleiden van en naar het toilet, het urinaal en bedpan gebruiken, helpen bij incontinentie;	Het observeren van het functioneren van een blaassonde en het signaleren van problemen.	
-	De patiënt/resident helpen bij niet steriele afname van excreties en secreties.	
- Bijstand verlenen bij het gebruik van geneesmiddelen die vrij zijn van voorschrift van arts;	De patiënt/resident helpen bij inname van geneesmiddelen via orale weg, nadat het geneesmiddel door middel van een distributiesysteem, door een verpleegkundige of apotheker werd klaargezet en gepersonaliseerd.	
- Fysieke veiligheid van de gebruiker ondersteunen;	Toepassen van maatregelen ter voorkoming van lichamelijke letsels, conform het zorgplan.	
- Comfort bieden: ervoor zorgen dat een zwaar zorgbehoevende persoon comfortabel kan worden verzorgd, met minder pijn en ongemak;		
Specifieke zorg voor <i>zorgbehoevende personen</i>:		
- Ondersteuning bieden bij passieve of actieve beweging;	Vervoer van patiënten/residenten conform het zorgplan. De patiënt/resident in een functionele houding brengen met technische hulpmiddelen en het toezicht hierop, conform het zorgplan.	
- Een verband of steunkousen aanbrengen (met uitzondering van compressie door	Het verwijderen en heraanbrengen van kousen ter preventie en/of behandeling van veneuze aandoe-	

middel van windels);	ningen, met uitsluiting van compressietherapie met elastische verbanden.	
- Een prothese aanbrengen;		
- Een stomazakje verversen bij een genezen stoma;	Hygiënische verzorging van een geheelde stoma, zonder dat wondzorg noodzakelijk is.	
- Ondersteuning bieden bij een warmte- of koudebehandeling;		Komt aan bod binnen de specialisatiejaren.
- Ondersteuning bieden bij het gebruik van aangepaste hulpmiddelen en verzorgingsmateriaal (met inbegrip van de behoefte aan hulpmiddelen);	De patiënt/resident in een functionele houding brengen met technische hulpmiddelen en het toezicht hierop, conform het zorgplan.	
Observeren en rapporteren volgens afspraak over temperatuur, stoelgang, symptomen bij disfuncties en nevenwerkingen bij behandelingen.	Het observeren en signaleren bij de patiënt/resident van veranderingen op het fysisch, psychisch en sociaal vlak binnen de context van de activiteiten van het dagelijks leven. Het meten van de polsslag en de lichaamstemperatuur en het meedelen van de resultaten.	Let op: bloeddruk observeren en rapporteren is geen taak voor de verzorgende, noch voor de zorgkundige. Kan enkel in heel specifieke situaties en onder voorwaarden (zie bovenaan).
Bijstand verlenen bij het gebruik van orale geneesmiddelen op voorschrift van een arts, toezien op het gebruik van geneesmiddelen, therapietrouw bevorderen en de stiptheid daarbij ondersteunen, bijstand verlenen bij het verzorgen van huidirritaties.	De patiënt/resident helpen bij inname van geneesmiddelen via orale weg, nadat het geneesmiddel door middel van een distributiesysteem, door een verpleegkundige of apotheker werd klaargezet en gepersonaliseerd.	Met het 'bijstand verlenen bij het verzorgen van huidirritaties' bedoelt men geen wondzorg, en merk op dat dit niet als afzonderlijke taak wordt vermeld, noch als taak binnen KB78. We raden dan ook aan deze taak niet op te nemen in de activiteitenlijst voor leerlingen.
Eerste hulp bij ongevallen.		
Zorg voor een goed functionerend lichaam:		
- Aanreiken van tips voor een gezonde levenswijze en goede lichaamszorg: gezonde en aangepaste voeding, valpreventie en zorg voor voldoende slaap;		
- Ondersteuning bieden bij borstvoeding;		Kraamzorg is een specialisatie voor verzorgenden. Inleiding hiertoe komt aanbod in het specialisatiejaar.
- Besmettingen voorkomen: beschermingsmaatregelen tegen infecties toepassen, materialen reinigen en ontsmetten;	Toepassing van maatregelen ter voorkoming van infecties, conform het zorgplan.	

<ul style="list-style-type: none"> - Drukletsels helpen voorkomen, verstijving en misgroeiingen voorkomen, ademhaling en bloedcirculatie helpen bevorderen; 	Toepassing van de maatregelen ter voorkoming van decubitusletsels, conform het zorgplan.	Verstijving en misgroeiingen voorkomen: specialisatiejaren
<ul style="list-style-type: none"> - Afspraken over de veiligheid en van het toezicht op zorgvragers (onder meer rusteloze en stervende personen) opvolgen en naleven. 		Rusteloze en stervende personen: specialisatiejaren.
Psychosociale en pedagogische of agogische ondersteuning:		
Aandacht geven en aanwezigheid verzekeren;	Het bijstaan van de patiënt/resident en zijn omgeving in moeilijke momenten.	
Opmerken en begrijpen van psychosociale en emotionele problemen en ondersteuning bieden bij de verwerking ervan;	Het bijstaan van de patiënt/resident en zijn omgeving in moeilijke momenten.	
Ondersteunen bij: <ul style="list-style-type: none"> - Sociale contacten - Ontspanning - Administratie en gezinsbudget - Mobiliteitsproblemen - Revalidatie en therapietrouw 	<p>Het informeren en adviseren van de patiënt/resident en zijn familie conform het zorgplan, voor wat betreft de toegestane technische verstrekkingen.</p> <p>Het bijstaan van de patiënt/resident en zijn omgeving in moeilijke momenten.</p> <p>De patiënt/resident in een functionele houding brengen met technische hulpmiddelen en het toezicht hierop, conform het zorgplan.</p> <p>Vervoer van patiënten/residenten conform het zorgplan.</p>	Revalidatie en therapietrouw: specialisatiejaren
Zorg en ondersteuning voor specifieke doelgroepen zoals: <ul style="list-style-type: none"> - Kansarmen - Psychisch zieken - Jonge gezinnen voor en na de geboorte van een kind - Personen met dementie 	Het informeren en adviseren van de patiënt/resident en zijn familie conform het zorgplan, voor wat betreft de toegestane technische verstrekkingen.	Specifieke doelgroepen: specialisatiejaren

- Terminale zieken		
Zorg voor kinderen zoals: - Zorgen voor een baby - Ondersteuning bieden bij de opvoeding - Kinderen begeleiden bij spel en huiswerk - Toezicht houden op kinderen		Ondersteuning bieden bij opvoeding en huiswerk begeleiden: specialisatiejaren
Preventie:		
- Ondersteunen van sociale vaardigheden.		
- Ondersteunen van de draagkracht van zorgvrager en mantelzorgers, problemen opvangen en signaleren en de zelfzorg stimuleren.	Het observeren en signaleren bij de patiënt/resident van veranderingen op het fysisch, psychisch en sociaal vlak binnen de context van de activiteiten van het dagelijks leven.	
- Opvangen en signaleren van crisissituaties en de zorgvrager en zijn omgeving bijstaan in moeilijke momenten.	Het observeren en signaleren bij de patiënt/resident van veranderingen op het fysisch, psychisch en sociaal vlak binnen de context van de activiteiten van het dagelijks leven.	Crisissituaties: specialisatiejaren
- Voorkomen en signaleren van mishandeling en verwaarlozing.	Het observeren en signaleren bij de patiënt/resident van veranderingen op het fysisch, psychisch en sociaal vlak binnen de context van de activiteiten van het dagelijks leven.	Werken rond mishandeling en verwaarlozing: specialisatiejaren
- Signaleren van suïcidaal gedrag.	Het observeren en signaleren bij de patiënt/resident van veranderingen op het fysisch, psychisch en sociaal vlak binnen de context van de activiteiten van het dagelijks leven.	Werken rond suïcidaal gedrag: specialisatiejaren
Huishoudelijke hulp		
De organisatie van het huishouden.		
Helpen bij maaltijden: bereiden, opdienen, afruimen en afwassen.		
Zorg voor kledij: wassen, strijken en verstellen.		
Zorg voor woon- en leefklimaat: leefruimte hygienisch onderhouden, bedden opmaken en ver-		

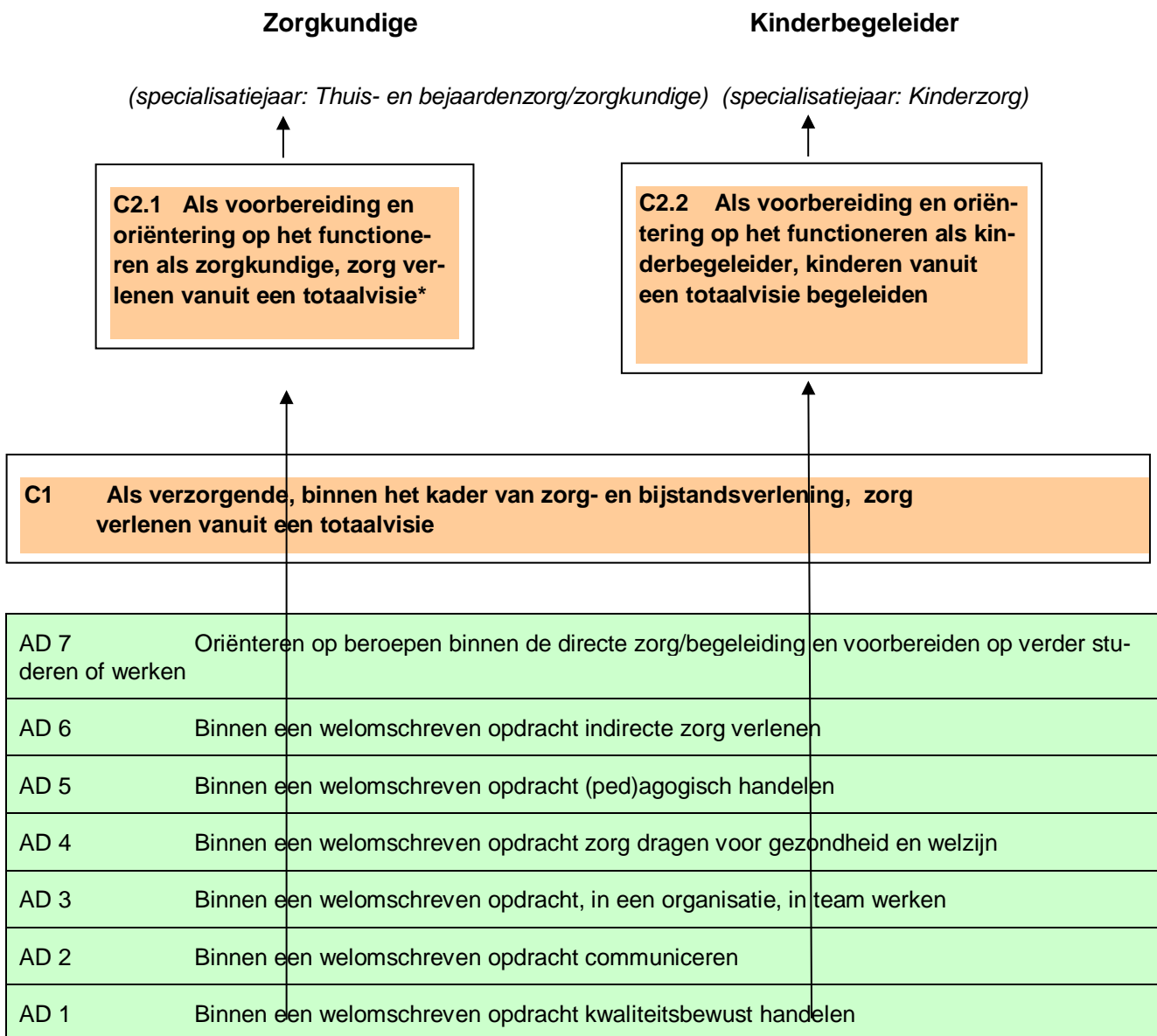
schonen, zorgen voor planten in de woning, zorgen voor huisdieren.		
Boodschappen doen.		
Zorg dragen voor veiligheid en hygiëne in de woning.		

3 Didactisch kader

3.2 Algemeen

3.2.1 Competenties³/algemene doelstellingen⁴ voor de 3de graad

We stellen hieronder op visuele wijze de samenhang voor tussen de competenties en algemene doelstellingen van het leerplan 3de graad:

C1 en C2 zijn de competenties die aan het einde van de derde graad dienen bereikt te worden. In deze competenties komen de leerlijnen van AD1 - 7 samen (horizontale balken). De leerplandoelstellingen zijn in overeenstemming met het beroepsprofiel van de verzorgende.

³ Afgekort: C

⁴ Afgekort: AD

3.1.2 Leeswijzer leerplan

Competenties:

C1 Als verzorgende, binnen het kader van zorg- en bijstandsverlening, zorg verlenen vanuit een totaalvisie.

C2.1 Als voorbereiding en oriëntering op het functioneren als zorgkundige, zorg verlenen vanuit een totaalvisie.

C2.2 Als voorbereiding en oriëntering op het functioneren als kinderbegeleider, kinderen begeleiden vanuit een totaalvisie.

Algemene doelstelling

Bij sommige algemene doelstellingen omschrijven we ook het toepassingsgebied.

Context:

Beschrijving van de context voor het bereiken van de algemene doelstelling: doelgroep, situatie, aard van de opdracht, mate van verantwoordelijkheid, setting,

Toelichting: *Toelichting bij de algemene doelstelling*

Volgende items worden - indien van toepassing – uitgewerkt:

Beginsituatie van leerlingen binnen hun competentieontwikkeling: wat aan bod kwam in het leerplan 2de graad Verzorging-voeding

Derde graad: aandachtspunten voor derde graad

Specialisatiejaren: geeft aan waar cesuur ligt met leerplannen specialisatiejaren

Duiding: duiding bij de algemene doelstelling

Leerplandoelstelling:

Onderliggende doelen:

Concretisering van de doelstelling in onderliggende doelen. Hier worden de doelen opgesomd die **minimaal aan bod** moeten komen bij het bereiken van de leerplandoelstelling (**basis**). Het staat de leraar vrij de leerplandoelstelling verder te verdiepen en uit te breiden.

De onderliggende doelen zijn dus tussenstapjes bij het bereiken van de leerplandoelstelling. Deze opsomming kan een hulpmiddel zijn voor het formuleren van evaluatiecriteria voor de te bereiken leerplandoelstelling.

Toelichting: bij de leerplandoelstelling (zelfde rubricering als bij de toelichting van de algemene doelstelling)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen (specifiek gedeelte):

In deze rubriek geven we aan hoe de leerplandoelstelling in relatie staat met andere leerplandoelstellingen van het leerplan 3de graad Verzorging.

Deze leerplandoelstellingen moeten ofwel voorafgaand al bereikt zijn alvorens met de bovenstaande leerplandoelstelling te starten ofwel moeten ze geïntegreerd verwezenlijkt worden. De scholen die kiezen voor meer integratie kunnen in het servicedocument bij het leerplan hiervoor suggesties vinden.

Deze opsomming kan ook een hulpmiddel zijn bij het formuleren van evaluatiecriteria.

Ter info:

- * woorden met een asterisk worden verklaard in een woordenlijst achteraan in het leerplan.
- (H) deze doelstelling is een herhaling van een 'leerplandoelstelling' van de 2de graad Verzorging-voeding. Het is aangewezen om leerlingen te appelleren op reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes (beginsituatie toetsen) alvorens een volgende stap in de leerlijn* te zetten.

3.1.3 Van competenties, algemene doelstellingen naar criteria

Studierichtingsprofiel → Competentie → Algemene doelstellingen → Leerplandoelstellingen → Doelen → handelingen → criteria

We werken in dit punt de concretisering uit van Studierichtingsprofiel over competenties en doelstellingen naar criteria. Binnen de visie op competentieontwikkeling wezen we ook op het belang van leren in samenhang. Dit werken we uit in een volgend punt.

3.1.3.1 Studierichtingsprofiel

In het leerplan vindt u op p. 4 het studierichtingsprofiel van de studierichting.

Belangrijk in dit profiel is de **situering** van de studierichting, de competenties en algemene doelstellingen waar men in Verzorging rond werkt en de **context** waarbinnen de leerlingen de competenties en algemene doelstellingen bereiken.

In de 3de graad Verzorging bereiken de leerling de competentie 'als verzorgende, binnen het kader van zorg- en bijstandsverlening, zorg verlenen vanuit een totaalvisie'. Daarnaast heeft de studierichting Verzorging ook een voorbereidende en oriënterende functie (C2.1 en C2.2). Leerlingen ontdekken welke settings en/of doelgroepen het best passen bij hun mogelijkheden en interesses. Dit helpt hen een keuze te maken voor een bepaald specialisatiejaar.

3.1.3.2 Competentie → algemene doelstelling → leerplandoelstellingen

Iedere competentie/algemene doelstelling geeft in algemene termen weer wat we van de leerlingen verwachten aan het einde van de 3de graad Verzorging.

In het leerplan vindt u een concretisering van de algemene doelstellingen in leerplandoelstellingen. Zo weet men wat men juist onder elke doelstelling dient te verstaan. Het is daarom belangrijk om de leerplandoelstellingen te lezen in functie van het bereiken van de algemene doelstelling.

Wanneer men vanuit bepaalde leerplandoelstellingen een opdracht ontwikkelt, dienen de leerplandoelstellingen in een volgende fase nog verder geconcretiseerd te worden in concrete doelen, handelingen en bijhorende evaluatiecriteria.

3.1.3.3 (Onderliggende) doelen

Leerplandoelstellingen zijn weergegeven in algemene bewoordingen. Vervolgens leest u de onderliggende doelen. Deze doelen zijn een concretisering van de leerplandoelstellingen. Het zijn als het ware tussenstapjes in het bereiken van de leerplandoelstelling. U hebt als leraar de vrijheid om de leerplandoelstellingen zelf te verdiepen en/of uit te breiden. Hierbij is het wel belangrijk om rekening te houden met de concrete context waarbinnen de algemene doelstelling dient te worden bereikt.

3.1.3.4 Handelingen en evaluatiecriteria

Eenzelfde doel zal naargelang de context of de concrete opdracht een andere inhoudelijke invulling krijgen.

Voorbeeld 1: van doel naar handeling (voorbeeld van een combinatie van AD4, VOET leren leren)

Algemene doelstelling 4: leerplandoelstelling 4.21 Zorg dragen voor de gezondheidsbeleving en instandhouding in relatie tot activiteiten

Algemene doelstelling 5:

Doel: 'De leerling zoekt informatie over het belang van bewegen voor jonge kinderen en krijgt een bronvermelding.'

Handeling: in een welbepaalde opdracht betekent dit bv. concreet:

'Je zoekt informatie over het belang van bewegen voor jonge kinderen en je krijgt de bronvermelding van een artikel uit KIDDO.'

Werken volgens het SMART-principe kan hier helpen:

SMART staat voor:

Specifiek – duidelijk en concreet

Meetbaar – wat is er als het af is? – hoe meten?

Aceptabel – positief geformuleerd, actiegericht

Realistisch – is het haalbaar voor dit individu/deze groep?

Tijsgebonden – afbakenen in tijd: wanneer starten/wanneer klaar/wanneer is doel bereikt?

Bij het invullen van de concrete handeling is het tevens belangrijk de evaluatiecriteria vast te leggen en deze vooraf te communiceren aan de leerlingen. Onder evaluatiecriteria verstaan we de normen die als lerarenteam gebruikt om de doelstelling die je wil dat leerlingen bereiken en de manier waarop dit is gebeurd, wil beoordelen...

Voorbeeld 2: Doel, handelingen en evaluatiecriteria

Algemene doelstelling 6

Leerplandoelstelling 6.8 Gerechten voor gebruikers/medeleerlingen bereiden en bewaren.

Doel: '**Je bereidt in 30 minuten een pudding voor 2 personen volgens de wens van de gebruiker.**' (= voorbeeld van formulering van een doel in leerlingentaal)

Bij het vastleggen van concrete handelingen is het tevens belangrijk de evaluatiecriteria vast te leggen en vooraf te communiceren naar de leerlingen. Onder evaluatiecriteria verstaan we de normen die je als lerarenteam gebruikt om de doelstelling die je wil dat leerlingen bereiken en de manier waarop dit is gebeurd, wil beoordelen....

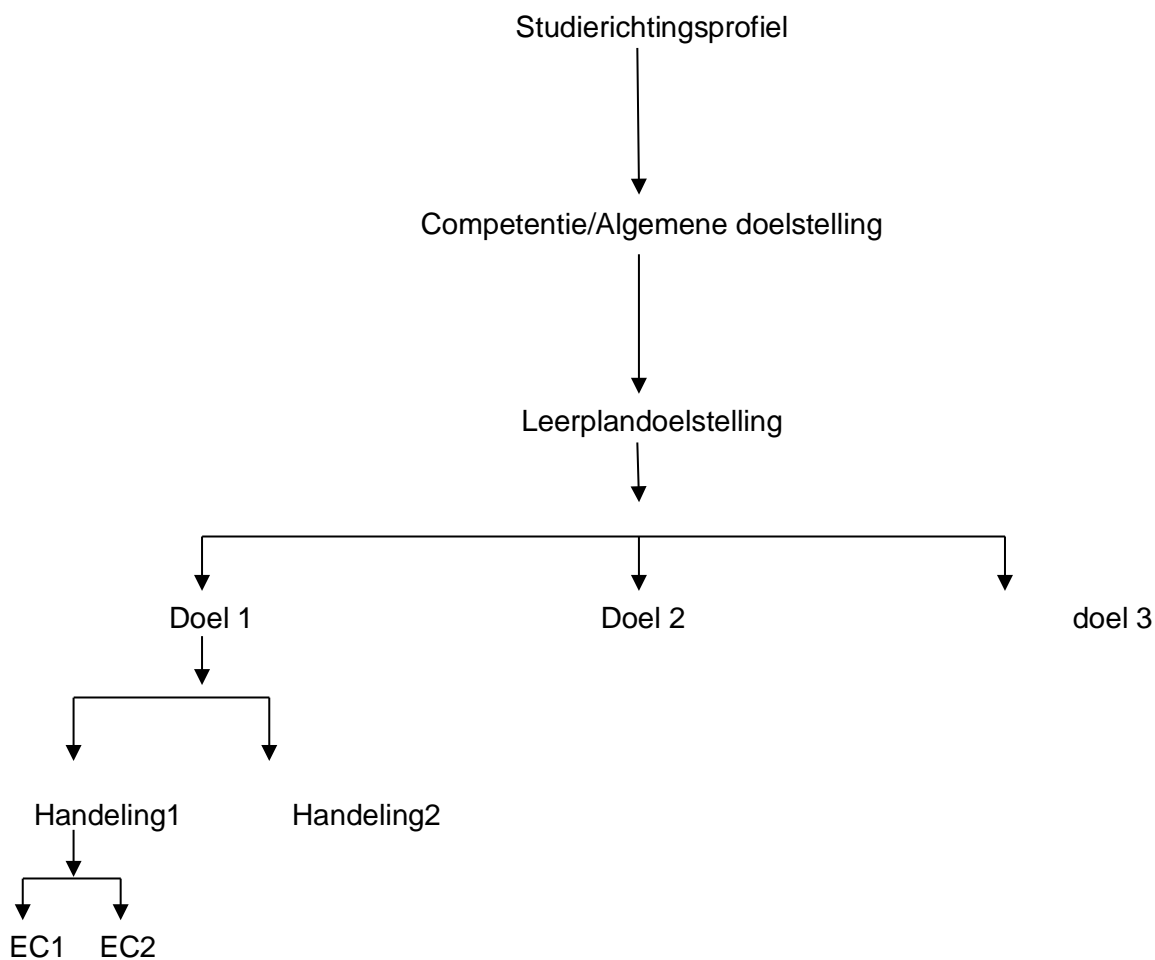
Mogelijke bijhorende evaluatiecriteria:

- *De leerling bevraagt de gebruiker.*
- *De leerling past het recept aan de wens van de gebruiker aan.*
- *De leerling werkt binnen de tijd.*

- *De leerling werkt volgens de afgesproken normen inzake veiligheid en hygiëne (HACCP).*
- *De pudding heeft de gewenste textuur en mondgevoel.*
- *De pudding bevat geen klonters.*
- *De pudding heeft de gevraagde smaak.*
- ...

Wanneer we leerlingen evalueren voor een bepaald doel zullen we aan de hand van concrete evaluatiecriteria moeten nagaan in welke mate de vooropgestelde handelingen van dat welbepaalde doel bereikt zijn.

Samenvattend/schematisch

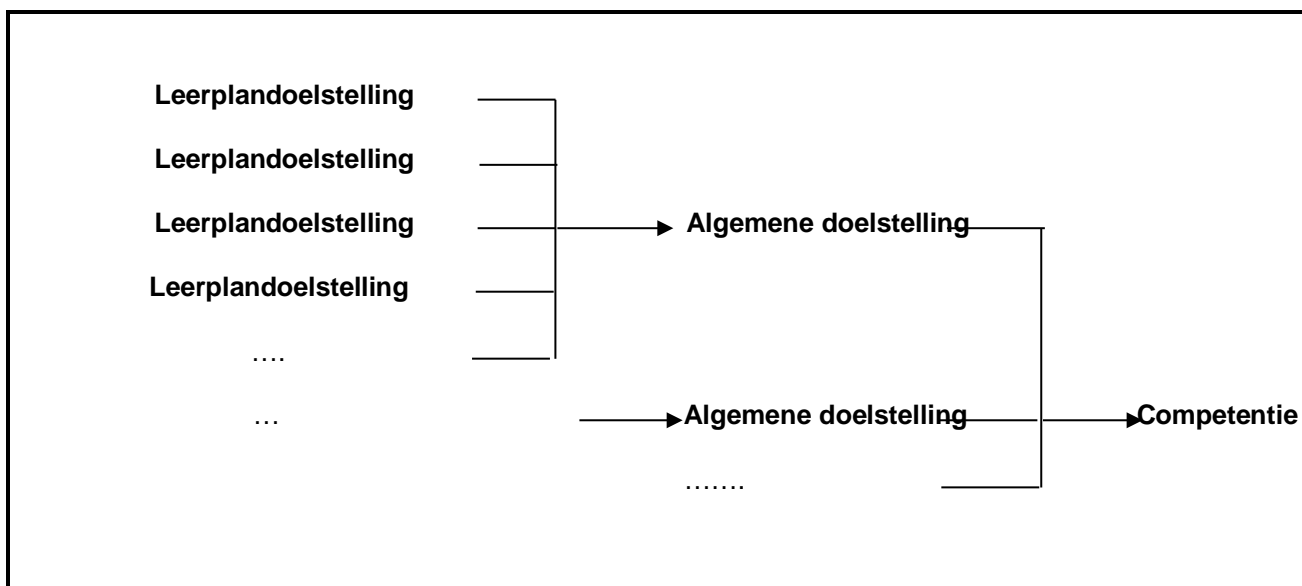

EC= evaluatiecriterium

In bovenstaand punt en schema gaan we uit van de concretisering van 1 algemene doelstelling naar 1 leerplandoelstelling, naar 1 concreet doel.

Binnen de visie van competentieontwikkeling gaan we uit van leren in samenhang. In volgende punten werken we dit verder uit.

3.1.4 Van leerplandoelstelling tot ontwikkelen van competentie (leren in samenhang/integratie en groei)

Het schema geeft aan dat wanneer we leerlingen willen begeleiden in het bereiken van competenties, het belangrijk is dat we leerlingen begeleiden in het zien en ervaren van de **samenhang** of **samenspel** tussen:

- kennis, vaardigheden en attitudes in functie van het bereiken van de leerplandoelstelling;
- verschillende leerplandoelstellingen in functie van het bereiken van de algemene doelstelling;
- verschillende algemene doelstellingen in functie van het bereiken van de competentie.

Leerlingen kunnen zowel tijdens de les als op stage werken rond het zien en ervaren van de hierboven beschreven vormen van samenhang. Merk op: in functie van het bereiken van de competentie dien je als leraar ook rekening te houden met de context waarbinnen deze dienen te worden bereikt. (zie inleiding op het leerplan)

De verschillende vormen van samenhang vooronderstellen telkens een hoger beheersingsniveau van de leerling. Bij de ontwikkeling van leerlijnen dient men hier dan ook rekening mee te houden. Voor het team is de volgende vraag dan ook heel belangrijk: Op welk moment verwacht men van leerlingen welk leren in samenhang?

We werken de verschillende vormen van samenhang nu verder uit.

3.1.4.1 Samenhang tussen/integratie van kennis/vaardigheden/attitudes in functie van het bereiken van de leerplandoelstelling

We zeiden reeds dat we in functie van het ontwikkelen van competenties van leerlingen verwachten dat zij leren om kennis en vaardigheden vanuit een bepaalde attitude te verankeren in hun handelen binnen welbepaalde situaties.

Vanuit deze visie werden leerplandoelstellingen **handelingsgericht** geformuleerd. Het is dan ook belangrijk om aan de hand van het gebruikte **werkwoord** in de leerplandoelstelling na te gaan welk handelen er van de

leerling wordt verwacht en welke kennis (K), vaardigheden (V) en attitudes (A) hij/zij hierbij moet inzetten. De onderliggende doelen geven aan welke kennis, vaardigheden en attitudes de leerling kan inzetten in functie van het bereiken van de leerplandoelstelling. Deze onderliggende doelen zijn dan ook een hulpmiddel bij het formuleren van evaluatiecriteria.

In het kader van het belang van de samenhang tussen K,V en A in het concrete handelen, adviseren we dan ook nadrukkelijk om het evalueren van beroepsgerichte attitudes mee te nemen in de evaluatie van leerplandoelstellingen en ze niet apart te evalueren. De attitudes worden dan beschouwd als evaluatiecriteria (als gedrag dat men verwacht bij het bereiken van de doelstelling).

Voorbeeld: zie 3.1.4.4

3.1.4.2 Samenhang tussen/integratie van verschillende leerplandoelstellingen in functie van het bereiken van de algemene doelstelling

We zeiden reeds dat een algemene doelstelling wordt uitgewerkt door middel van concrete onderliggende leerplandoelstellingen. Het is belangrijk om leerlingen de samenhang tussen de verschillende doelstelling te leren zien (leraar heeft hiertoe een belangrijk voorbeeldfunctie) en te laten ervaren (inoefenen).

Voorbeeld: zie 3.1.4.4

3.1.4.3 Samenhang tussen/integratie van verschillende algemene doelstellingen/leerlijnen

Wanneer we lezen welke competenties de leerling dient te bereiken aan het einde van de studierichting, veronderstelt competent handelen dat de leerling kennis, vaardigheden en attitudes vanuit verschillende algemene doelstellingen inzet naar de gebruiker toe, in een concrete situatie.

In functie hiervan verduidelijkten we reeds het belang van samenhang tussen de leerlijnen van de AD's in functie van het bereiken van de competentie. (punt 1.1) Het is dan ook belangrijk dat leerlingen deze samenhang leren zien en ervaren, zowel in de les als op stage en dat ze hiertoe voldoende oefen- en groeikansen krijgen.

We illustreren aan de hand van een voorbeeld (// met 3.1.3) hoe leerlingen deze samenhang aan de hand van opdrachten of tijdens het uitvoeren van activiteiten kunnen leren zien en ervaren.

3.1.4.4 Synthese aan de hand van een voorbeeld

De leerling oefent in het uitvoeren van de opdracht (handelen in een concrete situaties) de samenhang tussen K,V,A van meerdere leerplandoelstellingen, vanuit verschillende AD's:

AD6: leerplandoelstelling 6.9: Gerechten, dranken en maaltijden presenteren, inschenken, aanbieden, bedienen en samen maaltijd nemen

AD4: leerplandoelstelling: 4.14 zorg dragen voor menselijk functioneren in verband met voeding en stofwisseling.

In samenhang met AD1: leerplandoelstellingen 1.3: 'respectvol handelen, hygiënisch handelen, veilig handelen, ergonomisch handelen' en AD2: leerplandoelstelling 2.2: 'vlot en respectvol communiceren'.

Opdracht:

Bedeel koffie of thee en water bij de gebruikers van de afdeling waar je stage loopt.

Doelen: 1) De leerling bedeeft de dranken.

2) De leerling schenkt de dranken in.

3) De leerling biedt de gebruiker de dranken aan.

- 2) De leerling biedt hulp bij het drinken.
- 3) De leerling communiceert respectvol met de gebruiker.
- 4) De leerling handelt kwaliteitsbewust.

Handelingen:

Focus:

- 1) *Je bedeeft de gewenste dranken, je schenkt ze in en biedt ze aan.*
- 2) *Je kijkt in zorgdossier of vraagt de gebruiker of hij hulp wenst.
Je biedt indien nodig hulp.*

Samenhang met andere AD's:

- 3) *Je begroet de gebruiker en vraagt toestemming om de kamer te betreden.
Je vraagt de gebruiker welke drank hij wenst.
Je luistert naar de vragen/wensen van de gebruiker en geeft gepaste antwoorden.
Je voert een dagdagelijks gesprekje met de gebruiker.
Je neemt afscheid bij het verlaten van de kamer.*
- 4) *Je klopt alvorens de kamer te betreden.
Je bent beleefd.
Je vermijdt morsen.
Je plaatst de kop/glas/beker binnen het bereik van de gebruiker.
Je let op voor dranken met een te hoge temperatuur.*

Mogelijke evaluatiecriteria:

- De leerling bedeeft de gewenste drank, schenkt deze in en biedt ze aan.
- De leerling biedt de gepaste hulp (gepaste hulpmiddelen, gepaste hulp).
- De leerling stimuleert de gebruiker tot vochtinname (stimuleert tot drinken, zorgt spontaan voor aanwezigheid van voldoende water op de kamer).
- De leerling observeert en signaleert veranderingen/tekens (verslikken, niet drinken,...)
- De leerling verwoordt mondeling of schriftelijke zijn observaties.
- De leerling verwoordt mondeling of schriftelijk zijn handelen.
- De leerling doorloopt de fasen van een gesprek: begroet, voert gesprek, neemt afscheid
- De leerling is gespreksvaardig op spontane wijze:
 - o De leerling luistert naar de gebruiker;
 - o De leerling vraagt toestemming (om de kamer te betreden,);
 - o De leerling stelt vragen en antwoordt;
 - o De leerling voert een dagdagelijks gesprek;
 - o
- De leerling handelt respectvol:

- De leerling klopt alvorens de kamer te betreden;
- De leerling begroet de gebruiker;
- De leerling benadert de gebruiker zoals deze wenst benaderd te worden;
- ...
- De leerling werkt hygiënisch:
 - De leerling gebruikt indien nodig hulpmiddelen om de kledij van de gebruiker te beschermen;
 - De leerling voorkomt morsen;
 -
- De leerling handelt ergonomisch:
 - De leerling plaatst de dranken binnen het bereik van de gebruiker;
 - De leerling houdt rekening met ergonomie voor zichzelf (bij tillen, inschenken, bij hulp bieden aan gebruiker);
 -
- De leerling houdt rekening met veiligheid:
 - De leerling attendeert de gebruiker – indien nodig - op te hoge temperatuur van ‘warme’ dranken;
 -

3.1.5 Groei van leren in de les naar leren op stage

Het leerplan Verzorging is een geïntegreerd leerplan. Dit vooronderstelt dat leerplandoelstellingen zowel tijdens de les als tijdens stage worden bereikt. Het is dan ook belangrijk dat leerlingen een zicht krijgen op het samenspel tussen les en stage én dat er groei wordt verwezenlijkt van het leren in de les naar het leren op stage.

Bij het ontwikkelen van competenties is immers het begeleiden van de **transfer** tussen het geleerde tijdens de les naar het toepassen van geleerde op school naar een concrete gebruiker toe, in een concrete situatie/setting, erg belangrijk.

Wanneer de leerling het geleerde onder verwijderd toezicht en in eenvoudige situaties, kan toepassen naar een concrete gebruiker toe, in een concrete situatie en hierbij kan functioneren in team, in een organisatie, heeft de leerling het hoogste beheersingsniveau (voor de 3de graad) bereikt.

Dit betekent dat naast de groei in het leren in samenhang, ook de groei van het leren tijdens de les naar het leren op stage belangrijk is:

Tijdens de les/tijdens geïntegreerd werken in schoolse context:

Fase 1: aanleren en inoefenen van leerplandoelstellingen of onderliggende doelen (aanleren van kennis en vaardigheden, vanuit een attitude)

Fase 2a: observeren/ervaren van geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD (link met fase 1) naar een concrete gebruiker toe, in een concrete situatie/setting

2b: inoefenen van geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD naar een concrete gebruiker toe, in een concrete situatie/setting

Tijdens stage

Fase 3a: observeren/ervaren van geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD (link met fase 1) naar een concrete gebruiker toe, in een concrete situatie/setting

3b: toepassen van geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD naar een concrete gebruiker toe, in een concrete situatie/setting

Fase 4a: Observeren/ervaren van handelen vanuit het geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD naar een gebruiker toe, in een concrete situatie/setting **in samenhang** met andere leerplandoelstellingen/AD's (link met fase 2).

4b: Handelen vanuit het geleerde m.b.t. leerplandoelstellingen/AD naar een gebruiker toe, in een concrete situatie/setting **in samenhang** met andere leerplandoelstellingen/AD's

Competenties

Tijdens fase 4 kan men al anticiperen op een volgende stap in de leerlijn, op wat leerlingen tijdens een volgende lesperiode op school zullen aanleren en inoefenen. (= opnieuw fase 1). Het verwezenlijken van het leerplan en leren van leerlingen doorheen les- en stageperiodes is m.a.w. een **cyclisch** gebeuren.

Binnen elke fase is het belangrijk dat er een groei is van werken onder directe begeleiding naar werken onder verwijderd toezicht.

De werkwoorden die werden gebruikt zijn te situeren binnen de verschillende fasen: bv. 'verduidelijken' en 'toelichten' (Fase 1), 'aanwenden' (fase 3b en 4b),....

In de werken bij de leerplandoelstellingen, vindt u heel wat concrete suggesties omtrent het werken binnen de verschillende fasen.

Voorbeeld:

Stage:

In functie van het anticiperen op een volgende stap in de leerlijn, kregen leerlingen een observatieopdracht over het uitvoeren van transfers/ verplaatsingen en mobiliseren van een gebruiker van, tijdens en naar het badgebeuren (setting: woonzorgcentrum) (**Fase 3a en 4a**)

- Hoe en wanneer ondersteunt de verzorgende de gebruiker bij mobiliteitsproblemen?

- Welke hulpmiddelen gebruikt men, wanneer?
- Hoe besteedt men aandacht aan ergonomie?
- Hoe bevordert men het welbevinden van de gebruiker tijdens dit het uitvoeren van transfer/verplaatsingen/mobiliseren/...?
- Hoe ervaart de gebruiker de transfer/verplaatsing/het mobiliseren....?

Tijdens de lesperiode op school:

De stageopdracht wordt samen met de leerlingen besproken (welke ervaringen hadden ze, welke vragen hebben ze (ook ethische?), wat hebben ze geleerd,...?) en men formuleert aansluitend – samen met de leerlingen - een aantal doelen/vragen waarrond tijdens deze lesperiode zal worden gewerkt:

- Toelichten van het functioneren van de gezonde gebruiker m.b.t. activiteiten (bewegingsstelsel) a.d.h.v. driedimensionale hulpmiddelen.
- Link bewegingsstelsel en belang van ergonomie?
- Gevolgen van verouderingsproces (AD5) voor beweging?
- Belang van beweging voor gebruiker?
- Wat zijn mogelijke mobiliteitsproblemen?
- Veranderingen/tekens waarvoor men als verzorgende attent moet zijn bij hulp bieden aan gebruiker?
- Inoefenen van vaardigheden m.b.t. mobiliseren, transfers, intern transport?
- Inoefenen van werken met hulpmiddelen?
- Hoe aandacht besteden aan totaalzorg? Hoe aandacht besteden aan kwaliteitsbewust handelen (respectvol handelen (wat met bv. mensen die niet in bad willen?), veilig handelen, ergonomisch handelen), aan belevingsgericht handelen bij ondersteunen van mobiliteitsproblemen?
- ...

Er wordt vervolgens tijdens de lessen gewerkt rond deze vragen en doelen. (**Fase 1 en 2a**)

Tijdens geïntegreerd werken op school oefenen leerlingen d.m.v. werken met casussen, skillslab aan de hand van situatieschetsen het handelen in samenhang. (**Fase 2b**)

Tijdens stage:

- De leerling observeert het handelen van de stagebegeleider/mentor/meewerkende verzorgende. (**fase 3a en 4a**)
- De leerling oefent onder directe begeleiding vaardigheden in op stage en kan zijn handelen duiden (aanwenden van kennis). (**fase 3b**) Stagebegeleider/mentor/verzorgende die leerling begeleidt staat in voor totaalzorg (**fase 4a**) (week 1 en 2).
- Leerling tracht bij het zorg dragen voor mobiliseren/transfers/... tijdens het badgebeuren (met groei van directe begeleiding naar meer zelfstandigheid) zorg te dragen met aandacht voor handelen in

samenhang/te handelen vanuit een visie op totaalzorg. (week 2-3) (**fase 4b: in concrete situatie**)

- Leerling oefent zich in het zorg dragen voor mobiliseren/transfers/... vanuit een handelen in samenhang. (week 4 en volgende stageperiodes) (**fase 4b: groei naar transfer van geleerde naar meer concrete situaties + groei naar handelen onder verwijderd toezicht**)

3.2 Geïntegreerd werken

We vermelden in het leerplan dat het team bij het verwezenlijken van het leerplan ruimte dient te maken voor geïntegreerd werken.

Bij het **geïntegreerd werken** krijgt het handelen vanuit een totaalvisie duidelijk gestalte in functie van het bereiken van de competenties van de studierichting. 'Integratie/samenhang' en 'groei' vormen de fundamenten van dit geïntegreerd werken.

- **Integratie/samenhang:**
 - o Het geïntegreerd werken helpt leerlingen in het zien en ervaren van de samenhang tussen verschillende AD's en leerplandoelstellingen in functie van het handelen vanuit een totaalvisie (competenties).
 - o Het geïntegreerd werken helpt leerlingen in het zien en ervaren van samenhang tussen het geleerde op school (kennis, vaardigheden en attitudes) en de toepassing op stage (transfer les – stage, ! van cyclisch leren).
- **Groei:**
 - o Het geïntegreerd werken helpt leerlingen in hun groei tot competentie.

Geïntegreerd werken kan zowel tijdens de **les op school** als tijdens de **stage** gestalte krijgen. In dit punt beperken we ons tot de **ruimte voor geïntegreerd werken tijdens de lesperiode op school**. Binnen deze ruimte kan men werken met geïntegreerde opdrachten (3.2.1) of rond de samenhang of samenspel tussen les en stage (3.2.2)

3.2.1 Het werken met geïntegreerde opdrachten

Geïntegreerde opdrachten zijn dus opdrachten waarbinnen het handelen vanuit een totaalvisie duidelijk gestalte krijgt in functie van competentieontwikkeling. Door het uitvoeren van opdrachten zien en ervaren leerlingen de samenhang tussen de verschillende AD's en leerplandoelstellingen.

Mogelijke richtvragen bij opmaken van geïntegreerde opdrachten:

- Bouwen de opdrachten voort op de beginsituatie van de leerling (waar staan ze in hun groeilijn, wat hebben ze reeds verworven in de lessen) of anticiperen ze op een volgende stap in de leerlijn (waar zal in een komende periode verder rond gewerkt worden tijdens de lessen)? Hoe zie je dat?
- Worden de leerlingen door de opdracht uitgedaagd om de samenhang te zien en/of te ervaren tussen de verschillende algemene doelstellingen: (ped)agogisch te handelen, zorg dragen voor gezondheid en welzijn, communiceren,...? Hoe worden ze hiertoe uitgedaagd?
- Worden de leerlingen door de opdracht gestimuleerd om te denken en te werken vanuit een totaalvisie op zorg of op begeleiding? Hoe worden ze hiertoe gestimuleerd?

- Worden de leerlingen door de opdracht uitgedaagd om kwaliteitsbewust te handelen (handelen vanuit een holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie, respectvol handelen, hygiënisch, veilig, ergonomisch, milieubewust, economisch handelen,...Hoe worden ze hiertoe uitgedaagd?
- Zijn de opdrachten opgemaakt en/of gedragen door het gehele team, met aandacht voor een logische openvolging of groeiomogelijkheid?
- Werken de lay-out en taal inspirerend voor de leerlingen? Bv. kolommen, mindmapping, richtvragen,.....
- Worden de opdrachten door het team geregeld bijgestuurd?
- Worden de evaluatiecriteria geconcretiseerd?
- Is er ruimte voor reflectie voorzien?

Werkvormen voor geïntegreerde opdrachten:

- Casussen met denk- en doe-opdrachten
- Simulatieoefeningen
- Rollenspelen
- Projecten
- Observatieopdrachten
-

Voor concrete suggesties verwijzen we naar de wenken bij de leerplandoelstellingen en naar het luik over stage.

3.2.2 Het werken rond de samenhang les – stage

Naast het ervaren van het samenspel tussen verschillende leerplandoelstellingen/AD's, stellen we dat in de ruimte voor geïntegreerd werken ook aandacht kan worden besteed aan het samenspel tussen les en stage. We denken hierbij o.a. aan het werken met opdrachten en aan het voorbereiden en nabespreken van het stageproces/de stage-ervaringen.

Geïntegreerde opdrachten:

Naast het werken met geïntegreerde opdrachten kan ook het voorbereiden/bespreken/begeleiden van stageopdrachten die gekoppeld zijn aan een specifieke leerplandoelstellingen (in kader van fasen in groei van les naar stage) een plaats krijgen binnen de ruimte voor geïntegreerd werken.

We denken hierbij bv. aan de voorbereiding en bespreking van inhoudelijke stageopdrachten rond bv. toelichten van teamwerking, inspraak van gebruikers en hun sociaal netwerk, observeren van het werken rond de visie/missie van de organisatie,.....

Ook het voorbereiden en bespreken van opdrachten die gekoppeld zijn aan een bepaalde fase in het stageproces kunnen hier een plaats krijgen. Hiervoor verwijzen we naar het deel rond stage (zie 3.3.2).

We denken hierbij bv. aan het voorbereiden of nabespreken van (integratie)opdrachten/oefeningen waarbij linken tussen les en stage gelegd worden aan de hand van concrete ervaringen; bespreken en voorbereiden van opdrachten m.b.t. stage-evaluatie, verkenning van het werkveld onder de vorm van studiebezoeken

en/of inleefmomenten en/of gerichte opdrachten naar een bepaalde doelgroep, werken aan project ... Ook hiervoor verwijzen we verder naar deel rond stage.

Een heel aantal richtvragen voor het uitwerken van geïntegreerde opdrachten (3.2.1) zijn uiteraard ook hier van toepassing.

Vorbereiding en nabespreking stage-ervaringen:

Hierbij is het de bedoeling dat leerlingen in beperkte groep onder begeleiding van een stagebegeleider/leraar werken en reflecteren omtrent stage.

Concreet kan dit verschillende aspecten inhouden:

- stagevoorbereiding (zie deel stage punt);
- het uitwisselen van stage-ervaringen (waarbij leerlingen actief luisteren en elkaar feedback geven, zoeken naar concrete bijsturing);
- omgaan met feedback, evaluatie en remediëring (zie deel stage 4);
- ...

We adviseren om voldoende tijd te voorzien voor geïntegreerd werken – dit kan uiteraard ook buiten de specifieke ruimte voor geïntegreerd werken (= afhankelijk van organisatiemodel!). Het is immers belangrijk dat leerlingen voldoende tijd, ruimte en kansen krijgen om het geleerde in samenhang te verankeren en bij te sturen.

3.3 Stage

3.3.1 Situering van stage binnen vak Verzorging (cf. Studierichtingsprofiel: inleiding op het leerplan)

In de derde graad Verzorging lopen leerlingen stage bij verschillende **doelgroepen** in verschillende **settings**:

- Doelgroepen:
 - o Gezonde kinderen van 0 tot 12 jaar (3 mnd tot 3 jaar: basis)
 - o Volwassen gebruikers die ondersteuning en/of verzorging nodig hebben bij het uitvoeren van activiteiten van het dagelijks leven (totaalzorg)
 - Settings:
 - o Woonzorg: woonzorgcentra en gezinszorg
 - o Kinderopvang van baby's en peuters: beperkt tot groepsopvang en/of gezinsopvang (gemiddelde van minimum 4 kinderen); bij voorkeur groepsopvang.
 - In het **eerste jaar** van de 3de graad (min. 10 wekelijkse lestijden):
 - o Woonzorgcentra (min. 5 wekelijkse lestijden per jaar)
 - o Kinderopvang van baby's en peuters (min. 5 wekelijkse lestijden per jaar)
 - In het **tweede jaar** van de 3de graad (min. 10 wekelijkse lestijden):
 - o Woonzorgcentra
 - o Gezinszorg
 - o Kinderopvang van baby's en peuter
- Men streeft ernaar dat leerlingen stage lopen in deze settings (in functie van maximale leer-kansen: minimaal 2 weken per setting). Een groter deel van de stage kan, volgens de interesse van de leerling en/of van de mogelijkheden van de school en/of werkveld besteed worden aan één bepaalde setting.

Tijdens de stage staat het zorgen voor en/of het begeleiden van gebruikers vanuit een totaalvisie centraal:

- Leerlingen worden begeleid in het competent worden als verzorgende (C1: Als verzorgende, binnen het kader van zorg- en bijstandsverlening, zorg verlenen vanuit een totaalvisie):
 - o Niveau beginnend beroepsbeoefenaar (leerlingen beantwoorden aan het beroepsprofiel van de Verzorgende)
 - o In eenvoudige zorg- en opvangsituaties (zie leerplan)
 - o De groei van de leerling staat hierin centraal:
 - Uitvoeren van logistieke taken is een groeivolume op stage;
 - Groei in mate van verantwoordelijkheid: groei van het werken onder directe begeleiding naar het werken onder verwijderd toezicht (zie definitie hieronder).

- Leerlingen worden begeleid in het voorbereiden en oriënteren op het functioneren als zorgkundige en/of begeleider in de kinderopvang (C2.1: Als voorbereiding en oriëntatie op het functioneren als zorgkundige, zorg verlenen vanuit een totaalvisie; C2.2: Als voorbereiding en oriëntatie op het functioneren als begeleider in de kinderopvang, kinderen begeleiden vanuit een totaalvisie)

Omschrijving werken onder verwijderd toezicht:

Het studierichtingsprofiel van de studierichting geeft weer welke competenties/algemene doelstellingen de leerlingen aan het einde van de graad of van het specialisatiejaar dienen te bereiken. Hierbij verwachten we dat leerlingen groeien in verantwoordelijkheid. Ze evolueren van het werken onder directe begeleiding naar het werken onder verwijderd toezicht.

Tijdens stage verwachten we dat leerlingen gedurende een welbepaalde periode vanuit een totaalvisie kinderen begeleiden of zorg dragen voor het menselijk functioneren van gebruikers onder begeleiding⁵ van de stagementor en/of stagebegeleider.

Hieronder omschrijven we het begrip 'werken onder verwijderd toezicht'. Het is belangrijk om bij het afsluiten van stageovereenkomsten en bij het toelichten van de bijhorende activiteitenlijst⁶ in het bijzonder de betekenis van 'werken onder verwijderd toezicht' toe te lichten en te duiden op het belang van en de verantwoordelijkheid m.b.t. 'gedelegeerde taken'.

De activiteitenlijst vormt immers het vertrekpunt m.b.t. de gedelegeerde taken. Met andere woorden: de taken die door de stagementor gedelegeerd worden moeten steeds terug te vinden zijn in de lijst van stageactiviteiten. Per leerling kan er gedifferentieerd worden. Zo kan aan de ene leerling een bepaalde taak worden gedelegeerd, terwijl de andere leerling ze enkel onder begeleiding mag uitvoeren.

Werken onder verwijderd toezicht?

De leerling begeleiden tijdens het werken onder verwijderd toezicht betekent dat de leerling op zelfstandige wijze functioneert en hierbij:

onder verwijderd toezicht staat van de begeleider/mentor: leerling kan onmiddellijk beroep doen op de stagebegeleider/mentor die zich in de nabijheid vindt van de leerling.

gedelegeerde taken uitvoert tijdens een stagedag waarbij hij/zij – mits de mentor/begeleider snel bereikbaar is – alleen handelt. Hierbij is het de stagebegeleider/mentor die taken delegeert volgens het principe van de "goede huisvader". Hoe het toezicht tijdens de stageactiviteiten dient te worden georganiseerd is een feitenkwestie waarover via rechtsleer en rechtspraak geen uitsluitsel wordt gegeven. In elk geval zullen concrete omstandigheden moeten gewogen worden bij het bepalen van die activiteiten die worden gedelegeerd en door de leerling aldus "alleen" worden uitgevoerd:

- o de leeftijd van de leerling;
- o de maturiteit van de leerling;
- o de omgeving waar de activiteit doorgaat;
- o de aard van de activiteit;
- o de persoonlijke toerekeningsvatbaarheid van de jongere.

Scholen die hun leerlingen bijvoorbeeld in de gezinszorg een ganse week alleen stage laten lopen zonder stagementor of stagebegeleider in de buurt voldoen dus niet aan de reglementaire bepalingen.

⁵ Een leerlingenstage wordt gedefinieerd als een op een leerlingenstageovereenkomst gebaseerde extramurale vorm van opleiding en vorming voor de leerling-stagiair, door begeleide participatie aan de activiteiten van een reële arbeidspost.

Ministeriële omzendbrief van 16 september 2002 betreffende "Leerlingenstages in het voltijds secundair onderwijs" <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex> > rubrieken > coördinatie van de omzendbrieven > secundair onderwijs > instellingen en leerlingen > stages. => zie ook Mededeling-2011-049

⁶ Volgens de omzendbrief SO/2002/09 moet de stageovereenkomst een bijlage bevatten met de geplande lijst van stageactiviteiten, die gezamenlijk wordt opgesteld door de stagebegeleider en de stagementor en die rekening moet houden zowel met de genoten schoolse opleiding en vorming als met de fysische en psychische maturiteit van de leerling.

3.3.2 Stage in relatie tot het bereiken van leerplandoelstellingen

'Groei' en 'integratie/samenhang' vormen de fundamenteën van het competentieontwikkend leren en dus ook van stage.

- **Groei:**

- Stage helpt leerlingen in hun groei tot competentie. De opdrachten/activiteiten bouwen voort op de beginsituatie van de leerling (waar staan ze in hun groeilijn, wat hebben ze reeds verworven in de lessen) of anticiperen op een volgende stap in de leerlijn (waar zal in een komende periode verder rond gewerkt worden tijdens de lessen).

- **Integratie/samenhang:**

- Stage helpt leerlingen in het zien en ervaren van de samenhang tussen verschillende AD's en leerplandoelstellingen in functie van het handelen vanuit een totaalvisie (competenties).
- Stage helpt leerlingen in het zien en ervaren van samenhang tussen het geleerde op school (kennis, vaardigheden en attitudes) en de toepassing naar een gebruiker in een concrete situatie toe (transfer les – stage, ! van cyclisch leren).

In het leerplan zijn les en stage onlosmakelijk met elkaar verbonden. Stage en les vormen dus één geheel. Kortom, leerlingen bereiken de leerplandoelstellingen zowel via les als via stage. Het hoogste beheersingsniveau wordt bereikt op stage op voorwaarde dat leerlingen een gericht leerproces doormaken. Een gericht leerproces veronderstelt vooraf gekende doelstellingen met concrete criteria, kans tot groei en dus geleidelijkheid gekoppeld aan begeleidende evaluatie met reflectie door de leerling.

3.3.3 Het begeleiden van leerlingen doorheen het stageproces

De volgende fasen staan in functie van het bereiken van de leerplandoelstellingen en dus van het competent worden:

1 Algemene introductie

Deze introductie naar stage zal bepaald worden door het gekozen ordeningskader/leerlijnen en organisatie-model. Sowieso is er een link tussen stage en les en omgekeerd! Deze link of samenhang moet duidelijk worden voor de leerlingen.

De voorbereiding van de leerlingen gebeurt in samenwerking met de leraren van het vak Verzorging (20 uur/week). Een goede voorbereiding werkt motiverend, prikkelt op een gezonde manier de nieuwsgierigheid naar het werkveld en de gebruikers en verlaagt de drempel om op stage te gaan.

Tijdens de algemene introductie komen volgende inhouden aan bod:

- Kwaliteitsbewust handelen naar gebruikers en hun omgeving vanuit een emancipatorische, holistische en dynamische mensvisie binnen de stagecontext;
- Administratieve voorbereidingen zoals stageovereenkomst, stageplaatsen, stageplanning, afspraken en regels in stagereglement...;
- Leerlingen zicht laten krijgen op de doelstellingen en competenties die ontwikkeld dienen te worden, stageactiviteiten, stageschrift en stage-evaluatiecriteria.
- Kennismaken met de wijze van stagebegeleiding, mentorschap en evaluatie ...;

Er zijn verschillende bruikbare werkvormen zoals kennismakingsbezoeken in het werkveld, getuigenissen van gebruikers en hun omgeving, verzorgenden, stagebegeleiders, stagementoren, inleefsituaties, stellingenspel ...

Een informatiemoment naar ouders toe is heel belangrijk in functie van het erkennen van hun ouderrol.

2 Specifieke introductie voor de stage

De specifieke introductie gebeurt vooraleer de leerlingen naar een nieuwe stageplaats gaan. Een gedeelte gebeurt soms klassikaal, de rest gebeurt in een individueel contact.

Tijdens deze introductie maakt de stagebegeleider kennis met de leerlingen en geeft deze informatie door.

Vooraf dient de stagebegeleider hiertoe duidelijke afspraken te maken met de stagementor zowel op inhoudelijk als op praktisch gebied.

Tijdens de specifieke introductie komen volgende inhoudsopbouw aan bod:

- informatie over de stageplaats zoals ligging, infrastructuur, uurregeling, dagindeling, gewoonten, kledij, maaltijden ...
- informatie over de visie van de stageplaats op zorgen en/of begeleiden én de mogelijke concretisering naar gebruikers toe
- opsporen van de individuele beginsituatie van de leerling: waar staat de leerling in zijn competentiegroei? Wat zijn haar/zijn kwaliteiten/talenten? Welke zijn de uitdagingen/werkpunten/aandachtspunten voor de leerling en hoe wordt dit aangepakt?
- leermogelijkheden op basis van stageactiviteitenlijst, doelstellingen, evaluatiecriteria, stageschrift
- eerste stagedag en onthaal, stagebezoeken, stagementor, momenten van tussentijdse en eindevaluatie ...

3 Tijdens de stage

Stage betekent voor een leerling het doormaken van een leerproces via het opdoen van steeds complexer wordende professionele ervaringen en de daarbij behorende reflectie.

Leerlingen worden in dit proces begeleid door de stagebegeleider en de stagementor. Dit betekent:

- door de mentor onthaald worden, kans krijgen tot wennen, activiteiten (in ruime zin, ADL ...) mogen meemaken, observeren ... ruimte en tijd krijgen tot het verwoorden van eerste gevoelens en indrukken. De eerste dagen laten immers een onuitwisbare indruk na op de leerling.
- Belangrijk is dat de gebruiker gesitueerd wordt in zijn totaliteit, toelichten van concrete situaties/gebeurtenissen ... op stage zodat leerlingen een genuanceerd beeld krijgen en niet blokkeren naar aanleiding van bepaalde ervaringen
- activiteiten worden samen of onder begeleiding van de stagementor voorbereid, uitgevoerd en besproken. Stagebegeleiders zijn tewerkgesteld als stagebegeleider door de school en niet als werknemer van de zorginstelling. Zij mogen dus in de hoedanigheid van stagebegeleider zelf geen zorgkundige of verpleegkundige handelingen stellen (ongeacht de discipline van de stagebegeleider). In noodgevallen treden ze op als een goede burger ('goede huisvader').
- dat stagebegeleiders leerlingen op de werkvloer observeren, ondersteunen en coachen:
 - o samen met de leerling zijn/haar beginsituatie opsporen;
 - o feedback en feedforward geven op basis van bijgewoonde momenten die van allerlei aard kunnen zijn bv. eetsituatie, activiteitenbegeleiding, hygiënische zorg,...
 - o stageopdrachten begeleiden en bijsturen;
 - o tussentijdse evaluatie en eindevaluatie voorbereiden ;
 - o evaluatiegesprekken en nabesprekingen.
- stageschrift is motor tot gesprek met de stagebegeleider en mentor;

- regelmatige feedback – zowel van stagementor als van stagebegeleider - met concrete bijsturingen geeft samen met reflectie door leerling kansen tot leren;
- tussentijds evalueren (= begeleidend evalueren) samen met de leerling, de stagementor en de stagebegeleider van zowel positieve punten als werk- of aandachtspunten en tips; de leerling doet een eerste insteek aan de hand van concrete evaluatiecriteria met voorbeelden, de mentor en de stagebegeleider vullen aan en de stagebegeleider stuurt het gesprek als een goede moderator en maakt een bilan (= waar staat de leerling in het groeiproces, wat loopt goed, waaraan moet nog gewerkt worden en hoe wordt dit aangepakt door de verschillende partijen) op.
- eindevaluatie voorzien samen met de drie partijen met duidelijke evolutie van werkpunten én al dan niet bereiken van doelstellingen en concrete remediëringsafspraken.

De tussentijdse en eindevaluatie wordt voorbereid door de leerling en ook achteraf aangevuld met wat er gehoord werd op de bespreking. Dit biedt de mogelijkheid om het leerproces bij de leerling te verhogen en op te volgen!

De begeleiding gebeurt in een sfeer van veiligheid, geborgenheid en bevestiging, in dialoog en met professionele deskundigheid. De voorbeeld- en voorleeffunctie van stagebegeleider en stagementor is van doorslaggevend belang. Het geven van groeikansen aan leerlingen primeert.

Werken met het schoolteam (leraren van het vak verzorging) rond stage is ondersteunend en richtinggevend en verhoogt de kwaliteit van begeleiden én lesgeven. Op de vergaderingen kunnen bv. ervaringen uitgewisseld worden en kan er gezocht worden naar begeleidingstips bv. via een supervisiemethodiek.

4 Na de stage

Na de stage vindt er op de meeste scholen een stagevergadering plaats waarop de individuele evaluatiegegevens worden getoetst aan de concrete evaluatiecriteria en eventuele remediëring wordt afgesproken. De uiteindelijke stagebeoordeling wordt gegeven door de stagebegeleider op basis van de gegevens van de stagementor en de evolutie in het leerproces van de stagiair.

De stagebegeleider heeft eventueel ruggespraak met het stageteam; de klassenleraar en directie kunnen als waarnemers aanwezig zijn.

Verder heeft de leerling meestal samen met de stagebegeleider een individuele nabespreking van de stage en de stageopdrachten. Zo krijgt de leerling een duidelijk beeld van zijn leerproces aan de hand van de doelstellingen. Zowel wat goed liep als wat minder goed liep komt hierbij aan bod alsook de wijze op welke verder kan gewerkt worden. Bijsturing of remediëringsafspraken werken het best wanneer deze in concrete gedragstermen worden geformuleerd (schriftelijk en mondeling) en wanneer deze zowel naar de volgende stage als naar het lesgebeuren gericht zijn. Helderheid over wie deze afspraken samen met de leerling opvolgt en hoe is hierbij noodzakelijk. Soms werkt men met schriftelijke overeenkomsten.

In moeilijke situaties organiseren scholen vaak een gesprek met ouders, leerling, stagebegeleider en eventueel stagecoördinator, zodat alle partijen goed weten wat er aan de hand is en welke de remediëringsafspraken zijn.

Stage-evaluaties worden in een globaal geschreven beoordeling weergegeven. In de meeste scholen worden deze na elke stageperiode aan de ouders voorgelegd afhankelijk van evaluatieafspraken op school.

Aan het einde van het leerjaar volgt een eindbeoordeling voor stage op basis van volgende vragen:

- heeft de leerling de doelstellingen van het vijfde versus zesde leerjaar bereikt?
- Hoe is de evolutie over het jaar?
- In welke mate heeft de leerling de competenties bereikt? (**enkel voor het zesde leerjaar**)

De besluiten van de stagevergadering worden vervolgens voorgelegd en besproken op de klassenraad. De delibererende klassenraad oordeelt dan over het **totaal** van de vorming waarvan stage een belangrijk deel uitmaakt.

Stagevergaderingen geven ook de mogelijkheid tot nascholing ter bevordering van de kwaliteit van het stage begeleiden. Regelmatige evaluatie van de stagewerking zowel met als zonder mentoren biedt leerkan-

voor het hele team. Ook kan er heel wat informatieve en praktische uitwisseling gebeuren. Tenslotte leert de ervaring, dat het zinvol is wanneer de hele stagewerking regelmatig bevestigd en bijgestuurd wordt, zowel vanuit ervaringen met leerlingen, contacten met het werkveld, visie- en sectorontwikkelingen als ervaringen van leraren en stagebegeleiders. Uiteindelijk dient stage en les naar leerlingen toe een samenhangend geheel te vormen.

3.3.4 Werken met activiteitenlijst en stageschrift in functie van groei en integratie/samenhang

In het kader van stage is het wettelijk verplicht om te werken met een activiteitenlijst en stageschrift. We werken in dit punt suggesties uit m.b.t. de activiteitenlijst, de plaats van leerplandoelstellingen binnen het stageschrift en het werken met opdrachten binnen het stageschrift.

We stelden in de inleiding op dit deel rond stage dat groei en samenhang/integratie belangrijke elementen zijn. De activiteitenlijst en het werken met opdrachten staan dan ook in functie van groei en van het zien en ervaren van samenhang/integratie naar een gebruiker toe, binnen concrete situaties.

1 Activiteitenlijst:

Belangrijk is het geïndividualiseerd zijn van de stageactiviteitenlijst en het afgestemd zijn op de leerplandoelstellingen en het gekozen ordeningskader/leerlijn.

De evaluatiecriteria moeten eveneens gebonden zijn aan de leerplandoelstellingen en de competenties, het gekozen ordeningskader/leerlijn.

- Voor het opmaken van de lijst zie: bijlage bij het leerplan (beroepsprofielen) en deel 2 juridisch kader.
- Lijst is aangepast aan de stageperiode/setting (cf. ordeningskader/leerlijnen), met ruimte voor aanvullingen op niveau van de individuele leerling.
- Ruimte voor bijhouden van activiteitenlijst in stageschrift: wat gedaan, hoe verlopen, vragen, bijsturing,....

2 Leerplandoelstellingen/doelen

Afhankelijk van de beginsituatie van de leerling binnen het ordeningskader/leerlijnen worden in het stageschrift de(leerplan)doelstellingen/doelen opgenomen waarrond de leerling tijdens deze stageperiode, in deze setting zal werken. De activiteitenlijst, stageopdrachten en evaluatiedocumenten zijn hiertoe hulpmiddelen.

3 Stageopdrachten

Deze stageopdrachten maken deel uit van het stageschrift en situeren zich binnen het wettelijk kader van het leerplan.

Bedoeling van de stageopdrachten

- Deze opdrachten ondersteunen het stageproces en/of staan in functie van het geïntegreerd werken (zie punt 3.2);
- Ze helpen leerlingen in het zien/en ervaren van de samenhang tussen verschillende AD's en leerplandoelstellingen in functie van het handelen vanuit een totaalvisie;
- Ze helpen leerlingen in het zien en ervaren van samenhang tussen het geleerde op school (K,V,A) en de toepassing op stage (transfer les- stage, ! cyclisch leren);
- Ze stimuleren leerlingen om te denken en te werken vanuit een totaalvisie op zorg of op begeleiding, dagen de leerlingen uit om kwaliteitsbewust te handelen (handelen vanuit een holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie, respectvol handelen, hygiënisch, veilig, ergonomisch, milieubewust, economisch handelen,...); dagen de leerlingen uit om de samenhang te zien en/of te ervaren tussen de verschillende algemene doelstellingen: (ped)agogisch handelen, zorg dragen voor gezondheid en welzijn, communiceren,....
- ...

Tips bij het uitwerken van opdrachten:

- worden uitgewerkt/gedragen door het gehele team;
- bouwen voort op waar leerlingen staan in hun groeilyn (beginsituatie van de leerling), op wat ze in de lessen reeds verworven hebben, op waar ze nog verder zullen aan werken in de lessen (cyclisch proces, waarbij transfer stage – les voortdurend begeleid moeten worden);
- zijn gekoppeld aan evaluatiecriteria;
- dienen als reflectie op de ontwikkeling van de doelstellingen/competenties gelinkt aan de evaluatiecriteria (reflectielussen moeten opgenomen worden);
- zijn uitgewerkt met aandacht voor een logische opeenvolging of groeimogelijkheid;
- hebben een inspirerende lay-out, bv. kolommen, mindmapping, richtvragen,....;
- worden gedurende de stageperiode begeleid en bijgestuurd afhankelijk van context, concrete situatie, gebruiker;
- worden door het team op regelmatige basis bijgestuurd;
-

Belangrijke bemerking: "Less is more! "

Suggesties voor stageopdrachten:

- Eerste ervaringen en gevoelens (positieve en negatieve) met doelgroep, collega's, verantwoordelijke, stagementor, stagebegeleider

- Korte situering van de stageplaats (sommige delen kunnen uitgewerkt zijn door het team): benaming/aard, wie zijn de gebruikers, zorgverleners, wat is de missie/zorgvisie/ visie op begeleiden, en ruimte voor eigen bedenkingen, vragen,...
- Opdrachten die leerlingen een zicht helpen krijgen op de praktische organisatie en structuur van de stage (praktisch-organisatorisch)
- Opdrachten die leerlingen helpen in het verwerkings-en reflectieproces omtrent datgene wat ze op stage meemaken: aan de hand van richtvragen, verwerkt in een observatieopdracht, wekelijks ervaringen laten neerschrijven, bv. Bij onthaal, rond taalgebruik,...
- Leerlingen met concrete voorbeelden laten aangeven of ze hun doelstellingen hebben bereikt (als voorbereiding van evaluatie)
- Werken met ventilatieblad waarop leerlingen gevoelens, gebeurtenissen kunnen neerschrijven (vertrouwelijk tussen leerling en stagebegeleider).
- Voorbereiding van tussentijdse en eindevaluatiemomenten aan de hand van concrete vragen, zelf-evaluatieformulier,...
- Ruimte voor de leerling om synthese te maken van het evaluatiegesprek, om te verwoorden wat men heeft gehoord tijdens dit gesprek (gevoelens, positieve feedback, werkpunten) en hoe aan deze werkpunten werken?
- Ruimte voor het opnemen van concrete werkpunten (vorige stage, volgende stage)
- Inhoudelijke opdrachten rond bv. toelichten van teamwerking (AD3), de inspraak van gebruikers en hun sociaal netwerk (AD5), concretiseren van kwaliteitsbewust handelen (AD1), ethisch reflecteren m.b.t. een thema (alle AD's), informatie m.b.t. aandoening van een gebruiker (AD4), observatieopdracht rond het onthalen van kinderen in de opvang (AD5), Voor meer suggesties: zie werken bij leerplandoelstellingen.
- Opdrachten waarbij 'de gebruiker' of 'een bepaalde activiteit/situatie' (maaltijdgebeuren, zorg, spel,...) het centrale uitgangspunt van de opdracht vormen.
- Opdrachten m.b.t. het evalueren van het eigen handelen⁷ tijdens een activiteit/zorg en formuleren van aandachtspunten naar de toekomst toe (bijsturing)
- Observatieopdrachten:
 - o in functie van het observeren/ervaren van het geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD naar een concrete gebruiker toe, in een concrete situatie/setting (zie fase 3a punt 3.1.5);

⁷ AD1: 1.4 (methodisch handelen)

- In functie van het observeren van het handelen vanuit het geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD naar een gebruiker toe, in een concrete situatie in samenhang met andere leerplandoelstellingen/AD's (zie fase 4a punt 3.1.5);
- In functie van het anticiperen op een volgende stap in de leerlijn, op wat leerlingen tijdens een volgende lesperiode op school zullen aanleren en inoefenen (zie fase 4 punt 3.1.5).
- Observeer een totaalzorg bij een gebruiker aan de hand van richtvragen, stappenplan;
- Observatieopdracht waarbij gebruiker centraal staat: Observeer een gebruiker doorheen de stageperiode: 1 item per week (voeding, verzorging, spel, mobiliteit/motoriek, sociaal gedrag,...) en dit aan de hand van richtvragen (bv. Waarmee speelt het kind, hoe speelt het kind, wat kan het al,...)
- ...
- Schets een algemeen beeld van een bepaalde gebruiker a.d.h.v. een schrijfkader (schrijfkader bevat richtvragen bv. m.b.t. de verschillende patronen (Gordon));
- Beschrijf de wijze waarop men omgaat met het maaltijdgebeuren (a.d.h.v. richtvragen, bv.: Hoe wordt er opgediend? Hoe wordt er aandacht gegeven aan hygiëne? Hoe besteedt men aandacht aan welbevinden en betrokkenheid? Wat was jouw taak bij het maaltijdgebeuren? Zou jij dit op een andere wijze begeleiden (hoe en waarom)?
-

3.3.5 Rol stagebegeleider – mentor

Wanneer men er voor kiest om op deze wijze te werken is het belangrijk om duidelijke afspraken te maken omtrent de rollen van de stagebegeleider en stagementor. In heel wat scholen organiseert men daartoe mentorenoverleg op de school waarbij men tot een wederzijdse afstemming komt.

1 Stagebegeleider

De stagebegeleider is een leraar met een duidelijke onderwijsopdracht op de stageplaats namelijk het begeleiden van het stageleerproces van de stagiair en functioneert binnen het kader van de zorg en bijstandsverlening en het kader van KB 78 voor zorgkundigen.

De stagebegeleider:

- is aangesteld door de school en geeft bij voorkeur ook les;
- stelt zich loyaal op zowel binnen schoolteam als binnen stageplaats;
- bezit sociale vaardigheden om leerlingen te begeleiden (heeft inzicht, is objectief, kan structuur aanbrengen, kan bevestigen en ondersteunen, is een identificatiefiguur ...); kan een gesprek aangaan met leerlingen over leersituatie (leergesprek), gebruikers, gevoelens in de dagelijkse stagesituatie ...;
- heeft zicht op de beginsituatie en het stageleerproces van de leerling;
- bouwt een professionele relatie op met de stagementor;

- kan overleggen en onderhandelen met alle betrokken partijen;
- neemt door middel van coaching (indien mogelijk: afhankelijk van setting) actief deel aan het stageleerproces tijdens zorgende, (ped)agogische, huishoudelijke activiteiten: laat de leerling evalueren en reflecteren en geeft concrete feedback en bijsturing;
- indien men als stagebegeleider moeilijk kan coachen op de werkvloer, moet de begeleiding gebeuren via stageschrift en regelmatig gesprek met leerling in samenspraak met de stagementor/dienst.
- bezit de vaardigheid en deskundigheid om vorderingen van leerlingen op te volgen, bij te sturen en te evalueren;
- begeleidt het werken met het stageschrift
- beoordeelt de stage op het einde van het stageproces, na advies van de stagementor en in samenspraak met de stagevergadering;
- maakt een schriftelijke rapportage op van het stageproces/verloop van de leerling;
- rapporteert aan de stagecoördinator, stagevergadering, klassenraad;
- heeft ervaring in het stageleergebied en/of doet alsnog ervaring op, houdt actuele ontwikkelingen bij;
- neemt deel aan stagevergaderingen en delibererende klassenraden;
- bespreekt in de klasgroep op gestructureerde wijze stage-ervaringen die kunnen worden veralgemeend.

2 Stagementor

De stagementor is een personeelslid van de stageplaats (met een begeleidingsopdracht vanwege de stagegever); bij afwezigheden zorgt hij voor een vervanger.

De stagementor is een belangrijke schakel in het leerproces van de leerling. De stagementor heeft een aanvullende taak in de vorming van de leerling. De stagementor brengt gegevens aan die bijdragen tot de evaluatie.

Er kan ook meer dan één mentor zijn bv. een directe collega-verzorgende/begeleider en de verantwoordelijke. Belangrijk is dat er heldere afspraken zijn en dat beide mentoren betrokken worden bij de begeleiding en evaluatie.

De stagementor

- bezit minimaal een evenwaardig niveau als de leerling-verzorgende/begeleider;
- stelt zich loyaal op zowel naar schoolteam toe als binnen eigen organisatie;
- is sociaal vaardig om leerlingen te begeleiden (heeft inzicht, is objectief, kan structuur aanbrengen, heeft verbale mogelijkheden, kan bevestigen en ondersteunen, is een identificatiefiguur ...);
- is deskundig en heeft praktijkervaring op de stageplaats;
- is de contactpersoon op de stageplaats voor alle vragen in verband met stages;
- is op de hoogte van de doelstellingen en evaluatiecriteria, kijkt stageschrift na, bereidt voor en neemt deel aan de evaluatiemomenten op de stageplaats;
- introduceert de leerling op de stageplaats en geeft zowel praktische als inhoudelijke informatie;
- is tactvol en respecteert het beroepsgeheim ten opzichte van de leerling stagiairs;
- werkt concreet samen met de leerling en geeft feedback;
- volgt het functioneren van de leerling op;
- meldt tijdig problemen, tekorten in het functioneren van de leerling aan de stagebegeleider;
- is niet verantwoordelijk voor de eindbeslissing i.v.m. stage.

3.3.5 Het organisatorisch kader voor stage

- We verwijzen we hiervoor naar de Mededeling rond stage (doc: M-VVKSO-2011-049) en naar edulex (www.ond.vlaanderen.be/edulex).
- Plan voldoende lange stageperiodes in (periodes van 4 weken voor woonzorgcentra, kinderopvang) zodat leerlingen kunnen wennen, groeien en bijsturen naar aanleiding van tussentijdse evaluatie.
- Het werken met blokstages is aanbevolen.
- Het werken met terugkomdagen kan heel wat mogelijkheden bieden naar geïntegreerd werken: stagebesprekingen, supervisie, werken met stageschrift, werken rond geïntegreerde opdrachten, remediëring ...

3.4 Geïntegreerde proef⁸

Zie visietekst: De geïntegreerde proef in het voltijds secundair onderwijs (www.vvksso.be -> Visieteksten).
Zie GIP-fiche op lessentabel: www.vvksso.be -> lessentabellen -> 3de graad bso -> Verzorging)

3.5 Evalueren van het vak Verzorging in de 3de graad (bso)

Inleiding

In dit document – dat tot stand kwam in samenwerking met de pedagogische begeleiders – willen we de thematiek van het evalueren uitdiepen en willen we leraren en directie handvatten aanreiken voor het evalueren van het beroepsgericht vak ‘Verzorging’ van de derde graad bso van het studiegebied Personenzorg. We spreken van handvatten omdat evaluatie behoort tot de pedagogische vrijheid of autonomie van de school. Het lijkt ons dan ook aangewezen dat leraren en directie samen nadenken om tot een kwaliteitsvol, schoolspecifiek evaluatiebeleid te komen.

Het vak ‘Verzorging’ betreft minimaal 20 lessen per week. Het omvat 2 competenties en 7 algemene doelstellingen die elk verder worden geconcretiseerd in verschillende leerplandoelstellingen. Deze worden (bij voorkeur) door meerdere leraren aangeleerd en/of dus ook geëvalueerd. De realisatie van het leerplan of het bereiken van de competenties vereist een integratie en/of samenhang van leerplandoelstellingen, afkomstig van verschillende algemene doelstellingen. Alvorens tot de evaluatie van leerlingen over te gaan, dient het schoolteam⁹ een aantal voorbereidende stappen te zetten (punt 1).

De evaluatie is de verantwoordelijkheid van het team en niet van een individuele leraar. Een weloverwogen evaluatiebeleid, gedragen door het hele team, is dan ook wenselijk. In dit document focussen we op de evaluatie van de leerling.

Evalueren heeft 2 grote functies:

1. Evaluaties die enkel **begeleidend** van aard zijn. Het is immers de bedoeling dat leerlingen de kans krijgen om te oefenen, te leren uit gemaakte fouten, te leren van gekregen feedback (punt 2).
2. Evaluaties die leiden tot de **beoordeling** (attestering) van een leerling (punt 3).

Het is zeer belangrijk dat een leerling vooraf weet of het een begeleidende of beoordelende evaluatie is.

1 Voorbereidende fase

Alvorens we als team kunnen focussen op het evalueren van leerlingen dient men voorafgaande, op niveau van het schoolteam – in overleg met de directie – voorbereidende stappen te zetten.

1.1 Organisatie en planning van het vak ‘verzorging’

- Voor of bij de start van het schooljaar is het belangrijk met het schoolteam alle leerplandoelstellingen te ordenen om een logische leerlijn/groeilijn voor leerlingen te bekomen.

⁸ De informatie i.v.m. GIP is ook terug te vinden op de GIP-fiche bij het leerplan.

⁹ Wanneer we het begrip ‘team’ gebruiken, bedoelen we daar alle actoren mee die de leerlingen begeleiden: de leraar, de stagebegeleider, de mentor,... Wanneer we enkel die actoren bedoelen die verbonden zijn aan de school, gebruiken we de term ‘schoolteam’. Wanneer we het verder in document hebben over de ‘leraar’, wordt hiermee, wanneer het stage betreft, ook de mentor of stagebegeleider bedoeld.

- Als eerste logische stap dient men na te gaan welke stageplaatsen/settings best in aanmerking komen om de leerplandoelstellingen te bereiken en een keuze te maken om leerlijnen te ontwikkelen in functie van de plaatsen waar leerlingen stagelopen of omgekeerd.
- Het is belangrijk om – ongeacht het organisatiemodel waarvoor men kiest - als schoolteam af te spreken of men geïntegreerd werken + stage als een aparte cluster beschouwt (in functie van beoordeling en rapportering) of dat men geïntegreerd werken/stage integreert binnen elke cluster.
- We adviseren om binnen het vak 'Verzorging' een aparte evaluatie en rapportering voor GIP te voorzien. (zie: fiche GIP bij de lessentabel en deel 3.4 in servicedocument)
- Het uitvoeren van logistieke taken wordt als een eerste groeiniveau ingepland binnen de groei van het competent worden als verzorgende.
- Vervolgens verdeelt men alle leerplandoelstellingen over de 2 leerjaren. Bij de planning houdt het team rekening met het feit dat sommige leerplandoelstellingen in beide jaren én op meerdere momenten aan bod komen.

Voorbeeld: mogelijk model voor planningsdocument¹⁰: in de cellen vermeldt men het nummer van de leerplandoelstelling.

	5 ^{de} jaar	6 ^{de} jaar	Beide jaren
Kwaliteitsbewust handelen			
Communicatie			
Samenwerking/team + organisatie			
Gezondheid en welzijn			
Pedagogisch handelen			
Indirecte zorg			
Oriënteren op studie/beroep			

- In een volgende stap bepaalt het schoolteam welke leerplandoelstellingen aan bod komen in welke periode en wanneer bepaalde doelstellingen en/of beheersingsniveaus (tussenniveaus) worden beoordeeld:

¹⁰ Planningsdocument kan ook weerspiegeling zijn van gekozen organisatiemodel. We maken op dit ogenblik binnen dit model nog geen onderscheid tussen les en stage. Op stage en tijdens het geïntegreerd werken krijgt de leerling de kans om het geleerde toe te passen naar de gebruiker toe, in een concrete situatie (hoogste beheersingsniveau van de doelstelling). Daarnaast leert de leerling in het handelen het geleerde vanuit meerdere doelstellingen te combineren in functie van het groeien in competentie (samenhang/integratie). Het onderscheid tussen les en stage wordt dus pas relevant in de volgende stappen.

- Aanleren, inoefenen (= begeleiden¹¹) en eventueel beoordelen¹² van leerplandoelstellingen of onderliggende doelen tijdens de les: door welke leraar en wanneer? Bv. Door leraar A
 - Inoefenen/begeleiden van het zien van samenhang tussen bepaalde leerplandoelstellingen én van het handelen vanuit die samenhang (bv. tijdens de les, tijdens het geïntegreerd werken)
 - Toepassen van het geleerde m.b.t. de leerplandoelstelling naar de gebruiker toe, in een concrete situatie (op stage/setting): inoefenen en beoordelen.
 - Toepassen van het geleerde m.b.t. de leerplandoelstelling naar de gebruiker toe, in een concrete situatie (op stage/setting) **in samenhang met andere leerplandoelstellingen** (in functie van het bereiken van de competentie): inoefenen en beoordelen.
- Vermits men de leerplandoelstellingen op verschillende wijze kan ordenen en clusteren: per algemene doelstelling, zelfgekozen cluster (inhoudelijke samenhang al dan niet met de keuze voor geïntegreerd werken + stage als aparte cluster) of.... is het naar de rapportering van evaluatiegegevens toe wenselijk dat er transparantie is tussen het rapport¹³ en de clustering/organisatie van het vak Verzorging.
Merk op: Belangrijk om na te denken over de wijze en het tijdstip dat men rapporteert over stage (na elke stageperiode – of op het ogenblik dat men rapporteert over het geheel van het vak Verzorging/studierichting).
 - Tenslotte moet we als schoolteam vooraf bepalen welk gewicht iedere cluster naar tijdsbesteding en/of welk gewicht iedere cluster in de beoordelende fase zal krijgen.
 - Suggesties:

Bij het bepalen van het gewicht van elke cluster in de beoordelende fase kunnen we:

- vertrekken van het aantal effectieve les- en/of stage-uren dat we besteden aan iedere cluster (tijdsbesteding),
- of elke cluster als even belangrijk beschouwen,
- of als team vooraf het gewicht van elke cluster vastleggen (kan variëren van jaar tot jaar of van periode),
- of...

1.2 Formuleren van evaluatiecriteria

- In functie van het begeleiden en beoordelen van leerlingen is het belangrijk dat evaluatiecriteria (SMART) vanuit de leerplandoelstellingen en vooraf worden uitgeschreven. Voor aanzetten tot het formuleren van deze criteria, verwijzen we naar het servicedocument.
- Suggesties:

¹¹ Zie punt 2.

¹² Zie punt 3.

¹³ Dit geldt zowel voor de tussentijdse rapporten als voor het (eind)rapport waarop de delibererende klassenraad zijn eindbeoordeling voor het al dan niet slagen voor het schooljaar/studierichting baseert. (zie 3.2 en 3.3)

- o Let bij het uitschrijven van de criteria goed op het werkwoord dat werd gebruikt in de leerplandoelstelling: het geeft het minimaal vereiste beheersingsniveau weer, het verwijst naar de handeling die van de leerling wordt verwacht.
- o In functie van het bereiken van de competenties dienen leerlingen tijdens het geïntegreerd werken en op stage (= in concrete situaties) verschillende leerplandoelstellingen te combineren bij het handelen. Het is belangrijk om na te gaan op welk moment men welke integratie van de leerlingen verwacht en dit dan ook uit te schrijven op niveau van de criteria.¹⁴

2 Het begeleidend evalueren van leerplandoelstellingen

2.1 Hoe begeleiden we als team de leerling?

Dit bespreken we in team, op niveau van de studierichting en/of graad en/of leerjaar en in overleg met de directie:

2.1.1 Wat verstaan we onder begeleidend evalueren?

Vanuit het oogpunt van de leerling gebeurt het begeleidend evalueren tijdens een soort training, een oefenperiode waarin hij de kans krijgt om te groeien naar wat van hem wordt verwacht (leerplandoelstellingen), zonder dat hij over dit oefenen een waardeoordeel krijgt in functie van attestering. Het begeleidend evalueren is een gezamenlijke en gedeelde verantwoordelijkheid van leerlingen en het team.

2.1.2 Hoe verloopt het begeleidend evalueren?

2.1.2.1 Rol van het team

Tijdens de fase van het begeleidend evalueren, heeft de leraar/mentor een coachende rol.

Merk op: de mentor heeft enkel in deze fase een verantwoordelijkheid, en niet in de fase van het beoordelend evalueren.

Doel?

- Leerlingen begeleiden in hun leerproces door continue reflectie en bijsturing.

Wanneer gebeurt wat?

- Vooraf helderheid verschaffen over **wat** en **hoe** men wil dat leerlingen leren (wordt bepaald door het schoolteam).
 - o Suggestie:
 - Het kan zinvol zijn om in functie van het begeleiden van de leerlingen samen met hen criteria (kennis, vaardigheden en attitudes in samenhang) te zoeken en te ordenen.

¹⁴ Voorbeeld: Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. voeding en stofwisseling in een concrete situatie: naast het formuleren van criteria m.b.t. het bereiken van deze specifieke doelstelling (AD4), kan men criteria formuleren als: 'aanwenden van kennis (functioneren van gezonde gebruiker i.v.m. voeding en stofwisseling, aanwenden van informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes, aanwenden van kennis i.v.m. veranderingen/tekens,...); vlot communiceren (AD2); kwaliteitsbewust handelen (AD1). Mate van mogelijkheid tot integratie door leerling kan hierbij evolueren doorheen de graad. Bv. Op einde van 5de jaar kan leerling tijdens zorg dragen voor het menselijk functioneren m.b.t. AD1 en AD2 vaardigheden in zijn handelen integreren die werden aangeleerd in de 2de graad.

- Tijdens het begeleiden kunnen we meer criteria hanteren dan tijdens het beoordelen van de leerling.
- Het begeleidend evalueren gebeurt **permanent** en **regelmatig** waarbij de feedback gegeven tijdens de les en tijdens stage als één geheel wordt beschouwd (koppeling les - stage).

Hoe?

- Leerlingengedrag/handelingen/producten...m.b.t. het leren observeren en registreren.
- Wat we als leraar/mentor zien, horen, voelen....spiegelen of 'teruggeven'.
- Feedback geven: zinvol, vanuit ik-vorm, concreet, onderscheiden van gedragsbeschrijvingen en interpretaties, peilen naar reacties....
- Vragen naar bevindingen van de leerlingen zelf m.b.t. de opgegeven criteria: hoe kijkt hij naar zijn leerproces, hoe ervaart hij dit, hoe ervaart hij de opdracht....
- Kort op de bal bijsturen: concrete werkpunten en advies formuleren, zeggen wat leerling al goed doet, wat hij beter kan en hoe de leerling dit best aanpakt.
- Creëren van een veilig en stimulerend leerklimaat en voldoende tijd voorzien voor het begeleidend evalueren.
- Het eigen onderwijsproces aanpassen aan het leerproces van leerlingen.

2.1.2.2 Rol van de leerling?

Tijdens de fase van het begeleidend evalueren heeft de leerling de rol van 'lerende'.

Doel?

- Inzicht krijgen op en in handen nemen van eigen leerproces, eigen mogelijkheden, vorderingen en beperkingen leren kennen, zichzelf bijsturen en opnieuw proberen/oefenen/... (=reflecteren)

Hoe?

- Volgens bepaalde werkmodellen, bv. Korthagen, Starr-methode, Swot-analyse....
- Mondeling, schriftelijk, met woorden, symbolen, kleuren
- Co-evaluatie (leraar/mentor en leerling), zelfevaluatie (leerling), peerevaluatie (medeleerlingen)

2.2 Rapportering van het begeleidend evalueren

De rapportering kan mondeling of schriftelijk/digitaal gebeuren door een leraar/mentor en/of leerling onder de vorm van reflectieblaadjes, checklists, soort dag- of logboek, portfolio....waarin de voortgang in het verwerken van de leerplandoelstellingen/doelen/handelingen/criteria vastgelegd wordt. Dit laat toe om bij te sturen en te borgen wat goed gaat.

2.3 Attestering

Het begeleidend evalueren gaat vooraf aan het 'beoordelen' en staat los van attestering.

3 Het beoordelend evalueren van competenties/leerplandoelstellingen

3.1 Hoe beoordelen we als team de leerling?

Dit bespreken we in team, op niveau van de studierichting/profiel van de verzorgende en/of leerjaar en in overleg met de directie.

3.1.1 Wat beoordelen we?

Het leerplan bevat 2 competenties. De onderliggende leerplandoelstellingen dienen elk op zich en in samenhang met elkaar geëvalueerd te worden.

3.1.2 Wie beoordeelt wanneer?

- Suggesties:
 - Eerst aanleren en begeleiden, daarna pas beoordelen!
 - Eenzelfde leerplandoelstelling kan op verschillende momenten en door verschillende leraren geëvalueerd worden. Het is belangrijk om dezelfde lijst van criteria te hanteren wanneer een zelfde doelstelling door meerdere leraren wordt geëvalueerd. Verschillende leraren kunnen echter verschillende of slechts een beperkt aantal criteria uit een zelfde lijst beoordelen.
 - Als schoolteam bepalen we op welk (tussen)niveau/beheersingsniveau een leerplandoelstelling best wordt geëvalueerd. Een leerplandoelstelling kan gaandeweg bereikt worden, de evaluatie kan met een stijgende moeilijkheidsgraad opgebouwd worden. Criteria worden daarom best in stijgende moeilijkheidsgraad opgevoerd. Ook de context waarbinnen de doelstelling moet worden bereikt kan gaandeweg complexer worden (o.a. transfer naar gebruiker toe, in concrete situatie).
 - Als schoolteam bepalen we wanneer we leerplandoelstellingen in samenhang evalueren en maken we daarvoor de nodige afspraken (wie evalueert welke samenhang wanneer?)
- Merk op: het schoolteam en niet de mentor draagt de eindverantwoordelijkheid bij het beoordelend evalueren.

3.1.3 Hoe verloopt het beoordelen?

3.1.3.1 Wat zijn geschikte beoordelingsmethoden?

- De keuze van de evaluatiemethode wordt in zeer grote mate bepaald door de leerplandoelstelling¹⁵.
- Mogelijke evaluatiemethoden: assessment¹⁶, praktijkoefening, observatie, oefening in groep, toets, gesprek....
- Suggestie:
 - Bij evaluatie van eenzelfde leerplandoelstelling door meerdere leraren of op verschillende momenten, is er variatie aan evaluatiemethoden nodig en zijn dus afspraken binnen het team zeker aangewezen.

3.1.3.2 Hoe registreren we de gegevens van de beoordeling?

- Vertrekkende van evaluatiecriteria, kan de beoordeling worden weergegeven aan de hand van cijfers, categorieën (letters, waardeschalen....) via een uitgeschreven verslag of een combinatie.

¹⁵ Wanneer een leerplandoelstelling verwijst naar 'handelen', moeten leerlingen de handeling kunnen uitvoeren en moet de gekozen evaluatiemethode aangepast zijn.

¹⁶ "De term assessment betekent dat het handelen van de totale persoon voorop staat. Het gaat niet om het meten van kennis, vaardigheden of attitude, maar om de integratie en interactie met elkaar (Dochy)." Voor meer informatie hieromtrent verwijzen we bv. naar F. Dochy, G. Nickmans, Competentiegericht opleiden en toetsen, Lemma (2005)

- Aan de hand van cijfers:
Voorbeeld: een leraar besteedt 8 uren aan 1 leerplandoelstelling. Hij toetst deze aan de hand van 6 evaluatiecriteria. De leraar geeft door middel van een cijfer weer in welke mate de leerling de doelstelling heeft bereikt.
- Aan de hand van categorieën, meer bepaald waardeschalen:
Voorbeeld: een leraar besteedt 4 uren om 2 leerplandoelstellingen te bereiken. Als evaluatie neemt hij een klassieke toets af. De toets bestaat uit 3 vragen: vraag 1 toetst de eerste leerplandoelstelling, vragen 2 en 3 de tweede leerplandoelstelling. Door middel van een waardeschaal met 4 beoordelingscriteria geeft de leraar op het einde van de toets weer in welke mate de leerling de iedere leerplandoelstelling heeft bereikt: onvoldoende, voldoende, goed of zeer goed.
- Aan de hand van een uitgeschreven verslag
-

3.1.3.3 Welk gewicht krijgt iedere leerplandoelstelling tijdens het beoordelen?

- Het is belangrijk dat iedere leerplandoelstelling doorheen de graad geëvalueerd wordt.
- Bij de keuze van het gewicht van iedere leerplandoelstelling in het geheel van de beoordeling kunnen we:
 - Vertrekken van het aantal effectieve uren dat we besteed hebben aan iedere leerplandoelstelling afzonderlijk.
 - Iedere leerplandoelstelling als even belangrijk beschouwen. Iedere leerplandoelstelling krijgt een zelfde gewicht.
 - Als team vooraf het gewicht van iedere leerplandoelstelling vastleggen....(naar analogie met de jaarplanning)
 - Het hoogste beheersingsniveau van de doelstelling (transfer en samenhang/integratie – geïntegreerd werken/stage) krijgt een ander gewicht dan de tussenniveaus.
 -

3.1.3.4 Hoe brengen we de gegevens van de beoordelingen samen in functie van rapportering?

- Iedere leraar beschikt over heel wat evaluatiegegevens op het niveau van de leerplandoelstellingen en heeft dit weergegeven volgens een schoolspecifiek systeem (cijfers, categorieën, verslag, een combinatie van....)
- Suggesties:
 - Iedere leraar geeft zijn beoordelingen op het niveau van de leerplandoelstelling digitaal in (cfr. Digitaal puntenboek)
voorbeeld format:

Leraar X	Evaluatiemomenten				
	Da- tum	Da- tum	Da- tum	Da- tum	Da- tum

1.1 holistische mensvisie ¹⁷ :	- Tijdens de les					
	- Tijdens geïntegreerd werken + stage					
1.2 missie/opdrachtsverklaring						
1.3 respectvol handelen						
....						

- Software hanteren die een verdere verwerking van de leraargebonden gegevens toelaat:
 - Samenbrengen van de beoordelingen van de verschillende leraren op niveau van:
 - Leerplandoelstellingen
 - 7 algemene doelstellingen
 - Vak verzorging
 - Zelf samengestelde clusters van leerplandoelstellingen/algemene doelstellingen

Voorbeeld format:

	Leraar 1				Leraar 2			Leraar 1 + 2
	Datum	Datum	Datum	Totaal	Datum	Datum	Totaal	Totaal
1.1 Holistische mensvisie								
1.2 Missie/opdrachtsverklaring								
1.3 Respectvol handelen								
1.4 Methodisch handelen								
1.5 Milieubewust handelen								
....								

- In functie van de rapportering is het aangewezen dat het team een advies formuleert m.b.t. de reeds bereikte groei/resultaten van de leerling voor het ganse vak Verzorging. We zouden het een weergave van de 'stand van zaken' kunnen noemen: voor welke doelstellingen/clusters, is de leerling op

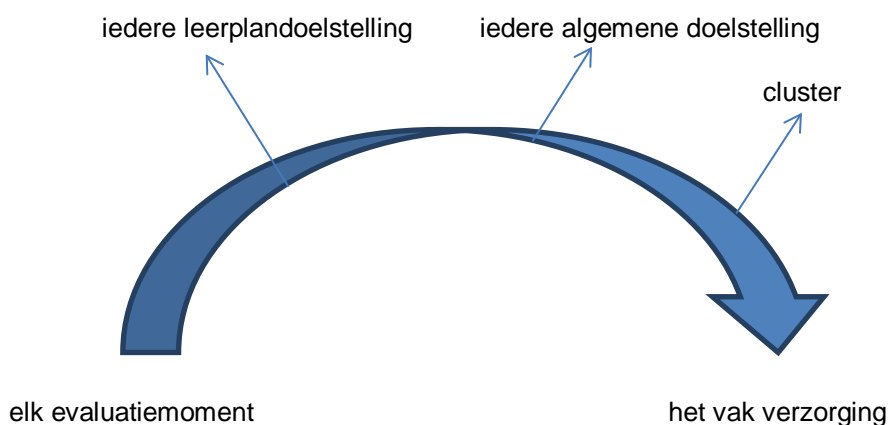
¹⁷ Wanneer men naar beoordeling toe geen onderscheid in gewicht maakt tussen beheersingsniveau bereikt tijdens de les en beheersingsniveau op stage (transfer + samenhang) of wanneer men koos voor een aparte cluster voor stage is de opsplitsing 'tijdens de les' en 'tijdens geïntegreerd werken + stage' overbodig.

de goede weg, welke doelstellingen/clusters werden op onvoldoende wijze bereikt...? Het is aan te raden om ouders en leerling bij onvoldoendes uit te nodigen voor een gesprek.

3.2 Het rapport voor de ouders

3.2.1 Het tussentijds rapport

- Omwille van de transparantie, is er een duidelijke congruentie tussen de wijze van (tussentijds) rapporteren aan ouders en de wijze van rapporteren aan de delibererende klassenraad (3.2.2).
- De rapportering dient een antwoord te geven op de vragen:
 - In welke mate heeft de leerling de vooropgestelde leerplandoelstellingen van de afgelopen periode bereikt?
 - Hoe evolueert de leerling? Welke evolutie verwachten we voor dit schooljaar?
- Keuze maken hoe concreet men de gegevens wenst te rapporteren naar de ouders:

- Suggestie:
 - Wanneer we als schoolteam kiezen voor een meer algemene rapportering (rechterkant continuüm), kan het aangewezen zijn te werken met bijkomende tussentijdse rapporten/verslagen (vakrapporten).
 - Het optellen van verschillende beoordelingen (werken met totalen) is een keuze. Wanneer men deze keuze maakt is het belangrijk om stil te staan bij de gewichten van die beoordelingen:
 - niet alle beoordelingen zijn zomaar op te tellen¹⁸;
 - wanneer het team van oordeel is dat een bepaalde (deel)cluster een bepalende factor is bij het komen tot een eindbeoordeling (intern deliberatiecriteria) moet je de (deel)cluster een voldoende groot gewicht toekennen om te voorkomen dat tekorten bij optelling worden opgeheven.
- Keuze maken over de vorm van het rapport?

¹⁸ Bv. Het handelen van een leerling kan als 'voldoende' beoordeeld worden tijdens een eerste stageperiode binnen een bepaalde setting, terwijl dat zelfde handelen als 'onvoldoende' kan beoordeeld worden tijdens een 2de stageperiode binnen een zelfde setting omdat er op dat ogenblik van de leerling een hoger beheersingsniveau wordt verwacht (groei).

- Punten
- Categorieën
- Visuele voorstellingen: grafieken,....
- Schriftelijk verslag
- Een combinatie van...
- Suggestie:
 - Het is belangrijk om verstaanbare opbouwende taal voor onze bso-leerlingen en ouders te gebruiken.
 - De manier waarop een school leerlingen beoordeelt en/of quoteert op proeven, toetsen of examens (onderlinge verhouding tussen vakken/clusters, impact van dagelijks werk, concept van geïntegreerde proef...) is een essentieel onderdeel van het evaluatiesysteem en behoort tot het studiereglement. Hierbij is het niet aangewezen om aan te geven dat bepaalde onderdelen/clusters in de eindbeoordeling een groter gewicht zullen krijgen dan andere (zie 3.3). Het is wel aangewezen dat ouders en leerlingen uit de wijze waarop het vak Verzorging is georganiseerd (organisatiemodel) en uit de wijze van rapportering (weergeven van clusters) kunnen opmaken dat een bepaalde cluster een grote rol speelt bij evaluatie en de deliberatie. Bv.: weergeven hoeveel uren van het totaalpakket van de studierichting worden besteed aan verschillende clusters/vakken (= onderlinge verhouding tussen vakken/clusters); tijdens het tussentijds rapporteren duidelijke feedback geven over werkpunten, over tekorten, wanneer het slagen voor het vak/cluster dreigt in het gedrang te komen,....

3.2.2 **Het rapport voor de delibererende klassenraad**

- Alle geregistreerde gegevens worden samengebracht in een rapport voor de delibererende klassenraad.
- Enkele voorbeelden ter inspiratie:
 - Rapport op niveau van algemene doelstellingen, met waardeoordeel

Voorbeeld:

Toelichting gebruikte letters:

A: zeer goed, B: goed, C: nipt voldoende; D: onvoldoende

Onderdeel	Tussentijds rapport				
	1	2	3	4	5
1 Kwaliteitsbewust handelen					
2 Communiceren					
3 Samenwerken in team, organisatie					
4 Gezondheid en welzijn					
5 Pedagogisch han-					

delen					
6 Indirecte zorg					
7 Oriënteren op de toekomst					

- o Rapport op niveau van de cluster, met puntenomzetting

Voorbeeld:

	Tussentijdse rapporten /100				
	1	2	3	4	5
Cluster A					
Cluster B					
Cluster C					
Stand van zaken ¹⁹ (1)					
Stand van zaken (2)					

3.3 De delibererende klassenraad: attestering

- In verband met de reglementering omtrent de delibererende klassenraad verwijzen we naar APR 3 (www.vvksso.be – pedagogisch-didactisch – APR's)
- Wanneer meerdere leraren samen verantwoordelijk zijn voor een bepaalde cluster of wanneer men er voor koos om te rapporteren op het niveau van het totale (geclusterde) vak Verzorging, is het aangewezen om voor de start van de delibererende klassenraad met de betrokken leraren/team vooraf een globale beoordeling voor de cluster/vak te formuleren aan de hand van vooraf afgesproken criteria (gebaseerd op de competenties voor de studierichting/ beroepsprofiel van de verzorgende). Deze vooraf gesproken criteria (gewichten, al dan niet geslaagd zijn voor een algemene doelstelling,...) legt men vast in samenspraak met de directie. Het is aangewezen om deze criteria niet schriftelijk te rapporteren aan derden, omdat ze te beschouwen zijn als richtsnoeren die de klassenraad voor zichzelf hanteert zonder zich daaraan te willen binden.
- Voor het beantwoorden van de deliberatievraag moet een delibererende klassenraad zich baseren op het globale leerlingendossier (alle relevante gegevens: globale vorming van de leerling, het totaal van zijn aanleg en talenten) en dus nooit op de gegevens van 1 vak of cluster. Net daarom dient men het verschil in keuzes tussen scholen om naar rapportering toe het vak Verzorging al dan niet op te splitsen in clusters te relativeren.

¹⁹ Het is belangrijk om bij 'stand van zaken' te verwoorden of de leerling tijdens de stageperiode het beoogde beheersingsniveau van die periode behaalde en wat de eventuele werkpunten zijn in functie van het bereiken van het beoogde beheersingsniveau op stage aan het einde van het schooljaar.

3.6 Taalgericht vakonderwijs²⁰

Taal en leren zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Die verwevenheid vormt de basis voor het taalgericht vakonderwijs. Het gaat over de didactiek die, binnen het ruimere kader van een schooltaalbeleid, de taalontwikkeling van de leerlingen wil bevorderen, ook in Verzorging. Dit kan door 'contextrijk, interactief onderwijs met taalsteun' aan te bieden.

In dit punt willen we een aantal didactische tips geven om de lessen meer taalgericht te maken. De didactische principes: context, interactie, het scheppen van lees- en schrijfsituaties en taalsteun wijzen een weg, maar zijn geen doel op zich.

Context

Onder context verstaan we het verband waarin de nieuwe leerinhoud geplaatst wordt. Welke aanknopingspunten reiken we de leerlingen aan? Welke verbanden laten we hen zelf leggen met eerdere ervaringen? Wat is hun voorkennis? Bij contextrijke lessen worden verbanden gelegd tussen de leerinhoud, de leefwereld van de leerling, de actualiteit, (stage)ervaringen binnen bepaalde settings of met bepaalde doelgroepen en eventueel andere vakken. Contextrijke lessen dragen met andere woorden bij tot het opwekken van betrokkenheid en welbevinden van leerlingen, wat het leren bevordert.

Bij het uitwerken van contextrijke lessen zijn leerlijnen richtsnoeren. De leerlingen van de 3de graad zijn immers geen onbeschreven bladen. Ze dragen een rugzak vol verworven kennis, vaardigheden en attitudes mee vanuit de 2de graad. Het zal een uitdaging zijn om bij het in voege gaan van het nieuwe leerplan leerlingen te appelleren op hun voorkennis (activeren van voorkennis). Om leraren hiertoe te ondersteunen en om overleg met het lerarenteam van de 2de graad te stimuleren, verwijzen we bij de uitwerking van de leerplandoelstellingen in het leerplan duidelijk naar de beginsituatie van de leerlingen en leggen we – wanneer dit relevant is - ook de link met de leerplannen van de specialisatiejaren.

De leerlingen van de 3de graad Verzorging verwerven ook kennis, vaardigheden en attitudes in de vakken van de basisvorming. Bij de wenken van de leerplandoelstellingen (deel 3.7) geven we de samenhang met een aantal vakken van de basisvorming aan. Deze vermeldingen stimuleren het overleg over leerlijnen omtrent bv. informatieverwerving en –verwerking, probleemoplossend denken, individueel werk en groepswork en maatschappelijke participatie,...

In het kader van contextrijke lessen is het dus belangrijk om bij het aanreiken van begrippen, leerinhouden....telkens aan te haken bij wat de leerling al kent om vervolgens bepaalde aspecten toe te voegen. (functie van leerlijnen). Door gericht voorbeelden te geven en vragen te stellen, door kernbegrippen op te schrijven en te verwoorden, door te vragen naar denk- en werkwijzen....stimuleren we de taalontwikkeling en kennisopbouw. Cruciaal bij het opzetten van een effectieve introductieactiviteit is dan ook de vraag welke kennis leerlingen nodig hebben om de brug te kunnen slaan naar een volgende stap in de leerlijn (brug ervaring/alledaagse voorkennis – vakkennis, brug tussen schoolse voorkennis/basiskennis – uitdieping vakkennis). Laat leerlingen m.a.w. een positieve, uitdagende, motiverende wijze ervaren dat hun voorkennis nog een aantal hiaten bevat en dient aangevuld, verbreed, verdiept te worden.

Tips: voor bevorderen van taalontwikkeling:

- Werk met sterke instap-activiteiten die nieuwsgierigheid en interesse opwekken: een doe-activiteit (concrete ervaring), een probleemstelling, een casus.
- Leerlingen voorkennis laten verwoorden en interactie over voorkennis mogelijk maken.
- Respecteer de cesuren die in het leerplan worden opgenomen: niet meer kennis aanreiken dan nodig voor het bereiken van de doelstellingen van de derde graad.

²⁰ Bron: Handboek taalbeleid secundair onderwijs, N. Bogaert en K. Van den Branden, Acco, 2011.

Interactie

Leren is een interactief proces: kennis groeit doordat je er met anderen over praat.

Leerlingen worden aangezet tot gerichte interactie over de leerinhouden, in duo's, in groepjes of klassikaal. Opdrachten worden zo gesteld dat leerlingen worden uitgedaagd om in interactie te treden. Elkaar bevragen, informatie geven, spreken, schrijven zijn middelen om in interactie te treden. Hierbij is het belangrijk dat er ruimte wordt gegeven aan de leerling voor eigen inbreng, voor het verwoorden van eigen ervaringen, eigen ideeën. Bevorder dus dat de leerlingen elkaar vragen stellen.

Ruimte voor interactie biedt ook heel wat voordelen voor de leraar. Zo geeft het je als leerkracht kans om taaluitingen van leerlingen ter herformuleren zodat onbekende taal betekenis kan krijgen en door alle leerlingen kan worden opgepikt. Het biedt je als leerkracht ook kansen tot actieve observatie en diagnose. Je krijgt als leerkracht een duidelijk zicht op aan- of afwezige voorkennis, op mogelijke misvattingen bij leerlingen, wat je de kansen biedt om hierop in te spelen.

Enkele voorbeelden:

- Leerlingen wisselen van gedachten in verband met verschillende plooi mogelijkheden tijdens het uitvoeren van een strijkopdracht in duo's.
- Leerlingen geven instructies aan elkaar bij het uitvoeren van een verzorgende handeling in het skillslab aan de hand van een checklist.
- Leerlingen vullen gezamenlijk een observatieblad in na het bekijken van een videofragment.
- Leerlingen verwoorden in duo een gevoel bij het spelen van een rollenspel.
- Klassikale besprekingen waarbij de leerling wordt uitgedaagd om de eigen mening te verwoorden en om rekening te houden met de mening van anderen.
- Bij het uitvoeren van een huishoudelijke zorg de eigen keuze voor een product motiveren (verwoorden, neerschrijven,...).
- Een eigen besluit formuleren en aftoetsen aan de mening van anderen bij een bepaalde waarnemingsopdracht.
- Leerlingen gaan in interactie over de voorkennis die ze bezitten t.a.v. een bepaald thema/onderwerp/ ...via de methodiek van de placemat,...
- Groepswerk in functie van het construeren van nieuwe kennis.

Voorzie begeleiding tijdens de uitvoering van opdrachten, voorzie eventueel een nabespreking.

Lees- en schrijfsituaties

Uiteraard schept de variatie in aangeboden informatiebronnen een krachtige leeromgeving. Sommige leerlingen leren vooral door te kijken naar demonstratie door anderen, naar filmbeelden, foto's en andere plaatjes; anderen al luisterend (naar uiteenzettingen, naar vraaggesprekken); en nog anderen al lezend (gedrukte teksten, teksten op internet). Ook in Verzorging is het gebruik van al deze informatiebronnen in functie van leerprocessen belangrijk en adviseren we om leerlingen geregeld aan het lezen en schrijven te zetten.

Hoe er als vakleerkracht voor zorgen dat lees- en schrijfactiviteiten succesvol verlopen en leerrijk zijn.

- Kies voor functionele opdrachten: de opdracht moet ingebed zijn in het lesgebeuren en moet de leerling helpen om iets interessants te weten te komen of om een probleem op te lossen.

- Besteed voldoende aandacht aan bespreking van lees- en schrijfopdrachten en betrek leerlingen hierbij.
- Timing is belangrijk: teksten moeten aangepast zijn aan het niveau van de leerlingen. Bezitten leerlingen m.a.w. voldoende voorkennis van de vaktaal en van het onderwerp om de tekst te begrijpen?
- Lezen en schrijven hoeven geen individuele bezigheden te zijn. Samenwerkend lezen of schrijven kan leerlingen helpen om meer grip op de inhoud van de tekst te krijgen of om de inhoud die ze willen overbrengen in woorden te vervatten
- Ondersteuning van de leerkracht is essentieel (zie punt taalsteun).

Tips binnen verzorging:

- Maak tijd voor het bespreken van schriftelijke (stage)opdrachten.
- Werk met authentieke teksten uit folders en websites.
- Let op met invuldidactiek.
- Instructies voor een doe-opdracht op papier geven.
- ...

Taalsteun

Leraren geven in een klassituatie vaak opdrachten. Voor deze opdrachten gebruiken ze een specifieke woordenschat die we 'instructietaal' noemen. Hierbij gaat het vooral over werkwoorden die een bepaalde actie uitdrukken (vergelijk, definieer, verklaar, verduidelijk,...) De betekenis van deze woorden is noodzakelijk om de betekenis van de opdracht te begrijpen.

Leerlingen die niet voldoende woordkennis hebben in verband met instructietaal, zullen problemen hebben met het begrijpen van de opdrachten die gegeven worden door de leraar, niet alleen bij mondelinge maar ook bij schriftelijke opdrachten, zoals toetsen en huistaken.

Opdrachten moeten voor leerlingen talig toegankelijk zijn. Bij het organiseren van taalsteun worden lessen, bronnen, opdrachten, toetsen,...begrijpelijk gemaakt voor leerlingen.

Enkele tips i.v.m. taalsteun in Verzorging:

- Sta expliciet stil bij de betekenis van vaktermen en van vakgebonden uitdrukkingwijzen. Veel vaktermen lijken sterk op andere woorden, of hebben een andere betekenis in het alledaagse leven of in een ander vakdomein (bv. 'cel'). Het is belangrijk om leerlingen op de verschillen te wijzen. Voor samengestelde woorden (bv. 'gewrichtssmeer') of afgeleide woorden (bv. 'rekbaarheid',...) maak je er best een gewoonte van om terug te gaan naar het grondwoord, zodat leerlingen deze strategie leren gebruiken.
- In het leerplan vindt u een lijst van werkwoorden die mogelijke concretisering zijn van de werkwoorden 'verduidelijken', 'toelichten' en 'aanwenden' die in de leerplandoelstellingen worden gehanteerd. Het lijkt ons zinvol om in het lerarenteam (in overleg met het team van de 2de graad) keuzes te maken van de concretisering die men in de 3de graad zal gebruiken en om ook hiervoor een leerlijn uit te werken.
- Controleer via 'vraaggesprekjes' of de leerlingen de betekenis van moeilijke taal hebben begrepen.

- Confronteer de leerlingen niet met nodeloos ingewikkeld taalgebruik (bv. termen m.b.t. het menselijk functioneren (AD4)) en wees voorzichtig met beeldspraak.
- Gebruik visuele weergaven of een werkblad dat structuur geeft: duidelijke schetsen, schema's, stappenplannen. Voorbeelden die in het leerplan voorkomen: een stappenplan hanteren (methodisch handelen), aanduiden op een schets, veiligheidspictogrammen herkennen,...
- Stel de leerling vragen wanneer hij/zij vastloopt tijdens het uitvoeren van een opdracht: *Wat is het probleem? Wat gaat er niet? Weet je nog wat het doel is van de opdracht? Wat denk je dat het woord x betekent? Wat zou je kunnen doen om dit te weten te komen? Kijk anders eens naar de afbeelding. Helpt die je?...* Hardop meedenken met leerlingen en gerichte vragen stellen kan de leerling helpen een manier te vinden om het struikelblok uit de weg te ruimen.
- Maak tijd voor feedback.
- Hanteer passende leerstrategieën:
Het is belangrijk dat tijdens de lessen en stage, bij het uitvoeren van opdrachten als bij evaluatiemomenten leerstrategieën worden getraind.
Voorbeelden:
 - Door observatieherkennen en benoemen.
 - Benoemen en aanduiden op een schets.
 - Een werkmodel hanteren om....
 - In concrete voorbeelden....aantonen.
- Het werken met sleutelschema's kan een interessant hulpmiddel zijn om interactie hiertoe op gang te brengen:
 - Tijdsbalken voor feiten en gebeurtenissen;
 - Woordspinnen voor de opsomming van kenmerken, voorbeelden, toepassingen in de werkelijkheid,...;
 - Venndiagrammen voor de explicitering van overeenkomsten en verschillen tussen begrippen, procedures, feiten,...
 - Stroomschema's voor een chronologie voor een procedure,...
 - Kettingschema's voor oorzaak-gevolgrelaties;
 - Kolomtabellen voor clustering van samen horende elementen.

Als je meer wil lezen, verwijzen we verder naar Het Handboek taalbeleid secundair onderwijs en bijhorende website. (zie voetnoot 9)

3.7 Wenken bij de leerplandoelstellingen

Algemene wenken:

- Het betreft een geïntegreerd leerplan: dit betekent dat leerplandoelstellingen zowel tijdens de les als op stage kunnen worden verwezenlijkt. Bij de uitwerking van het leerplan:
 - o Wordt er gestreefd naar een zo groot mogelijk integratie tussen de algemene doelstellingen;
 - o Wordt er gestreefd naar een zo groot mogelijke integratie tussen les en stage;
 - o Houdt men bij de uitwerking van de algemene doelstellingen rekening met de **context** waarbinnen deze dienen te worden bereikt. Men zorgt bij de uitwerking van de doelstellingen voor toepassingen binnen de verschillende settings en naar de verschillende doelgroepen waar leerlingen op stage gaan. De settings waar leerlingen geen stage lopen (buitenschoolse opvang en opvang aan huis) komen aan bod bij de uitwerking van de doelstellingen die betrekking hebben op het kennismaken met deze settings in functie van oriëntering naar het 7de jaar (settings en doelgroepen: zie leerplan).
 - o Besteedt men een gemiddelde van minimum 3u per week aan AD4; een gemiddelde van min. 3u per week aan AD5 en een gemiddelde van min. 1u per week aan AD6.
 - o Besteedt men min. 10u per week aan stage (concreet: zie leerplan)
- Interdisciplinaire teamafspraken zijn belangrijk inzake wie wat wanneer aanbrengt, waar er verdere toepassingen gebeuren, welke geïntegreerde oefeningen worden voorzien, wanneer en waar en met welke leerdoelen leerlingen op stage gaan, welke gezamenlijke stageopdrachten (in samenhang: integratie tussen verschillende AD's en tussen les-stage) er gegeven worden,....
- Relatie 2de – 3de graad – specialisatiejaren:
 - o Het leerplan geeft aan wat de beginsituatie is van de leerlingen in de 2de graad en ook waar de cesuur ligt met de specialisatiejaren (indien relevant). Overleg met de lerarenteam 2de graad en met het lerarenteam van de specialisatiejaren is wenselijk.
 - o Leerlingen hebben al heel wat kennis, vaardigheden en attitudes verworven met betrekking tot de verschillende algemene doelstellingen. Het is belangrijk leerlingen hierop te appelleren. Dit kan door middel van een opdracht, een opfrissingstoets, een kwis,....
 - o Consequentie voor zij-instromers:
 - Tip: basispakket (kennis, vaardigheden, attitudes) voorzien vanuit de 2de graad waarop wordt voortgebouwd in de 3de graad: kaders waarmee men in de 2de graad werkte, werkmodellen, instructiefiches, schema's en schetsen,....
 - Vermits het uitvoeren van logistieke taken een groeiniveau is op stage, biedt dit mogelijkheden voor de opvang van zij-instromers:
 - Het uitvoeren van logistieke taken werd aangeleerd in de 2de graad, doch werd niet toegepast op stage. Herhaling in functie van toepassing binnen de context van het leerplan op stage is noodzakelijk (geeft mogelijkheden naar zij-instromers)
 - De vaardigheden m.b.t. logistieke taken zijn hoofdzakelijk gekoppeld aan AD6, doch de uitvoering van de taken op stage vooronderstelt integratie van kennis en vaardigheden van andere AD's (bv. Communicatie, kwaliteitsbewust handelen,....). Zij-instromers kunnen bij aanvang focussen op vaardigheden, van de andere leerlingen kan men de nadruk leggen op integratie van kennis en vaardigheden binnen specifieke contexten. De voorbereiding

van leerlingen op stage biedt dus mogelijkheden tot herhaling en verdieping van het basispakket.

- Werken rond integratie (cyclisch gebeuren met aandacht voor transfer):
 - o Integratie les – stage (toepassen):
 - Stage is een middel om leerlingen te helpen hun kennis, vaardigheden en attitudes in concrete situaties te integreren in hun handelen (= transfer). Het werken met activiteitenlijsten (wettelijk), ondersteunende stage-opdrachten, reflectieopdrachten, ... zijn mogelijkheden om de integratie les - stage en dus het competent worden te bevorderen.
 - Stage biedt de ruimte om leerlingen voor te bereiden op het werken rond bepaalde leerplandoelstellingen in de klas of om bepaalde leerstof en/of kennis te toetsen of te verdiepen naar concrete situaties of naar concrete doelgroepen toe (verkennen, ontdekken, exploreren, observeren, ...). Dit kan door middel van stage-opdrachten. Deze opdrachten worden voorbereid en nabesproken tijdens de lestijd op school.
 - o Integratie tussen verschillende algemene doelstellingen:
 - In de 2de graad werden een groot aantal onderliggende leerplandoelstellingen van AD1 systematisch aangeleerd en ingeoeffend. Zij kunnen in de 3de graad dadelijk worden geïntegreerd bij de uitwerking van de andere AD's. De leerplandoelstellingen kunnen vervolgens verder worden aangeleerd en uitgediept.
 - Kennis, vaardigheden en attitudes die reeds zijn aangeleerd in de 2de graad kunnen van bij het begin van de 3de graad opnieuw worden opgefrist (indien nodig) en toegepast naar doelgroepen en settings.
 - Mogelijkheden om te werken rond integratie tussen de verschillende AD's:
 - Het lerarenteam heeft zicht op de leerlijnen van de verschillende AD's en integreert de K,V,A die leerlingen bezitten in de eigen lespraktijk.
 - Gebruik maken van werkvormen die uitnodigen tot integratie: casuïstiek, skillslab (simulaties/rollenspelen), projectwerk, geïntegreerde stageopdrachten, methodische praktijkbegeleiding, supervisie en intervisie, seminarie...
- Uitwerken van leerlijnen:
 - o In functie van het beantwoorden aan het beroepsprofiel van verzorgende/competenties leerplan (logistieke taken = eerste groeivolume)
 - o Staat in relatie tot het organisatiemodel waarvoor de school kiest (zie deel organisatorisch kader) met inbegrip van de wijze waarop de school kiest om te werken rond integratie.
 - o Men kan leerlijnen uitwerken in functie van de stageplaatsen waar de leerlingen stage lopen (integratie les – stage) of men kan leerlingen net die stageplaatsen aanbieden die hen de meeste leerkansen bieden om het geleerde op school toe te passen op stage..
 - o Vermits het leerplan stelt dat het uitvoeren van logistieke taken een groeivolume is op stage, is dit bepalend voor de uitwerking van een organisatiemodel en voor het uitwerken van leerlijnen.
 - o In de 3de graad is het logisch om bij de uitwerking van leerlijnen voor de verschillende AD's te opteren voor de integratie van AD1, 2 en 3 binnen de leerlijnen van de verschillende AD's. Dit is mogelijk omdat de basis reeds werd gelegd in de 2de graad.

1 Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen

Context: zie leerplan!

Algemene wenken:

- Het is belangrijk dat deze items zowel op stage als in de les worden meegenomen.

Toelichting:

Beginsituatie:

In de 2de graad werkten leerlingen reeds rond kwaliteitsbewust handelen. Zij voerden er handelingen en opdrachten uit met een lage moeilijkheidsgraad en onder directe begeleiding van de leraar. Ze leerden kwaliteitsbewust handelen binnen de context van de eigen klasgroep, school. Ze leerden vanuit een totaalvisie kwaliteitsbewust handelen bij het ondersteunen van doelgroepen: medeleerlingen, gezonde kinderen van 2,5 tot 10 jaar en gezonde volwassenen.

Derde graad:

In de 3de graad is het belangrijk leerlingen te appelleren op reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes (beginsituatie toetsen), alvorens een volgende stap in de leerlijn* te doorlopen. In de derde graad gaan leerling deze kennis, vaardigheden en attitudes verdiepen, uitbreiden en **aanwenden** binnen de context van het leerplan.

Hierbij is het belangrijk dat leerlingen kwaliteitsbewust leren handelen vanuit een totaalvisie^{21*} in functie van het competent worden als verzorgende en in functie van de voorbereiding op het handelen als kinderbegeleider en zorgkundige (specialisatiejaar). Hierbij ligt in de 3de graad de nadruk op eenvoudige situaties.

In de 3de graad is het in functie van het bereiken van competenties en in functie van het handelen vanuit een totaalvisie noodzakelijk om integratie te bewerkstelligen met AD2, AD3, AD 4, AD 5, AD6 en AD7.

Samenhang met vakken van de basisvorming:

PAV:

- Zelfstandig en in concrete situaties relevante en toegankelijke informatie vinden en selecteren uit(1):
 - o Gesproken teksten;
 - o Geschreven teksten;
 - o Beeldmateriaal;
 - o ICT-bronnen
 - o Tabellen, grafieken, diagrammen, kaarten.
- Over de gevonden informatie reflecteren(2);
- de gevonden informatie evalueren (3):
 - o Informatie uit gesproken teksten;
 - o Informatie uit geschreven teksten;
 - o Informatie uit beeldmateriaal;
 - o Informatie uit ICT-bronnen;
 - o Informatie uit tabellen, grafieken, diagrammen en kaarten.
- Zelfstandig en in concrete situaties relevante en toegankelijke informatie mondeling en schriftelijk gebruiken (4):
 - o Essentie uit gesproken teksten;
 - o Essentie uit geschreven teksten;
 - o Essentie uit beeldmateriaal;
 - o Essentie uit ICT-bronnen;
 - o Concrete informatie uit tabellen, grafieken, diagrammen en kaarten.
- Zelfstandig en in concrete situaties mondeling en schriftelijke informatie inwinnen en meedelen(5):

²¹ Woorden met een asterisk worden verklaard in een woordenlijst bij het leerplan.

- o Formele informatie
- o Informele informatie
- Zelfstandig analoge of digitale hulpmiddelen gebruiken om te communicatie te optimaliseren, zoals (6):
 - o Een verklarend woordenboek;
 - o Een spellingwijzer;
 - o Een schrijfkader of standaard tekststructuur;
 - o Een spreekkader of standaard tekststructuur;
 - o Software
 - o Aangeboden ondersteunend visueel materiaal;
 - o Lay-out.
- Bij het luisteren en het lezen, indien nodig, volgende strategieën gebruiken (7):
 - o Gebruik maken van aangeboden beeldmateriaal;
 - o Gebruik maken van de context;
 - o Het leesdoel bepalen;
 - o Onduidelijke passages opnieuw lezen;
 - o De vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden;
 - o De vermoedelijke betekenis van onbekende woorden uit de context afleiden.
- Zich bij het lezen en luisteren blijven concentreren, ondanks het feit dat men niet alles begrijpt(8).
- Bereid zijn om eigen teksten na te kijken (9).
- Zelfstandig opdrachten individueel realiseren via volgende stappen(13):
 - o De planning;
 - o De organisatie;
 - o De uitvoering;
 - o De reflectie;
 - o De evaluatie;
 - o De bijsturing.
- Culturele verschillen in het dagelijks leven van mensen herkennen en bespreken (25):
 - o Vanuit de actualiteit
 - o In de eigen leefwereld;
- Respect opbrengen voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze, waarden en normen (30)
- Respect opbrengen voor het leefmilieu (30)
- Met concrete voorbeelden aantonen hoe natuurwetenschappen bijdragen tot een duurzame leefomgeving (28: vanaf september 2014):
 - o Op lokaal niveau;
 - o Op globaal niveau.
- In dagelijkse situaties spontaan een veilige houding aannemen (16).
- Reflecteren om de maatschappelijke weerbaarheid te verhogen (22):
 - o Bewuste en verantwoorde keuzes maken;
 - o Bewust en verantwoord consumentengedrag;
 - o Zorg voor gezondheid en veiligheid van zichzelf en anderen;
 - o Kritische benadering van de media.

Vermits de doelstellingen van PAV zijn gebaseerd op eindtermen, vind je dezelfde of gelijkaardige doelen eveneens in de leerplannen van de vakken Wiskunde, Nederlands, MAVO.

VISIE

1.1 Vanuit een holistische*, emancipatorische* en dynamische* mensvisie* handelen, in relatie tot de gebruiker* en zijn omgeving.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt en licht een holistische (H), emancipatorische en dynamische mensvisie toe.
- licht het belang van het omgaan met gebruikers en hun omgeving vanuit deze mensvisie toe.
- verduidelijkt de relatie tussen deze mensvisie en de christelijke traditie.

Wenken:

- De begrippen zijn voor leerlingen heel abstract. Best worden de termen uitgelegd aan de hand van concrete situaties en (stage)ervaringen van de leerlingen: 'goede' en 'minder goede' voorbeelden van uiteenlopende manieren waarop zorgverleners, familieleden,....met gebruikers omgaan. Bv. Leerlingen termen laten opsommen die worden gebruikt om oudere en hulpbehoevende mensen te omschrijven en te vragen vanuit welke visie op gebruikers de termen voortkomen (paternalistisch: 'oudere zijn sukkelars', emancipatorisch: 'de oudere bepaalt welke zorg hij nodig

heeft',....)

- Leerlingen hun eigen mensvisie (visie op gebruiker) op het spoor laten komen via het werken met filmfragmenten, stellingen, getuigenissen..... (link met AD4 en AD5)

Toelichting:

Duiding:

- Aandacht voor het existentiële/spirituele aspect van het mens-zijn kadert binnen het gezondheidspatroon 'waarden en overtuiging' (duiding zie leerplan of bijlage bij servicedocument).

Beginsituatie:

- De leerlingen werkten in de 2de graad rond het begrip 'holistische mensvisie' en het belang van het handelen vanuit een holistische mensvisie. Voorbeelden kwamen uit de eigen leefwereld.

Derde graad:

- In de 3de graad is het belangrijk dat leerlingen leren dat het als verzorgende/begeleider belangrijk is om te handelen vanuit deze mensvisie. In het bereiken van de andere leerplandoelstellingen uit dit leerplan is integratie met deze leerplandoelstelling noodzakelijk en evident.
- In functie van het handelen vanuit een totaalvisie is het belangrijk om in de 3de graad telkens de koppeling te maken tussen deze mensvisie, de verschillende gezondheidspatronen (AD4) en ICF.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- De begrippen gezondheid en welzijn toelichten (4.1)

1.2 De kernelementen van het project/missie van een zorginstelling/organisatie en de wijze waarop deze worden geïmplementeerd in de dagelijkse zorg- en/of begeleidingscontext, exploreren en aanwenden.

Wenken:

- Leerlingen via (stage)opdrachten het project/missie van een zorginstelling/organisatie laten exploreren. De opdracht kan daarna in de les verder worden besproken.
- Leerlingen de elementen van het project of de missie van de zorginstelling/organisatie waar ze stage lopen, concreet laten vertalen in voorbeelden van de dagelijkse omgang met de gebruikers.
- Aanbeveling: zelfde kijkwijzer gebruiken als in de 2de graad.
- Omgaan met specifieke zorgvisie/visie op pedagogisch handelen op stageplaats: We verwachten dit pas van leerlingen tijdens de specialisatiejaren. Wel zinvol om leerlingen in het kader van deze doelstelling bepaalde zorg visies of visies op begeleiding te laten exploreren, herkennen leerlingen deze visie in de concrete zorg of begeleiding van de gebruiker? Reflectie door en begeleiding van de leerling zijn hierbij belangrijk.
- Bij het formuleren van opdrachten is het belangrijk om na te gaan of de vraag van de leraar correspondeert met de visie/keuzes van de stageplaats/instelling...

Toelichting:

Beginsituatie

In de tweede graad werd gewerkt rond het opvoedingsproject van de eigen school.

Specialisatiejaren

In de specialisatiejaren staan we stil bij het 'Kwaliteitshandboek' van de zorginstelling/organisatie.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Verschillende beroepscontexten exploreren waarbinnen een verzorgende en de begeleider in de kinderopvang werken. (7.2)
- De organisatie van de kinderopvang en de woonzorg toelichten. (4.2)

RESPECTVOL HANDELEN

1.3 Bij de uitvoering van een opdracht, respectvol handelen.

Toelichting:

Duiding:

- Het aandacht hebben voor het zelfbeeld; zelfbeleving, welbevinden van de gebruiker kadert binnen het 'gezondheidspatroon zelfbeleving' (duiding zie bijlage bij servicedocument). Wanneer leerlingen werken rond het respectvol handelen voor zichzelf kan er gewerkt worden rond hun eigen zelfbeeld en zelfbeleving. De volledige uitwerking van dit gezondheidspatroon gebeurt in het leerplan van de specialisatiejaren. Het omgaan met stress, het overschrijden van de eigen grenzen kadert binnen het gezondheidspatroon 'stressverwerking'. Het ethisch en deontologisch handelen kan kaderen in het gezondheidspatroon 'waarden en overtuiging' (zie 1.1). Deze gezondheidspatronen worden eveneens verder uitgediept in het leerplan van de specialisatiejaren.

Beginsituatie:

- In de 2de graad leerden leerlingen binnen de context van de school en het leerplan respectvol omgaan met zichzelf, met anderen en met materialen en benodigdheden. Er werd gewerkt rond de zin voor orde en nauwkeurigheid en het loyaal zijn aan de school, klas en medeleerlingen.

Derde graad:

- In de 3de graad ligt het accent op het als verzorgende respectvol omgaan met gebruikers/teamleden/anderen binnen de verschillende settings.
- 'omgaan met diversiteit' is vandaag een belangrijk aandachtspunt. In de 3de graad geven we dit een plaats als aandachtspunt in het functioneren als verzorgende/begeleider (kwaliteitsbewust handelen AD1 en het (ped)agogisch handelen AD5).
- Het is belangrijk leerlingen te appelleren op reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes.

Specialisatiejaren:

- Hoe men specifiek kan omgaan met diversiteit in de kinderopvang en woonzorg komt aan bod in de specialisatiejaren.
- In het specialisatiejaar verwachten we dat leerlingen hun handelingen kunnen afstemmen op de beleving, behoefte van de individuele gebruiker en zijn situatie.

Wenken:

- Werken met een portfolio, met een SWOT-analyse logboek over stage en les heen (gedurende de hele graad én begeleid door leraren).
- Werken met supervisie/intervisie(technieken)
- Belang van concrete feedback en feedforward door leraren en stagementoren naar leerlingen, spiegel...

Respectvol omgaan met zichzelf

Onderliggende doelen:

De leerling:

- draagt zorg voor het eigen welbevinden.
- ontwikkelt zelfvertrouwen.

- durft initiatief nemen.
- komt voor de eigen belangen op een gepaste manier.
- ontwikkelt doorzettingsvermogen.
- ontwikkelt beslissingsvermogen.
- kent en voelt eigen grenzen en geeft aan wanneer deze overschreden worden.
- ontwikkelt een kritische ingesteldheid.

Wenken:

- Werken met kwaliteitspel, normen en waardenspel,....
- Stress: aanleren van relaxatietechnieken; werken met brochures: idewe (www.idewe.be); mutualiteiten,...

Respectvol omgaan met anderen

Onderliggende doelen:

De leerling:

Ethisch en deontologisch handelen:

- exploreert wat in concrete situaties ethisch handelen betekent.
- verduidelijkt het beroepsgeheim en licht het toe.
- respecteert het beroepsgeheim.
- exploreert de patiëntenrechten.
- houdt rekening met de grenzen van gebruikers.
- heeft aandacht voor privacy en zelfbeschikkingsrecht.
- hanteert informatie (persoonsgegevens) over gebruikers en hun omgeving/werkgever/stagegever/stageplaats op een discrete wijze.

Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid/individualiseren:

- handelt belevingsgericht.
- hanteert omgangsvormen correct.
- houdt rekening met de wensen en de behoeften van een gebruiker.
- draagt zorg voor autonomie, bevordert zelfstandigheid, zelfzorg en zelfredzaamheid.
- streeft comfort na.
- geeft inspraak.
- toont empathie.
- staat open voor diversiteit.
- is authentiek.

Verantwoordelijkheid:

- neemt verantwoordelijkheid.
- handelt verantwoordelijk.
- handelt nauwkeurig, ordelijk en is stipt.
- heeft zin voor samenwerking.
- komt afspraken na.
- neemt het eigen deel in de werkverdeling op.

<ul style="list-style-type: none"> • houdt rekening met een klacht van een gebruiker en treedt adequaat op. <p><i>Flexibel zijn/creatief denken en handelen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • heeft persoonlijke ideeën en bedenkt gepaste oplossingen en voert ze uit.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Belangrijk om te werken rond diversiteit in de betekenis van 'aandacht voor elk individu' (elke gebruiker is anders; holistische mensvisie;...) - Werken met videoregistraties, casussen, stellingen, rollenspelen, groepswerk, stageervaringen,... - Achtergrondinformatie i.v.m. beroepsgeheim: Omgaan met beroepsgeheim. Cahier welzijnsgids. Ed: B. Hubeau e.a., Kluwer, 2013. - Interessante website met bespreking van casussen: http://zorgethiek.nu
<p align="center">Respectvol omgaan met materialen en benodigdheden</p>
<p>Onderliggende doelen:</p> <p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • draagt zorg voor materialen en benodigdheden. • handelt nauwkeurig. • handelt ordelijk.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen verantwoordelijkheid laten dragen voor materialen en benodigdheden die bv. aanwezig zijn in de school (link met AD6).
<p align="center">Loyaal zijn aan medeleerlingen, klas, school; team, zorginstelling/organisatie</p>
<p>Onderliggende doelen:</p> <p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • is loyaal aan medeleerlingen, klas, school (H). • ziet werk zien en neemt initiatief. • is stipt. • past zich aan wijzigende omstandigheden (middelen, doelen, gebruikers, procedures) aan. • draagt op een positieve wijze bij tot het preventiebeleid dat wordt tot stand gebracht in het kader van de bescherming van werknemers tegen geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk. • handelt volgens organisatiespecifieke kwaliteitseisen (integrale kwaliteitszorg, totaalvisie).
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - op stage navragen waaruit het preventiebeleid en de kwaliteitseisen concreet bestaan en reflecteren over eigen omgang met deze materie.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Vanuit een holistische, emancipatorische en dynamische mensvisie handelen, in relatie tot de gebruiker en zijn omgeving. (1.1)

- De kernelementen van het project/missie van een zorginstelling/organisatie en de wijze waarop deze worden geïmplementeerd in de dagelijkse zorg- en/of begeleidingscontext, exploreren en aanwenden.

METHODISCH HANDELEN

1.4 Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het aanleggen van een vademecum (in de school) van de verschillende gebruikte werkmodellen in de verschillende modules/onderdelen/.... - Wanneer er met leerlingen wordt gewerkt rond methodisch handelen is het belangrijk om als leraar de aandacht te vestigen op het belang van duurzaamheid (milieubewust zijn), respectvol handelen, veiligheid enz. tijdens het geheel van het methodisch handelen. - Het methodisch handelen integreren in (stage)opdrachten, projecten, concreet werken met doelgroepen. - Het opmaken van een volledig plan hoeft niet elke les schriftelijk te gebeuren. De techniek, bereidingswijze, het draaiboek, het recept,...zijn het werkmodel en kunnen bv. als checklist gehanteerd worden. - Naar leerlingen toe, de nadruk leggen op het belang van het proces.
<p>Toelichting:</p> <p><u>Beginsituatie:</u></p> <p>Leerlingen leerden in de 2de graad met behulp van werkmodellen, methodisch handelen onder begeleiding van de leraar.</p> <p><u>Derde graad:</u></p> <p>Het is belangrijk de leerlingen te appelleren op reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes.</p> <p>Het is zinvol dat leerlingen in de 3de graad werken met dezelfde werkmodellen als in de 2de graad. In de 3de graad kunnen deze modellen worden uitgebreid in functie van het werkplekleren. Bovendien is het belangrijk dat leerlingen mogen groeien in het op een meer zelfstandige wijze omgaan met werkmodellen.</p> <p>Methodisch handelen is een cyclisch gebeuren, het is belangrijk dat leerlingen in de 3de graad leren dat men vanuit de fase van de evaluatie, of vanuit andere bijkomende vragen/wensen/behoefte van de gebruiker, men het proces opnieuw vanaf de fase van het informeren doorloopt.</p>
Informeren
<p>Onderliggende doelen:</p> <p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • informeert zich over de opdracht (H) en verzamelt de nodige gegevens.
<p>Toelichting:</p> <p><u>Beginsituatie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - In de 2de graad leerden leerlingen zich informeren over de opdracht: de visie van waaruit er wordt gewerkt, het werkmodel/pictogrammen/symbolen, de vraag en de context van de opdracht, de doelgroep voor wie de opdracht is, de methode, de materialen en benodigdheden die men nodig heeft en de evaluatiecriteria van de opdracht.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen een stappenplan aanreiken of dit samen met de leerlingen aanmaken,....

- Leerlingen criteria aanreiken voor bronnengebruik (bronnen aanbieden)
- Belangrijk om rond deze doelstelling overleg te plegen met de leraren PAV/Nederlands/MAVO...
- Bij het werken rond deze doelstelling is het belangrijk om het belang van deze fase aan te tonen in functie van het werken rond AD4, AD5, AD6.
- Bij het informeren over de doelgroep kan men op verschillende manieren info verzamelen (observatie, inzage dossier, bevraging,...) en dit vanuit verschillende referentiekaders/ordeningen zoals ICF, gezondheidspatronen van Gordon, ontwikkelingsdomeinen,...

Plannen

Onderliggende doelen:

De leerling:

- plant een opdracht volgens criteria (H).
- maakt afspraken met de gebruiker.
- organiseert het eigen werk.

Toelichting:

Beginsituatie:

- In de 2de graad leerden leerlingen een opdracht plannen volgens een bepaalde methode/werkmodel, ze leerden een werkvolgorde bepalen, materialen en benodigdheden ophoesten en klaarzetten, ze leerden afspraken maken in functie van de planning en de uitvoering van de opdracht/taak.

Wenken:

- Verschillende werkmodellen gebruiken (beroep doen op de werkmodellen die worden gebruikt op de stageplaatsen).
- Leerlingen stappenplannen aanreiken en leren gebruiken.

Uitvoeren

Onderliggende doelen:

De leerling:

- voert een opdracht uit volgens criteria (H).
- volgt een plan, werkvolgorde, procedure, technische fiche, protocol correct op.
- licht het eigen handelen toe aan de gebruiker, verantwoordelijke.
- houdt tijdens het handelen rekening met anderen.

Toelichting:

Beginsituatie:

- In de 2de graad leerden leerlingen een opdracht uitvoeren onder directe begeleiding en aan de hand van duidelijke instructies. Ze leerden een opdracht uitvoeren vanuit een bepaalde visie, volgens de planning en volgens een bepaalde methode. Ze leerden het belang van het naleven van regels afspraken. Ze leerden het resultaat van een opdracht voorstellen volgens bepaalde evaluatiecriteria.

Wenken:

- Tijdens de fase van het uitvoeren wijzen op het belang van observeren, rapporteren (1.10) en van het anticiperen op doelgroep / gebruiker.

Evalueren

Onderliggende doelen:

De leerling:

- controleert het verloop en de resultaten van een opdracht aan de hand van criteria.
- be vraagt de tevredenheid van de gebruikers.
- formuleert concrete werkpunten.

Wenken:

- Leerlingen werkmodellen aanreiken en leren gebruiken om te evalueren.
- Aandacht besteden aan het evalueren van gehanteerde stappenplannen tijdens de fase van de uitvoering (overeenstemming methode, werkmodel, protocol,...zoals gepland)
- Samen met de leerlingen evaluatiecriteria (in relatie tot de doelen van de opdracht) bepalen alvorens de leerlingen een opdracht aanvatten.
- Leerlingen eerst zichzelf laten evalueren alvorens als leraar feedback te geven of te beoordelen.

Toelichting:

Duiding

- "Bij een evaluatie kijkt een persoon of een groep terug op het verrichten van een bepaalde taak. De taak, of het volbrengen er van staat centraal. Het eindresultaat van de taak wordt beoordeeld, alsook het proces dat tot het eindresultaat heeft geleid. Op grond van deze evaluatie worden werkpunten (doelen) bijgesteld. Het verschil met reflecteren (1.11): bij reflectie staat de persoon met zijn denken, handelen, voelen centraal."²²

Beginsituatie:

- Leerlingen leerden in de 2de graad het verloop van een opdracht evalueren aan de hand van een werkmodel. Ze leerden verduidelijken wat goed en minder goed verliep tijdens de opdracht en waarom. Ze leerden nagaan of de resultaten voldeden aan vooropgestelde criteria en ze bevroegden de tevredenheid van de doelgroep.

Derde graad

- Naar leerlingen toe is het belangrijk om na opdrachten zowel tijd te besteden aan evalueren als aan reflecteren (1.11).

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht respectvol handelen (1.3)
- Over het kwaliteitsbewust handelen reflecteren (1.11)

MILIEUBEWUST HANDELEN

1.5 Bij de uitvoering van een opdracht milieubewust handelen volgens de geldende richtlijnen*.

Onderliggende doelen:

²² Mirjam Groen, Reflecteren: de basis, Wolters/Noordhoff, 2006, p.32.

<p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • beperkt en sorteert afval (H). • kiest of koopt materialen en benodigdheden aan met zo weinig mogelijk negatieve effecten voor het milieu (H). • doseert het energie – en watergebruik (H). • leeft milieuvoorschriften na.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen, via opdrachten, het omgaan met afval op stageplaatsen laten observeren. - Werken aan de hand van een afvalkalender. - Samenwerken met MOS. - Navragen op stage en concreet maken vanuit stage-ervaringen.
<p>Toelichting:</p> <p><u>Duiding</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - We spreken van 'milieubewust handelen' omdat dit een concreter begrip is dan 'duurzaamheid'. Het is wel belangrijk dat leerlingen het milieubewust handelen kaderen binnen visies rond duurzame ontwikkeling. (totaalvisie).

Samenhang met andere leerplandoelstellingen

- Bij de uitvoering van een opdracht respectvol handelen (1.3)
- Bij de uitvoering van een opdracht methodische handelen (1.4)
- Bij de uitvoering van een opdracht veilig handelen volgens de geldende richtlijnen (1.6)
- Bij de uitvoering van een opdracht ergonomisch handelen (1.7)
- Bij de uitvoering van een opdracht hygiënisch handelen volgens de geldende richtlijnen (1.8)

VEILIG HANDELEN

1.6 Bij de uitvoering van een opdracht veilig handelen volgens de geldende richtlijnen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt het belang van preventie en bescherming op het werk.
- informeert zich vanuit risicoanalyse, werkpostfiche, werkplaatsreglement; preventiemaatregelen over geldende richtlijnen en hun belang.
- herkent en interpreteert veiligheidssignalisaties.
- interpreteert een evacuatieplan.
- past geldende richtlijnen toe die eigen zijn aan de setting:
 - met betrekking tot persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's);
 - met betrekking tot brandveiligheid;
 - bij evacueren;
 - met betrekking tot materialen en benodigdheden;
 - met betrekking tot psychosociale veiligheid.

Wenken:

- Werken rond evacuatieoefeningen op school (voor leerlingen op stage vertrekken).

- Kinderopvang: omgaan met veiligheid is een steeds belangrijker item in de opvang: zie website Kind en Gezin.
- Filmpjes/brochures over veiligheid op het werk: www.beswic.be; <http://www.napofilm.net>
- Navragen op stage en concreet maken vanuit stage-ervaringen.

Toelichting:

Duiding

- Geldende richtlijnen die eigen zijn aan de setting zoals het melden van incidenten, afsluiten en openen van lokalen, preventiemaatregelen om ongevallen te voorkomen.
- Leerplandoelstelling m.b.t. Eerste hulp komt aan bod in AD4.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht respectvol handelen (1.3)
- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen (1.4)
- Bij de uitvoering van een opdracht ergonomisch handelen (1.7)
- Bij de uitvoering van een opdracht hygiënisch handelen (1.8)
- AD4

ERGONOMISCH HANDELEN

1.7 Bij de uitvoering van een opdracht ergonomisch handelen volgens de geldende richtlijnen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- heft en tilt voorwerpen rugsparend (H).
- past bij de uitvoering van een opdracht de werkpostschikking toe (H).
- neemt bij de uitvoering van een opdracht een ergonomische houding aan zoals bij staan, zitten, hanteren van voorwerpen (H).
- past op een veilige en ergonomisch verantwoorde wijze hef- en tiltechnieken/transfertechnieken/verplaatsingstechnieken bij gebruikers toe.
- hanteert de technische hulpmiddelen correct bij het positioneren, mobiliseren en transporteren van de gebruiker.
- stimuleert de zelfstandigheid van de gebruiker.

Wenken:

- Uitwerken in relatie tot AD4 (bewegingsstelsel)
- Rugpreventie start op school bij het inoefenen van vaardigheden.
- Bruikbaar filmpje: <http://www.youtube.com/beswic>
- Brochures en opleidingen: www.idewe.be; RTC's.
- Navragen op stage en concreet maken vanuit stage-ervaringen.
- Achtergrondinfo voor leraren: UZ Gent, Manutentie in de gezondheidszorg. Een praktisch handboek bij het tillen, kantelen en verplaatsen van personen, Academia Press (1987): Een oud, maar zeer goed boek over manutentie.

- <http://www.ergonomiesite.be/arbeid/zorg.htm>.
- <http://www.werk.belgie.be/publication>: verschillende publicaties omtrent "preventie van musculo-skeletale aandoeningen (MSA)".

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht respectvol handelen (1.3)
- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen (1.4)
- Bij de uitvoering van een opdracht veilig handelen (1.6)
- Bij de uitvoering van een opdracht hygiënisch handelen (1.8)
- Zorg dragen voor de gezondheidsbeleving en instandhouding in relatie tot activiteiten (4.21)

HYGIENISCH HANDELEN

1.8 Bij de uitvoering van een opdracht hygiënisch handelen volgens de geldende richtlijnen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- informeert zich vanuit risicoanalyse, werkpostfiche, werkplaatsreglement, preventiemaatregelen, over de geldende richtlijnen en hun belang.
- past de geldende richtlijnen m.b.t. persoonlijke hygiëne toe (H).
- past de geldende richtlijnen toe m.b.t. voedselhygiëne/voedselveiligheid:
 - licht gevaren bij maaltijdbereiding en –distributie toe;
 - voorkomt kruisbesmetting (H);
 - scheidt droog-nat, vuil-proper, koud-warm;
 - houdt rekening met voorschriften m.b.t. temperatuur;
 - concretiseert FIFO en FEFO-principes.
- past de geldende richtlijnen toe m.b.t. zorg voor gebruikers zoals toepassen van maatregelen tegen infectiegevaar, voorzorgsmaatregelen bij gezondheidsklachten.
- past de geldende richtlijnen toe m.b.t. materialen en benodigdheden zoals het hygiënisch reinigen en desinfecteren.

Toelichting:

Beginsituatie:

- In de 2de graad leerden leerlingen hygiënisch handelen en kruisbesmetting voorkomen. Ze verduidelijkten de geldende richtlijnen m.b.t. voedselveiligheid bij een opdracht. Ze leerden bij het uitvoeren van een opdracht zorg dragen voor persoonlijke hygiëne zoals het verzorgen van handen, nagels en haren, alsook het gebruik van PBM's. Ze leerden de handen wassen volgens de richtlijnen.

Wenken

- Linken met AD4 en AD6: bv relatie met ontstaan van (ziekenhuis)infectie, ... belang van voedselveiligheid/hygiëne.
- Brochures en bronnen i.v.m. voedselveiligheid: www.favv.be
- Leerlingen maakten in de 2de graad kennis met kleurencodes. Bij reinigen en ontsmetten leer-

lingen met kleurendoeken laten werken.

- Navragen op stage en concreet maken vanuit stage-ervaringen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen (1.4)
- Bij de uitvoering van een opdracht milieubewust handelen (1.5)
- Bij de uitvoering van een opdracht veilig handelen (1.6)
- Bij de uitvoering van een opdracht ergonomisch handelen (1.7)
- Bij de uitvoering van een opdracht economisch handelen (1.9)

ECONOMISCH HANDELEN

1.9 Bij de uitvoering van een opdracht economisch handelen volgens de geldende richtlijnen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- handelt vanuit een bewustzijn van prijs/kwaliteitverhoudingen.
- houdt rekening met werktempo.
- selecteert en beperkt materialen en benodigdheden (H).
- onderhoudt materialen en benodigdheden (H).
- verzamelt, sorteert en bergt materialen en benodigdheden op volgens richtlijnen.
- werkt aan de hand van een budget (H).

Wenken:

- Interessante bron: www.oivo.be
- Navragen op stage en concreet maken vanuit stage-ervaringen.

Toelichting:

Beginsituatie:

- In de 2de graad leerden leerlingen binnen de context van de school economisch handelen. Er werd aandacht besteed aan budget: kiezen, kopen, gebruiken van materialen en benodigdheden, het onderhouden van materialen en benodigdheden en aan de invloed van reclame op hun eigen aankoopgedrag.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht respectvol handelen (1.3)
- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen (1.4)
- Bij de uitvoering van een opdracht milieubewust handelen (1.5)
- Bij de uitvoering van een opdracht veilig handelen (1.6)
- Bij de uitvoering van een opdracht hygiënisch handelen (1.8)

OBSERVEREN, INTERPRETEREN, RAPPORTEREN

1.10 Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en

rapporteren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- observeert gericht.
- registreert gegevens.
- licht het verschil tussen observeren en interpreteren toe in verschillende situaties en past dit toe.
- hanteert observatiemethoden.
- rapporteert mondeling (in een 1-1 relatie) en schriftelijk bij het uitvoeren van taken.
- merkt veranderingen/problemen op die zich voordoen bij gebruikers tijdens de uitvoering van een taak en meldt deze aan de bevoegde persoon.

Wenken

- Linken met AD2 en AD3, AD4 en AD5 en AD6.
- Werken met rollenspelen, videoregistratie.
- Aandacht voor automatisatie en digitalisatie (werkveld)
- Werken met stageopdrachten.

Toelichting:

Beginsituatie

- In de 2de graad leerden leerlingen de begrippen waarnemen, observeren en registreren verduidelijken en het verschil toelichten. Er werd gewerkt rond het belang van observeren. Onder directe begeleiding en met ondersteuning van een werkmodel werkten leerlingen rond het observeren en registreren van het menselijk gedrag.

Derde graad

- In de derde graad wordt er gewerkt rond het verschil tussen observeren en interpreteren en werken ze rond deze doelstelling in concrete beroepssituaties. Het betreft nu de totale beroepscontext: menselijk gedrag, materiële omgeving,...
- Het is belangrijk dat leerlingen leren groeien in het handelen vanuit observaties en dat ze de samenhang leren zien met de cyclus van het methodische handelen (observeren = vorm van informatie verwerven).

Specialisatiejaren

- In het specialisatiejaar komt het rapporteren over een gebruiker (gebruikersbespreking) en het rapporteren in een team aan bod.

REFLECTEREN

1.11 Over het kwaliteitsbewust handelen reflecteren*.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- reflecteert over het eigen kwaliteitsbewust handelen en over de beleving van de situatie.
- formuleert kwaliteiten en aandachtspunten.
- stuurt onder begeleiding het eigen handelen bij.

Wenken:

- Leerlingen reflectiemodellen aanreiken.
- Werken met het kwaliteitenspel.
- Werken met portfolio, supervisie,...
- Werken rond ethisch reflecteren: Wat is goede zorg vanuit de beleving van de gebruiker? Geef ik de goede zorg? En geef ik die om de goede reden? Effect van perspectiefwissel? Achtergrond: <http://zorgethiek.nu> en Basisboek zorgethiek, I. Van Nisterlooy, Berne media (2005).
- Nadenken over eigen ervaringen in het kader van menswaardigheid/respectvol handelen. Hebben we op een menswaardige, respectvolle manier gehandeld?
- Concreet maken vanuit stage-ervaringen.

Toelichting:Duiding

- Het is belangrijk dat leerlingen niet enkel reflecteren op situaties en het handelen tijdens les- en klasgebeuren maar ook op situaties en het handelen tijdens stage.
- Vanuit een reflectie op het handelen, het formuleren van werkpunten, leren leerlingen de samenhang zien met de cyclus van het methodisch handelen.
- Reflectie op het kwaliteitsbewust handelen: In het zorg dragen voor andere mensen heb je een verantwoordelijkheid om na te denken over wat goede zorg is. Goede zorg is die zorg die het meest aansluit bij de ander. Soms kan dat zorg zijn die niet voorzien is in het zorgdossier. Bv. een meneer wil vandaag enkel een intiem toilet i.p.v. een volledig bedbad, wegens te veel pijn in zijn gewrichten. Zorg goed doen is hier: toch een bedbad geven zoals vermeld in het dossier. Goede zorg geven is onderhandelen en afspreken dat er vandaag inderdaad enkel een intiem toilet gegeven wordt en er morgen weer verder gekeken wordt hoe het dan loopt. Goede zorg voor de goede reden is hier dat dit de wens van mr. is, niet omdat de zorgverlener geen zin had om te wassen.

De kwaliteit van de zorg is dus meer waard dan het eenzijdig beslissen van de zorgverlener wat goed is voor een ander.

Dit kan enkel in het kader van een zorgrelatie tussen zorgontvanger en zorgverlener. We zorgen vanuit een relationeel mensbeeld: mensen horen voor elkaar te zorgen (wederkerigheid). De waardigheid van zorgontvanger en zorgverlener wordt bewaakt. Iedereen heeft er deugd van, wordt er beter van.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen: evalueren (1.4)

2 Binnen een welomschreven opdracht communiceren.

Context: zie leerplan!

Wenken:

- Bij het werken rond communicatie is het belangrijk om aandacht te besteden aan de houding van leerlingen tijdens het communiceren. Respectvol handelen, empathisch zijn,...(AD1: 1.3, 1.10) zijn fundamenteel bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van gebruikers (AD 4, 5 en 6). Communicatie is een wezenlijk onderdeel van dit zorg dragen.
- Leerlingen verschillende soorten gesprekken en communicatieve vaardigheden in de klas laten inoefenen via rollenspelen. Oefening is belangrijk. Het werken met videoregistraties is voor leerlingen zeer verhelderend. Leraar dient zelf ook onmiddellijke en concrete feedback te geven op het communicatieve gedrag van leerlingen en de kans te geven tot opnieuw proberen ...
- Opdrachten formuleren per stageperiode (in relatie met doelstellingen vanuit andere AD's).
- Leerlingen via intervisie, (stage)ervaringen (leren) duiden.
- Werken met situatieschetsen, simulaties,...
- Feedback geven en ontvangen op voorbeelden van medeleerlingen.

Toelichting:

Beginsituatie

- In de 2de graad voerden leerlingen onder directe begeleiding dagdagelijkse gesprekken (gelegenheidsgesprekken) met medeleerlingen, gezonde kinderen van 2,5 tot 10 jaar en met gezonde volwassenen.

Derde graad

- Het is belangrijk leerlingen te appelleren op de reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes. In de 3de graad zullen de leerlingen hun kennis, vaardigheden en attitudes verdiepen, uitbreiden en aanwenden binnen de context van het leerplan.
- Het is belangrijk dat leerlingen vaardiger worden in het communiceren en dat ze in dagdagelijkse beroepssituaties **eenvoudige gesprekken** leren voeren in een 1-1 relatie: **ondersteunende** en **functionele gesprekken** met gebruikers en hun sociaal netwerk, **functionerings- en evaluatiegesprekken** met leraar, mentor, verantwoordelijke...en **rapporteren** aan een verantwoordelijke.
- Het is belangrijk dat er een leerlijn wordt opgebouwd van het communiceren in een 1-1 relatie naar het communiceren met meerdere personen: bv. gesprek met stagebegeleider en mentor, gesprek met gebruiker en een familielid, gesprekken met gebruikers in de leefruimte,...
- In functie van het bereiken van de competenties en vanuit het handelen vanuit een **totaalvisie** op zorg en begeleiding, is het noodzakelijk om **integratie** te bewerkstelligen met AD1, AD3, AD4, AD5 en AD6 en AD7.

Specialisatiejaar:

- In het specialisatiejaar leren leerlingen complexere gesprekken voeren en focust men op het afstemmen van de communicatie op de individuele gebruiker (met aandacht voor specifieke doelgroepen) en zijn situatie.

Samenhang met vakken van de basisvorming:

PAV:

- Bereidheid en durf tonen om (33):
 - Te luisteren, te spreken, gesprekken te voeren en te schrijven;

- Het taalgebruik te verzorgen.
- Mondeling argumenteren (15).
- Bij het luisteren en het lezen, indien nodig volgende strategieën te gebruiken (7):
 - Een spreekkader;
 - Aangeboden ondersteunend visueel materiaal.
- Zich bij het lezen en luisteren blijven concentreren, ondanks het feit dat men niet alles begrijpt(8).
- Zelfstandig en in concrete situaties relevante en toegankelijke informatie mondeling en schriftelijk gebruiken (4):
 - Essentie uit gesproken teksten.
- Zelfstandig en in concrete situaties mondeling en schriftelijk informatie inwinnen en meedelen(5):
 - Formele informatie
 - Informele informatie
- Zelfstandig analoge of digitale hulpmiddelen gebruiken om de communicatie te optimaliseren zoals (6):
 - Een verklarend woordenboek;
 - Een spellingwijzer;
 - Een schrijfkader of standaard tekststructuur;
 - Software;
 - Aangeboden ondersteunend visueel materiaal;
 - Lay-out.
- Reflecteren om de maatschappelijke weerbaarheid te verhogen (22):
 - Kritische benadering van de media

Vermits de doelstellingen van PAV zijn gebaseerd op eindtermen, vind je dezelfde of gelijkaardige doelen eveneens in de leerplannen van de vakken Wiskunde, Nederlands, MAVO.

VISIE

2.1 Verschillende elementen van het communiceren en de eigen communicatie situeren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden.

Wenken:

- Starten met model uit 2de graad en dit verder verfijnen en uitbreiden.
- Bv.: Zoek samen met de leerlingen naar situaties waarin de communicatie mank liep (bv. Stage-ervaringen met gebruikers en/of medewerkers). Analyseer de situaties aan de hand van het door het lerarenteam gebruikte kader om beter te begrijpen waar het fout liep. Zoek met behulp van het kader naar een andere aanpak die tot betere resultaten zou leiden. Bv. Na een kritische bemerking van de stagebegeleider wordt de leerling woedend. Toegepast op de relatiewijzer: Aanvallend gedrag lokt opstandig gedrag van leerling uit, dit zorgt vaak voor een escalatie. Als de leerling op een andere manier reageert, lokt hij een ander gedrag van de begeleider uit.

Toelichting:

Beginsituatie

In de tweede graad werkten leerlingen reeds rond een kader om gedrag en sociale interacties te duiden (AD5).

Derde graad

Het is aangewezen om met hetzelfde kader te werken als in de 2de graad (Axenroos, relatiewijzer, Roos van Leary,...)

Bij het werken rond de leerplandoelstellingen onder AD2 is het belangrijk om telkens opnieuw dit kader toe te passen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Een kader om gedrag en sociale interacties te duiden, toelichten en aanwenden (5.1)
- Gedrag situeren en interpreteren binnen een kader op gedrag en sociale interacties te duiden (5.2)
- Een emotie, een gedachte, een intentie, een gedag/handeling, in relatie tot de gebruiker, (h)erkennen en expressief uitdrukken.(5.4)
- De verschillende sociale interacties tijdens het samenwerken situeren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden (3.1)

VLOT COMMUNICEREN

2.2 Vlot en respectvol communiceren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- voert in dagdagelijkse beroepssituaties eenvoudige gesprekken in een 1-1 relatie.
- doorloopt de verschillende fasen bij het communiceren zoals groeten, zichzelf voorstellen, kennismaken, onthalen/verwelkomen, een gesprek afsluiten, afscheid nemen (H).
- hanteert communicatieve vaardigheden:
 - gebruikt ik-boodschappen (H);
 - luistert actief (H);
 - parafraseert en reflecteert²³;
 - heeft aandacht voor de afstemming tussen verbale en non-verbale communicatie (H);
 - geeft en ontvangt feedback (H);
 - stelt vragen (H);
 - vraagt door;
 - vraagt toestemming;
 - informeert (volgens afspraken);
 - maakt afspraken;
 - is assertief.

Wenken:

- Werken met casussen, rollenspelen, simulaties, videoregistraties.
- Via videoregistraties reflecteren over het vlot en respectvol communiceren.
- Eigen (stage)ervaringen verwerken via intervisie.
- Werken met filmfragmenten: vb. The Doctor (1991): verschil in beleving tussen zorgverlener en zorgvrager.

Toelichting:

Duiding:

- Het communiceren kan verbaal en non-verbaal zijn.
- **Eenvoudige gesprekken** in dagdagelijkse beroepssituaties: gesprekken voeren die een verzorgende/toekomstig kinderbegeleider/zorgkundige binnen haar bevoegdheden voert (zie toelichting bij

²³ Reflecteren is hier een gesprekstechniek (terugkoppelen van een gevoel) en heeft een andere betekenis dan wanneer er wordt gesproken over reflecteren over het handelen.

AD2):

- ondersteunende gesprekken met gebruikers en hun sociaal netwerk;
 - functionele gesprekken met gebruikers en hun sociaal netwerk;
 - rapporteren aan een verantwoordelijke.
- Het aandacht hebben voor lichaamshouding, motoriek, oogcontact, stem en spraakgebruik kan men kaderen binnen het gezondheidspatroon zelfbeleving (zie doelstelling 1.3).

Beginsituatie

- In de 2de graad leerden leerlingen het communicatieschema verduidelijken, het verschil tussen inhoud- en betrekkningsniveau verduidelijken, verschillende fasen in de communicatie verduidelijken (groeten, zichzelf voorstellen/kennismaken, een gesprek voeren, afscheid nemen) en doorlopen. Ze oefenden communicatievaardigheden (aangeduid met H) in binnen de context van het leerplan van de 2de graad (in een 1-1 relatie, binnen de context van de dagelijkse gesprekken).

Derde graad

- In de 3de graad wordt het aanwenden van communicatieve vaardigheden uitgebreid en verdiept (aantal vaardigheden; andere contexten: aard van het gesprek; situaties: tijdens zorgverlening/begeleiding/contactmomenten...).
- Informeren: In de derde graad leren leerlingen de gebruiker informeren over het eigen handelen en over de taak/opdracht. Het is hierbij belangrijk de link te leggen met respectvol handelen. Zo is het bv. niet voldoende een gebruiker in te lichten over 'wat men komt doen', maar is het belangrijk dat men hem/haar ook toestemming vraagt 'om dit te doen',... Het is ten aanzien van de gebruiker belangrijk dat men leert aangeven wat de eigen taak is en indien nodig door te verwijzen naar andere zorgverleners of hulp in te roepen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht respectvol handelen (1.3)
- Een emotie, een gedachte, een intentie, een gedrag/handeling in relatie tot de gebruiker herkennen en expressief uitdrukken (5.3)
- Voor het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen zorg dragen (5.4)
- Voor het welbevinden en de betrokkenheid van volwassenen/ouderen (= belevingsgericht handelen) zorg dragen (5.13)
- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren (1.10)
- Binnen de grenzen van de eigen deskundigheid handelen (7.4)

2.3 Vlot communiceren en hierbij gebruik maken van communicatiemiddelen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- maakt gebruik van communicatiemiddelen binnen een professionele context.
- past (n)etiquette toe bij het gebruik van communicatiemiddelen.

Wenken

- (In functie van stage) leerlingen praktische opdrachten geven om verschillende communicatiemiddelen te gebruiken.
- Men hoeft hier geen aparte 'lessen' rond op te bouwen. Dit thema kan behandeld worden als er een concrete aanleiding is, bv. Als leerlingen naar een leraar of stageplaats mailen, SMS' en of telefoneren. Dergelijke mails kunnen als voorbeeld worden gehanteerd (met toestemming van de leerling) om te werken rond (n)etiquette ed.
- Werken rond belang van het beroepsgeheim in het omgaan met communicatiemiddelen.

Toelichting:Beginsituatie

In de tweede graad leerden leerlingen de vaardigheden toepassen binnen de schoolcontext en de eigen leefwereld (met aandacht voor veiligheid, het bewaken van eigen grenzen,...).

Derde graad

Het is belangrijk aandacht te besteden aan nieuwe ontwikkelingen, o.a. gebruik van intranet binnen organisaties, het gebruik van nieuwe media door gebruikers,...

Leerlingen maken gebruik van sociale netwerken. Het is belangrijk hen er op te wijzen dat rekening houden met het beroepsgeheim ook hier noodzakelijk is.

Een verzorgende/begeleider in de kinderopvang dient over ICT-vaardigheden te beschikken. Het is afhankelijk van de keuze die school maakt (t.a.v. vorming in het algemeen) hoe ICT-vaardigheden en het omgaan met ICT binnen de opleiding aan bod komen.

ICT: GSM, I-pod, Smartphone, sociale netwerksites, Tablet,....

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Vlot communiceren in team en hierbij gebruik maken van communicatiemiddelen (3.4)

2.4 De eigen communicatie afstemmen.**Onderliggende doelen:**

De leerling:

- stemt de communicatie in een 1-1 relatie af op de ander (H) en houdt hierbij rekening met taalgebruik en verstaanbaarheid, lichaamstaal, inhouds- en betrekkningsniveau.
- stemt de communicatie in een 1-1 relatie af op de situatie (H).
- stemt de communicatie in een 1-1 relatie af op de ander in relatie tot de situatie.

Wenken:

- Werken met rollenspelen: bv. leerlingen een bepaalde situatie meerdere keren laten spelen, waarbij de rol van de tegenspeler telkens verandert: van medeleerling, leraar, gebruiker, verzorgende op stage, directeur, diensthoofd op stage,....Leerlingen leren zo hun communicatie af te stemmen op de persoon in kwestie.
- Werken vanuit stage-ervaringen, met aandacht voor perspectiefwissel.
- Werken met videoregistraties van oefensessies/rollenspelen en deze bespreken.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Een emotie, een gedachte, een intentie, een gedrag/handeling in relatie tot de gebruiker herkennen en expressief uitdrukken (5.3)
- Voor het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen zorg dragen (5.4)
- Voor het welbevinden en de betrokkenheid van volwassenen/ouders zorg dragen (5.13)
- Vanuit een holistische, emancipatorische en dynamische mensvisie handelen in relatie tot de gebruiker en zijn omgeving (1.1)
- Bij de uitvoering van een opdracht respectvol handelen (1.3)
- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren (1.10)

REFLECTEREN

2.5 Over de communicatie reflecteren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- reflecteert over de eigen communicatie in een 1-1 relatie binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden (H).
- reflecteert over het eigen communiceren en de beleving van de situatie.
- formuleert kwaliteiten en aandachtspunten.
- stuurt onder begeleiding het eigen communiceren bij.

Wenken:

- Leerlingen reflectiemodellen aanreiken.
- Werken met kwaliteitenspel (wel concreet maken naar ervaringen en voorbeelden toe).
- Werken met portfolio, supervisie, Wanda methodiek...
- Werken rond ethisch reflecteren: Wat is goede zorg vanuit de beleving van de gebruiker? Geef ik de goede zorg (o.a. communiceren)? En geef ik die om de goede reden? Effect van perspectiefwissel?
- Nadenken over eigen ervaringen in het kader van menswaardigheid/respectvol handelen. Hebben we op een menswaardige, respectvolle manier gehandeld?

Toelichting:

Derde graad

Het is belangrijk dat leerlingen niet enkel reflecteren op situaties en het handelen tijdens les- en klasgebeuren maar ook op situaties en het handelen tijdens stage.

Vanuit een reflectie op het handelen, het formuleren van werkpunten, leren leerlingen de samenhang zien met de cyclus van het methodisch handelen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen: evalueren (1.4)

3 Binnen een welomschreven opdracht, in een organisatie, in team werken.

Context: zie leerplan!

Wenken:

- Bij het werken rond het communiceren (link met AD2) en het samenwerken in team is het belangrijk om aandacht te besteden aan de houding van leerlingen. Respectvol handelen, empathisch zijn,...(AD1: 1.3) zijn fundamenteel bij het in een organisatie, in team werken.
- Werken met rollenspelen, videoregistraties, simulaties, situatieschetsen.
- Opdrachten formuleren per stageperiode.
- Leerlingen via intervisie, (stage)ervaringen leren duiden.
- Feedback geven en ontvangen op voorbeelden van medeleerlingen. (zie ook wenken bij AD2)

Toelichting:

Beginsituatie

In de 2de graad leerden leerlingen onder directe begeleiding, binnen een klasgroep, in groep werken.

Derde graad

Het is belangrijk om leerlingen te appelleren op reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes. In de 3de graad zullen leerlingen hun kennis, vaardigheden en attitudes verder verdiepen, uitbreiden en aanwenden binnen de context van dit leerplan.

Het is belangrijk dat leerlingen leren **werken in een organisatie**, leren **communiceren en werken in team**, deelnemen aan teamoverleg, **leren samenwerken** met andere zorgverleners/begeleiders en leren **verga-deren binnen de eigen klasgroep**.

In de 3de graad is het in functie van het bereiken van de competenties en vanuit het handelen vanuit een totaalvisie op zorg en begeleiding, noodzakelijk om integratie te bewerkstelligen met AD1, AD2, AD4, AD5, AD6 en AD7.

Specialisatiejaren

In de specialisatiejaren worden leerlingen vaardigere in het werken in team en in het organisatie, in het werken in een verpleegkundige equipe, leren ze in team rapporteren over gebruikers (overdrachten, gebruikersbesprekingen, ...), leren ze actief deelnemen aan teamoverleg en worden ze vaardigere in het (multi-disciplinair) samenwerken met andere zorgverleners in de organisatie.

Samenhang met vakken van de basisvorming:

PAV:

- Zelfstandig opdrachten in groep realiseren via volgende stappen (14):
 - het overleg;
 - de planning;
 - de organisatie;
 - de uitvoering;
 - de reflectie;
 - de evaluatie;
 - de bijsturing.

Vermits de doelstellingen van PAV zijn gebaseerd op eindtermen, vind je dezelfde of gelijkaardige doelen eveneens in de leerplannen van de vakken Wiskunde, Nederlands, MAVO.

3.1 Verschillende sociale interacties tijdens het samenwerken situeren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- licht verschillende rollen en posities in een team toe (H).
- licht de rol en de positie van de verschillende teamleden toe.
- licht de eigen rol van leerling/stagiair binnen het team toe.
- functioneert in team.
- respecteert werkafspraken.
- gaat om met verschillen in een team.
- gaat met conflicten in een team.

Wenken:

- Groepswork kan een methodiek zijn om rond deze doelstelling te werken. De inhoud en het resultaat van het groepswork staan dan niet centraal, maar wel het proces en de samenwerking. Er kan afgewisseld worden tussen groepswork waarbij de leraar zelf de rollen toekent (voorzitter, secretaris, woordvoerder,...) en groepswork waarbij de taakverdeling wordt overgelaten aan de leerlingen zelf. Interessant om te bespreken: wie voelt zich goed in welke rol, wat zorgde er voor dat zaken fout liepen of dat het net vlot ging....? Tip: Zie bv. ook coöperatief leren met CLIM methodiek!
- Conflicten in het team: linken met oefeningen van communicatie.
- Via rollenspelen en situatieschetsen teamconflicten analyseren. Concreet maken vanuit stage-ervaringen.

Toelichting:

Beginsituatie

In de 2de graad leerden leerlingen reeds de begrippen 'groep, groepssamenhang, rollen en posities en groepsnormen en -waarden' verduidelijken, toelichten en exploreren. Ze leerden ook de verschillende sociale interacties tijdens het samenwerken situeren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Een kader om gedrag en sociale interacties te duiden, toelichten en aanwenden (5.1)
- Gedrag situeren en interpreteren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden (5.2)
- Verschillende elementen van het communiceren en de eigen communicatie situeren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden (2.1)
- Kennismaken met verschillende vormen van beroepsuitoefening binnen de context van de directe zorg, de kinderopvang en met de vereisten om deze beroepsvormen uit te oefenen (7.3)

ORGANISATIE

3.2 Werken in een instelling/organisatie.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- exploreert de werking van de organisatie.
- verduidelijkt de overlegorganen binnen van de organisatie.

Wenken:

- Leerlingen het organogram en de werking van de stageplaats aan medeleerlingen laten toelichten.
- Werken met SQN managing tools (spel): een spel om eigenschappen en vaardigheden te ontdekken en te ontwikkelen ter bevordering van communicatie en samenwerking: doosje met 2 sets van 108 kaarten en spelregelboekje. (www.managementboek.nl)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen de grenzen van de eigen deskundigheid handelen (7.4)
- Kennismaken met verschillende vormen van beroepsuitoefening binnen de context van de directe zorg, de kinderopvang en met de vereisten om deze beroepsvormen uit te oefenen (7.3)
- De kernelementen van het project/de missie van een zorginstelling/organisatie en de wijze waarop deze worden geïmplementeerd in de dagelijkse beroepscontext exploreren en aanwenden (1.2)

VLOT COMMUNICEREN**3.3 Vlot en respectvol communiceren in team.****Onderliggende doelen:**

De leerling:

- doorloopt verschillende fasen bij het communiceren zoals groeten, zichzelf voorstellen, kennismaken, onthalen/verwelkomen, een gesprek afsluiten, afscheid nemen (H).
- hanteert communicatieve vaardigheden bij het communiceren in team:
 - gebruikt ik-boodschappen (H);
 - luistert actief (H);
 - parafraseert en reflecteert;
 - heeft aandacht voor de afstemming tussen verbale en non-verbale communicatie (H);
 - geeft en ontvangt feedback (H);
 - stelt vragen (H);
 - vraagt door (H);
 - informeert (volgens afspraken);
 - formuleert een eigen mening;
 - maakt afspraken;
 - is assertief.
- neemt deel aan teamoverleg.
- overlegt in team op uitnodiging van de verantwoordelijke.
- licht het onderscheid tussen formeel en informeel overleg toe.

Wenken:

- Werken met simulaties/rollenspelen/groepsopdrachten.
- Werken met reflectieopdrachten na stage-ervaringen.
- Belangrijk om de vaardigheden die leerlingen aanleerden in een 1-1 situatie (AD2) ook effectief te oefenen in groep/team.

Toelichting:

Beginsituatie

In de 2de graad leerden leerlingen het communicatieschema verduidelijken, het verschil tussen inhoud- en betrekkningsniveau verduidelijken, verschillende fasen in de (groeps)communicatie verduidelijken (groeten, zichzelf voorstellen/kennismaken, een gesprek voeren, afscheid nemen) en doorlopen. Ze oefenden communicatievaardigheden (aangeduid met H) in binnen de context van het leerplan van de 2de graad (in een klasgroep).

Derde graad:

In de 3de graad wordt het aanwenden van communicatieve vaardigheden uitgebreid en verdiept (aantal vaardigheden; contexten: in team...).

Informerer: in de 3de graad leren leerlingen de teamleden informeren over het eigen handelen en over de taak/opdracht.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Vlot en respectvol communiceren (2.2)
- Een emotie, een gedachte, een intentie, een gedrag/handeling in relatie tot de gebruiker herkennen en expressief uitdrukken (5.3)

3.4 Vlot communiceren in team en hierbij gebruik maken van communicatiemiddelen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- maakt gebruik van communicatiemiddelen binnen een professionele context.
- past (n)etiquette toe bij het gebruik van communicatiemiddelen.
- communiceert met behulp van een (elektronisch) zorgdossier, heen en weerschriftje,...

Wenken:

- Bron: 'De 10 geboden van mobiele etiquette op het werk (via jobat.be)
- Concreet maken vanuit stage-ervaringen. Leerlingen op stage de kans geven mee te denken over wat en hoe in dossier of schriftje kan gerapporteerd worden.

Toelichting:

Beginsituatie

In de tweede graad leerden leerlingen de vaardigheden toepassen binnen de schoolcontext en de eigen leefwereld (met aandacht voor veiligheid, het bewaken van eigen grenzen,...).

Derde graad

Het is belangrijk aandacht te besteden aan nieuwe ontwikkelingen, o.a. gebruik van intranet binnen organisaties, het gebruik van nieuwe media door gebruikers,...

Leerlingen maken gebruik van sociale netwerken. Het is belangrijk hen er op te wijzen dat rekening houden met het beroepsgeheim ook hier noodzakelijk is.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Vlot communiceren en hierbij gebruik maken van communicatiemiddelen (2.3)

3.5 De eigen communicatie in team afstemmen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- stemt de communicatie in team af op de ander (H) en houdt hierbij rekening met taalgebruik en verstaanbaarheid, lichaamstaal, inhouds- en betrekkingniveau.
- stemt de communicatie in team af op de situatie (H).
- stemt de communicatie in team af op de ander in relatie tot de situatie.
-

Wenken:

- Werken met rollenspelen, videoregistraties, supervisie,...
- Analyseren van briefing, overdracht (observatieopdracht op stage).

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Een emotie, een gedachte, een intentie, een gedrag/handeling in relatie tot de gebruiker herkennen en expressief uitdrukken (5.3)

SAMENWERKEN

3.6 Bij het realiseren van een gedelegeerde teamopdracht samenwerken.

Onderliggende doelen:

- Draagt bij aan een open en collegiale werksfeer door:
 - constructief samen te werken;
 - de taakverdeling te respecteren;
 - afspraken te maken en op te volgen.
- vergadert binnen de eigen klasgroep

Wenken:

- Bespreken van simulaties en situatieschetsen (bv. Over teamoverleg)
- Verschillende werkmodellen met betrekking tot voorbereiden van een activiteit aanreiken (voorbeeld activiteiten) – link met AD5.
- Stilstaan bij en bespreken van conflictsituaties in de klas.

Toelichting:

Specialisatiejaren

Vergaderen in teamverband en groepsdynamica komen aan bod tijdens de specialisatiejaren.

Duiding

We beperken ons hier tot gedelegeerde taken. Binnen klasverband is het aangewezen om leerlingen ook rond opdrachten te laten werken die ze 'zelf' kozen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht respectvol handelen (1.3)
- Bij de uitvoering van een opdracht veilig handelen: psycho-sociale veiligheid (1.6)
- Een activiteit bij een kleine groep kinderen begeleiden (5.11)
- Aan een groepsactiviteit bij volwassenen/ouderen participeren (5.17)
- Kennismaken met verschillende vormen van beroepsuitoefening binnen de context van de directe zorg, de kinderopvang en met vereisten om deze beroepsvormen uit te oefenen (7.3)

REFLECTEREN

3.7 Over het werken in een organisatie, in team reflecteren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- Reflecteert over het eigen handelen en over de beleving van de situatie.
- Formuleert kwaliteiten en aandachtspunten.
- Stuurt onder begeleiding het eigen handelen bij.

Wenken:

- Leerlingen reflectiemodellen aanreiken.
- Werken met kwaliteitenspel en dit toepassen op concrete ervaringen.
- Werken met portfolio, supervisie,...

Toelichting:

Duiding:

Het is belangrijk dat leerlingen niet enkel reflecteren op situaties en het handelen tijdens les- en klasgebeuren maar ook op situaties en het handelen tijdens stage.

Vanuit een reflectie op het eigen handelen, het formuleren van werkpunten, leren leerlingen de samenhang zien met de cyclus van het methodisch handelen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen: evalueren (1.4)

4 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn.

Context: zie leerplan!

Wenken:

- Het is belangrijk om als leraar zicht te hebben op wat leerlingen in de 2de graad leerden (onder meer via cursusmateriaal) en hierop verder te bouwen door bv. een korte opfrissings-toets/opdracht/kwis.....
- Interdisciplinaire teamafspraken zijn belangrijk inzake wie wat wanneer aanbrengt, waar er verdere toepassingen gebeuren, welke geïntegreerde oefeningen worden voorzien, wanneer en waar en met welke leerdoelen leerlingen op stage gaan, welke gezamenlijke stageopdrachten (in samenhang: integratie tussen verschillende AD's en tussen les-stage) er gegeven worden,....
- Men kan vertrekken vanuit concrete casussen, rekening houdend met de beginsituatie van de leerlingen.
- Het is belangrijk dat leerlingen "zorg" telkens bekijken vanuit behoeften en noden van de gebruiker en van de zorgrelatie.
Mogelijke vragen die de leerling zich telkens stelt:
 - o Wat wenst de gebruiker en hoe?
 - o Welke visie heb ik op zorg/hoe ervaar ik zorg geven/ontvangen?
 - o Welke noden en behoeften heeft de gebruiker vanuit zijn totaal functioneren met inbegrip van bepaalde aandoeningen en/of ziektes?
 - o Wat kan ik binnen deze context bieden als verzorgende (KB 78, Zorg en bijstandsverlening, richtlijnen Kind en Gezin)?
- Het is belangrijk dat leerlingen de bouw van het lichaam **driedimensionaal** kunnen aanduiden. Anatomie en fysiologie moeten functioneel bruikbaar zijn voor leerlingen. Zij moeten weten hoe (en waarom) ons lichaam (zo) in elkaar zit, hoe het werkt én hoe je zorg kan dragen voor een gezond lichaam, hoe je dat kan herkennen/observeren bij de gezonde mens zodat ze veranderingen kunnen signaleren.
- Aan de hand casussen/situatieschetsen (fictieve of vanuit stage): de gebruiker in zijn totaliteit (verschillende patronen komen overeen met elementen van het psychisch, sociaal, fysiek en existentieel functioneren) situeren en de zorg en begeleiding bieden vanuit de totaalvisie. Tip: samenhang kan duidelijk worden door te linken aan ICF-schema. Het is hierbij belangrijk om telkens ruimte te bieden om (ethisch) te reflecteren.
- Leerlingen bepaalde zaken bij elkaar laten doen, zelf ervaren en luisteren hoe anderen dit ervaren: bv. gezicht wassen, eten geven, uit en in bed helpen,...
- Alle leerplandoelstellingen zijn bedoeld om leerlingen competentier te maken in zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker vanuit een totaalvisie. Dit betekent dat er dus altijd linken moeten gelegd worden (tussen de onderliggende doelstellingen van AD4 én met andere AD's). Het apart aanbieden van theorie(les) en praktijk(les), van een aparte EHBO-cursus (los van het geheel van AD4), van aparte lessen anatomie en fysiologie,....past niet in deze visie en is dus ook niet wenselijk.
- Bij het aanleren van 'technieken' is het belangrijk dat leerlingen hun gezond verstand gebruiken, logisch redeneren en weten waarom ze het op een bepaalde manier aanpakken!
Techniek staat steeds in functie van het comfort en het welbevinden van de gebruiker. Werken met een checklist kan een hulp zijn bij het inoefenen van technieken. Tijdens het oefenen is het belangrijk om ook bijzondere situaties aan bod te laten komen: verzoeken van de gebruiker, kind dat 'zelf' wil doen, familielid dat wil helpen, gebruiker die reeds intiem toilet gekregen heeft, gebruiker die niet wil gewassen worden.... Onvoorziene omstandigheden inbrengen in de oefenklas biedt leerlingen de

kans om flexibel te leren omgaan met omstandigheden in het werkveld én uit te leggen wat ze waarom al dan niet doen.

- Het is belangrijk om op stage ruimte te laten om de 'lokale' werkwijze te leren kennen en daarover te reflecteren! Laat de leerlingen aan de stagebegeleider tonen hoe ze het gewoonlijk aanpakken en laat hierop reflecteren en biedt concrete feedback.
- Werken met (stage)opdrachten (verschillende patronen kunnen toepassen) en/of geïntegreerd werken aan de hand van casus van 1 gebruiker: alle patronen aangeven + aantal zorgen/veranderingen/tekens...voor zover reeds gezien en telkens met reflectie!
- Het is belangrijk in om het lerarenteam af te spreken welke jargon gebruikt wordt bv. Zorgplan of stappenplan, zorgvrager of gebruiker of gast of bewoner of....
- Het is belangrijk om naar leerlingen toe te werken met wetenschappelijk verantwoorde bronnen, folders en brochures; met studiebezoeken zoals naar een mediatheek, organisatie; met getuigenissen van verschillende disciplines waaronder zeker ook verzorgenden, zorgkundigen en begeleiders in de kinderopvang....én van ervaringsdeskundigen, gebruikers en hun netwerk!
- Interessante achtergrondinformatie voor leraren:
 - o Ik daag je uit. Zelfstandig werken met verpleegkundige diagnoses, H. Goossens, Elsevier Gezondheidszorg (2008). (achtergrond over gezondheidspatronen van Gordon).
 - o Wat is wijs? Kritisch denken en handelen door verpleegkundigen, J. Hesselink, Noordhoff Uitgevers (2010).

Toelichting:

Duiding

De indeling van de leerplandoelstellingen (rubrieken en onderverdelingen) zijn gebaseerd op de patronen van M. Gordon en op het ICF-schema van de WHO.

Omdat de indeling volgens de gezondheidspatronen een kunstmatige indeling is en omdat het handelen vanuit een totaalvisie centraal staat, is het aangewezen bij het verwezenlijken van de algemene doelstelling, per patroon, zoveel mogelijk in samenhang rond de onderliggende leerplandoelstellingen te werken en de verschillende patronen met elkaar in verband te brengen. Niet alle patronen komen onder AD4 aan bod. We geven na het uitwerken van deze algemene doelstelling en in de toelichting van andere algemene doelstellingen (AD1, 2 en 5) aan waar, wanneer en hoe de andere patronen een plaats krijgen.

Het handelen vanuit een totaalvisie houdt dus in dat men bij de uitwerking van deze algemene doelstelling niet enkel aandacht heeft voor het fysieke aspect van het menselijk functioneren, maar ook leerlingen aandacht leert hebben voor veranderingen en tekens m.b.t. psychische, sociale en existentiële aspecten.

Beginsituatie

In de tweede graad leerden leerling zorg dragen voor de gezondheid en het welzijn binnen de context van de gezonde mens.

Ze leerden m.b.t. de normale voeding en stofwisseling, uitscheiding, activiteiten, slaap en rust, waarneming en cognitie, seksualiteit en voorplanting:

- de betekenis van de verschillende begrippen verduidelijken;
- delen van de stelsels benoemen en aanduiden op een schets;
- de werking van de stelsels (gezonde mens: normale waarden)/delen benoemen;
- belang van het zorg dragen voor het menselijk functioneren verduidelijken;
- zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gezonde mens (m.i.v. zelfzorg, reflecteren op eigen leefstijl).

Derde graad

Het is in de derde graad belangrijk om leerlingen te appelleren op reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes opdat ze deze vervolgens in concrete en eenvoudige situaties leren **toelichten** en **aanwenden**.

In functie van het zorg dragen voor het menselijk functioneren van gebruikers, het herkennen en signaleren van veranderingen/tekens,... is het belangrijk dat de kennis van leerlingen (o.a. m.b.t. functies) in de derde

graad wordt verdiept en verbreed.

In de derde graad staat het zorg dragen voor het menselijk functioneren in eenvoudige situaties centraal.

Het **zorg dragen voor het menselijk functioneren** van gebruikers; ondersteunen bij **activiteiten van het dagelijks leven** (context: activiteiten van het dagelijks leven) houdt in:

- o handelen vanuit een **totaalvisie**;
- o gezondheid en welzijn van gebruikers bevorderen en in stand houden;
- o verandering/tekens op fysiek, psychisch en sociaal vlak observeren en signaleren aan een verantwoordelijke;
- o handelen **conform richtlijnen** (protocol, KB 78, decreet zorg- en bijstandsverlening).

Hierbij is het observeren en signaleren van veranderingen en tekens een belangrijke taak van de verzorgende.

Daarnaast verwachten we dat leerlingen vanuit een visie op kwaliteitsbewust handelen en vanuit concrete situaties (voorbereiding op stage, stage-ervaringen, actualiteit) **relevante informatie** m.b.t. aandoeningen en ziektes leren zoeken/vragen, verwerken, om deze in concrete situaties aan te wenden. Het werken rond ziektes en aandoeningen kan een middel zijn om leerlingen hierbij te ondersteunen, maar het is geen doel op zich. Het betreft basiskennis, in functie van het agogisch omgaan met gebruikers (AD5) én in functie van het observeren en signaleren van veranderingen en tekens. Het is belangrijk om hiervoor in team (in overleg met team specialisatiejaren, en met de personen die instaan voor de stagecoördinatie) een leerlijn uit te werken.

Wanneer zorg dragen voor gezondheid en welzijn vanuit een **totaalvisie** op zorg centraal staat, is het belangrijk om **integratie** te bewerkstelligen met AD1, AD2, AD3, AD5, AD6 en AD7 (bio-psycho sociale visie op het menselijk functioneren):

- In AD4 benaderen we de zorg voor de gebruiker vooral vanuit het perspectief van zijn menselijk organisme (bio).
- In AD5 benaderen we de zorg en begeleiding van de gebruiker vanuit het menselijk handelen en zijn deelname aan het maatschappelijk leven (psycho-sociaal).
- In uitwerking van het leerplan is het streven naar zoveel mogelijk samenhang tussen beide AD's dus wenselijk.

Specialisatiejaren

Zorg dragen voor het menselijk functioneren in complexere zorgsituaties en bij specifieke doelgroepen staat centraal. Wanneer kennis omtrent aandoeningen en ziektes cruciaal is, in functie van het zorg dragen voor specifieke doelgroepen, wordt het verwerven van kennis over aandoeningen en ziektes een doel op zich.

Samenhang met vakken van de basisvorming:

PAV:

- In functie van de leerlingen, de belangrijkste maatschappelijke voorzieningen, instellingen en mechanismen in de eigen regio verkennen en gebruiken (21).
- Reflecteren om de maatschappelijke weerbaarheid te verhogen (22):
 - o Zorg voor de gezondheid en veiligheid van zichzelf en anderen.
- Aan de hand van voorbeelden weergeven dat erfelijke kenmerken van generatie op generatie worden overgedragen (23: vanaf september 2014)
- Wetenschappelijke onderbouwde argumenten voor biologische evolutie geven aan de hand van aangeboden bronmateriaal (26: vanaf september 2014)

Vermits de doelstellingen van PAV zijn gebaseerd op eindtermen, vind je dezelfde of gelijkaardige doelen eveneens in de leerplannen van de vakken Wiskunde, Nederlands, MAVO.

VISIE

4.1 De begrippen gezondheid en welzijn toelichten en aanwenden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- licht de gezondheid en welzijn toe en wendt ze aan.
- licht de begrippen zelfzorg, mantelzorg, professionele zorg toe en wendt ze aan.
- licht het begrip welbevinden toe.
- licht de begrippen ziekte of aandoening, functie, activiteiten, participatie, persoonlijke factoren, externe factoren toe en wendt ze aan.

Toelichting:

Duiding:

- De begrippen ziekte of aandoening, functie, activiteiten, participatie, persoonlijke en externe factoren (zie 5.5 en 5.13) maken deel uit van het ICF schema van de World Health Organisation.

Wenken:

- Bij het werken rond deze doelstelling linken aan mensvisie (1.1), visie op totaalzorg (context leerplan), zorgrelatie (AD1 en AD5), ICF-schema.
- Werken met concrete casussen en linken leggen tussen de verschillende begrippen (ICF-schema).

4.2 De organisatie van de kinderopvang en woonzorg toelichten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- licht de organisatie van de kinderopvang voor baby' s en peuters* en de buitenschoolse kinderopvang toe.
- licht de organisatie van de woonzorg* toe.
- licht de diensten toe waarop gebruikers beroep kunnen doen voor het krijgen van indirecte zorg.
- licht de organisatie van de diensten voor oppashulp toe.
- licht de functie van lokale dienstencentra toe.
- licht de functie van diensten maatschappelijk werk van ziekenfondsen en SEL(samenwerkingsinitiatieven eerstelijnsgezondheidszorg) toe.

Wenken:

- Vertrek vanuit de leefwereld van de leerlingen. Waar en met wie zijn reeds in contact gekomen? In hoeverre kennen ze deze organisatie?

- Leerlingen zelf op zoek laten gaan naar initiatieven in de buurt. Vanuit de regionale sociale kaart (link met 4.3) kijken welke mogelijkheden er zijn naast de stageplaatsen waar leerlingen stagelopen. Bv. Sociale dienst, mutualiteit, OCMW, stadsbrochures en www.regionale sociale kaart plaats x .be.
- Werken via getuigenissen door gebruikers en hun omgeving: getuigenissen geven een idee over de mening, de wereld of de werkelijkheid van de gebruiker.
- Werken met een 'groeidocument' waarbij alle stageplaatsen, organisaties die bezocht of opgezocht worden een plaatsje krijgen (linken aan AD7).
- Werken met studiebezoeken (of film, artikel,...) waarbij voor leerlingen organisaties (kinderopvang of woonzorg) met verschillende visies geïllustreerd worden.
- Leerlingen appelleren op hun ervaringen in verband met participerende en kennismakingsactiviteiten uit de 2de graad.

Toelichting:

Beginsituatie

In de 2de graad stonden leerlingen stil bij het gezondheids-en welzijnsbeleid op de eigen school.

Derde graad

- In de 3de graad is het belangrijk dat leerlingen de info leren opzoeken, wegwijs worden in werkveld....

Specialisatiejaren:

- In het specialisatiejaar besteedt men aandacht aan de specifieke doelgroepen, organisaties voor mantelzorgers (sociaal netwerk),... De doelstelling kadert daar binnen AD7.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Verschillende beroepscontexten exploreren waarbinnen een verzorgende, begeleider in de kinderopvang werken (7.2)
- Kennismaken met verschillende vormen van beroepsuitoefening binnen de context van de directe zorg, de kinderopvang en met vereisten om deze beroepsvormen uit te oefenen (7.3)

4.3 Exploreren en toelichten waar gebruikers met hulpvragen rond gezondheid en welzijn in de eigen regio terecht kunnen.

Wenken:

- Werken met casussen en situatieschetsen. Het is hierbij belangrijk dat leerlingen vertrekken vanuit de gebruiker om de juiste keuzes te maken en dat ze de wensen en noden van de gebruiker respecteren.
- Begrippen van de sociale kaart koppelen aan de context/setting (woonzorg, kinderopvang).
- Leerlingen ICT-opdrachten geven in kleinere groepen vanuit probleemstelling en/of geïntegreerde opdrachten. Hierbij eventueel samenwerken met PAV/MAVO.
- Leerlingen leren werken met de regionale sociale kaart en met andere informatiebronnen (gemeente- en stadsdiensten, Kind en Gezin,...)

Toelichting:

Beginsituatie

In de 2de graad leerden leerlingen, aan de hand van de regionale sociale kaart, exploreren en toelichten waar jongeren in verband met gezondheid en welzijn in de eigen regio terecht kunnen.

Derde graad

In de derde graad is het belangrijk dat leerlingen de info leren opzoeken, wegwijs worden in werkveld.

Specialisatiejaar:

- In het specialisatiejaar ligt de focus op organisaties en netwerken die gebruikers, hun sociaal netwerk en zorgverleners ondersteunen in het kader van complexe zorgsituaties.

EERSTE HULP

4.4 Noodsituaties herkennen en accuraat optreden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- schat in of medische of andere hulp moet worden ingeroepen.
- verwittigt de verantwoordelijke volgens richtlijnen.
- handelt als eerstehulpverlener.
- handelt levensreddend volgens richtlijnen.
- blijft rustig in noodsituaties.
- vermijdt besmetting.

Wenken

- Op de website van het Rode kruis Vlaanderen (www.rodekruis.be) vindt men tips i.v.m. hoe men de hulpdiensten best alarmeert, over het handelen in noodsituaties, over de inhoud van de eerstehulpkoffer, het gebruik van AED (automatische elektrische defibrillator) en Eerste Hulp tips bij:
 - amputatie, bewusteloosheid, blaren, bloedingen, brandwonden, diabetes, epilepsie, flauwte, hoofdletsels, huidwonden, insectensteek, kneuzingen en breuken, koortsstuipe, kortademigheid, onderkoeling, pijn op de borstkas, processierups, tekenbeet, vergiftiging, verstikking, wonden met een vreemd voorwerp. Alarmtekens kunnen zijn: iemand die valt, pijn in de borststreek, iemand die niet bij bewustzijn is, iemand snakt naar adem, iemand valt en schokt, pijn, koorts, rillingen, braken,....
- Leerlingen kunnen en mogen geen diagnose stellen. Zij moeten wel alarmtekens herkennen (observeren) en accuraat kunnen reageren.
- Het is belangrijk om:
 - o EHBO te trainen: blijven herhalen elk schooljaar.
 - o te werken met rollenspelen bv. In verband met hulp inroepen zijn onontbeerlijk (videoregistratie en nabespreken)
 - o de recente algemene richtlijnen van het Rode Kruis te volgen.

Toelichting:

Beginsituatie

In de 2de graad leerden leerlingen, onder directe begeleiding, in de context van de school noodsituaties herkennen en gepast reageren als burger, elementaire Eerste hulpvaardigheden toepassen, hulpinstanties op een correcte wijze verwittigen en in de context van de school kleine zorgen toedienen (vingers/hand onder kraan houden na verbranding, kleine schaafwonden reinigen, ontsmetten,...).

Derde graad

In de 3de graad gaat het om noodsituaties herkennen binnen een professionele situaties. Herhaling van eerste hulp vaardigheden is belangrijk! Omwille van de professionele situatie is het belangrijk dat leerlingen weten dat ze een verantwoordelijke moeten verwittigen.

Het is zinvol om deze doelstelling uit te werken in relatie tot de verschillende gezondheidspatronen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Vlot communiceren en hierbij gebruik maken van communicatiemiddelen (2.3)

- Veranderen/tekens m.b.t. gezondheidsbeleving en instandhouding observeren en signaleren (4.7)

GEZONDHEIDSBELEVING EN INSTANDHOUDING

Toelichting:

Duiding

“Dit patroon omvat datgene wat de gebruiker van zijn gezondheid vindt en hoe hij voor zijn gezondheid zorgt. Het gaat erom hoe de gebruiker zijn gezondheid beleeft en de relevantie daarvan voor zijn huidige en toekomstige activiteiten. Daarbij hoort ook het algemeen gezondheidsgedrag, zoals: gezondheidsbevorderende activiteiten, preventieve maatregelen voor de geestelijke en lichamelijke gezondheid, het opvolgen van medische of verpleegkundige voorschriften en de medewerking aan nazorg.”²⁴

Wenken:

Het is belangrijk om bij het werken rond dit patroon de link te leggen met het patroon 'waarden en overtuiging' (zie p.62) Verschillende visies (geloof, waarden, opvattingen) in verband met gezondheid bv. Voor alles bestaat een pilletje, alles is te genezen; als je gezond leeft kan je niet ziek worden, een depressie heb je zelf gezocht....hebben een invloed op de gezondheidsbeleving en gezondheidsinstandhouding. Het is dan ook belangrijk dat leerlingen op het spoor komen van hun eigen visie en van de gevolgen hiervan voor de eigen leefstijl en in het professioneel zorgen en begeleiden.

4.5 Kenmerken m.b.t. gezondheidsbeleving en instandhouding verduidelijken en toelichten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt de begrippen gezondheidsbeleving en instandhouding, gezondheidsbevordering/preventie (H) en licht ze toe.
- verduidelijkt het belang van gezondheidsbevordering/preventie.
- licht de relatie toe tussen gezondheidsbevordering/preventie en tendensen in de samenleving.
- benoemt de gezondheidsdoelstellingen van de Vlaamse overheid (H) en licht ze toe.
- toont aan de hand van voorbeelden aan (H) en licht toe gezondheidsdoelstellingen worden geconcretiseerd in o.a. acties m.b.t. gezondheidsbevordering.

Wenken:

- Volgen van actualiteit via media: bijvoorbeeld week van het hart.
- Brochures van mutualiteiten raadplegen.
- Bezoek: instituut van de veiligheid.
- Werken rond vaccinatiecampagnes.
- www.vigez.be, www.zorg-en-gezondheid.be en www.gezondheidenwetenschap.be

Toelichting:

Beginsituatie

²⁴ Jessica Hesselink, Zo maak je een verpleegplan (2011), Noordhoff Uitgevers Groningen/Houten, p.25

In de 2de graad werd vooral gewerkt rond de eigen leefstijl.

Derde graad

In de derde graad staat de gezondheidsbeleving en instandhouding van de gebruiker centraal (in relatie tot de andere patronen). Het is belangrijk om opnieuw aandacht te besteden aan de gezondheidsdoelstellingen van de overheid en de bijhorende preventieacties voor burgers.

Het belang van gezondheidsbevordering en preventie heeft te maken met sociale, fysieke, geestelijke en existentiële (mens in zijn totaliteit, ICF-schema) én met maatschappelijke redenen (participatie, economische factoren,.....).

Vlaamse gezondheidsdoelstellingen:

- infectieziekten en vaccinatie
- borstkankeropsporing
- tabak, alcohol en drugs
- ongevallen in de privésfeer
- voeding en beweging
- depressie en zelfdoding

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Aan concrete projecten en/of acties m.b.t. gezondheidsbeleving en instandhouding participeren (4.6).

4.6 Aan concrete projecten en/of acties m.b.t. gezondheidsbeleving en instandhouding participeren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- licht het belang en doel van acties en projecten toe.

Wenken:

- Leerlingen moeten niet zelf een project of actie organiseren, wel participeren.
- Mogelijke acties waarrond kan worden gewerkt: week van de smaak, week van de gezonde voeding, fruit/verse soep in kinderdagverblijven, ecologische voetafdruk, vaccinatie-acties, valpreventie, wiegendoed, ondervoeding, ongevallen thuis (bij kinderen en ouderen), acties m.b.t. geestelijke gezondheid.
- Inspelen op de actualiteit: werken met krantenknipsels, campagnes in de media volgen,...(diabetesdag, ozonpieken, screening huidkanker, dag van de).

Toelichting:

Duiding

Het is belangrijk om niet allen stil te staan bij gezondheidsbevordering m.b.t. patronen die aan bod komen binnen AD4, maar ook stil staan rond gezondheidsbevordering m.b.t. zelfbeleving, rol en relatie, stressverwerking, waarden en overtuigingen,...(AD1 en AD5).

Het is aangewezen om te werken rond acties en projecten die relevant zijn voor de **woonzorg** en/of **kinderopvang** (suggesties: zie wenken).

4.7 Veranderingen/tekens m.b.t. gezondheidsbeleving en instandhouding observeren en signaleren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt het begrip veranderingen/tekens.
- verduidelijkt het belang van observeren en signaleren.
- observeert en signaleert veranderingen/tekens m.b.t. gezondheidsbeleving en instandhouding bij kinderen en linkt deze aan gezondheidspatronen.
- observeert en signaleert veranderingen/tekens m.b.t. gezondheidsbeleving en instandhouding bij ouderen en linkt deze aan gezondheidspatronen

Wenken

- Het is belangrijk om voldoende tijd te nemen om signalen te leren herkennen, bijvoorbeeld aan de hand van fotomateriaal, filmmateriaal,.... Voldoende herhalen is hierbij aangewezen.
- Het belang van observeren en signaleren kan eventueel worden toegelicht via getuigenissen van gebruikers en hun netwerk, van zorgverleners (in relatie met 7.3),....

Toelichting:Duiding

Wanneer we spreken over veranderingen/tekens bedoelen we veranderingen op fysiek, psychisch, sociaal en existentieel vlak, zowel als veranderingen/tekens die betrekking hebben op omgevingsfactoren (binnen een ADL-context). We omschrijven veranderingen/tekens als verschijnselen, parameters, behoeften, wensen...in vergelijking met het gewone, normale, vroegere. Om leerlingen voor te bereiden op het goed observeren en gepast reageren is integratie met AD1, AD2, AD3, AD5 en AD6 en AD7 noodzakelijk.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren (1.10)

4.8 In concrete situaties, relevante informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes i.v.m. gezondheidsbeleving en instandhouding, vinden, selecteren en aanwenden.**Onderliggende doelen:**

De leerling:

- zoekt vanuit concrete situaties schriftelijke informatie of vraagt mondelinge informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes.
- linkt de informatie met eigen observaties.
- wendt de informatie aan bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker.

Wenken:

- Afspraken maken met PAV/Nederlands wat betreft het werkmodel dat leerlingen gebruiken voor opzoeken, verwerken,...van informatie.
- Het vinden, selecteren en aanwenden van informatie gebeurt steeds tot op het niveau van de concrete gebruiker én van de gepaste zorg en begeleiding.
- Aandacht voor actualiteit en stage-ervaringen, leerlingen linken leren leggen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Veranderingen/tekens m.b.t. gezondheidsbeleving en instandhouding observeren en signaleren (4.7)
- Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. gezondheidsbeleving en instandhouding (4.9)

- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen: informeren (1.4)

4.9 Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. gezondheidsbeleving en instandhouding.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- helpt de gebruiker bij de inname van geneesmiddelen volgens de geldende richtlijnen.
- heeft aandacht voor gezondheidsbevordering/preventie bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker.
- exploreert en licht het belang van vaccinaties toe.

Wenken:

- Info apotheker, huisdokter. (bv. over toedieningswijze van medicatie en mogelijke interactie met voedingsmiddelen (wijzen op aandachtspunten als bv. sommige medicatie niet mag gecombineerd worden met fruitsap).
- Kritisch leren kijken naar problematieken rond vaccineren.
- Vaccinatieschema's leren raadplegen, lezen, interpreteren (website Kind en Gezin).
- Werken rond lezen van info op verpakkingen, bijsluiters, het belang van het juist interpreteren als gebruiker.
- Eigen vaccinatiekaart toelichten: www.vaccinnet.be

Toelichting:

Duiding

- Omdat dit een heel belangrijke doelstelling is voor een verzorgende, herhalen we deze doelstelling binnen de verschillende rubrieken/patronen en concretiseren we het zorg dragen voor de gezondheidsbeleving en gezondheidsinstandhouding van de gebruiker in relatie tot de verschillende rubrieken/patronen.
- Geldende richtlijnen: zie KB 78, Zorg en bijstandsverlening en Kind en Gezin.
- Het werken rond deze doelstelling geeft de kans om in te spelen op actuele situaties.
- Mogelijke vaccinaties: griep, baarmoederhalskanker, hepatitis, kinderziekten, tetanus,....

Didactisch materiaal:

- Hulpmiddelen zoals: spatels, pipetten, druppelhouders, verstuivers.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)
- Veranderingen/tekens i.v.m. gezondheidsbeleving en instandhouding observeren en signaleren (4.7)
- In concrete situaties, relevante informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes i.v.m. gezondheidsbeleving en instandhouding vinden, selecteren en aanwenden (4.8)
- Het functioneren van de gezonde gebruiker m.b.t. voedings en stofwisseling (4.10)
- Voor het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen zorg dragen (5.4)
- In functie van het ontwikkelingstimulerend handelen, mijlpalen in de normale ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten (5.7)
- Ontwikkeling stimulerend handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren (5.8):
- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van volwassenen/ouderen (5.13)
- Belevingsgericht handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren (5.16)
- In functie van het zorgdragen voor het verouderingsproces, de ontwikkeling van de volwassene/oudere toelichten (5.15)

- Binnen de grenzen van de eigen deskundigheid handelen (7.4)

VOEDING EN STOFWISSELING

<p>Toelichting:</p> <p><u>Duiding</u></p> <p>“ Het voeding/stofwisselingspatroon omvat de opname van vocht en voedsel in verhouding tot de fysiologische behoefte, en ook de indicatoren van de plaatselijke (geografisch) aanwezige voedingsmiddelen. Onder andere: de individuele eet/drinkpatronen, de dagelijkse eettijden, soorten en voedselvoorkeuren, en het gebruik van voedings- en vitaminesupplementen.”</p>
<p>Algemene wenken:</p> <p><u>Geïntegreerd werken:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Begeleiden van eetmomenten bij kinderen en/of ouderen: spijsvertering (AD4); maaltijdzorg (AD6); belevingsgericht of ontwikkeling stimulerend handelen (AD5). - Betrekken van ethische aspect bij maaltijdgebeuren (bron: C. Gastmans, L. Vanlaere, Cirkels van zorg. Ethisch omgaan met ouderen. Davidsfonds (2005)) - Werken met ervaringsmomenten: <ul style="list-style-type: none"> o leerlingen elkaar eten laten geven (allerlei substanties, smaken) met verschillende materialen en benodigheden, met aandacht voor houding en respectvol handelen. o Oefenen van temperatuuropname en registratie

4.10 Het functioneren van de gezonde gebruiker m.b.t. voeding- en stofwisseling toelichten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt (H) en licht de begrippen voeding en stofwisseling toe.
- licht de begrippen weerstand, immuniteit en kruisbesmetting toe.

Functies

- benoemt de delen van de spijsvertering en duidt ze aan op een schets (H) (driedimensionaal).
- verduidelijkt (H) en licht de werking van de spijsvertering toe (opname en vertering).
- benoemt de delen van de huid en duidt ze aan op een schets (H).
- verduidelijkt (H) en licht de werking van de huid toe.
- duidt de ligging van het temperatuurcentrum aan op een schets.
- verduidelijkt (H) en licht de werking van het temperatuurcentrum toe.

4.11 Zorg dragen voor de gezondheidsbeleving en gezondheidsinstandhouding in relatie tot voeding en stofwisseling.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt het belang van een normale voeding en stofwisseling voor het menselijk functioneren (H).
- past maatregelen (conform zorgplan/protocol) toe ter voorkoming van lichamelijke letsels en van decubi-

tusletsels.

- past maatregelen ter voorkoming van infecties toe..
- licht het belang van een evenwichtige voeding toe (H).
- zorg voor een gezonde of evenwichtige orale vocht- en voedselinname.
- verduidelijkt het belang van parameters en onderscheidt verschillende soorten thermometers en methoden.
- zorgt voor een gepaste omgevingstemperatuur.
- meet de lichaamstemperatuur en rapporteert de resultaten.
- meet en weegt de gebruiker en rapporteert de resultaten.

Wenken:

- Werken rond maatregelen ter voorkoming van infecties: handhygiëne, voedselhygiëne, ergonomie,... (linken aan 1.6) (Achtergrondinfo voor leraren: Vlaamse richtlijnen Infectieziektebestrijding – www.zorg-en-gezondheid.be/richtlijneninfectieziektebestrijding)
- Werken rond maatregelen ter voorkoming van decubitus (www.decubitus.be).
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Didactische materiaal:

- Voeding:
 - o Draagbord met servies, bestek (metalen en plastic, verschillende maten), flessen, spenen, flessenverwarmer, aangepaste hulpmiddelen, beker, teutbeker, slab (verschillende maten), antislipbord,...
- Stofwisseling:
 - o Verschillende modellen van thermometers en registratiepapier
 - o Personenweegschaal/kinderweegschaal, lintmeter/meetlat
 - o Assortiment ontsmettingsmiddelen gevarieerd naar vorm, toedieningswijze, bewaring (infecties voorkomen)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Vanuit een visie op evenwichtige voeding handelen (6.3)

4.12 Veranderingen/tekens m.b.t. voeding en stofwisseling observeren en signaleren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- Observeert en signaleert veranderingen/tekens m.b.t. spijsvertering/huid/temperatuurcentrum bij kinderen.
- Observeert en signaleert veranderingen/tekens m.b.t. spijsvertering/huid/temperatuurcentrum bij ouderen.

Wenken:

- Werken rond signalen en veranderingen: braken (uitzicht, manier); slikprobleem, huidskleur (bleekheid, cyanose, icterus, rood zien, valse kleur), huidturgor, zwelling, verkleuring van de huid, oedeem, (overmatig) zweten, koorts, onderkoeling, fontanel (ingezonken, gebombeerd), mond (slechte adem, kleur tong, problemen met tanden), gewichtstoename, gewichtsafname, schedelomtrek (bij kin-

deren),...

- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren (1.10)
- Veranderingen/tekens m.b.t. gezondheidsbeleving en instandhouding observeren en signaleren (4.7)
- Het functioneren van de gezonde gebruiker m.b.t. voeding en stofwisseling toelichten (4.10)

4.13 In concrete situaties relevante informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes i.v.m. voeding en stofwisseling, vinden, selecteren en aanwenden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- zoekt vanuit concrete situaties schriftelijke informatie of vraagt mondeling informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes.
- linkt de informatie met eigen observaties.
- wendt de informatie aan bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker.

Wenken

Aan de hand van concrete casussen (actualiteit, stage-ervaringen) kan worden gewerkt rond volgende aandoeningen/ziektes:

- Kinderen: braken, reflux, voedselallergie, melkcorstjes, luieruitslag, luizen, koorts
- Ouderen: diabetes, slikproblemen, ondervoeding, doorligwonden, smetten, perkamenthuid, huidturgor, oedeem, bruine vlekken, ouderdomsjeuk, beenulcus, osteoporose.
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Veranderingen/tekens m.b.t. voeding en stofwisseling observeren en signaleren (4.12)
- Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. voeding en stofwisseling (4.14)
- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen: informeren (1.4)

4.14 Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. voeding en stofwisseling.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt waarom en hoe men zorg voor voeding en stofwisseling, voor het gebit, voor de huid en voor het op peil houden van de temperatuur (H).
- draagt zorg voor mondzorg.
- biedt gebruiker hulp bij vocht- en voedseltoediening hulp bieden (orale weg, uitgezonderd bij slikstoornissen en sondevoeding).
- ondersteunt kinderen bij het maaltijdgebeuren.
- draagt zorg voor huidverzorging.

Mogelijke onderliggende doelen/criteria:

- Reinigen gebit.
- Ondersteuning bieden bij het maaltijdgebeuren bij ouderen.
- Hulp bieden bij het voeden van gebruikers die niet meer zelfstandig kunnen eten, rekening houdend met

de beperkingen van de gebruiker.

- Ondersteuning bieden bij het maaltijdgebeuren bij kinderen.
- Gebruiken van specifieke hulpmiddelen .
- Verduidelijken van aandachtspunten voor huidverzorging.
- Ondersteunen bij lichaamsszorgen.
- Specifieke hulpmiddelen i.v.m. preventie decubitus aanwijzen en gebruiken.
- Specifieke hulpmiddelen i.v.m. voeding aanwijzen en gebruiken.

Wenken:

- Volg de actualiteit
- Aandacht voor reinigen gebit, gebruik van specifieke hulpmiddelen i.v.m. preventie decubitus en voeding.
- Leer leerlingen aandacht besteden aan beperkingen van gebruiker.
- Linken aan hygiënische zorgen (4.24)
- Eenvoudige massagetechnieken vanuit de noden van de gebruiker (met aandacht voor de juiste massagerichting).
- Mondzorg. Jong geleerd is oud gedaan. Claessens P en De Visschere L. (Acco)
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Didactisch materiaal:

- Mondzorg:
 - o Mondwater, lemonwissers, beker, tandenborstel, tandpasta, reinigingstabletten, nierbekken, handschoenen,...
- Huidverzorging:
 - o Vocht inbrengende crème, kompressen in verschillende afmetingen,...
- Specifieke hulpmiddelen i.v.m. voeding kunnen gehaald worden in de thuiszorgwinkel van de mutualiteiten (koffers)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)
- Veranderingen/tekens m.b.t. voeding en stofwisseling observeren en signaleren (4.12)
- In concrete situaties relevante informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes i.v.m. voeding en stofwisseling vinden, selecteren en aanwenden (4.13)
- Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. activiteiten (4.24)
- Zorg dragen voor het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen (5.4)
- Zorg dragen voor het welbevinden en de betrokkenheid van volwassenen/ouderen (5.13)
- Ontwikkeling stimulerend handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren (5.8); belevingsgericht handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren (5.16)
- In functie van het ontwikkeling stimulerend handelen, mijlpalen in de normale ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten (5.7)
- In functie van het zorg dragen voor het verouderingsproces, de ontwikkeling van de volwassene/oudere toelichten (5.15)
- AD6
- Binnen de grenzen van de eigen deskundigheid handelen (7.4)

UITSCHIEDING

Toelichting:

Duiding

“ Het uitscheidingspatroon omvat de uitscheidingsfunctie van darmen, blaas en huid. Aspecten zijn: regelmaat, het gebruik van laxantia of andere middelen om de ontlasting op te wekken. Eventuele veranderingen of problemen wat betreft tijd, manier, kwaliteit of kwantiteit van de uitscheiding. Ook eventuele hulpmiddelen vallen hieronder (katheter, plaswekker, stoma-artikelen). De manier waarop een gezin/buurt met huisafval omgaat, kan eveneens tot de uitscheiding behoren.”

Algemene wenken:

Geïntegreerd werken:

- Omgaan met incontinentie: uitscheiding (AD4), respectvol handelen (1.3); zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid (5.12) belevingsgericht handelen (5.15), hygiënisch handelen (1.7)
- Zindelijkheid bij kinderen: uitscheiding (4.17), welbevinden en betrokkenheid (5.5), mijlpalen in de ontwikkeling (5.7), ontwikkeling stimulerend handelen (5.8), hygiënisch handelen (1.7)

4.15 Het functioneren van de gezonde gebruiker m.b.t. uitscheiding toelichten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt (H) en licht het begrip uitscheiding toe.

Functies:

- benoemt de delen van het urinestelsel en duidt ze aan op een schets (H) (driedimensionaal).
- benoemt de delen van het darmstelsel en duidt ze aan op een schets (H) (driedimensionaal)
- brengt de delen van het urinestelsel en het darmstelsel in relatie met de delen van het spijsverteringsstelsel (H).

4.16 Zorg dragen voor de gezondheidsbeleving en gezondheidsinstandhouding in relatie tot uitscheiding.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt het belang van de normale uitscheiding voor het menselijk functioneren (H):
 - frequentie;
 - uitzicht.
- ziet toe op een (normale) uitscheiding van de gebruiker.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. gezondheidsbeleving en instandhouding (4.9)

4.17 Veranderingen/tekens m.b.t. uitscheiding observeren en signaleren.

Onderliggende doelen:

De leerling

- observeert en signaleert veranderingen/tekens m.b.t. uitscheiding van urine en stoelgang bij ouderen.
- observeert en signaleert veranderingen/tekens m.b.t. uitscheiding van urine en stoelgang bij kinderen.
- observeert het functioneren van de blaassonde van de gebruiker en signaleert problemen.

Wenken:

- Werken rond veranderingen en tekens (hoeveelheid/kleur/geur/samenstelling/frequentie, pijn, jeuk bij plassen, irritatie, uitzicht anus,....)
- Geïntegreerd werken: voorbeeld: wanneer incontinentiemateriaal verschonen? (link met AD1, AD2 en AD5)
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren (1.10)
- Het functioneren van de gezonde gebruiker m.b.t. uitscheiding toelichten (4.16)

4.18 In concrete situaties, relevante informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes i.v.m. uitscheiding, vinden, selecteren en aanwenden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- zoekt vanuit concrete situaties schriftelijke informatie of vraagt mondeling informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes.
- linkt de informatie met eigen observaties.
- wendt de informatie aan bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker.

Wenken

- Aan de hand van concrete casussen kan men werken rond volgende aandoeningen/ziektes:
 - o Algemeen: blaasontsteking, diarree, obstipatie
 - o Kinderen: zindelijkheid, aarswormen
 - o Ouderen: incontinentie, prostaatklachten, aambeien, darmkanker/stoma
- Iemand uitnodigen van stomazorg, werken met incontinentiematerialen vb Tena (www.tena.be)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Veranderingen/tekens m.b.t. uitscheiding observeren en signaleren (4.17)
- Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. uitscheiding (4.19)
- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen: informeren (1.14)

4.19 Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. uitscheiding.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt waarom en hoe men zorg draagt voor de functies m.b.t. uitscheiding (H).
- helpt de gebruiker bij toiletgang met inbegrip van verzorging bij incontinentie.
- ondersteunt kinderen bij uitscheiding (H).
- hanteert incontinentiemateriaal.
- voert hygiënische zorgen van een geheele stoma uit zonder dat wondzorg noodzakelijk is.
- helpt bij niet-steriele afname van secreties en excreties.

Wenken:

- Aandacht voor verluieren, zindelijkheidstraining, mictietraining.
- Aandacht voor het helpen aankleden van gebruikers na toiletbezoek (kinderen en ouderen).
- Zindelijkheid: zie www.kindengezin.be -> ontwikkeling -> zindelijkheid (samenhang met AD5)
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Didactisch materiaal:

- Bedpan en deksel, urinaal, toiletstoel/kinderstoel
- Urineopvangzakjes en haakjes voor het bed
- (Wegwerp)incontinentiemateriaal (luiers in verschillende maten)
- Materiaal voor stomaverzorging

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht vlot communiceren (AD2)
- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van de gebruiker (5.4 en 5.13)
- Ontwikkeling stimulerend handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren (5.8)
- Belevingsgericht handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren (5.16)
- In functie van het ontwikkeling stimulerend handelen, mijlpalen in de normale ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten (5.7)
- In functie van het zorgdragen voor het verouderingsproces, de ontwikkeling van de volwassene/oudere toelichten (5.15)
- Binnen de grenzen van de eigen deskundigheid handelen (7.4)
- Veranderingen/tekens i.v.m. uitscheiding observeren en signaleren (4.17)
- In concrete situaties, relevante informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes ivm uitscheiding vinden, selecteren en aanwenden (4.18)

ACTIVITEITEN**Toelichting:**Duiding

“ Het activiteitenpatroon omvat het geheel van lichaamsbeweging, ontspanning, recreatie en vrijetijdsbesteding. Datgene wat energie kost. Factoren die een belemmering zijn voor het gewenste of verwachte individuele patroon, zoals neuromusculaire functiestoornissen, angina of benauwdheidsklachten worden eveneens tot dit patroon opgetekend. Tot slot maken de vrijetijdsbesteding en alle recreatieve activiteiten die de

gebruiker alleen of met anderen onderneemt, deel uit van dit patroon. De nadruk ligt op activiteiten die van groot belang zijn voor de gebruiker.”

Algemene wenken

Geïntegreerd werken:

- Individuele en groepsactiviteiten met kinderen en ouderen, vertrekkend van wat de gebruiker zelf wil en kan.
- Hulpmiddelen voor ouderen i.v.m. motorische en sensorische achteruitgang: activiteiten (AD4), verouderingsproces (5.14), respectvol handelen (1.3), zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid (5.12) en belevingsgericht handelen (5.15) ergonomisch handelen, AD6
- Bewegingsactiviteiten voor ouderen: samenhang met 5.14 verouderingsproces, respectvol handelen (1.3), zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid, belevingsgericht handelen
- Ontwikkelingsstimulerende activiteiten met kinderen

4.20 Het functioneren van de gezonde gebruiker m.b.t. activiteiten toelichten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt (H) en licht het begrip activiteiten toe.

Functies:

- benoemt de delen van het ademhalingsstelsel en duidt ze aan op een schets (H) (driedimensionaal).
- verduidelijkt (H) en licht de werking van de longen toe.
- benoemt de delen van het hart- en bloedvatstelsel en duidt ze aan op een schets (H) (driedimensionaal).
- verduidelijkt (H) en licht de werking van het hart toe.
- benoemt de delen van het bewegingsstelsel en duidt ze aan op een schets (H) (driedimensionaal).
- verduidelijkt (H) en licht de werking van gewrichten en spieren toe.
- brengt de delen van het ademhalingsstelsel en bloedvatstelsel in relatie met de delen van het spijsverteringsstelsel (H).

Wenken:

- Samenwerking met LO/MO/PO

Samenhang met andere leerplandoelstellingen

- In functie van het ontwikkeling stimulerend handelen, mijlpalen in de normale ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten (5.7)
- In functie voor het zorg dragen, het verouderingsproces van de oudere/volwassene toelichten (5.15)

4.21 Zorg dragen voor de gezondheidsbeleving en instandhouding in relatie tot activiteiten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt het belang van 'normale activiteiten' voor het menselijk functioneren (H).
- verduidelijkt het belang van stimuleren van beweging en van een wisselende houding.
- verduidelijkt het belang van tijdsbesteding en van het zorg dragen voor een evenwichtige tijdsbesteding

(H)

- meet de polsslag van de gebruiker en rapporteert de resultaten.
- meet de ademhaling van de gebruiker en rapporteert de resultaten.

Didactisch materiaal:

- Voor meten polsslag, ademhaling rapporteren: voorbeelden van registratiemogelijkheden.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. gezondheidsbeleving en instandhouding (4.9)
- Voor het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen zorg dragen (5.4)
- Voor het welbevinden en de betrokkenheid van de volwassene/oudere (= belevingsgericht handelen) zorg dragen (5.13)

4.22 Veranderingen/tekens m.b.t. activiteiten observeren en signaleren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- observeert en signaleert veranderingen/tekens m.b.t. ademhaling, hart- en bloedvaten en beweging bij kinderen.
- observeert en signaleert veranderingen/tekens m.b.t. ademhaling, hart- en bloedvaten en beweging bij ouderen.

Wenken

- Werken rond veranderingen/tekens: neusloop, ademhaling (kortademigheid, versneld, oppervlakkig, piepend, reutelend,...), fluïmen, hoesten, niezen, tranende ogen, apathische houding, schouderpijn, bloedingen, nekpijn, hoofdpijn, bewegingsproblemen.
- Werken rond signalen van beroerte: STROKE (via film deze signalen aanbrengen).
- Werken rond het observeren van de gebruiker.

Toelichting:

Duiding

Omdat het uitvoeren van huishoudelijke activiteiten (indirecte zorg) deel uitmaakt van het normaal functioneren van de gebruiker m.b.t. activiteiten, is het belangrijk om bij het herkennen van afwijkende signalen ook de mogelijkheden en beperkingen van de gebruiker m.b.t. het uitvoeren van indirecte zorg te exploreren.

STROKE: het woord staat voor volgende kenmerken: S= spraak of problemen met de taal, T= tintelingen in de vingers of stijfheid van de vingers, R= remember of problemen met het geheugen, O= problemen met oriëntatie, K= killer headache of vrij vertaald: vreselijke hoofdpijn, E= eyes of problemen met het gezicht

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren (1.10)
- Veranderingen/tekens m.b.t. voeding en stofwisseling observeren en signaleren (4.12)
- Het functioneren van de gezonde gebruiker m.b.t. activiteiten toelichten (4.21)
- De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruikers binnen de verschillende settings exploreren (6.2)

4.23 In concrete situaties relevante informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes i.v.m. activiteiten vin-

den, selecteren en aanwenden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- zoekt vanuit concrete situaties schriftelijke informatie of vraagt mondeling informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes.
- linkt de informatie met eigen observaties.
- wendt de informatie aan bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker.

Wenken

- Aan de hand van concrete casussen (actualiteit, stage-ervaringen) kan er worden gewerkt rond volgende aandoeningen/ziektes:
 - Algemeen: griep, verkoudheid, sinusitis, bronchitis
 - Kinderen: RSV-virus, voetafwijkingen
 - Ouderen: chronisch longlijden, hypertensie, hartinfarct, spataders, beroerte, osteoporose, artrose, heupproblemen, artherosclerose, trombose, embolie, reuma
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Veranderingen/tekens m.b.t. activiteiten herkennen en op een gepaste manier reageren (4.22)
- Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. activiteiten (4.24)
- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen: informeren (1.4)

4.24 Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. activiteiten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt waarom en hoe men zorg draagt voor ademhaling, beweging en energie (H).
- mobiliseert, positioneert gebruikers en draagt zorg voor transfers.
- maakt gebruik van technische hulpmiddelen.
- staat in voor intern transport.
- ondersteunt gebruikers bij mobiliteitsproblemen.
- ondersteunt de fysieke veiligheid van gebruikers.
- ondersteunt bij aan- en uitkleden.
- draagt (conform zorgplan) zorg voor hygiënische zorgen bij dysfunctie van ADL.
- brengt (compressie)kousen aan en verwijdert ze²⁵.

Toelichting:

Duiding:

- Ondersteuning bieden bij hygiënische zorgen: dagelijks toilet, intiem toilet, haarverzorging, nagelver-

²⁵ In het servicedocument wordt het onderscheid tussen KB78 en het decreet Zorg- en bijstandsverlening m.b.t. deze handeling weergegeven.

zorging, scheren, voethygiëne, babybadje,...

Wenken:

- Samenhang met AD5 en 6: deelnemen aan activiteiten; uitvoeren van huishoudelijke activiteiten,...
- Aandacht voor bewegingsactiviteiten. Zie bv.: www.kindengezin.be/bewegen en voeding of www.valpreventie.be (de activiteitenpiramide).
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Didactisch materiaal:

- Mobiliseren en positioneren:
 - Optrekbeugel aan het bed/bed
 - Stoel/zetel
 - Rolstoel
 - Looprek/krukken/tillift/draaischijf en andere hulpmiddelen
- Ondersteunen bij hygiënische zorgen:
 - Wasbekkens, kinderbed, voetbad
 - Washandjes, badhanddoeken, handdoeken, afdekdeken
 - Nagelvijl, nagelschaartje, nageltang
 - (wegwerp)scheermesjes
 - Kam, borstel, luizenkam, haardroger
 - Warm en koud stromend water
 - Zeep, shampoo
- Ondersteunen bij het aan- en uitkleden:
 - Ondergoed
 - Slaapkleed en pyjama/babykleding
 - Kamerjas
 - Pantoffels
 - Kousen
 - Linnenzak
- Compressiekousen aanbrengen:
 - Compressiekousen

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)
- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van gebruiker (5.4 en 5.13)
- Ontwikkeling stimulerend handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren (5.8)
- Belevingsgericht handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren (5.16)
- In functie van het ontwikkeling stimulerend handelen, mijlpalen in de normale ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten (5.7)
- In functie van het zorgdragen voor het verouderingsproces, de ontwikkeling van de volwassene/oudere toelichten (5.15)

- Handelen binnen de grenzen van de eigen deskundigheid (7.4)
- Veranderingen/tekens m.b.t. activiteiten herkennen en op een gepaste manier reageren (4.22)
- In concrete situaties, relevante informatie m.b.t. aandoeningen/ziektes i.v.m. activiteiten vinden, selecteren en aanwenden (4.23)

SLAAP EN RUST

<p>Toelichting:</p> <p><u>Duiding</u></p> <p>“ Slaap/rust omvat het patroon van perioden met slaap, rust en ontspanning verspreid over een etmaal. Hier toe behoren ook de subjectieve belevingen van de kwaliteit en kwantiteit van slaap en rust en de hoeveelheid energie en eventuele hulpmiddelen, zoals slaapmedicatie en bepaalde gewoonten voor het slapen gaan.”</p>
<p>Algemene wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Geïntegreerd werken: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Slaaprituelen (4.24) combineren met voorlezen van boekje (5.8) en tanden poetsen (4.12), wenbeleid (5.12) ▪ Slaapritueel bij ouderen, gekoppeld hieraan: belang van ontspanningsoefeningen - Vanuit een brede invalshoek naar slaap en rust kijken (leerplan): oog voor omgevingsfactoren naast persoonlijke factoren (link met AD5 en AD6).

<p>4.25 Het functioneren van de gezonde gebruiker m.b.t. slaap en rust toelichten.</p>
<p>Onderliggende doelen:</p> <p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • verduidelijkt (H) en licht de begrippen slaap en rust toe.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aandacht voor kenmerken van de normale slaap en rust (H).

<p>4.26 Zorg dragen voor de gezondheidsbeleving en instandhouding in relatie tot slaap en rust.</p>
<p>Onderliggende doelen:</p> <p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • verduidelijkt (H) en licht het belang van slaap en rust toe. • verduidelijkt het belang van slaaprituelen. • verduidelijkt het belang van een waak-en slaapritme. • draagt zorg voor de veiligheid van de gebruiker.
<p>Toelichting:</p> <p><u>Duiding:</u></p>

- Veiligheid van de gebruiker: preventie wiegendood, soorten bedden en bescherming,... (zie site kind en gezin: veiligheid -> slapen)
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. gezondheidsbeleving en instandhouding (4.9)

4.27 Veranderingen/tekens m.b.t. slaap en rust observeren en signaleren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- observeert en signaleert veranderingen/tekens van slaap en rust bij kinderen.
- observeert en signaleert veranderingen/tekens van slaap en rust bij ouderen.

Wenken:

- Werken rond veranderingen/tekens (moeilijk inslapen, doorslapen, nachtelijk gillen, hoofdbonken).

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren (1.10)
- Het functioneren van de gezonde gebruiker m.b.t. slaap en rust toelichten (4.25)

4.28 In concrete situaties relevante informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes i.v.m. slaap en rust vinden, selecteren en aanwenden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- zoekt vanuit concrete situaties schriftelijke informatie of vraagt mondeling informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes.
- linkt de informatie met eigen observaties.
- wendt de informatie aan bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker.

Wenken

- Aan de hand van concrete casussen (actualiteit, stage-ervaringen) kan worden gewerkt rond volgende aandoeningen/ziektes:
 - Algemeen: snurken, slaapapnoe
 - Kinderen: nachtmerries, dromen,...
 - Ouderen: in – en doorslaapproblemen

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Veranderingen/tekens ivm rust en slaap observeren en signaleren (4.27)
- Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. slaap en rust (4.29)
- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen: informeren (1.4)

4.29 Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. slaap en rust.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt waarom en hoe men zorg draagt voor slaap en rust (H).
- maakt bedden op.
- houdt rekening met waak- en slaapritme van de gebruiker.
- bevordert het slaapcomfort.

Wenken:

- Leerlingen leerden in de 2de graad en in het kader van AD6 bedden opmaken en verschoneren, in kader van deze doelstelling is het belangrijk om te vertrekken van de beginsituatie van de leerling en de nadruk te leggen op de relatie met de gebruiker (gebruiker in bed en uit bed).
- Leerlingen elkaar laten verplaatsen in bed, bed – stoel
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Didactisch materiaal:

- Ziekenhuisbed (hoog-laagbed)
- Bed en nachttafel/kinderbedje
- Matras/kindermatras; peluw, hoofdkussen
- Verzorgingskussen
- Oefenpoppen: volwassene, baby
- Beddengoed met aandacht voor actualisering (afhankelijk van stageplaats bv. hoeslakens – flexibel omgaan met linnen)
- Receptie voor bevuild linnen
- Glijzeil
- Afdekdeken

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bedden luchten, opmaken en verschoneren (6.12)
- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht vlot communiceren (AD2)
- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van gebruiker (5.4 en 5.13)
- Ontwikkeling stimulerend handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren (5.8)
- Belevingsgericht handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren (5.8)
- In functie van het ontwikkeling stimulerend handelen, mijlpalen in de normale ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten (5.7)
- In functie van het zorgdragen voor het verouderingsproces, de ontwikkeling van de volwassene/oudere toelichten (5.15)
- Handelen binnen de grenzen van de eigen deskundigheid (7.4)
- Veranderingen/tekens m.b.t. rust en slaap observeren en signaleren (4.27)
- In concrete situaties, relevante informatie m.b.t. aandoeningen/ziektes i.v.m. slaap en rust vinden, selecteren en aanwenden (4.28)

WAARNEMING EN COGNITIE

Toelichting:Duiding

Waarneming en cognitie omvatten de zintuiglijke waarnemingen en de cognitieve functies. Te denken valt aan: de kwaliteit van zien, horen, ruiken en proeven. Ook eventuele compensatiemechanismen of prothesen vallen onder dit patroon. Daarnaast worden de pijnzin en de omgang met pijn, het taalvermogen, oordeelsvermogen en de besluitvorming in dit patroon samengevat.”

Algemene wenken:

Geïntegreerd werken:

- Omgaan met of zorg dragen voor gebruikers met waarnemings- en cognitiestoornissen (zoals dementie, slechthotheid of slechthorendheid) in samenhang met afstemmen van communicatie (2.4), zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid (5.12) en belevingsgericht handelen (5.15), in samenhang met andere leerplandoelstellingen AD4: ROH (realiteitsoriënterende houding), belevingsgericht werken.
- Ontwikkelingsstimulerende activiteiten met kinderen (AD5)

4.30 Het functioneren van de gezonde gebruiker m.b.t. waarneming en cognitie toelichten.**Onderliggende doelen:**

De leerling:

- verduidelijkt (H) en licht de begrippen waarneming en cognitie toe.

Functies:

- benoemt de delen van het zenuwstelsel en duidt ze aan op een schets (H).
- verduidelijkt (H) en licht de werking van de hersenen toe.
- benoemt de delen van de zintuigen en duidt ze aan op een schets (H).
- verduidelijkt (H) en licht de werking van de zintuigen toe.
- brengt de zintuigen, de delen van het zenuwstelsel (m.i.v. de hersenen) in relatie met het bewegingsstelsel.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- In functie van het ontwikkeling stimulerend handelen, mijlpalen in de normale ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten (5.7)
- In functie van het zorg dragen, het verouderingsproces van de volwassene/oudere toelichten (5.14)

4.31 Zorg dragen voor gezondheidsbeleving en instandhouding in relatie tot waarneming en cognitie.**Onderliggende doelen:**

De leerling:

- verduidelijkt het belang van de normale waarneming voor het menselijk functioneren (H).
- verduidelijkt het belang van een aangepaste omgeving (geluid, licht,...) voor de gebruiker en draagt er zorg voor.
- verduidelijkt het belang van de cognitieve en waarnemingsfuncties van de gebruiker en doet er een appèl op.

Wenken:

- Studiebezoek aan Laperre/gehoorcentrum, blindenzorg...in functie van gebruikers.
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Ontwikkeling stimulerend handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker (5.8)
- Belevingsgericht handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker (5.16)
- Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. gezondheidsbeleving en instandhouding (4.9)
-

4.32 Veranderingen/tekens m.b.t. waarneming en cognitie observeren en signaleren.**Onderliggende doelen:**

De leerling:

- observeert en signaleert veranderingen/tekens m.b.t. waarneming/cognitie en pijn bij kinderen.
- observeert en signaleert veranderingen/tekens m.b.t. waarneming/cognitie en pijn bij ouderen.

Wenken:

- Werken rond veranderingen/tekens: bewustzijn (alert, apathisch), pijn, temperatuurgevoeligheid, minder goed zien of horen; oorexcretie, tranende ogen, slechte smaak, desoriëntatie, geheugenproblemen,....

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren (1.10)
- het functioneren van de gezonde gebruiker m.b.t. waarneming en cognitie toelichten (4.30)

4.33 In concrete situaties, relevante informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes i.v.m. waarneming en cognitie, vinden, selecteren en aanwenden.**Onderliggende doelen:**

De leerling:

- zoekt vanuit concrete situaties schriftelijke informatie of vraagt mondeling informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes.
- linkt de informatie met eigen observaties.
- wendt de informatie aan bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker.

Wenken

Aan de hand van concrete casussen kan worden gewerkt rond volgende aandoeningen/ziektes:

- Algemeen: flauwte (syncope), verziendheid, bijziendheid, hardhorigheid, epilepsie, depressie
- Kinderen: lui oog, strabisme, middenoorontsteking, wiegendood
- Ouderen: glaucoom, cataract, ouderdomsgeheugenstoornissen, dementie (link AD5)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Veranderingen/tekens m.b.t. waarneming en cognitie observeren en signaleren (4.33)
- Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. waarneming en cognitie (4.34)

- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen: informeren (1.4)

4.34 Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. waarneming en cognitie.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt waarom en hoe men zorg draagt voor waarneming zoals zorg voor zien, horen, smaken, voelen en ruiken (H).
- verduidelijkt waarom en hoe men zorg draagt voor leren en denken (H).
- houdt rekening met het dagritme van de gebruiker.
- gaat om met gebruikers met een beperking/stoornis m.b.t. waarneming.
- gaat om met gebruikers met een beperking/stoornis m.b.t. cognitie.

Wenken:

- Oefeningen/rollenspel/opdrachten uitwerken bv. Met zonnebril + ingevette glazen, handschoenen aan, oordopjes in,...
- Aandacht voor hulpmiddelen zoals hoorapparaten, cochleair- implantaat, bril, lenzen, vergrootglas,....
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Toelichting:

Duiding

In zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. waarneming en cognitie ligt de nadruk meer op het agogisch handelen dan op het verzorgend handelen. Het is dan ook aangewezen om deze doelstelling naar leerlingen toe in samenhang met AD 5 uit te werken en ook naar hen toe het accent te leggen op het agogische.

Het 'eigene' van het omgaan met specifieke doelgroepen (zoals dementerende ouderen) wordt verder en dieper uitgewerkt in de specialisatiejaren.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Voor het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen zorg dragen (5.4)
- Voor het welbevinden en de betrokkenheid van volwassenen/ouderen zorg dragen (5.13)
- Ontwikkeling stimulerend handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker (5.8)
- Belevingsgericht handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker (5.16)
- In functie van het ontwikkeling stimulerend handelen, mijlpalen in de normale ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten (5.7)
- In functie van het zorg dragen, het verouderingsproces van de volwassene/oudere toelichten (5.15)
- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)
- Binnen de grenzen van de eigen deskundigheid handelen (7.4)
- Veranderingen/tekens m.b.t. waarneming en cognitie observeren en signaleren (4.32)
- Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. waarneming en cognitie (4.34)

SEKSUALITEIT EN VOORTPLANTING

Toelichting:

Duiding

"Seksualiteit/voortplanting omvat seksuele relaties, seksualiteitsbeleving en het voortplantingspatroon.

Maar ook de mate van (on)tevredenheid hiermee en de eventuele subjectieve beleving/problemen. Bij de vrouw zijn ook de vruchtbaarheid, maturiteitsfase (premenopauze, overgang, postmenopauze) en eventuele subjectieve problemen van belang.”

4.35 Zorg dragen voor het menselijk functioneren i.v.m. seksualiteit.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- draagt zorg voor gebruikers met SOA.
- houdt rekening met seksualiteitsbeleving en intimiteit

Wenken:

- Werken met getuigenissen, omgaan met intimiteit/eigen grenzen, zie ook AD1 respectvol handelen.
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Toelichting:

Beginsituatie

Zorg dragen voor de eigen seksualiteit kwam aan bod in de 2de graad.

Derde graad

Het kan voor leerlingen belangrijk zijn deze leerstof in de 3de graad te herhalen.

Binnen AD 5 wordt in de 3de graad enkel gefocust op de mijlpalen in de ontwikkeling van het kind (5.7) en het verouderingsproces van de volwassene/oudere (5.15). Het uitdiepen van de seksuele ontwikkeling bij de gebruiker komt pas aan bod in het specialisatiejaar. Daarom zal dit patroon zal dan ook verder uitgewerkt worden in de specialisatiejaren.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven communiceren (AD2)
- Binnen de grenzen van de eigen deskundigheid handelen (7.4)
- Zorg dragen voor menselijk functioneren i.v.m. gezondheidsbeleving en instandhouding (4.9)
- Het (h)erkennen en expressief uitdrukken van een emotie, een gedachte, een intentie, een gedrag/handeling in relatie tot de gebruiker (5.4).

REFLECTEREN

4.36 Over het zorgend handelen reflecteren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- reflecteert over het eigen handelen m.b.t. gezondheid en welzijn en over de beleving van de situatie.
- formuleert kwaliteiten en aandachtspunten.
- stuurt onder begeleiding het eigen handelen bij.

Wenken:

- Leerlingen reflectiemodellen aanreiken.
- Werken met kwaliteitspel op basis van concrete ervaringen, voorbeelden,....
- Werken met portfolio, supervisie,...
- Werken rond ethisch reflecteren: Wat is goede zorg vanuit de beleving van de gebruiker? Geef ik de goede zorg? En geef ik die om de goede reden? Effect van perspectiefwissel?
- Nadenken over eigen ervaringen in het kader van menswaardigheid/respectvol handelen. Hebben we op een menswaardige, respectvolle manier gehandeld?

Toelichting:Duiding

Het is belangrijk dat leerlingen niet enkel reflecteren op situaties en het handelen tijdens les- en klasgebeuren maar ook op situaties en het handelen tijdens de stages.

Vanuit een reflectie op het handelen, het formuleren van werkpunten, leren leerlingen de samenhang zien met de cyclus van het methodisch handelen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen: evalueren (1.4)

Van de 11 gezondheidspatronen van Gordon werden volgende patronen behandeld:

Gezondheidsbeleving en instandhouding (1) Voeding en stofwisselingspatroon (2), Uitscheidingspatroon (3), Activiteitenpatroon (4), Slaap- en rustpatroon (5), Waarnemings- en cognitiepatroon (6) en het Seksualiteit/voortplantingspatroon (9).

We verduidelijken hieronder nog de overige patronen en verwijzen hierbij naar de algemene doelstellingen waarbinnen deze patronen aan bod komen. Het is belangrijk dat leerlingen zicht krijgen op het totaal functioneren van de gebruiker. Het gaat om de patronen 7, 8, 10, 11: Zelfbelevingspatroon (7), Rollen en relatiepatroon (8), Stressverwerkingspatroon (10), Waarden- en overtuigingspatroon (11)

ZELFBELEVING**Toelichting:**Duiding

“Hoe ziet de gebruiker zichzelf? Het gaat om de ideeën van de eigen persoon. De beleving van de eigen vaardigheden, het zelfbeeld, de eigen identiteit, het gevoel van eigenwaarde en het algemene patroon van de emoties. Ook de lichaamshouding, motoriek, het oogcontact, de stem en het spraakgebruik maken deel uit van dit patroon.”

Relatie met andere leerplandoelstellingen:

- *Het aandacht hebben voor het zelfbeeld, zelfbeleving, het welbevinden van de gebruiker komt aan bod binnen doelstellingen 1.3, 5.4, 5.8, 5.13 en 5.16 en AD2.*
- *Wanneer leerlingen werken rond respectvol handelen voor zichzelf, kan er worden gewerkt rond hun eigen zelfbeeld en zelfbeleving.*
- *De ontwikkeling van het zelfbeeld komt aan bod in de specialisatiejaren.*

ROL en RELATIE

Toelichting:Duiding

“Rollen/relatie gaat over de belangrijkste rollen en de verantwoordelijkheden van de gebruiker in zijn huidige levenssituatie en zijn familie-, gezins-, werk-, en sociale relaties met de bijhorende verantwoordelijkheden. De tevredenheid van de gebruiker en de eventuele verstoring van dat patroon.”

Relatie met andere leerplandoelstellingen:

- *Het aandacht hebben voor de rol en relaties van de gebruiker komt aan bod binnen doelstellingen 1.3, 5.4, 5.8 en AD2.*
- *Binnen het werken rond doelstellingen 5.12 en 5.19 wordt het sociaal netwerk van de gebruiker geëxploreerd.*
- *Wanneer er wordt gewerkt rond de ontwikkeling en het verouderingsproces (5.7, 5.15) komt het domein van het sociaal-emotionele aan bod.*
- *Het omgaan met het sociaal netwerk van de gebruiker wordt verder inge oefend binnen de specialisatiejaren.*
- *Ook de seksuele ontwikkeling van de gebruiker komt aan bod binnen de specialisatiejaren.*

STRESSVERWERKING

Toelichting:Duiding

“ Stressverwerking gaat over de manier waarop iemand in het algemeen met problemen en stress omgaat. Het vermogen een persoonlijke crisis te doorstaan, het mechanisme om iets het hoofd te bieden (coping), steun bij anderen (zoals familie) te zoeken en het subjectieve vermogen om macht over een situatie uit te oefenen.”

Relatie met andere leerplandoelstellingen:

- *Het omgaan met stress komt aan bod binnen leerplandoelstelling 1.3: respectvol handelen voor zichzelf.*
- *Aandacht voor stressverwerking van de gebruiker en het omgaan met crisissituaties komt aan bod in de specialisatiejaren.*

WAARDEN en OVERTUIGING

Toelichting:Duiding

“ Dit patroon heeft betrekking op waarden, normen, doelstellingen en overtuigingen. Op basis waarvan iemand keuzes en beslissingen maakt. Dus wat iemand belangrijk vindt in het leven. Zijn er bepaalde normen, overtuigingen of verwachtingen ten aanzien van de gezondheid die in zijn beleving botsen?”

Relatie met andere leerplandoelstellingen:

- *Zowel in AD 1 als in doelstellingen 5.4 en 5.13 leren leerlingen aandacht hebben voor de waarden en overtuigingen van de gebruiker.*

Wenken:

- Link met ethiek en ethisch reflecteren: vb Zorgethisch lab (zie AD1)

- Link met patroon 'gezondheidsbeleving en instandhouding'

5 Binnen een welomschreven opdracht (ped)agogisch handelen.

Context: zie leerplan!

Wenken:

- Deze algemene doelstelling is onlosmakelijk verbonden met:
 - o Bij de uitvoering van een opdracht respectvol handelen (1.3)
 - o Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen (1.4)
 - o Vlot en respectvol communiceren (2.2)
 - o De eigen communicatie afstemmen (2.4)
 - o Over de communicatie reflecteren binnen een kader om gedrag en sociale interactie te duiden (2.5)
- Het 'handelen', o.a. het toepassen van vaardigheden, (aanwenden, gebruiken, handelen) leent zich tot stage-opdrachten.

Toelichting:

Duiding

De rubriek 'omgaan met kinderen' en 'omgaan met volwassenen/ouderen' wordt op dezelfde wijze uitgewerkt. Het is belangrijk om de onderliggende leerplandoelstellingen per rubriek in samenhang uit te werken en leerlingen te wijzen op de verbanden tussen de rubrieken.

Beginsituatie

In de 2de graad leerden leerlingen reeds een kader verduidelijken en toelichten om gedrag en sociale interacties te duiden. Ze leerden gedrag binnen dit kader situeren. Ze exploreerden verschillende levensfasen binnen de levensloop van de mens. Ze werkten rond het eigen welbevinden en leerlingen participeerden reeds aan activiteiten met doelgroepen binnen de context van het leerplan 2de graad.

Leerlingen participeerden reeds aan activiteiten met doelgroepen binnen context van leerplan 2de graad (zie leerplan).

Derde graad

Het is belangrijk leerlingen te appelleren op de reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes. In de 3de graad zullen leerlingen hun kennis, vaardigheden en attitudes verdiepen, uitbreiden en aanwenden binnen de context van dit leerplan. Hierbij focussen we vooral op de relatie tussen de verzorgende, de toekomstige zorgkundige/begeleider en de gebruiker in eenvoudige zorg- of opvangsituaties. Daarnaast exploreren leerlingen een aantal thema's die eigen zijn aan de kinderopvang: groepsopvang, contacten met ouders, het begeleiden van groepen kinderen tijdens activiteiten of aan de zorgverlening: contacten met sociaal netwerk, aanbieden van activiteiten....

In functie van het bereiken van de competenties en het handelen vanuit een **totaalvisie** is het noodzakelijk om integratie te bewerkstelligen tussen AD1, AD2, AD3, AD4, AD6 en AD7 (bio-psycho sociale visie op het menselijk functioneren):

- In AD4 benaderen we de zorg voor de gebruiker vooral vanuit het perspectief van zijn menselijk organisme (bio).
- In AD5 benaderen we de zorg en begeleiding van de gebruiker vanuit het menselijk handelen en zijn deelname aan het maatschappelijk leven (psycho-sociaal).

- In de uitwerking van het leerplan is het streven naar zoveel mogelijk samenhang tussen beide AD's dus wenselijk.

Specialisatiejaren

In het specialisatiejaar groeien leerlingen verder en ligt de nadruk op **afstemming van zorg/ (ped)agogisch handelen op de gebruiker en zijn situatie**. Specifieke thema's m.b.t. ontwikkeling: ontwikkeling zelfbeeld, morele ontwikkeling, seksuele ontwikkeling én problemen in de ontwikkeling of in verouderingsproces komen aan bod. Ook de uitdieping van de gezondheidspatronen zelfbeleving, rol en relatie, stressverwerking, waarden en overtuiging vindt plaats in de specialisatiejaren.

Wenken:

- Achtergrondliteratuur:
 - o 'Leven voorbij de deur, Rusthuisboek', Leen Plessers en Linda Geerits (Red.) Antwerpen – Apeldoorn, Cyclus 2008 (Garant Uitgevers).
 - o Omgaan met en aanpak van agressie, E. Van de Gucht, R. Vanschoenwinkel, Kluwer, 2013.
 - o Verpleegkundige zorgverlening aan ouderen, T. van der Kruk, M. Schuurmans, Boom Lemma uitgevers, 2010 (te verkrijgen bij Acco: aandacht voor belevingsgericht handelen).
 - o Op zoek naar een mens. (E Book) verhalen over ouderen en zorg, L. van Erp, Uitgeverij: Het tweede gezicht (te verkrijgen bij Acco)
 - o Zie ook bibliografie in servicedocument Thuis- en bejaardenzorg/zorgkundige.
 - o Kind en Gezin ontwikkelde een pedagogisch raamwerk voor de kinderopvang. Dit raamwerk biedt bruikbare handvatten voor het uitwerken van de doelstellen AD5: zie bijlage bij het servicedocument (concordantielijst pedagogisch raamwerk en het leerplan verzorging)

Samenhang met vakken van de basisvorming:

PAV:

- Reflecteren om de maatschappelijke weerbaarheid te verhogen (22):
 - o Verantwoorde seksualiteit
 - o Verschillende relatievormen
- Illustreren dat er verbanden bestaan tussen verleden, heden en toekomst (24):
 - o Vanuit de actualiteit;
 - o Op basis van eigen ervaringen.
- Culturele verschillen in het dagelijks leven van mensen herkennen en bespreken (25)
 - o Vanuit de actualiteit
 - o In de eigen leefwereld.
- Respect opbrengen voor (30):
 - o Het historisch- cultureel erfgoed;
 - o Verschillen en gelijkenissen in leefwijze, waarden en normen.
- De mogelijkheden van culturele vrijetijdsbesteding verkennen (31).
- Belangstelling tonen voor (32):
 - o Vormen van creatieve expressie
 - o Jeugd- en adolescentenliteratuur en poëzie.

Vermits de doelstellingen van PAV zijn gebaseerd op eindtermen, vind je dezelfde of gelijkaardige doelen eveneens in de leerplannen van de vakken Wiskunde, Nederlands, MAVO.

VISIE

5.1 Een kader om gedrag en sociale interacties te duiden, toelichten en aanwenden.

Wenken:

- De relatiewijzer (gebaseerd op de Axenroos) lijkt ons het meest aangewezen kader, waarin we zo-

wel individueel gedrag als sociale interacties kunnen situeren. We kiezen niet voor de Axenroos omdat we de link met de dieren niet altijd even duidelijk of passend vinden voor de doelgroep. De gepaste terminologie (leiden, loslaten, zorgen, volgend,...) hanteren is haalbaar in de derde graad.

- Het Johari-venster kan gebruikt worden om individueel gedrag te situeren (AD2).

Toelichting:

Het is aangewezen om met hetzelfde kader te werken als in de 2de graad (axenroos, relatiewijzer, roos van Leary....).

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Verschillende elementen van het communiceren en de eigen communicatie situeren binnen een kader op gedrag en sociale interacties te duiden (2.1)
- De verschillende sociale interacties tijdens het samenwerken situeren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden (3.1)
-

5.2 Gedrag situeren en interpreteren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- situeert en verduidelijkt het eigen gedrag binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden.
- situeert en verduidelijkt het gedrag van de gebruiker binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden.
- situeert en verduidelijkt gedrag van andere betrokkenen binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden.

Wenken:

- Nagaan welk materiaal in de 2de graad is gebruikt.
- Werken met de gevoelswaaier (www.cego.be).
- Gebruik van SORC-schema om gedrag te situeren.
- Werken met reflectieopdrachten.
- Leerlingen wijzen op het belang van het toetsen van interpretaties van gedrag.
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Toelichting:

SORC staat voor: **S**: stimulus; **O**: organisme, **R**: response, **C**: consequentie

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Een kader om gedrag en sociale interacties, te duiden, toelichten en aanwenden (5.1)
- Verschillende elementen van het communiceren en de eigen communicatie situeren binnen een kader op gedrag en sociale interacties te duiden (2.1)
- De verschillende sociale interacties tijdens het samenwerken situeren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden (3.1)
- Het (h)erkennen en expressief uitdrukken van een emotie, een gedachte, een intentie, een gedrag/handeling in relatie tot de gebruiker (5.3)
- Over het kwaliteitsbewust handelen reflecteren (1.11)
- Over de communicatie reflecteren binnen een kader om gedrag en sociale interactie te duiden (2.5)
- Over het werken binnen een organisatie, in team reflecteren (3.7)
- Over het verzorgend handelen reflecteren (4.36)

- Over het (ped)agogisch handelen reflecteren (5.21)
- Over het handelen m.b.t. indirecte zorg reflecteren (6.16)

5.3 Begrippen m.b.t. ontwikkeling verduidelijken, toelichten en aanwenden.

Toelichting:

Duiding:

- Belangrijk dat leerlingen de veel gebruikte begrippen bij de uitwerking van AD5 accuraat leren verduidelijken en toelichten (bv. fijne motoriek, grove motoriek, sensomotoriek, oog-handcoördinatie, cognitief, geheugen, taal, sociale ontwikkeling,...). Dit helpt hen om ze vervolgens op een correcte wijze aan te wenden.

Wenken:

- Ontwikkelingsdomeinen kan gezien worden als een synoniem van ontwikkelingsgebieden. (5.7)
- Belangrijk om begrippen te koppelen aan ontwikkelingsproces en hiervoor leerlijn uitwerken.
- Lerarenteam moet zelfde woordenschat hanteren, keuzes maken.
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

IK ALS VERZORGENDE /BEGELEIDER

Toelichting:

Duiding:

Deze rubriek kan worden uitgewerkt in samenhang met AD7 (beroepsprofiel en takenpakket van de verzorgende/begeleider) en AD1 (houding van de verzorgende/begeleider, belang van kwaliteitsbewust handelen)

5.4 Een emotie, een gedachte, een intentie, een gedrag/handeling, in relatie tot de gebruiker, (h)erkennen en expressief uitdrukken.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- herkent bij zichzelf (H) en bij de gebruiker een emotie, gedachte, intentie, een gedrag/handeling op vlak van:
 - o het communiceren;
 - o het handelen;
 - o het zijn/beleven.
- drukt in relatie tot de gebruiker een emotie, gedachte, intentie expressief uit.

Wenken:

- Verschil duiden tussen het toelaten van emoties (een emotie op zich is niet negatief) en de manier van uiten. Het effect leren inschatten.

- Linken aan kader om gedrag en sociale interacties te duiden (5.2)
- Mogelijke linken aan alle leerplandoelstellingen waar interactie is (1.1, 1.3, 1.10, 2.1, 2.2, 2.4, 2.5, 3.1, 3.3, 3.5, 3.7, 4.7, 4.16, 4.21, 4.26, 4.31, 4.36, 5.21,....)
- Kaartspel van verbindende communicatie (www.conplustact.be)

Toelichting:

Duiding:

- 'zijn': datgene wat een mens tot mens maakt: zingeving, beleving, besef van eindigheid,.....(la condition humaine) (link met AD 1: 1.1)

Beginsituatie

- In 2de graad lag de nadruk op herkennen en verwoorden/expressief uitdrukken van eigen basis-emoties, gedachten, intenties, gedragingen/handelingen.

Derde graad

- Het is belangrijk om leerlingen hun woordenschat te verruimen in functie van het herkennen van nuanceringen in de communicatie met een gebruiker.

OMGAAN MET KINDEREN
INVULLING GEVEN AAN DE PEDAGOGISCHE RELATIE

5.5 Zorg dragen voor het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt de begrippen welbevinden en betrokkenheid.
- houdt rekening met de leefwereld van het kind.
- verduidelijkt dat het ontwikkelingsproces van het kind wordt beïnvloed door persoonlijke factoren.
- verduidelijkt dat het ontwikkelingsproces van het kind wordt beïnvloed door externe factoren.
- houdt rekening met het ontwikkelingsproces van het kind.

Wenken:

- Belangrijk om visueel ondersteunend materiaal te gebruiken: te vinden bij 'Kind en Gezin' (website Kind en Gezin: filmpjes – rubriek kinderopvang -> ziko) en cego.
- Werken met Ziko en Ziko-Vo. Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.
- Werken met ICF-schema (link met AD4: 4.1) geeft heel wat mogelijkheden naar integratie tussen AD4 en AD5. (daarom kozen we voor de termen 'persoonlijke en externe factoren').

Toelichting:

Duiding:

- persoonlijke factoren (ICF) zoals o.a. leeftijd, geslacht, levensstijl (talent, waarden, gewoonten, levensovertuigingen) levensloop

- externe factoren (ICF) zoals klimaat, sociale omgeving, fysiek milieu/leefomgeving,

Beginsituatie

- In de 2de graad leerden leerlingen kenmerken m.b.t. het lichamelijk, psychisch, sociaal en existentieel welbevinden en de beïnvloedende factoren toelichten. Het accent lag op de eigen leefstijl (ook m.b.t. het lichamelijk welbevinden (AD4).

Derde graad

- In de derde graad is het omwille van het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker zeker nodig ook de aandacht te vestigen op het lichamelijk welbevinden en dus te streven naar integratie met AD4.
- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van kinderen kan niet zonder de link te leggen met de ontwikkeling van het kind.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht respectvol handelen (1.3)
- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, registreren, interpreteren en rapporteren (1.10)
- Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn (AD4)
- Een emotie, een gedachte, een intentie, een gedrag/handeling (h)erkennen en expressief uitdrukken: bij de ander (5.4)
- De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruikers binnen de verschillende settings exploreren (6.2)

5.6 Elementen in de pedagogische relatie verduidelijken, toelichten en aanwenden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

Steunen:

- creëert vertrouwen en geborgenheid.
- handelt met aandacht voor het kind.
- handelt geduldig.
- toont begrip voor het kind.
- geeft complimenten.
- speelt in op de behoeften en wensen van het kind.

Stimuleren:

- stimuleert het kind ontwikkelingsgericht in alle ontwikkelingsgebieden.
- geeft het voorbeeld.
- biedt het kind ruimte op te experimenteren.
- biedt een boeiende omgeving en materialen aan.
- handelt sensitief en responsief.

Sturen:

- biedt het kind structuur.
- stelt regels.
- stelt grenzen.
- treedt consequent op.
- stimuleert gewenst gedrag en gaat om met ongewenst gedrag.

Samenwerken:

- handelt in dialoog met het kind en is zich hierbij bewust van het spanningsveld tussen afstand houden en nabij zijn.

Wenken:

- Focus vanuit doel van het bevorderen van welbevinden en betrokken van het kind (focus op de een-1 relatie: kind- begeleider) op de (basis) elementen/principes in het pedagogisch handelen! Analyse van beeldfragmenten, verduidelijken en toelichten van elementen (aan de hand van voorbeelden, aandachtspunten).
- Vertrek vanuit observatieopdrachten/stage-ervaringen: bv. hoe biedt men kinderen structuur in de kinderopvang (dagindeling en tijdsbesteding en beleving, observeer een kind dat zich verveelt (welk gedrag stelt dit kind), hoe gaat men om met regels en afspraken, hoe stimuleert men gewenst gedrag,...)
- Werk met casussen, beeldmateriaal (supernanny, schatjes, opnamen van rollenspelen of stage-momenten, ...)

Toelichting:

Derde graad

Bij het uitwerken van deze doelstelling is het belangrijk dat leerlingen steeds rekening houden met de behoefte en de uniciteit (AD1) en de ontwikkelingsfase van de gebruiker.

Specialisatiejaren

In het specialisatiejaar wordt deze doelstelling verruimd van het pedagogisch handelen in een 1-1 relatie naar de ganse pedagogische context: rekening houden met alle actoren, met de situatie/omgeving, begeleidingsstijl, van het belang van dialoog naar kindparticipatie,...

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht respectvol handelen (1.3)
- Begrippen m.b.t. ontwikkeling verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.3)
- Elementen in de agogische relatie, verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.14)
-

5.7 In functie van het ontwikkelingsstimulerend handelen, mijlpalen in de ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt en licht in functie van het ontwikkelingsstimulerend handelen en met de focus op de ontwikkeling van baby's en peuters (3mnd tot 3 jaar) mijlpalen:
 - in de fysieke ontwikkeling toe met aandacht voor:
 - o grove en fijne motoriek
 - in de psychische ontwikkeling toe met aandacht :
 - o waarneming, cognitie en taal
 - in de sociaal-emotionele ontwikkeling toe met aandacht voor:
 - o relaties met volwassenen (hechting)

- relaties met leeftijdsgenoten (spel).
- verduidelijkt en licht de interactie tussen ontwikkelingsgebieden toe.

Wenken

Aan de hand van concrete casussen kan er gewerkt worden rond volgende mijlpalen in samenhang met AD4, 5.9 en 5.11 en 5.12:

Voor de mijlpalen baseren we ons op de informatie die op dit moment (feb. 2014) op de website van Kind en Gezin gesuggereerd wordt.

Een andere mogelijkheid is om gebruik te maken van de ontwikkelingsdomeinen van de Ziko-Vo: grote motoriek, kleine motoriek, taal, ontdekken van de wereld, sociale ontwikkeling, verstandelijke ontwikkeling, goed in je vel zitten en zelfsturing.

Mijlpalen in de fysieke ontwikkeling: sterke groei als baby, lichamelijke veranderingen in de puberteit

- Grove motoriek:
 - baby: zuigelingenreflexen, ontwikkeling van hoofd naar benen: hoofd optillen, rollen van ruglig naar buiklig en terug, leren zitten, leren staan, leren kruipen, leren lopen
 - peuter: beter evenwicht, leren rennen, springen,....zindelijkheid
 - kleuter: betere beheersing: kleren aandoen, fietsen, spelen,....
 - schoolkind: optimale beheersing van het lichaam
- Fijne motoriek
 - baby: grijpreflex, leren grijpen, voorwerpen manipuleren, pincetgreep
 - peuter: combineren van handelingen: toren bouwen, kralen rijgen, leren eten met een vork, leren tekenen....
 - kleuter: betere beheersing, knippen, tekenen
 - schoolkind: optimale beheersing van de fijne motoriek

Mijlpalen in de psychische ontwikkeling:

- Waarneming
 - baby: zicht, tastzin en gehoor van de pasgeborene, scherp kijken, mond als tastorgaan, herkennen van geluiden, onderscheid kunnen maken
- Cognitie (denken)
 - baby: objectpermanentie, exploratiedrang
 - peuter: zelfbesef, sorteren, verschil tussen goed en kwaad, oorzaak en gevolg, doe alsofspel
 - kleuter: fantasie, kleuren, vormen, tellen,...
 - schoolkind: loskomen van het tastbare, rekenen, lezen, schrijven,...
 - tiener: hypothetisch, abstract denken
- Taal
 - baby: passieve taal, brabbelen
 - peuter: uitbreiding woordenschat, eenwoordzin, tweewoordzin, meerwoordzin, krompraten

Mijlpalen in de sociaal-emotionele ontwikkeling:

- baby: oriëntatie op mensen, nabootsing, hechting, scheidingsangst en vreemdenangst

- peuter: koppigheidsfase, solitair spel, parallel spel
- kleuter: samen spelen, afspreken
- schoolkind: groepsvorming, geldingsdrang
- tiener: afstand nemen van ouders, invloed van peer group

Ontwikkeling op tijdlijn, mindmap schematisch weergeven (in samenhang met verouderingsproces); naar leerlingen toe is het belangrijk om voor de verschillende ontwikkelingsgebieden dezelfde tijdsindeling te gebruiken of te werken met cruciale tijdsaanduidingen (in maanden).

Laat leerlingen zelf bepaalde ontwikkelingen ervaren bv. Motorisch: de wereld vanuit lighouding/kruiphouding ervaren.

Werk samen met de leerlingen met de informatie en de filmpjes op de site van Kind en Gezin. Dit betekent dat je voor de uitwerking van deze doelstelling de setting van de kinderopvang als referentiekader hanteert. De info die je terug vindt op de site www.kindengezin.be (rubriek ontwikkeling) is voldoende voor de derde graad:

- rubriek motoriek:
 - o van liggen tot lopen (mijlpalen + stimuleren). Zie ook filmpjes -> opvoeden.
 - o van grijpen tot schrijven (mijlpalen + stimuleren)
- rubriek zintuigen (waarneming): mijlpalen + stimuleren + filmpjes)
- rubriek verstandelijk: mijlpalen (gewetensvorming is voor specialisatiejaar).
- rubriek taal en communicatie: belang van taal en fasen in taalontwikkeling + filmpjes (meertaligheid, problemen in taalontwikkeling zijn voor het specialisatiejaar). Taalstimulering komt uitgebreid aan bod in het specialisatiejaar. In derde graad focussen op belang van taalstimulering en op items 'veel spreekansen bieden' en 'inspelen op wat een kind zegt'.
- rubriek sociaal-emotioneel: item seksuele ontwikkeling is voor het specialisatiejaar.
- rubriek zindelijkheid (komt ook aan bod in AD4 – afspraken maken)
- rubriek spelen
- rubriek naar school: specialisatiejaar.

5.7 en 5.8 zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, voorkeur om ze samen aan te bieden.

Zowel horizontaal als verticaal werken zodat leerlingen de samenhang ervaren.

Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Toelichting:

Beginsituatie

In de 2de graad exploreerden de leerlingen verschillende fasen in de levensloop van de mens.

Derde graad:

- Aan de hand van concrete casussen kan er gewerkt worden rond de mijlpalen in samenhang met AD4 en 5.9 en 5.11 en 5.12. De ontwikkeling vóór 3 maand en na 3 jaar moet hierbij slechts beknopt behandeld worden. Suggesties: zie servicedocument 2de graad.
- We kiezen voor het begrip 'fysieke' ontwikkeling. Dit is een nieuw begrip voor leerlingen (in de 2de graad werd enkel het begrip 'lichamelijk' gehanteerd).

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)

- Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn (AD4)
- Begrippen m.b.t. ontwikkeling verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.3)
- In functie van het zorg dragen voor het verouderingsproces, de ontwikkeling van de volwassene/oudere toelichten (5.15)

5.8 Ontwikkelingsstimulerend handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren.

Onderliggende doelen:

- De leerling:
- biedt bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren vanuit observaties activiteiten aan die:
 - aansluiten bij ontwikkelingsniveau;
 - leiden tot het bereiken van volgend ontwikkelingsdoel (zie mijlpalen in de ontwikkeling);
 - welbevinden en betrokkenheid bevorderen;
 - ervaringsgericht zijn;
 - experimenteren bevorderen.
 - wendt hierbij elementen in de pedagogisch relatie aanwenden.

Wenken:

- Werken met rollenspel, videoregistraties, stageopdrachten, reflectie.
- Aandacht voor dagindeling (structureren), vrij spel, voorlezen, zingen,....
- Tijdens ADL-activiteiten (zorg dragen voor het menselijk functioneren) verwoorden van handelingen, taal gebruiken en stimuleren, zelfstandigheid stimuleren (zone van naaste ontwikkeling), stimuleren zelfstandig te eten, aankleden, stappen, hoogteverschillen veilig nemen (=op- en afstappen)....
Actie-actiespel, bewegingsspel, stimuleren van de zintuigen, objectpermanentie (kiekeboe, voorwerp verstoppen), experimenteren met 'materialen' zonder resultaatgericht te zijn
- Doelgroep tot en met 3 jaar: ervaringen opdoen, vb. klei, zand, verf ... voelen, in- en uitladen/gieten, kennismaken met ... is belangrijker dan resultaat, knutselen/resultaatgericht werken hoort meer in de kleuterklas
- Leerlingen laten kennis maken met spel, speelgoed, ontwikkelingsstimulerend materiaal voor de leeftijdsgroep (leerlijn: Focus op leeftijdsfasen 3mnd - 3jaar (Verzorging) tot 0 tot 12 jaar (specialisatiejaar).
- Aandacht voor stimuleren van ontwikkeling en veiligheid: vb. kleine onderdelen, scherpe voorwerpen, lopen met 'iets' in de mond/hand....
- Spelend kind is lerend kind: betrokkenheidsschaal (ervaringsgericht onderwijs) hanteren: kind dat onverstoorbaar speelt, bezig is met eenvoudige activiteit is meer betrokken dat kind dat snel afgeleid bezig is met moeilijkere activiteit.
- Zie boeken: gepeuter, ontvlambare vingers,....(VBJK) of uitgaven SWP
- 5.7 en 5.8 zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, voorkeur om ze samen aan te bieden.

Toelichting:

Derde graad
 Leerlingen leren ontwikkelingsstimulerend handelen tijdens het aanbieden en uitvoeren van allerlei activiteiten in het dagelijks leven. We gebruiken het begrip 'activiteiten' in de betekenis zoals die werd gedefinieerd in AD4.

Bij het werken rond deze doelstelling is integratie met AD 4 noodzakelijk.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)
- Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn (AD4)
- Begrippen m.b.t. ontwikkeling verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.3)
- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van kinderen (5.5)
- In functie van het ontwikkeling stimulerend handelen, mijlpalen in de normale ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten (5.7)
- Een activiteit met een kleine groep kinderen begeleiden (5.11)
- De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruikers binnen de verschillende settings exploreren (6.2)

OMGAAN MET KINDEREN IN GROEP

5.9 Het omgaan met kinderen in groep exploreren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- exploreert het werken met groepen in de opvang.
- exploreert hoe men het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen in groep waarborgt.
- exploreert hoe men in het omgaan met kinderen in groep aandacht heeft voor elk individu.

Wenken:

- Observatieopdrachten rond omgaan met kinderen in groep, verschillen in groepswerking (verticaal-horizontaal),...
- Observatieopdrachten in klas brengen via super- of intervisie.
- Aandacht voor 'stillere' kinderen in groep. Wanneer kinderen in groep zijn (bv. Bij groepsopvang) is het in functie van het waarborgen van welbevinden en betrokkenheid belangrijk om aandacht te hebben voor de verschillende individuen binnen de groep. (sommige kindjes 'verdwijnen' in een groep = valkuil) Het is belangrijk om leerlingen hier attent op te maken.

Toelichting:

- In de 2de graad ondersteunen leerlingen activiteiten met aandacht voor contact, communicatie en 1-1 relatie. In de 3de graad moeten leerlingen zelf activiteiten begeleiden gericht op welbevinden, betrokkenheid en ontwikkeling.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)
- Binnen een welomschreven opdracht binnen een organisatie, in team werken (AD3)
- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van kinderen (5.4)
- In functie van ontwikkeling stimulerend handelen, mijlpalen in de normale ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten (5.7)
- Elementen m.b.t. het omgaan met volwassenen/ouderen in groep exploreren (5.17)

5.10 Aan een groepsactiviteit begeleid door een begeleider participeren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- participeert aan een groepsactiviteit.
- helpt bij het ondersteunen van de kinderen.
- exploreert de wijze waarop de groep wordt begeleid.

Wenken:

- werk met observatieopdrachten en reflectieopdrachten (na het participeren aan een activiteit) en bespreek deze tijdens de les in aanloop naar werken rond doelstelling 5.11.
- Tijdens bespreking van ervaringen/opdrachten telkens linken aan elementen in het pedagogisch handelen en ontwikkeling.

Toelichting:

Duiding:

- exploreren op wijze waarop groep wordt begeleid:
 - zicht krijgen op het organiseren van een activiteit;
 - exploreren hoe men welbevinden en betrokkenheid van kinderen stimuleert;
 - exploreren hoe men met de activiteit inspeelt op het ontwikkelingsniveau van de kinderen;
 - ...

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)
- Binnen een welomschreven opdracht binnen een organisatie, in team werken (AD3)
- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van kinderen (5.4)
- In functie van ontwikkeling stimulerend handelen, mijlpalen in de normale ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten (5.7)
- Elementen m.b.t. het omgaan met kinderen in groep exploreren (5.9)

5.11 Een activiteit bij een kleine groep kinderen begeleiden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- bereidt groepsactiviteiten voor die:
 - aansluiten bij het ontwikkelingsniveau;
 - leiden tot het bereiken van een volgend ontwikkelingsdoel (zie mijlpalen in de ontwikkeling);
 - welbevinden en betrokkenheid bevorderen;
 - ervaringsgericht zijn.
- begeleidt groepsactiviteiten.

<ul style="list-style-type: none"> wendt hierbij elementen in de pedagogische relatie aan.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> Bij het plannen van een groepsactiviteit hou je rekening met de individuele noden van elk kind (in dit soort groepjes heb je nog niet noodzakelijk directe interactie tussen de kinderen). <p>Geïntegreerd werken:</p> <ul style="list-style-type: none"> Kiezen van speelgoed (kinderen) en materialen in samenhang met mijlpalen in de ontwikkeling. Het belang van (vrij) spel (kinderen) in samenhang met kinderen observeren tijdens het (vrij) spel (1.10) gedrag situeren in een kader (5.2) begrippen i.v.m. ontwikkeling (5.3) welbevinden en betrokkenheid (5.5) mijlpalen in de ontwikkeling (5.7) ontwikkeling stimulerend handelen (5.8), creëren van een veilige, stimulerende omgeving (1.6) en met zorg dragen voor gezondheidsbeleving en instandhouding in relatie tot activiteiten (4.21) en in relatie tot waarneming en cognitie (4.31). Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.
<p>Toelichting:</p> <p><u>Derde graad</u></p> <p>In de derde graad beperken we ons tot het begeleiden van een activiteit met een kleine groep (2 à 3) kinderen.</p> <p>Het is belangrijk om leerlingen hiertoe voldoende leerkansen te bieden (belang van leren uit herhaling).</p>

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)
- Binnen een welomschreven opdracht binnen een organisatie, in team werken (AD3)
- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van kinderen (5.4)
- In functie van het ontwikkeling stimulerend handelen, mijlpalen in de normale ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten (5.7)
- Elementen m.b.t. het omgaan met kinderen in groep exploreren (5.9)
- Participeren aan een activiteit met een groep kinderen (5.10)
- De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruikers binnen de verschillende settings exploreren (6.2)
- In leefruimten sfeer creëren en hiervoor gebruik maken van materialen en benodigdheden (6.14)

OUDERWERKING

<p>5.12 Het belang van contacten met ouders/opvoedingsverantwoordelijken/andere personen in de kinderopvang exploreren.</p>
<p>Onderliggende doelen:</p> <p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> exploreert het belang van contacten met ouders/opvoedingsverantwoordelijken in de opvang met aandacht voor onthaal en afhaalmomenten.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> werken met observatieopdrachten rond het verloop van contacten met ouders, ouderavonden, wenbeleid... exploreren van middelen waardoor contacten met ouders,... plaatsvinden: logboekje, heen- en weer-

schriftje,...

- leerlingen een gesprek laten voeren met ouders over het belang en het verloop van contacten in de opvang.

Toelichting:

Derde graad

Het gaat om het exploreren van de contacten met ouders in de opvang.

Specialisatiejaren

Het instaan voor de contacten met ouders en andere aspecten van de ouderwerking komen aan bod in de specialisatiejaren.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen: o.a. observeren en rapporteren
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)

OMGAAN MET VOLWASSENEN/OUDEREN
INVULLING GEVEN AAN DE AGOGISCHE RELATIE

**5.13 Zorg dragen voor het welbevinden en de betrokkenheid van volwassenen/ouderen (= bele-
vingsgericht handelen).**

Onderliggende doelen:

De leerling:

- houdt rekening met de leefwereld van de gebruiker en situeert de gebruiker in tijd en leefomgeving.
- verduidelijkt dat de leefwereld en het verouderingsproces van de gebruiker wordt beïnvloed door persoonlijke factoren.
- verduidelijkt dat de leefwereld en het verouderingsproces van de gebruiker wordt beïnvloed door externe factoren.
- houdt rekening met het verouderingsproces van de gebruiker.

Wenken:

- werken met observatieopdrachten, filmfragmenten, getuigenissen en toepassen op ICF-schema.
- Verouderingsproces positief (deel uit maken van het leven) benaderen en het niet enkel als 'verslechter-
ing' beschouwen.

Toelichting:

Duiding:

- persoonlijke factoren (ICF): o.a. leeftijd, geslacht, levensstijl (talent, waarden, gewoonten, levens-
overtuigingen) levensloop, gezondheid.
- externe factoren (ICF): o. a. klimaat, sociale omgeving, fysiek milieu/ leefomgeving.
- Werken met ICF-schema geeft heel wat mogelijkheden naar integratie tussen AD4 en AD5. We ko-

zen daarom voor de termen 'persoonlijke en externe factoren'.

Beginsituatie

In de 2de graad leerden leerlingen kenmerken m.b.t. het lichamenlijk, psychisch, sociaal en existentieel welbevinden en de beïnvloedende factoren toelichten. Het accent lag op de eigen leefstijl (ook m.b.t. het lichamenlijk welbevinden (AD4).

Derde graad:

In de derde graad is het omwille van het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker zeker nodig ook de aandacht te vestigen op de wisselwerking met het lichamelijk welbevinden en dus te streven naar integratie met AD4.

Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van volwassenen/ouderen kan niet zonder de link te leggen met de ontwikkeling van het kind.

Aan het belang van het sociaal netwerk voor en van de gebruiker wordt (in tegenstelling tot in de 2de graad) een aparte doelstelling gewijd.

Specialisatiejaar:

- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van gebruikers kadert binnen het werken rond de gezondheidspatronen zelfbeleving, stressverwerking, rol en relatie en waarden en overtuiging (duiding patronen: zie bijlage). In het specialisatiejaar wordt deze doelstelling naar verschillende gezondheidspatronen verdiept en uitgesplitst.

5.14 Elementen in de agogische relatie verduidelijken, toelichten en aanwenden

Onderliggende doelen:

De leerling:

steunen:

- creëert vertrouwen en geborgenheid.
- handelt met aandacht voor de gebruiker.
- handelt geduldig.
- toont begrip voor de gebruiker.
- geeft complimenten.
- houdt rekening met de behoeften en wensen van de gebruiker.

Stimuleren:

- biedt de gebruiker tijd en ruimte voor zelfredzaamheid/zelfstandigheid, zelfverantwoordelijkheid.

Samenwerken:

- handelt in dialoog met de gebruiker vanuit een partnerschap in zorg.
- handelt vanuit een animatieve grondhouding*.
- heeft aandacht voor en biedt structuur.
- gaat met de gebruiker om binnen een spanningsveld van afstand en nabijheid.

Wenken:

- steunen: werken rond uniciteit, belang van vertrouwen binnen een zorgrelatie,...
- stimuleren: aandacht voor levensloop.
- bieden van structuur: vergelijken van dagindeling/dagprogramma's, tijdsbesteding, afspraken van verschillende stageplaatsen (bv. via terugkoppelen van observatieopdrachten).
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Toelichting:

Duiding

Omdat bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker, de gebruiker en de verzorgende/zorgverlener partners in zorg zijn, kiezen we voor het begrip 'samenwerken' (in tegenstelling tot het begrip 'sturen' bij kinderen).

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1): respectvol handelen
- Elementen in de pedagogische relatie verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.5)

5.15 In functie van het zorg dragen, het verouderingsproces van de volwassene/oudere verduidelijken en toelichten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt en licht het verouderingsproces met de focus op de levensfase van de zorgbehoevende volwassene/oudere toe met aandacht voor:
 - het fysiek proces;
 - het psychisch proces;
 - het sociaal-emotioneel proces
- verduidelijkt en licht de interactie tussen de verschillende ontwikkelingsgebieden toe.

Wenken:

Aandacht voor zelfredzaamheid, zelfstandigheid, niet betuttelen (respectvol handelen) maar ruimte voor autonomie, zelf keuzes maken,... (daarom niet steeds ook zelf moeten doen!)

Aan de hand van casussen of filmpjes (bv. youtube) kan in samenhang met AD4 en de doelstellingen 5.17, 5.18, 5.19 worden gewerkt rond volgende elementen:

- Fysiek proces
 - o volwassene: hoogtepunt lichamelijk functioneren, eerste ouderdomsverschijnselen, menopauze,... (samenhang met 4.33)
 - o Oudere: motorische en sensorische achteruitgang: belang van in beweging blijven (samenhang met 4.18/4.19- activiteiten en met 4.28/4.29 – waarneming en cognitie)
- Psychisch proces
 - o Oudere: cognitief functioneren van de oudere: belangrijk om niet de klemtoon te leggen op achteruitgang, wel op de individuele verschillen tussen oudere mensen op dat vlak (samenhang met 4.28/4.29 – waarneming en cognitie bv. Afasie/dementie)
- Sociaal-emotioneel proces:

- o volwassene: partnerrelatie, gezinsvorming, werken, prestatieleeftijd
 - o oudere: pensionering, eenzaamheid, afhankelijkheid, verlieservaringen, verhuizen naar woonzorgcentrum, rouw, mildheid en aanvaarding....
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Toelichting:

Duiding:

De aandacht voor het psychisch en sociaal-emotionele proces (veroudering) van gebruikers kadert ook binnen het werken rond de gezondheidspatronen zelfbeleving, stressverwerking, rol en relatie en waarden en overtuiging. In het specialisatiejaar worden deze patronen verder uitgediept.

Beginsituatie

In de 2de graad exploreerden de leerlingen verschillende fasen in de levensloop van de mens.

Derde graad

Aan de hand van concrete casussen kan er gewerkt worden in samenhang met AD4 en 5.17 en 5.18. Mogelijke thema's: zie servicedocument.

We kiezen voor het begrip 'fysieke' ontwikkeling. Dit is een nieuw begrip voor leerlingen (in de 2de graad werd enkel het begrip 'lichamelijk' gehanteerd).

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)
- Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn (AD4)
- In functie van het ontwikkeling stimulerend handelen, mijlpalen in de normale ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten (5.7)

5.16 Belevingsgericht handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- biedt bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren vanuit observaties activiteiten aan:
 - met aandacht voor het verouderingsproces van de gebruiker;
 - die welbevinden en betrokkenheid bevorderen;
 - die voor de gebruiker herinneringen oproepen;
 - met aandacht voor levensloop en reminiscentie tonen
- biedt de gebruiker hierbij de nodige hulpmiddelen aan.
- wendt hierbij elementen in de agogische relatie aan.

Wenken:

- Aandacht voor foto's, gadgets in de ruimte van de oudere (en deze ter sprake brengen).
- Aandacht hebben voor/ bevragen van eigen gewoontes en mogelijkheden.
- Kennis maken met de eigen geschiedenis: gewoontes in de keuken, levensloop, daginvulling ... via getuigenissen, verhalen; ruimte laten voor verandering in gewoontes en keuzes van de oudere.
- Zelf ervaren van 'hulpbehoevend' te zijn (belevingsgericht benaderd worden en niet belevingsgericht benaderd worden).
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

- Zie <http://www.zorgvoorhetverhaal.nl/item/160/onderzoek- en-praktijk.html>.

Toelichting:Duiding:

Het belevingsgericht handelen kadert binnen het werken rond de gezondheidspatronen zelfbeleving, stressverwerking, rol en relatie en waarden en overtuiging (voor definitief zie bijlage). In het specialisatiejaar wordt dit verder uitgediept.

Derde graad

Leerlingen leren belevingsgericht handelen tijdens het aanbieden (aandacht voor tijdsbesteding) en uitvoeren van allerlei activiteiten in het dagelijks leven. We gebruiken het begrip 'activiteiten' in de betekenis zoals die werd geduid in AD4.

In de derde graad ligt het accent op het agogisch omgaan met gebruikers in eenvoudige situaties. In samenhang met AD4 kan men eenvoudige aandachtspunten aanreiken voor het agogisch omgaan met specifieke doelgroepen.

Na het uitwerken van deze doelstelling is integratie met AD4 noodzakelijk.

Specialisatiejaar:

Het eigene van het omgaan met specifieke doelgroepen of specifieke situaties (= complex) maakt deel uit van het leerplan van de specialisatiejaren.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)
- Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn (AD4)
- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van volwassenen/ouderen (5.13)
- In functie van het zorg dragen voor het verouderingsproces, de normale ontwikkeling van de volwassene/oudere verduidelijken en toelichten (5.15)
- De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruikers binnen de verschillende settings exploreren (6.2)

OMGAAN MET VOLWASSENEN/OUDEREN IN GROEP**5.17 Het omgaan met volwassenen/ouderen in groep exploreren.****Onderliggende doelen:**

De leerling:

- exploreert het werken met groepen in de woonzorg.
- exploreert het belang van participatie en inspraak van gebruikers bij het werken met groepen.
- exploreert hoe men in het omgaan met ouderen in groep aandacht heeft voor elk individu.

Wenken:

- linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Toelichting:

Duiding:

- Hoe volwassenen/ouderen in groep functioneren, kadert binnen het gezondheidspatroon 'rol en relatie'.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)
- Binnen een welomschreven opdracht binnen een organisatie, in team werken (AD3)
- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van volwassenen/ouderen (5.13)
- In functie van het zorg dragen voor het verouderingsproces, de normale ontwikkeling van de volwassene/oude verduidelijken en toelichten (5.15)

5.18 Aan een groepsactiviteit bij volwassenen/ouderen participeren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- participeert aan een groepsactiviteit bij ouderen.
- helpt vanuit een animatieve grondhouding bij het ondersteunen van de gebruikers.
- exploreert de wijze waarop de groep wordt begeleid.

Wenken:

- linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Toelichting:

Duiding

- De verzorgende begeleidt geen groepsactiviteiten, maar werkt steeds op vraag, volgens de instructies en onder begeleiding van een animator/ergotherapeute,...
- Exploreren van wijze waarop de groep wordt begeleid:
 - o zicht krijgen op de organisatie van een activiteit;
 - o exploreren hoe men welbevinden en betrokkenheid van gebruikers bevordert;
 - o exploreren hoe men met de activiteit aandacht heeft voor het verouderingsproces van de gebruikers;
 - o ...

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1): observeren, registreren, interpreteren en rapporteren; respectvol handelen; methodisch handelen
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)
- Binnen een welomschreven opdracht binnen een organisatie, in team werken (AD3)
- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van volwassenen/ouderen (5.15)
- Elementen m.b.t. het omgaan met volwassenen/ouderen in groep exploreren (5.17)
- In leefruimten een huiselijke sfeer creëren en hiervoor gebruik maken van materialen en benodigheden (6.14)
- Zorg dragen voor gezondheidsbeleving en instandhouding in relatie tot activiteiten (4.21)
- Zorg dragen voor gezondheidsbeleving en instandhouding in relatie tot waarneming en cognitie (4.31)

SOCIAAL NETWERK

5.19 Het belang van contacten met het sociaal netwerk van de volwassene/oudere exploreren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- exploreert de verscheidenheid in contacten die gebruikers hebben.

Wenken:

- Aandacht voor het sociaal netwerk van de gebruiker: wie, wat, wanneer, reden,...
- Observeren/bevragen van verscheidenheid in contacten (partners, families, mantelzorgers, andere gebruikers...)
- Observeren/bevragen hoe vrijwilligersorganisaties een vorm van sociaal netwerk bieden voor de gebruiker (OKRA, Ziekenzorg, wijkwerking,...): getuigenis, mensen bevragen tijdens stage,...

Toelichting:

Duiding:

- De rol van de volwassene/oudere met zijn sociaal netwerk kadert binnen het gezondheidspatroon 'rol en relatie'.

Specialisatiejaar:

- In het specialisatiejaar leert de leerling omgaan met het sociaal netwerk van de gebruiker en zijn handelen afstemmen op de gebruiker en zijn sociaal netwerk.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1): observeren en rapporteren
- De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruikers binnen de verschillende settings exploreren (6.2)

REFLECTEREN

5.20 Over het (ped)agogisch handelen reflecteren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- reflecteert over het eigen (ped)agogisch handelen en de beleving van de situatie.
- formuleert kwaliteiten en aandachtspunten.
- stuurt onder begeleiding het eigen handelen bij.

Wenken:

- Leerlingen reflectiemodellen aanreiken.
- Werken met kwaliteitsspel op basis van concrete ervaringen en voorbeelden.
- Werken met portfolio, intervisie,...
- Werken met wanda-methodiek (www.projectwanda.be)
- Werken rond ethisch reflecteren: Wat is goede zorg vanuit de beleving van de gebruiker? Geef ik de goede zorg (waaronder (ped)agogisch handelen)? En geef ik die om de goede reden? Effect van

perspectiefwissel?

- Nadenken over eigen ervaringen in het kader van menswaardigheid/respectvol handelen. Hebben we op een menswaardige, respectvolle manier gehandeld?

Toelichting:

Het is belangrijk dat leerlingen niet enkel reflecteren op situaties en het handelen tijdens les- en klasgebeuren maar ook op situaties en het eigen handelen tijdens het werkplekleren.

Vanuit een reflectie op het handelen, het formuleren van werkpunten, leren leerlingen de samenhang zien met de cyclus van het methodisch handelen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen: evalueren (1.4)

6 Binnen een welomschreven opdracht indirecte zorg verlenen voor een doelgroep.

Aanbevolen tijdsbesteding: een gemiddelde van minimum 1 uur per week.

Context: zie leerplan!

Maaltijdzorg: bereiden van maaltijden; gerechten, dagvoeding binnen de context van de **dagelijkse keukens** -> met aandacht voor **flesvoeding, fruit- en groentepap** (kinderen), **dagelijkse gezonde maaltijden** met aandacht voor seizoensproducten (kinderen en volwassenen).

Algemene wenken:

- Werken met simulatieoefeningen: nadruk op organiseren en combineren én steeds linken aan de wensen en behoeften van een gebruiker. Zo kan je eenzelfde opdracht differentiëren naargelang de gebruiker verschillende wensen heeft, bv. soep maken op verschillende manieren, was opvouwen op verschillende manieren...of om onverwachte elementen in te brengen bv. gebruiker heeft diarree,... Het is belangrijk om al in de derde graad hier in de lessen aandacht aan te besteden opdat leerlingen aan het einde van het specialisatiejaar in staat zouden zijn om hun zorgen af te stemmen op de wensen en behoeften van individuele gebruikers.
- Omdat leerlingen vanuit de 2de graad al een hele rugzak hebben i.v.m. AD6 is het zinvol om de wenken en toelichting bij de leerplandoelstellingen uit het servicedocument 2de graad (AD6, 7 en 8) te raadplegen.
- Vermits in Personenzorg het handelen vanuit een holistische mensvisie centraal staat, is het ook in het kader van maaltijdzorg en indirecte zorg belangrijk om respect te hebben voor de voedingsgewoonten van alle leerlingen. Anderzijds moeten leerlingen ook leren respect hebben voor de voedingsgewoonten van anderen. Het is zinvol om bij het begin van het schooljaar leerlingen schriftelijk te bevragen omtrent hun voedingsgewoonten en voedselvoorschriften (Zijn ze vegetarisch? Hebben ze een allergie? Hanteren ze religieuze voedselvoorschriften?). Vervolgens is het aangewezen om rond de resultaten van de bevraging met leerlingen in gesprek te gaan:
 - o Wil je aan je medeleerlingen uitleggen welke overtuiging je hebt of welke voedselvoorschriften je hanteert?
 - o Wil je aan je leerlingen uitleggen welke invloed jouw voedselallergie heeft op je leefstijl? (AD4)
 - o Hoe gaan we als toekomstige verzorgende/zorgkundige om met de wensen behoeften van de gebruiker...wanneer die indruisen tegen jouw overtuiging?
(belangrijk dat leerlingen leren dat ze als verzorgende/begeleider moeten handelen volgens de richtlijnen of wensen van de gebruiker. Dit betekent dat ze zich tijdens de lessen niet mogen beroepen op hun eigen overtuiging of levensbeschouwing bij het bereiden van de maaltijd). Concreet: ook als vegetariër moet je als verzorgende vlees bakken voor de gebruiker wanneer hij dit wenst, dus ook tijdens de les bak je vlees. Of: ook als moslim moet je als verzorgende varkensvlees bereiden voor een gebruiker wanneer hij dit wenst, dus ook tijdens de les bereid je varkensvlees.
 - o Waarom is het belangrijk om wanneer je iets nog niet lust, toch te proeven van de maaltijd die je hebt bereid? Welke afspraken maken we hierover?
 - o Proeven is tijdens de maaltijdzorg een belangrijk fase in het beoordelen van het proces en het resultaat van de maaltijd. Hoe gaan we hiermee - in respect voor jouw levensovertui-

ging of voedingspatroon - tijdens de lessen mee om? Bijvoorbeeld:

- Wanneer we vlees bereiden dat niet beantwoordt aan de voedselvoorschriften van jouw godsdienst, spreken we af dat je een medeleerling mag aanspreken om in jouw plaats te proeven.
- Wanneer we iets bereiden dat niet in overeenstemming is met je overtuiging of waarvoor je allergisch bent, hoef je de bereiding achteraf niet mee op te eten. We spreken af dat je wel rustig mee aan tafel gaat.
- ...

Merk op: We kunnen leerlingen moeilijk respect leren hebben voor de overtuiging van anderen, wanneer we hun overtuigingen niet zelf respecteren. We kunnen leerlingen met andere woorden **niet dwingen** om voedsel of een bereiding te proeven die niet in overeenstemming is met hun overtuiging of met hun voedselrichtlijnen.

Toelichting:

Duiding

Het leerplan van de 2de graad bevat aparte algemene doelstellingen voor maaltijdzorg, linnenzorg en interieurzorg. Om dat in concrete settings de leerlijnen samenkomen, is er voor de 3de graad gekozen voor 1 algemene doelstelling m.b.t. het indirecte zorg verlenen. Het is echter aangewezen om de onderliggende leerplandoelstellingen die bv. van toepassing zijn op maaltijdzorg zoveel mogelijk in samenhang uit te werken.

Beginsituatie

In de 2de graad werden m.b.t. maaltijdzorg doelstellingen onder directe begeleiding van de leraar bereikt binnen de context van de eenvoudige, dagelijkse keuken. Voor de setting van de gezinszorg blijft dit ook in de derde graad een belangrijke context.

In de 2de graad werkten leerling onder directe begeleiding van de leraar en met ondersteuning van werkmodellen.

Derde graad

Maaltijdzorg: in de 3de graad kunnen de kennis en vaardigheden van leerlingen worden verbreed naar de meer complexe dagelijkse keuken.

In de derde graad vooronderstellen we een groei naar meer zelfstandigheid (zelfstandig werkmodellen hanteren, routinehandelingen uitvoeren zonder werkmodellen) Leerlingen groeien zo in mate van verantwoordelijkheid (onder verwijderd toezicht).

Het is belangrijk dat leerlingen weten en ontdekken dat - binnen de gezinszorg - op een professionele wijze huishoudelijke taken uitvoeren belangrijk is voor het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de gebruiker.

Bij het indirecte zorg verlenen zijn het combineren van huishoudelijke taken en de organisatie van indirecte zorg binnen een bepaald tijdsbestek belangrijke aandachtspunten.

In de derde graad is het noodzakelijk dat leerlingen inzien dat in het zorg dragen voor indirecte zorg kwaliteitsbewust handelen en communicatie met de gebruiker, maar ook belevingsgericht handelen naar de gebruiker toe en aandacht voor gezondheid noodzakelijk zijn. Bij het uitwerken van de algemene doelstelling is integratie met AD1, AD2, AD3, AD4, AD5 en AD7 dan ook onontbeerlijk.

Specialisatiejaar:

In het specialisatiejaar is het werken rond indirecte zorg vooral herhaling vanuit de 3de graad met nadruk op afstemming van de indirecte zorg op de gebruiker (met aandacht voor specifieke doelgroepen), zijn situatie en de zorginstelling/dienst. Hierbij is het belangrijk dat ze flexibel en creatief leren omgaan met de mogelijkheden in een thuissituatie.

Samenhang met vakken van de basisvorming:

PAV:

- Zelfstandig en in relevante concrete situaties wiskundige technieken en denkmethoden met behulp van elektronische hulpmiddelen toepassen (10):
 - o De regel van drieën;
 - o Schematische voorstellingen;
 - o Ordeningsmodellen;
 - o Procentrekenen;
 - o De schaal
- Zelfstandig en in concrete situaties metingen en berekeningen uitvoeren (11).
- Ingesteld zijn op (12):
 - o Het inschatten van resultaten;
 - o Het controleren van bewerkingen en resultaten;
 - o Het vergelijken van oplossingen.
- Het eigen budget beheren (20)
 - o Verantwoord consumentengedrag;
 - o Bankieren;
 - o Gezinsbudget
- Reflecteren om de maatschappelijke weerbaarheid te verhogen (22):
 - o Bewuste en verantwoorde keuzes maken;
 - o Bewust en verantwoord consumentengedrag;
 - o Zorg voor gezondheid en veiligheid van zichzelf en anderen.

Vermits de doelstellingen van PAV zijn gebaseerd op eindtermen, vind je dezelfde of gelijkaardige doelen eveneens in de leerplannen van de vakken Wiskunde, Nederlands, MAVO.

VISIE

6.1 De plaats en betekenis (visie) van huishouding binnen verschillende settings verduidelijken en toelichten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- exploreert de verschillen tussen kleinhuishouding en groothuishouding.
- licht het belang van huishouding voor (de vertrouwensrelatie met) de gebruiker toe.

Wenken:

- Via de insteek van de beleving van de gebruiker (wensen, noden, behoeften) de waardering van huishouding benaderen. Voor bepaalde zorgvragers is indirecte zorg een fundamentele zorgvraag die niet onderschat mag worden. Bovendien is het vaak een toegangspoort tot het mogen aanbieden van meer zorg...
- De visies van de verschillende diensten in de regio met betrekking tot indirecte zorg vergelijken: gelijkenissen en verschillen laten vaststellen, bespreken.....
- Vertrouwensrelatie: voor- en nadelen, deontologische/ethische aspecten verkennen die nauw samengaan met het specifieke van indirecte zorg.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Verschillende beroepscontexten exploreren waarbinnen een verzorgende, zorgkundige, begeleider in de kinderopvang, werken (7.2)

- Kennismaken met verschillende vormen van beroepsuitoefening binnen de context van de directe zorg, de kinderopvang en met de vereisten om deze beroepsvormen uit te oefenen (7.3)

6.2 De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruikers binnen de verschillende settings in kaart brengen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- brengt het maaltijdpatroon van de gebruiker in kaart.
- brengt het voedingspatroon van de gebruiker in kaart.

Wenken:

- Via actualiteit, artikels, filmpjes,....verschillende behoeften, mogelijkheden van gebruikers,.... leren kennen.
- Casussen schetsen van diverse gebruikers en hun settings: via interview, via werkplekleren/stage, en stage-opdrachten.
- Concrete maaltijd- en voedingspatronen van verschillende gebruikers opvragen en inzicht verschaffen bv. via vergelijkende oefening, bespreking,...
- Linken aan 6.3.
- Invloed van psychisch, sociaal, fysiek welbevinden (mensvisie) en sociaal- economisch welbevinden (externe factoren)...op indirecte zorg met voorbeelden illustreren.
- Werken met websites van indirecte zorgverleners (link met 4.2 , 4.3 en 7.2)
- Achtergrond voor de leraar:
 - abonneren op nieuwsbrief Onderzoeksinstituut voor verbruikersorganisaties (www.oivo-crioc.org)
 - www.iliv.be: kenniscentrum over: wat maakt van een huis een thuis - trendrapport

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn (AD4): o.a. activiteiten, organisatie van woonzorg en kinderopvang
- Zorg dragen voor welbevinden en betrokkenheid van kinderen (5.4)
- Zorg dragen voor welbevinden van volwassenen/ouderen (5.13)

6.3 Vanuit een visie op evenwichtige voeding handelen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- licht het belang van evenwichtige voeding toe.
- werkt met een voedingsvoorlichtingsmodel.
- houdt rekening met het maaltijd- en voedingspatroon van de gebruiker en de bijhorende voedingsadviezen/richtlijnen.

Wenken:

- Opbouw leerlijn: wat is evenwichtige voeding, wat is evenwichtige voeding voor de verschillende

leeftijdsgesamen, wat is evenwichtige voeding voor een specifieke gebruiker.....

- Werken met voedingsvoorlichtingsmodel dat is aangepast aan de doelgroep.
- Gebruik informatiemateriaal vanuit volgende sites:
 - o www.health.fgov.be
 - o www.vigez.be
 - o www.voedingsplan.be
 - o www.nice-info.be
 - o www.eetexpert.be
 - o www.watetenwemorgen.be
- Vertaalslag maken naar leerlingen via afgeleide sites zoals:
 - o www.mijnvoedingsplan.be
 - o www.gezondheid.be
 - o Websites gerelateerd aan bepaalde merken van voedingsproducenten

Toelichting:

Duiding:

Voedingsadviezen/richtlijnen (arts/diëtist): vet-, zout- of suikerbeperkend, richtlijnen m.b.t. allergieën...

Beginsituatie

In de 2de graad leerden leerlingen het begrip voedingsvoorlichting in zijn verschillende betekenissen verduidelijken en met ondersteuning van een voedingsvoorlichtingsmodel een maaltijd samenstellen en bereiden.

PLANNEN, VOORBEREIDEN

6.4 Indirecte zorg plannen en organiseren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- informeert zich i.v.m. de wensen en behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de gebruiker en/of organisatie.
- gaat om met mogelijkheden en beperkingen in de thuissituatie/organisatie:
- gaat flexibel om nieuwe situaties

Wenken:

- Werken met casussen/situatieschetsen met verschillende parameters en criteria vanuit realistische contexten.
- Werken met documentaires en informatiemateriaal uit tv-programma's.
- Verschillende vormen van werkmodellen leren gebruiken afhankelijke van organisatie,...
- Bestaande plannen aanpassen aan nieuwe situaties.

- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Toelichting:

Duiding

Mogelijkheden en beperkingen in thuissituatie/organisatie: voorziene tijd, voorziene infrastructuur, budget,...

Naargelang de opdracht kan men differentiëren naar de gebruiker: kind, gezin, oudere gebruiker,...

Derde graad

- In de 3de graad leren leerlingen onder directe begeleiding omgaan met nieuwe eenvoudige situaties (bv. er is ander materiaal aanwezig dan men had verwacht, men krijgt de opdracht iets te bereiden wat men nog niet leerde klaarmaken,...)

Specialisatiejaren

- Pas op het einde van het specialisatiejaar verwachten we dat leerlingen zelfstandig kunnen inspelen op onverwachte situaties.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren in een 1-1 relatie (AD2)
- De wensen, behoeften, mogelijkheden van de gebruikers binnen de verschillende settings exploreren (6.2)

6.5 De maaltijdzorg voor gebruikers plannen en voorbereiden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- stelt een maaltijd (H)/gerecht (H)/dagvoeding samen en houdt hierbij rekening met het maaltijd- en voedingspatroon én met de mogelijkheden en/of beperkingen van de gebruiker.
- houdt rekening met de voedingsadviezen en richtlijnen van de gebruiker.
- kiezen van bereidingswijze, materialen en benodigdheden

Wenken:

- Zoveel mogelijk lessen uitwerken in functie van specifieke situaties/contexten/gebruikers vb. via simulatiekaartjes,....(ICF-schema kan inspireren: zorgvrager (voedingspatroon en leefstijl), externe factoren (woon- en leefomgeving) ,...)
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Toelichting:

Duiding

Naargelang de opdracht kan men differentiëren naar gebruikers.

Beginsituatie

In de 2de graad leerden leerlingen met ondersteuning van een voedingsvoorlichtingsmodel een maaltijd/gerecht (ontbijt, middagmaal, avondmaal, tussendoortje) voor een doelgroep (gezonde gebruikers) samenstellen.

In de 2de graad leerden de leerlingen de betekenis van een ingrediëntenlijst, de bereidingswijze, de houdbaarheidsdatum en de bewaarvoorschriften op een verpakking verduidelijken en toelichten. Ze leerden een

passende bereidingswijze, materialen en benodigdheden kiezen en deze keuze toelichten.

Derde graad

In de derde graad besteden we aandacht aan samenstellen van dagvoeding, weekplanning,...in overleg met de gebruiker.

Specialisatiejaar:

Aandacht voor weekplanning en maaltijdzorg voor specifieke doelgroepen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Handelen vanuit een visie op evenwichtige voeding (6.3)
- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht mondeling communiceren (AD2)
- De wensen, behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de gebruikers binnen de verschillende settings exploreren (6.2)

6.6 De interieur- en linnenzorg voor gebruikers plannen en voorbereiden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- plant en bereidt de zorg voor vanuit de oriëntatie op vuil en vuilheidsgraad, materiaal/grondstof, toepassing en eigenschappen (H).
- houdt hierbij rekening met de factoren van het reinigingsproces (H).
- kiest een gepast reinigings- en/of onderhoudsysteem, gepaste reinigings- en/of onderhoudproducten, een gepaste tijd en temperatuur.

Wenken:

- Zoveel mogelijk lessen uitwerken in functie van specifieke situaties/contexten/gebruikers vb. via simulatiekaartjes,....
- Zich baseren op professionele schoonmaaktechnieken en eigentijdse schoonmaak in de kleinhuishouding.
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Toelichting:

Beginsituatie

- In de 2de graad vertrok men bij het plannen en voorbereiden van de zorg vanuit de oriëntatie op materiaal/grondstof, toepassing en eigenschappen. Het lezen van de gegevens op een etiket was hierbij een belangrijke doelstelling. (zie ook servicedocument 2de graad)
- Leerlingen leerden het belang van de factoren van het reinigingsproces verduidelijken en een zorg plannen en uitvoeren met behulp van werkmodellen, rekening houdend met de factoren, dus ook de keuze voor passende reinigings- en onderhoudsproducten, benodigde hoeveelheden van een product meten en indien nodig oplossen; de keuze voor gepaste reinigings-en/of onderhoudssystemen voor droog, klamvochtig of nat reinigen, voor handwas of machinewas,....; kiezen voor een gepaste temperatuur en gepaste (inwerk)tijd,...

Derde graad

- Het is belangrijk om leerlingen te appelleren op de reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes en deze in de derde graad verder te verdiepen en te verbreden.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- De wensen, behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de gebruiker binnen de verschillende settings exploreren (6.2)
- Binnen een welomschreven opdracht mondeling communiceren (AD2)

6.7 Boodschappen/aankopen doen voor of met een gebruiker op basis van een met hem of haar besproken lijstje.**Onderliggende doelen:**

De leerling:

- bespreekt de nodige aankopen met de gebruiker en maakt een lijstje.
- doet boodschappen volgens afspraken.
- verantwoordt de aankopen.

Wenken:

- Gebruik van websites van warenhuizen.
- Betalingswijzen exploreren.
- Korte termijn voorraad nakijken en bespreken.

Toelichting:Duiding

het betreft niet enkel boodschappen m.b.t. voedingswaren, maar ook andere aankopen op vraag van de gebruiker (tijdschriften,)

afspraken: wensen, behoeften, afspraken m.b.t. betalingswijze,...

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1): fifo, prijs/kwaliteit
- Belevingsgericht handelen door het aanbieden van gepaste activiteiten (5.15)
- De wensen, behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de gebruiker binnen de verschillende settings exploreren (6.2)
- Binnen een welomschreven opdracht mondeling communiceren (AD2)

UITVOEREN**6.8 Gerechten voor gebruikers/medeleerlingen bereiden, bewaren en toepassen van bereidingswijzen.****Onderliggende doelen:**

De leerling:

- combineert de maaltijdzorg met de uitvoering van andere huishoudelijke taken.

Wenken:

- Aanpassen aan gebruikers: bepaalde technieken en gerechten zijn verbonden aan bepaalde generaties vb. inmaak, gebruik van ingrediënten uit de moestuin, gebruik van hogedrukpan, bereiden in de microgolfoven, in de wok, in stoomtoestellen..., gebruik van halffabrikaten, afgewerkte producten, specifieke kruiden en smaakmakers... Dergelijke technieken kunnen eventueel via demonstratie aangeboden worden.
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Toelichting:Beginsituatie

In de 2de graad leerden leerlingen met ondersteuning van een werkmodel eenvoudige gerechten voor medeleerling en doelgroep bereiden. Ze leerden hiertoe eenvoudige technieken en bereidingswijzen toepassen; werken met kleinhuishoudelijke toestellen, de benodigde hoeveelheden van een product afwegen, meten en schatten, alsook een bereiding bewaren.

Derde graad

Het is belangrijk om in samenhang met het vak PAV/wiskunde rekenvaardigheden in te oefenen in functie van het herleiden van hoeveelheden, maten en gewichten.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht communiceren (AD2)
- De wensen, behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de gebruiker binnen de verschillende settings exploreren (6.2)
- Handelen vanuit een visie op evenwichtige voeding (6.3)

6.9 Gerechten, dranken en maaltijden presenteren, inschenken, aanbieden, bedelen en samen maaltijd nemen.**Wenken:**

- Simulatie via rollenspel of gebruik van filmmateriaal om hulp bij de maaltijd in verschillende situaties aan te leren.
- Werken rond het belang van samen maaltijd/koffie nemen en hierbij ook werken rond het 'hoe': bv. zitten op gelijke hoogte, tijd nemen en geven ...
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- zorg dragen voor het menselijk functioneren m.b.t. voeding en stofwisseling (4.12)
- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht mondeling communiceren (AD2)
- De wensen, behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de gebruiker binnen de verschillende settings exploreren (6.2)
- In leefruimten een huiselijke sfeer creëren en hiervoor gebruik maken van materialen en benodigdheden (6.14)

6.10 Vanuit de oriëntatie op materiaal/grondstof, toepassing, eigenschappen, opruimen, verluchten, reinigen en onderhouden van textiel, lokalen, keukens, leefruimten en buitenruimte met behulp van technieken.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- houdt bij het reinigen en onderhouden rekening met vuil en vuilheidsgraad, de zorgvraag/frequentie en de factoren van het reinigings- en/of onderhoudsproces (H).
- maakt gebruik van de correcte techniek die eigen is aan het gekozen reinigings- en of onderhoudssysteem (H).
- combineert de interieur- en linnenzorg met andere huishoudelijke taken.

Wenken:

- DVD: chemische warboel (Arteveldehogeschool)
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.
- Werken met hoeken- en contractwerk in functie van het inoefenen van verschillende handelingen die kunnen gesteld worden bij het onderhouden van textiel/ruimtes/...binnen verschillende contexten.
- Leerlingen collages laten maken, is absoluut onvoldoende om deze doelstelling te bereiken.

Toelichting:

Beginsituatie

In de 2de graad leerden leerlingen – rekening houdend met zorgvraag en zorgfrequentie, vuil en vuilheidsgraad en met de factoren van het reinigings- en/of onderhoudsproces – reinigingssystemen voor nat en droog reinigen correct hanteren en onderhouden, werken met een stofzuiger, wasgoed wassen en schoeisel reinigen. Ze maakten ook kennis met hygiënisch reinigen en met kleurencodes.

In de 2de graad leerden leerlingen aandacht besteden aan interieurzorg en linnenzorg onder directe begeleiding van de leraar en met ondersteuning van werkmodellen.

Derde graad

Het is belangrijk om in samenhang met het vak PAV/wiskunde rekenvaardigheden in te oefenen in functie van het herleiden van hoeveelheden, maten en gewichten.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht mondeling communiceren (AD2)
- De wensen, behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de gebruiker binnen de verschillende settings exploreren (6.2)
- Indirecte zorg plannen en organiseren

6.11 Materialen en benodigdheden wegbrengen, afhalen, reinigen en onderhouden.

Wenken:

- Deze doelstelling vraagt altijd enige inspanning om opdrachten tot en met nazorg tot een goed einde te laten brengen. Tijdsbesteding in de planning hierbij niet onderschatten.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Zorg dragen voor het menselijk functioneren m.b.t. activiteiten (4.24)
- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Binnen een welomschreven opdracht mondeling communiceren (AD2)
- De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruiker binnen de verschillende settings exploreren (6.2)

- Indirecte zorg plannen en organiseren (6.4)
- Vanuit de oriëntatie op materiaal/grondstof, toepassing, eigenschappen, opruimen en verluchten, reinigen en onderhouden van textiel, lokalen, keuken en leefruimten met behulp van technieken (6.10)

6.12 Bedden luchten, opmaken en verschoneren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- combineert het opmaken en verschoneren van bedden met andere huishoudelijke taken.

Toelichting:

Beginsituatie

Leerlingen leerden in de 2de graad bedden (geen ziekenhuisbedden) luchten, opmaken en verschoneren onder directe begeleiding van de leraar en met behulp van een werkmodel.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Zorg dragen voor het menselijk functioneren m.b.t. slaap en rust (4.27)
- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruiker binnen de verschillende settings exploreren (6.2)
- Indirecte zorg plannen en organiseren (6.4)

6.13 Voor planten en kleine huisdieren zorg dragen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- maakt kennis met de zorg voor planten en kleine huisdieren (H).
- draagt zorg voor bloemen en planten.
- maakt afspraken over de verzorging van dieren.

Wenken:

- Verschil maken tussen zorg dragen en intact houden voor de omgeving van de zorgvrager die mogelijk over planten en huisdieren beschikt. Wat niet bedoeld wordt is de directe zorgverlening aan dieren.
- Gebruik van PBM's zoals handschoenen!

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruiker binnen de verschillende settings exploreren (6.2)
- Indirecte zorg plannen en organiseren (6.5)

6.14 Een huiselijke sfeer in leefruimten creëren en hiervoor gebruik maken van materialen en benodigdheden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- combineert het creëren van sfeer met andere huishoudelijke taken.

Wenken:

- Creatieve vrouwelijke handvaardigheidstechnieken zijn verworven tot hobbyïsme en worden volgens trends door bepaalde generaties als waardevolle tijdsbesteding ervaren. Het aanleren van deze vaardigheden moet beperkt worden tot die technieken die onderdeel zijn van of bijdrage tot sfeerschepping.
- Ook doe-het-zelf-technieken i.v.m. interieurzorg moeten beperkt worden tot het zorgdragen voor sfeerschepping.

Toelichting:Beginsituatie

Deze doelstelling kwam ook aan bod in de 2de graad (binnen de context van de eigen school of in functie van het participeren aan activiteiten met doelgroepen).

Derde graad

In de 3de graad is het belangrijk dat men vertrekt vanuit de noden of vragen van de settings/gebruikers.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruiker binnen de verschillende settings exploreren (6.2)
- Indirecte zorg plannen en organiseren (6.4)
- Gerechten, dranken en maaltijden presenteren, inschenken, aanbieden, bedelen en samen maaltijd nemen (6.9)

NAZORG

6.15 Zorg dragen voor de nazorg m.b.t. de indirecte zorg.**Onderliggende doelen:**

De leerling:

- doet de vaat en ruimt op (H).
- hangt wasgoed op (H).
- strijkt wasgoed (H).
- maakt wasgoed kastklaar (H).
- doet klein verstelwerk (H).
- ruimt de gebruikte benodigdheden op en ziet toe op productvoorraad.
- informeert de gebruiker over schade aan het meubilair en de benodigdheden/apparaten.
- combineert taken m.b.t. nazorg met andere huishoudelijke activiteiten.

Toelichting:Beginsituatie

In de 2de graad leerden leerlingen aandacht besteden aan nazorg onder directe begeleiding en met ondersteuning van werkmodellen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- De wensen, behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de gebruiker binnen de verschillende settings exploreren (6.2)
- Vanuit een visie op kwaliteitsbewust handelen indirecte zorg plannen en organiseren.

REFLECTEREN

6.16 Over het handelen m.b.t. indirecte zorg reflecteren.**Onderliggende doelen:**

De leerling:

- reflecteert over het eigen handelen en de beleving van de situatie.
- formuleert kwaliteiten en aandachtspunten.
- stuurt onder begeleiding het eigen handelen bij.

Wenken:

- Leerlingen reflectiemodellen aanreiken.
- Werken met kwaliteitenspel op basis van concrete ervaringen en voorbeelden.
- Werken met portfolio, supervisie,...
- Werken rond ethisch reflecteren: Wat is goede zorg vanuit de beleving van de gebruiker? Geef ik de goede zorg? En geef ik die om de goede reden? Effect van perspectiefwissel?
- Nadenken over eigen ervaringen in het kader van menswaardigheid/respectvol handelen. Hebben we op een menswaardige, respectvolle manier gehandeld?

Toelichting:Duiding

Het is belangrijk dat leerlingen niet enkel reflecteren op situaties en het handelen tijdens les- en klasgebeuren maar ook op situaties en het handelen tijdens het werkplekleren.

Vanuit een reflectie op het handelen, het formuleren van werkpunten, leren leerlingen de samenhang zien met de cyclus van het methodisch handelen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen: evalueren (1.3)

7 Oriënteren op beroepen binnen de directe zorg/begeleiding en voorbereiden op verder studeren of werken.

Context: zie leerplan

Toelichting:

Duiding

Leerplandoelstellingen 7.2-7.4 kunnen worden uitgewerkt in samenhang met de rubriek 'Ik als verzorgende/begeleider' (AD5) en AD1 (houding van de verzorgende/begeleider, belang van kwaliteitsbewust handelen).

Derde graad

In functie van het bereiken van de competenties en vanuit het handelen vanuit een **totaalvisie** is het belangrijk om integratie te bewerkstelligen met AD1, AD2, AD3, AD4, AD5 en AD6.

Volgens de grenzen van de eigen deskundigheid handelen (7.4) is voor de leerlingen een heel belangrijk leerplandoelstelling die met alle andere algemene doelstellingen dient te worden geïntegreerd.

Samenhang met vakken van de basisvorming:

PAV:

- Relevante aspecten van sociale wetgeving en arbeidsrecht kennen (17).
- Volgens de gangbare procedures solliciteren (18)
- Zelfstandig maatschappelijk relevante formulieren lezen, invullen, controleren en gebruiken (19)
- In functie van de leerlingen, de belangrijkste maatschappelijke voorzieningen, instellingen en mechanismen in de eigen regio verkennen en gebruiken (21).
- Mogelijkheden tot levenslang leren verkennen in functie van (34):
 - Persoonlijke ontwikkeling;
 - Beroepsmogelijkheden en beroepsvervolmaking;
 - Omscholing.

Vermits de doelstellingen van PAV zijn gebaseerd op eindtermen, vind je dezelfde of gelijkaardige doelen eveneens in de leerplannen van de vakken Wiskunde, Nederlands, MAVO.

7.1 De arbeids- en (stage)voorwaarden voor de verzorgende (in opleiding) verduidelijken en aanwenden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt aspecten van sociale wetgeving en arbeidsrecht.
- verduidelijkt formulieren, procedures en reglementen.
- exploreert stagereglementering en stagevereisten.

Toelichting:

Derde graad:

In de lessen PAV/MAVO komen aspecten van sociale wetgeving en arbeidsrecht voor de burger aan bod en wordt er ook gewerkt rond leren solliciteren ed. We beperken ons hier tot de toepassing op de studierichting. Het is bij de uitwerking van deze doelstelling dan ook belangrijk om afspraken te maken met de leraren PAV/MAVO. Ofwel kiest men ervoor om bepaalde items in samenwerking uit te werken, ofwel maakt men afspraken omtrent de items die in de verschillende vakken worden uitgewerkt.

7.2 Verschillende beroepscontexten exploreren waarbinnen een verzorgende en de kinderbegeleider werken.

Onderliggende doelen:

De leerling

- exploreert de eigenheid van verschillende settings:
 - woonzorg,
 - kinderopvang van baby's en peuters, buitenschoolse opvang
- exploreert de werkomstandigheden van de verzorgende/kinderbegeleider binnen de verschillende settings.
- exploreert de organisatie en functies van zorg en kinderopvang.
- exploreert maatschappelijke tendensen/uitdagingen.

Wenken:

- Exploreren van diensten van gezinszorg en van de verschillende opvangmogelijkheden binnen de volwassenen- en ouderenzorg (woonzorgcentra, verzorgingsinstellingen, serviceflats, zorgflats, centra voor kortverblijf,...).
- Exploreren van verschillende opvanginitiatieven kinderopvang (gezinsopvang, groepsopvang, opvang aan huis, buitenschoolse opvang,...).
- Werken met studiebezoeken, projecten (link met 4.2 en 4.3), linken aan stage ervaringen.
- Kinderopvang heeft een pedagogische, sociale en economische functie. Bron: Kinderopvang met sociale functie. Een plaats waar kinderen, ouders, medewerkers en buurt elkaar ontmoeten (2009), SWP, Amsterdam. uitgave is verkrijgbaar via VBJK (expertisecentrum voor opvoeding en kinderopvang). Boek biedt achtergrondinformatie aan de leraar.
- Andere websites: www.kindengezin.be; www.weliswaar.be (bijhorend gratis tijdschrift: Weliswaar)
- Werken met relevante artikels uit KIDDO, Weliswaar.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- De organisatie van de kinderopvang en de woonzorg toelichten (4.2)
- Exploreren en toelichten waar gebruikers met hulpvragen rond gezondheid en welzijn in de eigen regio terecht kunnen.

7.3 Exploreert verschillende vormen van beroepsuitoefening (beroepsprofielen) binnen de context van de directe zorg, de kinderopvang en met de vereisten om deze beroepsvormen uit te oefenen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- Exploreert verschillende vormen van beroepsuitoefening en de vereisten om deze beroepsvormen uit te oefenen:

Binnen de context van de directe zorg:

- logistiek medewerker in zorginstellingen en ander ondersteunend personeel
- verzorgende
- verzorgende/zorgkundige
- verpleegkundige
- andere zorgberoepen

Binnen de context van de kinderopvang:

- kinderbegeleider in de gezins- en groepsopvang en kinderbegeleider in de buitenschoolse opvang
- andere functies: verantwoordelijke kinderopvang,...

Wenken:

- Exploreren van de vereisten voor verschillende vormen van beroepsuitoefening: getuigschrift, diploma, registratie, erkenning...
- Werken met beeldmateriaal dat kan bijdragen tot de positieve beeldvorming van zorgberoepen: sites VDAB, beroepsfederaties, www.ikgaervoor.be (via www.ikgaervoor.be/pro kan je filmpjes, affiches,...zelf downloaden), www.roadies.be.
- Beroepsprofielen: SERV (Socio-Economische Raad Vlaanderen: www.serv.be)
- www.kindengezin.be (o.a. Nieuwsbrief Kinderopvang)
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

7.4 Binnen de grenzen van de eigen deskundigheid handelen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt het onderscheid tussen professioneel en intuïtief handelen.
- verduidelijkt de begrippen aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid.
- exploreert en verduidelijkt de taken van de kinderbegeleider volgens het decreet Kinderopvang voor baby's en peuters.
- exploreert en verduidelijkt de taken van de verzorgende/zorgkundige volgens het decreet zorg- en bijstandsverlening en volgens KB 78.

Wenken:

- Belangrijk om als leraar de actualiteit te volgen en leerlingen te begeleiden in omgaan met actualiteit?
- Linken aan stage-ervaringen

7.5 Keuzes motiveren vanuit reflectie op eigen mogelijkheden en beperkingen m.b.t. werken en studeren.

Wenken:

- In samenhang met 7.6 linken aan stage-ervaringen van leerlingen.

7.6 Eigen (competentie)groei in kaart brengen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- licht eigen kwaliteiten en evolutie toe.
- licht eigen aandachtspunten toe.

Wenken:

- Werken met portfolio, reflecties, intervisie,... Lerarenteam begeleidt dit proces over stages en lessen heen.
- Linken aan stage-ervaringen van leerlingen, aan stage-evaluaties en lessen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Reflecteren over het eigen kwaliteitsbewust handelen (1.11)
- Reflecteren over de eigen communicatie binnen een kader op gedrag en sociale interacties te duiden (2.5)
- Reflecteren over het werken binnen en organisatie, in team (3.7)
- Reflecteren over het eigen verzorgend handelen (4.36)
- Reflecteren over het eigen (ped)agogisch handelen (5.21)
- Reflecteren over het eigen handelen m.b.t. indirecte zorg (6.16)

7.7 Het belang van levenslang leren verduidelijken en toelichten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt en licht het belang van zelfreflectie in functie van levenslang leren toe.
- verduidelijkt en licht het belang van het opvolgen van de actualiteit toe.
- exploreert verschillende beroepsorganisaties.

Wenken:

- Beroepsorganisaties:
 - Vlaamse Federatie van Verzorgenden (www.vfvv.be)
 - Beroepsvereniging voor zelfstandige kinderopvang in Vlaanderen en Brussel (www.unieko.be)
 - Belgische vereniging voor zorgkundigen www.befezo.be
- Websites van werkgeversorganisaties:
 - Vlaams Welzijnsverbond (o.a. Kinderopvang: www.vlaamswelzijnsverbond.be)
 - Zorgnet Vlaanderen (o.a. Ouderenzorg, ziekenhuizen: www.zorgnetvlaanderen.be)
- Leerlingen een vormingsmoment laten bijwonen of vakliteratuur laten verwerken.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Reflecteren over het eigen kwaliteitsbewust handelen (1.11)
- Reflecteren over de eigen communicatie binnen een kader op gedrag en sociale interacties te duiden (2.5)
- Reflecteren over het werken binnen en organisatie, in team (3.7)
- Reflecteren over het eigen verzorgend handelen (4.36)
- Reflecteren over het eigen (ped)agogisch handelen (5.21)
- Reflecteren over het eigen handelen m.b.t. indirecte zorg (6.16)
- Eigen (competentie)groei in kaart brengen (7.6)

Overzicht bronnen/websites:

Algemeen	Officiële sites	Toelichting
www.serv.be	Socio-economische raad van Vlaanderen	Beroepscompetentieprofielen
www.health.fgov.be/eportal www.iph.fgov.be	De federale overheidsdienst (FOD) Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	Overkoepeling van wetenschappelijke instellingen die aan beleidsondersteunend onderzoek of adviesverlening doen. <ul style="list-style-type: none"> • CODA, Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie • WIV, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid • HGR, Hoge Gezondheidsraad
www.favv.be	Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen	Wetgeving en adviezen rond voedselveiligheid
www.zorg-en-gezondheid.be	Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid	Het agentschap ondersteunt en reglementeert een waaier aan zorg- en gezondheidsinitiatieven: van zuiver drinkwater tot gezonde voeding, van kanker tot infectieziekten en van preventieve organisaties tot palliatieve zorginstellingen. Nieuwsbrief!
www.gezondhedenwetenschap.be	Centrum voor Evidence-based medicine in opdracht van Vlaamse overheid.	
www.kindengezin.be	Kind en Gezin is een agentschap van de Vlaamse overheid.	Het agentschap heeft als opdracht om actief bij te dragen tot het welzijn van jonge kinderen en hun gezinnen door dienstverlening op de beleidsvelden preventieve gezinsondersteuning, kinderopvang en adoptie. Veel bruikbaar (beeld)materiaal voor gebruik in de klas en als achtergrondinfo voor de leraar.
www.vigez.be	Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie en Ziektepreventie	VIGEZ levert strategieën, advies, methodieken bij implementatie en opleiding aan gezondheidswer-

		kers en professionals. Bv. Alles over de actieve voedingsdriehoek, gezondheidsdoelstellingen,...
www.pinterest.com/personenzorg	Ped. begeleiding	Deze site bevat heel wat info aangaande verschillende thema's m.b.t. het studiegebied.
Interieur		
www.handhygienedesmains.be	Afgeleide site FOD over handhygiëne	Schitterende filmpjes, ppts, en campagnemateriaal over 'u bent in goede handen'.
www.beswic.be/nl/sector/cleaning	Belgian Safe Work Information Center (BeS-WIC) Afgeleide site van Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg i.f.v. wet op welzijn	Onderzoek, campagnes, risico- en veiligheidsfiches,...zeer veel materiaal naar veiligheid en preventie. Cfr. <u>Veiligheids- en gezondheidsfiche voor het schoonmaken bij particulieren 08-12-2011</u> Cfr. <u>Chemische producten: bescherm jezelf</u>
www.absugbn.be	Algemene Belgische Schoonmaak- en Ontsmettingsunie) is de Belgische federatie van de schoonmaaksector.	Allerlei publicaties en filmmateriaal.
www.dienstencheques-rva.be/	Systeem waarbij de Belgische federale overheid activiteiten van huishoudelijke hulp voor een gedeelte financiert.	Het dienstencheque-systeem, dat voor de RVA werd ontwikkeld, promoot de ontwikkeling van buurtdiensten en –banen: het kan hier zowel gaan om huishoudhulp als om begeleid transport van personen met verminderde mobiliteit.
www.iliv.be	Kenniscentrum over belang van thuis.	Trend-rapport 2011: mijn thuis en ik.
www.hfdv.be/	Hoofden Facilitaire Dienst van Verzorgingsinstellingen	
www.p-i.be	Prevent Interim	Fiches voor functies, werkpost, risico-analyse, instructies, ... zeer visueel. Voor arbeidskrachten in allerlei sectoren zoals voeding, schoonmaak,...
www.poetsadvies.nl/schoonmaken		Schoonmaken, schoonmaakproducten, schoonmaaktips, vlekkenmiddelen en schoonmaaktest

www.livios.be		Portalsite over alles i.v.m. bouwen en inrichten
www.milieukoopwijzer.be/schoonmaak/index.php	Door Bond Beter Leefmilieu in samenwerking met het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie.	De Milieukoopwijzer is een helder, toegankelijk en onafhankelijk instrument dat een hulp kan zijn voor iedereen die milieuverantwoord wil aankopen.
www.infotalia.com/nld/wonen/vlekkengids.asp		
www.nvz.nl www.isditproductveilig.nl/	initiatief van de NVZ (Nederlandse Vereniging van Zeepfabrikanten) in samenwerking met Milieu Centraal en IVAM B.V.	veiligheid van was- en reinigingsmiddelen
	Commerciële sites	
Op basis van merken en producenten van schoonmaakmiddelen en materialen voor interieur		
Op basis van schoonmaakfirma's	ISS,....	
Linnen	Officiële sites	Toelichting
www.etitex.be	De nationale vereniging voor textiel etikettering	bevorderen van een systeem van etiketteren voor het onderhoud van textielwaren op mondiaal niveau, gebaseerd op beschermde symbolen.
www.health.belgium.be/.../8075_Ziekenhuislinnen_2005_NL_44964... www.health.fgov.be/.../10914483.pdf	De Federale overheidsdienst (FOD) Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu < gezondheidzorg	Aanbevelingen inzake behandeling van het linnen van verzorgingsinstellingen.
www.detic.be www.washright.com	Is de Belgisch-Luxemburgse vereniging van de producenten en verdelers van zepen, cosmetica, wasmiddelen, onderhoudsproducten, hygiëne en toiletartikelen, kleefstoffen, aanverwante producten en uitrusting.	Adviezen i.v.m. duurzame ontwikkeling

http://www.fbt-online.be/	De Federatie van de Belgische Textielverzorging vzw	federale, overkoepelende beroepsvereniging textielverzorging, tips voor het onderhoud van textiel of belangrijke sectorinformatie.
www.nvz.nl www.isditproductveilig.nl/	Nederlandse Vereniging van Zeepfabrikanten	veiligheid van was- en reinigingsmiddelen cfr. Educatieve informatie "Een kind kan de was doen"
	Commerciële sites	
www.texeler.nl/woolmark.php	Woolmark Company	Het Woolmark keurmerk is wereldwijd bekend. Woolmark geeft dealers en consumenten een op en top kwaliteitsgarantie. Producten voorzien van het logo voldoen aan de strenge eisen van het onafhankelijke instituut. Texelwool® mag het unieke Woolmark label voeren. Het geeft u een waarborg voor de hoogste kwaliteit en betrouwbaarheid.
Op basis van wasproducten, producenten van wasmiddelen, van textiele grondstoffen,...		
Voeding		
www.nubel.be	Nutriënten België Nubel beheert de nutritionele, wetenschappelijke informatie over de voedingsmiddelen die in het normale Belgische voedingspatroon voorkomen.	- Alles over de voedingsmiddelentabel, met praktische gids - Nubel Voedingsplanner is gebaseerd op de Nubel merknamedatabank: meer dan 3600 courante voedingsmiddelen die op de Belgische markt verkrijgbaar zijn.
www.mijnvoedingsplan.be www.voeding-gezondheid.be	Afgeleide sites: FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen, Leefmilieu	Nationaal voedings- en gezondheidsplan met alle informatie naar doelgroepen 0-3jaar; 3-12jaar; 12-18jaar; allen; 60+
www.nice-info.be	Nutrition Information Center	Tijdschrift Nutrineds Nieuwsbrief!!!

		Informatie over voeding en gezondheid Verwen je botten, dans sterk (Nice calcimatics)
www.ond.vlaanderen.be/voedselveiligheid in scholen	Departement onderwijs	Alle richtlijnen van toepassing i.v.m. voeding op school
www.gezondheidstest.be vig.kanker.be/ Mijn actieve voedingsdriehoek	Afgeleide sites van VIGEZ	Test zelf hoe gezond je eet: mijn actieve voedingsdriehoek, vet, zuivel, fruit, groente, vezel, vocht, gewicht, beweeg
www.mijnflandria.be www.start2eat.be	Afgeleide sites van VLAM/Flandria – lekker van bij ons	Informatie over lekker van bij ons, recepten, gezonde voeding, voedingsplan, taboes en misverstanden,...
www.ikkantegeneenstootje.be	Afgeleide site van VLAM	Informatie over melk, test je BMI en je calciumname
www.ipv.be	Initiatieven voor Professionele Vorming van de Voedingsnijverheid. Opleidingsadviseur van de voedingsindustrie	opleidingscentrum van en voor de voedingsindustrie, vorming en begeleiding. Informatie voor scholen, leerlingen,...
www.fevia.be www.voedingsinfo.org www.fedis.be	Federatie van de Voedingsindustrie Federatie voor distributieondernemingen	
www.oivo-crioc.org/NL/ www.oivo.be www.bewustverbruiken.be	Onderzoeks- en informatiecentrum van de verbruikersorganisaties Netwerk Bewust Verbruiken	Nieuwsbrief: zeer waardevol! technische hulp verstrekken aan de verbruikersorganisaties, de consumptiefunctie valoriseren en de bescherming van de consumenten bevorderen". Werkt aan de vertegenwoordiging van de consumenten in de commissies en werkgroepen, zowel op het federale, communautaire en gewestelijke als op het Europese niveau.
http://nl.move-eat.be/	Afgeleide site van OIVO over eten, bewegen en	Opgedeeld in

	evenwicht nastreven	<ul style="list-style-type: none"> - Ken je lichaam - Kies je voedingsproducten - Kook zelf - Bewegen - Informeer je - Vragen
www.vlam.be www.vilt.be www.ilvo.vlaanderen.be www.vlaanderen.be/landbouw www.velt.be	<p>Vlaams Informatiecentrum over Land- en Tuinbouw</p> <p>Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing</p> <p>Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek</p> <p>Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze</p>	
www.vegetarisme.be/educatief	EVA vzw (Ethisch Vegetarisch Alternatief) wil zoveel mogelijk mensen verleiden om meer vegetarisch te eten.	Ze doet dat met degelijke informatie, fantastische recepten, smakelijke activiteiten, deze website, veggieplannen, kooklessen, workshops, het drie-maandelijkse EVA Magazine en nog vele andere publicaties.
www.pime.be	Provinciaal Instituut voor Milieu Educatie	
	Educatieve sites	
www.watetenwemorgen.be	Informatieve website die een inzicht biedt in de complexe verhoudingen tussen landbouw, voeding en consument. Met voeding als invalshoek wordt de aandacht gevestigd op de productie, verwerking en consumptie van levensmiddelen. Meerdere partners en de overheid steunen deze site.	<p>informatie en inspiratie voor leraren</p> <ul style="list-style-type: none"> • Groenten en fruit • Europa • Gezonde voeding • Zuivel • Vlees, vis en vervangers <p>De lessenpakketten die op deze website aangeboden worden, informeren jongeren over onze eetgewoonten en laten hen kennismaken met de landbouw- en voedingssector.</p>
www.etenvarkensbananen.be	Samenwerkingsverband Katho, KUL, KHK,...	Voedingsproductie, genetica, duurzaamheid, biodiversiteit,....

www.etenschappen.be	Samenwerkingsverband Hogescholen Gent en West-Vlaanderen	wetenschappen en wetenschappelijke technieken achter bepaalde voedingsmiddelen (kaas, wijn, brood, chocolade en bier) op een creatieve en originele manier naar voor te brengen, via de leefwereld van de jongeren, op een interactieve manier voorgesteld: kaas, wijn, brood, bier en chocolade
www.weidepoort.be www.plattelandsklassen.be www.linkeveld.be www.voetenoftafel.be www.jcweb.be www.pienternet.be	Samenwerkingsverbanden tussen landbouw en voeding KHLeuven Departement Gezondheidszorg en Technologie JCW: Jeugd, Cultuur en Wetenschap vzw POM, de Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij Antwerpen	Educatieve dossiers en leerkrachtenbundels, excursies,...
Op basis van gezondheids-informatie-verstrekkers	Sensibiliseringssites van mutualiteiten, kind en gezin, ...	
Op basis van merknamen....	Producentensites met allerlei informatie over voedingsproducten	
Op basis van recepten, bereidingswijzen, media,....	Receptensites vanuit allerlei commerciële instellingen	
Zorg en welzijn		Toelichting
www.rodekruis.be	Site van het Rode Kruis.	Eerstehulp-richtlijnen, opleidingen, beeldmateriaal,...
www.gezondheid.be	De gezondheidssite voor Vlaanderen (gericht op ruim publiek – wetenschappelijk onderbouwd)	Artikels in bevattelijke taal.
www.vbjk.be	Vlaams expertise centrum voor opvoeding en	Interessante en bruikbare publicaties, vorming,

	Kinderopvang.	ondersteunt Kiddo,...
www.vcok.be	Vormingscentrum opvoeding en kinderopvang.	Interessante nascholingen voor leraren in verband met kinderopvang.
www.voca.be	Voca Training en consult	Interessante nascholingen voor leraren in verband met ouderenzorg
www.ikgaervoor.be en www.ikgaervoor.be/pro	Site ter promotie van zorgberoepen (Vlaamse overheid)	Ikgaervoor.be is de site voor het ruime publiek. Via ikgaervoor.be/pro is het mogelijk om affiches, filmpjes,...te downloaden, kalenderactiviteiten ed. toe te voegen...
www.vivosocialprofit.be	Vlaams Instituut voor Vorming in de Socialprofit.	Beroepenfiches, competentieprofielen (vanuit de sectoren,...) – linken met ikgaervoor.be
www.competentiebeleid.be	Competentiewoordenboek voor kortgeschoolden.	Kan inspirerend zijn, wel niet letterlijk over te nemen.
www.cego.be	Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs	Interessante nascholingsmogelijkheden en publicatie (o.a. relatiewijzer, ZiKo,...)
www.spelinfo.be	Centrum voor informatieve spelen, Leuven	
www.kbs-frb.be	Koning Boudewijnstichting	Interessante publicaties en projecten rond gezondheid,...
www.pigmentzorg.be	VIVO	Interessante site over cultuursensitieve zorg (multicultureel zorgen).
www.projectwanda.be	Arteveldehogeschool en VBJK	Methodiek in functie van reflecteren in kinderopvang.
Mutualiteiten:		
www.cm.be www.gezondweb.be ; www.socmut.be www.liberalemutualiteit.be www.vnz.be www.mloz.be	Christelijke mutualiteit Socialistische mutualiteiten Liberale mutualiteit Vlaams en neutraal ziekenfonds Onafhankelijke ziekenfondsen	
Gezondheidsbevordering		

www.fireforum.be	Portaalsite voor brandveiligheid	
www.antigifcentrum.be		
www.brandwondencentrum.be	Belgische BrandwondenStichting	een interactief preventieprogramma ontwikkeld waarin de belangrijkste aspecten van brand- en brandwondenpreventie vervat liggen.
www.dementie.be Afgeleide sites: www.onthoumens.be	Expertisecentrum dementie Vlaanderen en de regionale expertisecentra.	Bevat o.a. een interessante webapplicatie m.b.t. het omgaan met dementen.
www.sensoa.be	Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid.	Nieuwsbrief!!! Informatie voor jongeren en volwassenen, materiaal en acties voor een aantal kwetsbare groepen met specifieke problemen op het vlak van seksuele gezondheid + verdedigt de seksuele rechten
www.valpreventie.be	Expertisecentrum Valpreventie Vlaanderen	
www.decubitus.be	Uitgever: Tom Defloor (prof. Universiteit Gent)	Belgische Evidence – based preventierichtlijnen en onderzoek rond decubitus.
www.idewe.be www.mensura.be	Externe Diensten voor Preventie en Bescherming op het werk	Bruikbare brochures voor het werken in de klas bv. Ergonomie,...
www.noknok.be	< Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie en Ziektepreventie	Site rond 'geestelijke gezondheid' – gericht op jongeren
www.zorganderstv.be	Anders vzw (non-profitorganisatie die neutraal is in het zorglandschap.	Site van de vzw Anders die goede praktijken van zorg op maat een gezicht wil geven: o.a. interessante filmpjes.
http://zorgethiek.nu		Site met besprekingen van casussen (ethische reflecties), boekbesprekingen,....

Tijdschriften/reeksen		
Kiddo www.kiddo.net	Pedagogisch vakblad voor de kinderopvang	Bevat zeer bruikbare artikels voor de klaspraktijk.
Weliswaar www.weliswaar.be	Welzijns – en gezondheidsmagazine voor Vlaanderen (ondersteund door Vlaamse overheid)	Zowel tijdschrift als website bevatten zeer bruikbare artikels voor de klaspraktijk, geeft overzicht van actuele publicaties, websites,.... Tijdschrift is gratis aan te vragen.
Cahiers: Ouderenzorg	Kluwerreeks	Cahiers: Ouderenzorg
Organisaties/beroepsfederaties/ werkgeversorganisaties		-
www.gezinsbond.be	Gezinsbond	o.a. Brieven aan jonge ouders.
www.vfvv.be	Vlaamse Federatie van Verzorgenden	
www.befezo.be	Belgische Federatie voor Zorgkundigen	
www.unieko.be	Erkende beroepsvereniging voor zelfstandigen in de Kinderopvang in Vlaanderen en Brussel	
www.vlaamswelzijnsverbond.be	Vlaams Welzijnsverbond	Werkgeversorganisatie o.a. voor kinderopvang,....
www.zorgnetvlaanderen.be	Zorgnet Vlaanderen	Werkgeversorganisatie o.a. voor instellingen voor ouderen zorg, ziekenhuizen, geestelijke gezondheidszorg,....
Boeken/DVD/artikels		
Het verhaal van taal. Uitdagend Nederlands in een meertalige omgeving. (DVD)	Uitgave van het VBJK (Expertise centrum voor opvoeding en kinderopvang)	Hoofdfilm: Het verhaal van taal Extra's: Rijke taal in beeld: 7 prikkelende observaties Allemaal taal: Taalkansen voor jonge kinderen. Niet enkel bruikbaar bij het werken rond taalstimulering, maar ook rond bevorderen van welbe-

		vinden en betrokkenheid, onthaalbeleid, ouderparticipatie, taal tijdens het zorg dragen voor het menselijk functioneren, het aanbieden van taalrijke activiteiten,....
Wiegelied voor Hamza. Kinderopvang als ontmoetingsplaats. (DVD)	Uitgave van het VBJK	Hoe met diversiteit omgaan in de dagelijkse praktijk van een kindercentrum en ook in het pedagogische beleid en kwaliteitsbeleid. Hoe is een kindercentrum te creëren waar ieder kind en iedere ouder zich welkom voelt en alle kansen krijgt om daadwerkelijk te participeren. Reis langs 4 Europese steden.
Kinderopvang met sociale functie. Een plaats waar kinderen, ouders, medewerkers en buurt elkaar ontmoeten.	Uitgeverij SWP, Amsterdam (2009) In samenwerking met VBJK. (te bestellen bij VBJK)	Interessant boek als achtergrond voor de leraar (Verzorging en 7 KZ): Kindbeleid: kinderen als actieve partners, Ouderwerking: samenwerken met ouders en respect voor diversiteit, Buurtbeleid, Personeelsbeleid: de kracht van een divers samengesteld team
De blik van de Yeti. Over het opvoeden van jonge kinderen tot zelfbewustzijn in verbondenheid, Michel Vandenbroeck.	Uitgeverij SWP, Amsterdam (1999 – 2010) (te bestellen bij VBJK)	Achtergrondliteratuur voor leraren.
Pedagogisch management in de kinderopvang, Michel Vandenbroeck (red.)	Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2005 (te bestellen bij VBJK)	Achtergrondliteratuur voor leraren: Het handboek wil een leidraad bieden voor het debat over eigentijdse kinderopvang. Het boek bestaat uit drie delen. Het eerste deel geeft inspiratie voor een pedagogische reflectie en bevat teksten die de blik verruimen en de kinderopvang in internationaal, sociaal en politiek perspectief plaatsen. Deel 2 rapporteert over inspirerende praktijken uit buiten- en binnenland. Het derde deel reikt een basis aan voor een effectief ma-

		nagement in de kinderopvang.
Gepeuter. Een handboek over creatieve activiteiten met peuters. C. Boudry en M. Vandenbroeck	Uitgeverij SWP, Amsterdam in samenwerking met VBJK, 1995-2005	Zeer bruikbaar werkboek met activiteitenfiches maar in het eerste deel ook achtergrondinformatie: Waarom creatieve activiteiten met peuters (kunst voor peuters?, plezier, individualiseren, stimuleren, oudercontacten); Hoe begin ik er aan?
Spiegeltje, spiegeltje. Een werkboek voor de kinderopvang over identiteit en respect, C. Boudry en M. Vandenbroeck	Uitgeverij SWP, Amsterdam in samenwerking met VBJK, 2001-2009	Dit werkboek biedt concrete suggesties om peuters en kleuters te ondersteunen bij de ontwikkeling van hun identiteit en bij het leren respectvol om te gaan met anderen. Daarbij gaat het om een reeks praktische en eenvoudige activiteiten, die zijn uitgetest in diverse kindercentra, zowel kinderdagverblijven als buitenschoolse opvang. De beschreven activiteiten worden theoretisch onderbouwd en in samenhang gebracht binnen een heldere visie over opvoeden in identiteit. Bruikbaar voor 7de jaar, maar ook als achtergrond voor leraren Verzorging: een empathische omgang met kinderen, wat wordt er verstaan onder 'wenbeleid', omgaan met diversiteit,....
Ontvlambare vingers. Een handleiding om te verdwalen, C. Boudry en H. De Weerd	Uitgeverij SWP, Amsterdam in samenwerking met VBJK, 2008	Dit boek is bedoeld voor iedereen die geboeid is door kinderen, als professional en als ouder. Het boek en de DVD willen het vuur in hen aanwakkeren met woord, beeld, muziek en dans.
De warme professional. Begeleid(st)ers kinderopvang construeren professionaliteit, Jan Peeters	Academia Press Gent, 2008 (verkrijgbaar bij VBJK)	Achtergrondinformatie voor leraren. Dit boek is het boeiende relaas van landen en mensen die op zoek gaan naar een democratische professionaliteit, waarin praktijkmedewerkers samen met andere betrokkenen een nieuwe invulling geven

		aan hun beroep. Aan de hand van videonarratieven op de bijhorende DVD wordt een beeld geschetst van hoe praktijkmedewerkers als 'actors of change' een nieuwe invulling hebben gegeven aan het beroep medewerker kinderopvang, van de jaren 70 tot nu. (DVD bruikbaar in 7 KZ)
Studie rond Taalstimulering en meertaligheid bij kinderen van 0 tot 6 jaar: Centrum voor Taal en Onderwijs in samenwerking met Kind en Gezin. (2010)	Het rapport kun je downloaden via www.kindengezin.be/brochures-en-rapporten/ontwikkeling	Studie bevat zeer concrete tips omtrent werken rond taalstimulering in de opvang.
Het grote kinderopvangboek	Kind en Gezin (2006)	Nog steeds bruikbaar voor de klaspraktijk.
Wiedoewap. Liedjes en muziek voor peuters en kleuters.	Pelckmans (2010)	Boek + CD
Cirkels van zorg. Ethisch omgaan met ouderen, C. Gastmans en L. Vanlaere	Davidfonds (2005)	Achtergrond voor leraren over ethisch reflecteren bij thema's in de zorg: hygiënische zorg bij ouderen, vrijheidsbeperking, maaltijdzorg,....
Basisboek zorgethiek, I. Van Nisterlooy.	Berne media (2005)	Zeer goed boek over ethische reflectie en mogelijk kader daarvoor.
Ik daag je uit. Zelfstandig werken met verpleegkundige diagnoses, H. Goossens.	Elsevier Gezondheidszorg (2008)	Achtergrond voor leraren in verband met patronen voor Gordon.
Wat is wijs? Kritisch denken en handelen door verpleegkundigen, J. Hesselink.	Noordhoff uitgevers (2010)	Achtergrond voor leraren.
UZ Gent, Manutentie in de gezondheidszorg. Een praktisch handboek bij het tillen, kantelen en verplaatsen van personen.	Academia Press (1987)	Een oud, maar zeer goed boek over manutentie.
GPS 2021. Nieuwe navigatie voor ouderenzorg.	Zorgnet Vlaanderen, Acco (2010)	Achtergrond voor leraren: In deze publicatie wil men nadenken over de toekomst van de zorg. Het is opgevat als een werkboek voor bestuurders, directies en leidinggevenden van woonzorg-

		voorzieningen.
Intimiteit en seksualiteit bij ouderen. L. Van de Ven	Hasselt, Provincie Limburg (2011)	
De mondzorgkoffer: Educatiepakket om goede mondzorg te stimuleren binnen de organisatie, P. Claessens, L. De Visschere	Acco (2012) www.acco.be	
Mondzorg. Jong geleerd is oud gedaan. Claessens P en De Visschere L.	(Acco)	
Leven voorbij de deur, Rusthuisboek', Leen Plessers en Linda Geerits (Red.) Antwerpen – Apeldoorn, Cyclus 2008	(Garant Uitgevers).	
Omgaan met en aanpak van agressie, E. Van de Gucht, R. Vanschoenwinkel,.	Kluwer, 2013	
Verpleegkundige zorgverlening aan ouderen, T. van der Kruk, M. Schuurmans, Boom Lemma uitgevers, 2010	(te verkrijgen bij Acco: aandacht voor belevingsgericht handelen).	
Op zoek naar een mens. (E Book) verhalen over ouderen en zorg, L. van Erp, Uitgeverij: Het tweede gezicht (te verkrijgen bij Acco)	Acco	
Kiddo en Weliswaar vermelden heel wat recente uitgaven rond kinderopvang (via uitgeverij SWP) en ouderenzorg,....		

4 Organisatorisch kader

1 Algemene wenken in functie van organisatie en implementatie van het leerplan

Het leerplan Verzorging 3de graad bso is een geïntegreerd leerplan. Dit geeft scholen de mogelijkheid om een eigen organisatiemodel uit te werken in functie van de implementatie van het leerplan. Alvorens een aantal modellen aan te reiken, formuleren we een aantal aandachtspunten/mogelijkheden/wenken in functie van het uitwerken van een eigen model.

1.1 Lessentabel

Minimaal dient men 20u van het lestijdenpakket te voorzien. We bevelen aan om min. 22u van het lestijdenpakket te voorzien voor het specifiek gedeelte. De extra 2u kan men of besteden aan de lestijd op school of aan stage. Men kan andere keuzes maken in het 5de als in het 6de jaar.

1.2 Team

- Keuze voor een multidisciplinair team.
- Overleg met het ganse lerarenteam is aangewezen.
- Aanbevolen dat stagebegeleiders ook les geven en omgekeerd.
- Het is aangewezen dat gestructureerd overleg wordt voorzien.
- Het lerarenteam wordt aangestuurd door een teamcoördinator.
- Er is gestructureerd overleg tussen teamcoördinatoren 2de en 3de graad.

1.3 Wenken t.a.v. uitwerking en/of keuze voor organisatiemodel voor de school:

- De keuze voor een bepaald organisatiemodel bepaalt de ontwikkeling van leerlijnen (zie algemene wenken bij deel Wenken bij doelstellingen).
- In het leerplan gebruikt men in kader van het aantal uren voor stage en voor bepaalde AD's de term 'een gemiddelde'. Dit betekent dat men het aantal uren per week – naar gelang het organisatiemodel dat men uitwerkt op de school - kan verrekenen op jaarbasis of op basis van de graad:
 - o Zo kan men er bv. voor kiezen om tijdens het eerste semester van het 5de jaar, meer uren te besteden aan AD6 dan tijdens de andere semesters (het uitvoeren van logistieke taken is een eerste groeiniveau op stage. Dit is voor een groot deel gekoppeld aan doelstellingen onder AD6).
 - o Men kan er voor kiezen om in het vijfde jaar meer uren te besteden aan AD4 dan aan AD5 en vervolgens in het zesde jaar te opteren voor het omgekeerde. Merk op dat dit in een beginfase van een implementatieproces nog niet wenselijk is. Flexibel werken vraagt van de teamleden een grondige kennis van de beginsituatie van leerlingen en een intensieve afstemming van het lesgedeelte op stage en omgekeerd.
- Bij de uitwerking van een organisatiemodel is het belangrijk om voldoende tijd en ruimte te voorzien voor integratie (cyclisch gebeuren met aandacht voor transfer). Wanneer we spreken over integratie bedoelen we daarmee zowel de integratie tussen les en stage als de in-

tegratie tussen de verschillende algemene doelstellingen onderling.

De mogelijkheden van het team, infrastructuur en de visie op leren en integratie, ...bepalen de keuze voor een bepaald organisatiemodel en dus ook voor de wijze waarop tijd en ruimte wordt voorzien voor integratie:

- Bij de keuze voor thematisch/projectmatig werken is integratie groot (koppeling LPD uit verschillende AD's aan thema's/modules/projecten; thema wordt gedragen door het team.
 - Bij de keuze voor het eerder vakgebonden werken, dient de integratie opgenomen te worden door de individuele leraar.
 - Mengvormen zijn mogelijk.
- Aandacht voor verschillende settings en doelgroepen:

In elke ordeningskader/organisatiemodel kan men er voor opteren om een blok of module te splitsen in een blok 'algemene K,V,A – in relatie tot profiel 'verzorgende'; een blok 'toepassing naar kinderen binnen verschillende settings' en een blok 'toepassing naar volwassenen/ouderen binnen verschillende settings'.

2 Mogelijke ordeningskaders

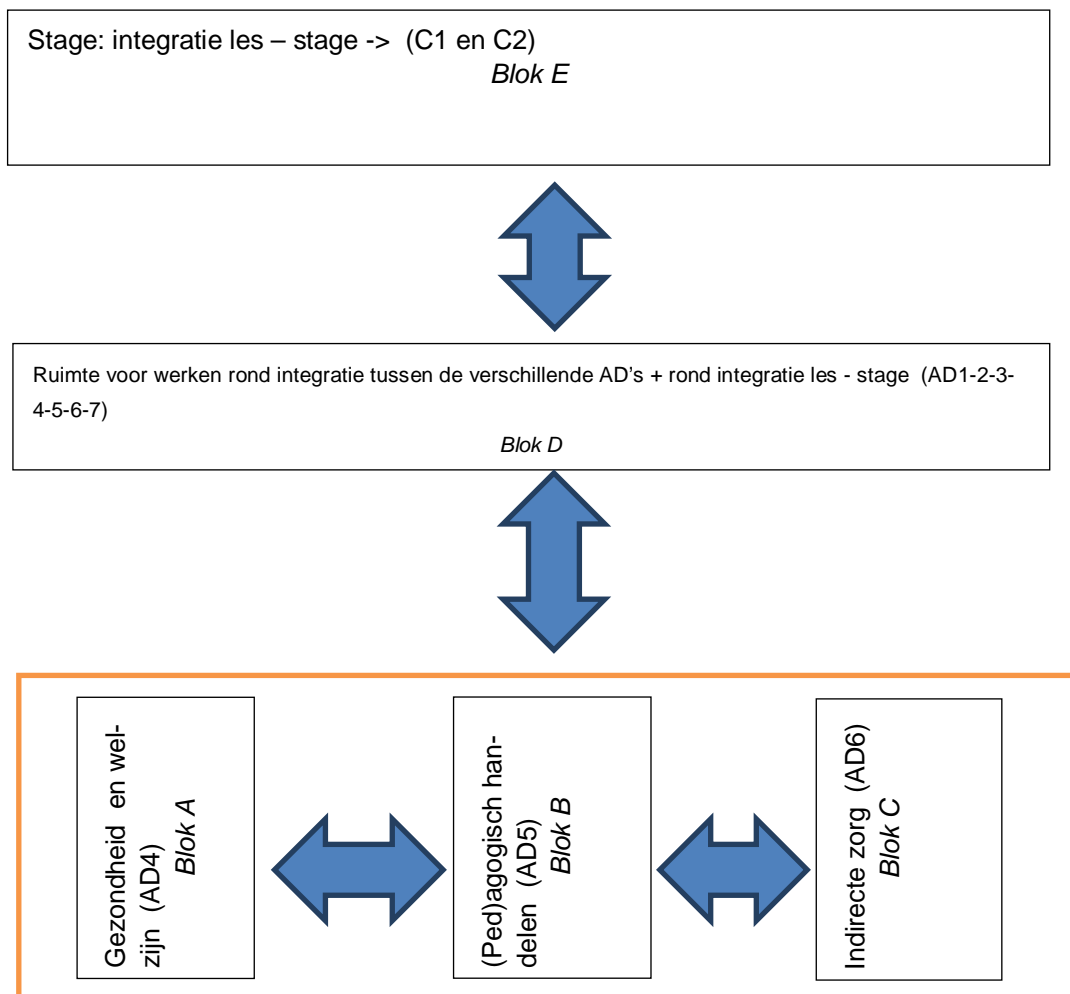
De vertaling van een pedagogisch kader in de praktijk kan uitnodigen tot het creëren van een bepaald organisatorisch kader. De concrete invulling is vaak sterk afhankelijk van de concrete schoolcontext.

We stellen enkele mogelijke ordeningskaders voor en geven per kader weer wat de mogelijke randvoorwaarde en consequenties zijn voor de organisatie.

De voorgestelde ordeningskaders zijn inspiratiebronnen voor de school en staan in relatie tot de suggesties die werden uitwerkt voor de 2de graad.

In onderstaande modellen zijn we uitgegaan van een bepaald ordeningskader (visie) waarna de verschillende leerplandoelstellingen werden geclusterd. Na de inhoudelijke uitwerking wordt er nagegaan wat het model betekent voor de organisatie.

2.1 Ordeningskader 1 (klassieke indeling: relatie met model 3.2.1 servicedocument 2de graad)

AD1, 2, 3 en 7 worden gekoppeld aan de verschillende blokken: lerarenteam spreekt af waar welke leerplandoelstellingen worden uitgewerkt. In een volgende fase kunnen leerlingen de reeds aangeleerde kennis, vaardigheden en attitudes integreren binnen de andere blokken.

Wat kan dit betekenen voor de organisatie?

Suggesties voor een tijdplanning

1u = 1 week of 32-36 uur op jaarbasis

(mogelijkheden gelden zowel voor het 5de als het 6de jaar)

Blok A	Min. 3u
Blok B	Min. 3u

Blok C	Min. 1u
Blok D	Min. 1u
Blok E	Min. 10u

Varianten zijn mogelijk:

- In 5de jaar: meer nadruk leggen op AD4 (vb. 4u voor Blok A en 2u voor Blok B) of omgekeerd (kan maar wanneer men voldoende zicht heeft op beginsituatie van de leerlingen).
- In 6de jaar meer nadruk leggen op Blok D en E in verhouding tot 5de jaar.

Voordelen van werken met dit model?

- Wat Blokken A, B en C betreft, staat ieder teamlid in voor de deskundigheid die hij/zij bezit en staat deze ook in voor E en D.
- Blokken E en D worden gedragen door het ganse team.
 - o Naar gelang de draagkracht en de mogelijkheden van het team kan men er voor opteren om binnen blokken A-D aandacht te besteden aan de integratie tussen de verschillende AD's. Blok D staat dan vooral in functie van de integratie tussen les en stage.
 - o Wanneer er een sterke teamwerking is, kan men er voor opteren om meer lestijden te besteden aan blok D en zo echt de kaart trekken van het geïntegreerd werken.
- Men kan dit model combineren met andere inhoudelijke ordeningskaders.

Randvoorwaarden voor het werken met dit model?

- De teamleden die instaan voor Blok A, B, of C dienen goed op de hoogte zijn van het ganse leerplan om voor de leerlingen de samenhang tussen de verschillende AD's tastbaar te maken. Er moeten afspraken gemaakt worden over het uitwerken van de leerplandoelstellingen van AD1, 2, 3 en 7.
- Wanneer andere teamleden dan deze van Blok A, B, C instaan voor Blokken E en D, dienen ook zij goed op de hoogte te zijn van het ganse leerplan en is regelmatig teamoverleg noodzakelijk.
- De teamleden die instaan voor de verschillende blokken dienen goed op de hoogte te zijn van de evaluatiecriteria die de andere teamleden hanteren.

2.2 Ordeningskader 2 (een holistische mensvisie als uitgangspunt – relatie met model 3.2.2 2de graad)

Clustering doelstellingen:

Ik word een verzorgende/begeleider:

7.1 De arbeids- en (stage)voorwaarden voor de verzorgende (in opleiding) verduidelijken, toelichten en aanwenden

7.4 Binnen de grenzen van de eigen deskundigheid handelen

5.4 Een emotie, een gedachte, een intentie, een gedrag/handeling in relatie tot de gebruiker herkennen en expressief uitdrukken (eigen gevoelens, gedachten,...)

Reflecteren (onderliggende doelstelling aan alle AD's)

Mijn rugzak vanuit VV:

Kwaliteitsbewust handelen (AD1)

Communiceren in een 1-1 relatie (AD2)

In een klasgroep werken, communiceren in groep (AD3)

Zorg dragen voor gezondheid en welzijn (AD4: de gezonde mens; zorg voor het eigen menselijk functioneren)

ondersteunen bij (ped)agogische activiteiten (AD5)

Zorg dragen voor maaltijden, interieur, linnen (AD6)

Zie beschrijving beginsituatie bij leerplandoelstellingen.

Vanuit een visie/kaders:

Handelen vanuit een visie op kwaliteitsbewust handelen (AD1)

Kader om gedrag en sociale interacties te duiden (5.1)

Zorg dragen voor het menselijk functioneren: verschillende patronen (AD4), eventueel ICF

Elementen in de (ped)agogische relatie verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.6 en 5.14)

Ik ondersteun (logistieke taken) en draag zorg voor (verzorgende en begeleidende taken):

De gebruiker en zijn menselijk functioneren (gezondheid en welzijn):

Gezondheid en welzijn: 4.1 - 4.3; 4.5, 4.6

Volwassenen/ouderen

Verkennen van doelgroep (context leerplan)

Verouderingsproces verduidelijken en toelichten (5.15)

De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruikers binnen de verschillende settings exploreren.(6.2)

Kinderen

Verkennen van doelgroep (context leerplan)

Mijlpalen in de ontwikkeling verduidelijken en toelichten (5.7)

De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruikers binnen de verschillende settings exploreren.(6.2)

Fysiek

AD 4: 4.4 4.7 - 4.36

AD1

Ontwikkelingsstimulerend handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker (5.8)

Belevingsgericht handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren van de gebruiker (5.16)

Psychisch en existentieel

AD1

Voor het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen zorg dragen (5.5)

Voor het welbevinden en de betrokkenheid van volwassenen/ouderen zorg dragen (5.13)

Een emotie, gedachte, intentie, een gedrag/handeling in relatie tot gebruiker herkennen en expressief uitdrukken (5.4).

Sociaal

Communiceren: AD2 en AD3

(Ped)agogisch omgaan:

Elementen in de pedagogische relatie verduidelijken, toelichten, aanwenden (5.7)

Voor het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen zorg dragen (5.5)

Voor het welbevinden en de betrokkenheid van volwassenen/ouderen zorg dragen (5.13)

activiteiten (5.9, 5.10, 5.11, 5.17, 5.18)

AD1

Zijn omgeving:Voeding, interieur, linnen

AD6, AD1

Sociale omgeving

Het belang van contacten met ouders/opvoedingsverantwoordelijken/andere personen in de kinderopvang exploreren (5.12)

Het belang van contacten met het sociaal netwerk van de volwassene/oudere exploreren (5.19)

Binnen een setting:Woonzorg

Verkennen van settings (Context leerplan)

De organisatie van de zorg voor en begeleiding van gebruikers toelichten (4.2)

Verschillende beroepscontexten exploreren waarbinnen de verzorgende en de begeleider in de kinderopvang werken (7.2)

De plaats en betekenis (visie) van huishouding binnen verschillende settings verduidelijken en toelichten (6.1)

Kinderopvang

Verkennen van settings (Context leerplan)

De organisatie van de zorg voor en begeleiding van gebruikers toelichten (4.2)

De plaats en betekenis (visie) van huishouding binnen verschillende settings verduidelijken en toelichten (6.1)

Als lid van een team, binnen een organisatie

AD3

Binnen de grenzen van de eigen deskundigheid handelen (7.4)

Ik oriënteer me op een beroep, studierichting

7.1 De arbeids- en (stage)voorwaarden voor de verzorgende (in opleiding) verduidelijken, toelichten en aanwenden

7.3 kennismaken met verschillende vormen van beroepsuitoefening (beroepsprofielen) binnen de context van de directe zorg, de kinderopvang en met de vereisten om deze beroepsvormen uit te voeren

oefenen

7.5 Keuzes motiveren vanuit reflectie op eigen mogelijkheden en beperkingen m.b.t. werken en studeren

7.6 Eigen (competentiegroei) in kaart brengen

7.7 Het belang van levenslang leren verduidelijken en toelichten

Reflecteren (alle AD's)

Wat kan dit betekenen voor de organisatie?

Suggesties voor een tijdplanning

1u = 1 week of 32-36u op jaarbasis

In onderstaande berekening gaat men er van uit dat elke 'module' (module = kadertje) zowel in het 5de als in het 6de leerjaar voorkomt. Wanneer men er voor kiest om de modules over de 2 leerjaren te verdelen, dient men de vermelde uurverdeling (= suggestie) x 2 te doen.

A: Ik word een verzorgende/begeleider + ik heb een rugzak vanuit VV + vanuit een visie – kaders
+ ik verken doelgroepen (volwassenen/ouderen + kinderen) + en settings (woonzorg + kinderopvang) + ik oriënteer me op een beroep/studierichting (min. 2u)

B: Ik ondersteun (logistieke taken) en draag zorg voor (verzorgende en begeleidende taken):

B1: De gebruiker en zijn menselijk functioneren (gezondheid en welzijn) (min. 0,5u):

- Fysiek + Psychisch en existentieel (min. 2,5u)
- Sociaal (min. 2u)

B2: Zijn omgeving:

- Voeding, interieur, linnen (min. 2u)
- Sociale omgeving (min. 0,5u)

C: Als lid van een team en binnen een organisatie (min. 0,5u)

D: C1 + C2 (stage): min. 10u

Suggesties voor de organisatie van dit model

Wanneer er op de school wordt gekozen voor een vast uurrooster per week, kan men dit ordeningskader combineren met model 2.1. Het ordeningskader is in deze optie een houvast voor het uitwerken van een jaarplanning en geeft leerlingen een overzicht van de studierichtingen en van de samenhang tussen de verschillende inhoudelijke elementen van de studierichting.

Men kan kiezen voor een eerder modulair model:

- De modules die in de tijdsplanning onder A vallen komen best aan bod in het 5de leerjaar en kunnen makkelijk worden gekoppeld aan het uitvoeren van logistieke taken (eerste groeiniveau op stage). De modules: Ik oriënteer me op een beroep/studierichting en doelgroepen (verouderingsproces + ontwikkeling) in relatie tot settings kunnen beter worden gespreid over 2 jaren (starten met verkenning en vervolgens uitdiepen).
- De overige modules die onder B en C vallen, komen best in beide jaren voor.

Men kan ook kiezen voor een combinatie van beide mogelijkheden: een vast uurrooster waarbinnen men de ruimte heeft om bepaalde modules projectmatig of thematisch aan te pakken.

Voordelen van werken met dit model

Leerlingen ervaren dat de studierichting een geheel vormt.

De verschillende modules zijn gekoppeld aan verschillende AD's. Leerlingen ervaren zo dat zorgen voor en of begeleiden van gebruikers vanuit een totaalvisie, ook een totaalgegeven is (integratie tussen de verschillende AD's). Dit bevordert de transfer naar stage.

Randvoorwaarden voor werken met dit model

Vermits de meeste modules gekoppeld zijn aan meerdere AD's, betekent dit dat leraren deze modules in teamverband dienen uit te werken of dat ze expertise hebben m.b.t. meerdere AD's.

Leraren dienen op de hoogte te zijn van de evaluatiecriteria die in de verschillende modules worden gehanteerd en van de samenhang tussen de verschillende modules.

2.3 Ordeningskader 3 (naar patronen/domeinen/diagnosen in de gezondheidszorg – samenhang met model 3.2.3: 2de graad VV)

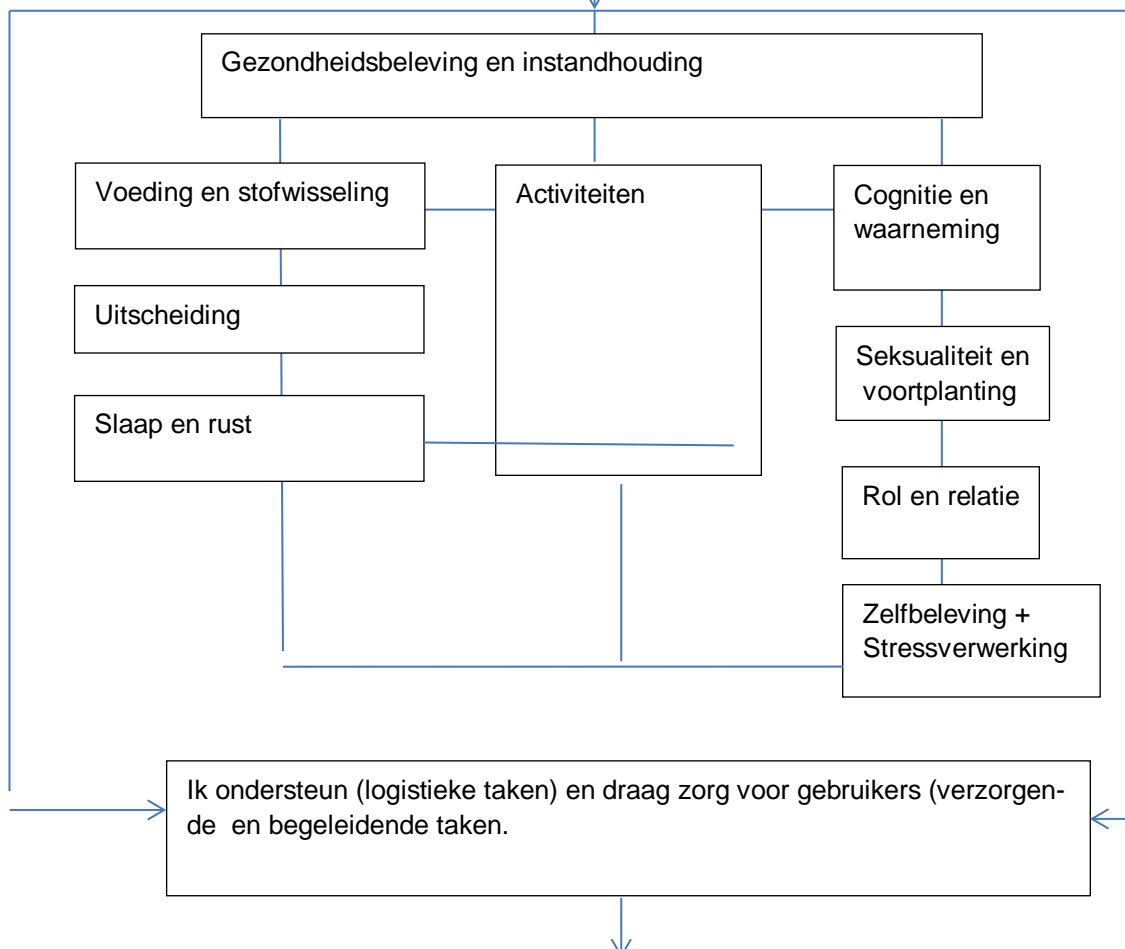
Ik word verzorgende/begeleider in de kinderopvang

Mijn rugzak vanuit VV

Waarden en overtuigingen
Visies en kaders

Oriënteren op doelgroepen/settings

Oriënteren op beroepen binnen directe en indirecte zorg + studiekeuze

**Als verzorgende, binnen het kader van zorg- en bijstandsverlening, zorg verlenen vanuit een totaalvisie.
Als voorbereiding en oriëntatie op het functioneren als zorgkundige, zorg verlenen vanuit een totaalvisie.
Als voorbereiding en oriëntatie op het functioneren als begeleider in de kinderopvang, kinderen begeleiden vanuit een totaalvisie.**

Clustering doelstellingen:

Ik word verzorgende/begeleider in de kinderopvang

7.1 De arbeids- en (stage)voorwaarden voor de verzorgende (in opleiding) verduidelijken, toelichten en aanwenden

7.4 Binnen de grenzen van de eigen deskundigheid handelen

5.4 Een emotie, een gedachte, een intentie, een gedrag/handeling in relatie tot de gebruiker herkennen en expressief uitdrukken (eigen gevoelens, gedachten,...)

Reflecteren: alle AD's

Mijn rugzak vanuit VV

Kwaliteitsbewust handelen (AD1)

Communiceren in een 1-1 relatie (AD2)

In een klasgroep werken, communiceren in groep (AD3)

Zorg dragen voor gezondheid en welzijn (AD4: de gezonde mens; zorg voor het eigen menselijk functioneren)

ondersteunen bij (ped)agogische activiteiten (AD5)

Zorg dragen voor maaltijden, interieur, linnen (AD6)

Zie beschrijving beginsituatie bij leerplandoelstellingen.

Waarden en overtuigingen - Visies en kaders

Handelen vanuit een visie op kwaliteitsbewust handelen (AD1)

Kader om gedrag en sociale interacties te duiden (5.1)

Zorg dragen voor het menselijk functioneren: verschillende patronen (AD4), eventueel ICF

Elementen in de (ped)agogische relatie verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.6 en 5.14)

Oriënteren op doelgroepen en settings

Volwassenen/ouderen

Verkennen van doelgroep (context leerplan)

Verouderingsproces verduidelijken en toelichten (5.15)

De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruikers binnen de verschillende settings exploreren.(6.2)

Kinderen

Verkennen van doelgroep (context leerplan)

Mijlpalen in de ontwikkeling verduidelijken en toelichten (5.7)

De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruikers binnen de verschillende settings exploreren.(6.2)

Woonzorg

Verkennen van settings (Context leerplan)

De organisatie van de zorg voor en begeleiding van gebruikers toelichten (4.2)

Verschillende beroepscontexten exploreren waarbinnen de verzorgende en de begeleider in de kinderopvang werken (7.2)

De plaats en betekenis (visie) van huishouding binnen verschillende settings verduidelijken en toelichten (6.1)

Kinderopvang

Verkennen van settings (Context leerplan)

De organisatie van de zorg voor en begeleiding van gebruikers toelichten (4.2)

De plaats en betekenis (visie) van huishouding binnen verschillende settings verduidelijken en toelichten (6.1)

Oriënteren op beroepen + studiekeuze

7.1 De arbeids- en (stage)voorwaarden voor de verzorgende (in opleiding) verduidelijken, toelichten en aanwenden

7.3 kennismaken met verschillende vormen van beroepsuitoefening (beroepsprofielen) binnen de context van de directe zorg, de kinderopvang en met de vereisten om deze beroepsvormen uit te oefenen

7.5 Keuzes motiveren vanuit reflectie op eigen mogelijkheden en beperkingen m.b.t. werken en studeren

7.6 Eigen (competentiegroei) in kaart brengen

Bemerking: Binnen alle volgende modules komt zowel het perspectief van de verzorgende/begeleider als het perspectief van de gebruiker aan bod.

Gezondheidsbeleving en instandhouding

AD4: 4.1- 4.9; 4.16; 4.21;4.26;4.31

AD1 en AD2

Voeding en stofwisseling

AD4: 4.10- 4.14 + 4.4

AD6: 6.3; 6.5; 6.7; 6.8; 6.9; 6.15

AD1 en AD2

Uitscheiding

AD4: 4.15 - 4.19

AD1 en AD2

Slaap en rust

AD4: 4.25 - 4.29

AD6: 6.12

AD1 en AD2

Activiteiten

AD4: 4.20-4.24

AD6

AD1 en AD2

AD5: 5.9 tot 5.11; 5.17-5.18

Cognitie en waarneming

AD4: 4.30-4.34

AD5: 5.4; 5.13; 5.8; 5.16; (5.7; 5.15)

AD1 en AD2

Seksualiteit en voortplanting

AD4: 4.35

Rol en relatie

AD1: 1.3

AD5: 5.4; 5.7; 5.8; 5.12; 5.15; 5.19

AD2 en AD3

Zelfbeleving en stressverwerking

AD1: 1.3

AD5: 5.4; 5.8; 5.13; 5.16

AD 2 en AD3

Ik ondersteun (logistieke taken) en draag zorg voor (verzorgende en begeleidende taken); **competenties:** stage (logistieke taken + verzorgende en begeleidende taken) + aandacht aan integratie tussen de verschillende AD's en aan integratie les - stage.

Wat kan dit betekenen voor de organisatie?

Suggesties voor een tijdplanning:

1u = 1 week of 32-36u op jaarbasis

In onderstaande tijdsindeling gaan we er vanuit dat elke module zowel in het 5de als in het 6de leerjaar wordt georganiseerd. Indien men er voor kiest om modulair te werken en om bepaalde modules over de 2 leerjaren te plannen, dient men de uren x2 te vermenigvuldigen.

A: Ik word verzorgende/begeleider + Mijn rugzak vanuit VV + Waarden en overtuigingen + oriënteren op doelgroepen/settings + ik oriënteer me op een beroep/studierichting (min. 2u)

B: Gezondheidsbeleving en instandhouding (0,5u) + Voeding en stofwisseling (1,5u) + Uitscheiding (0,5u) + Slaap en rust (0,5u)+ Activiteiten (2u) (Totaal blok B: min. 5u)

C: Cognitie en waarneming + seksualiteit en voortplanting + rol en relatie + zelfbeleving en stressverwerking (min.3u)

D: Ik draag ondersteun en draag zorg voor gebruikers + C1 en C2: min. 10u

Suggesties voor de organisatie van dit model

De meeste modules zijn gekoppeld aan meerdere algemene doelstellingen. Men kan er voor kiezen om de modules in teamverband uit te werken. Men kan dus meerdere deskundigen/leraren laten instaan voor 1 module om men kan een module toewijzen aan leraren die deskundigheid hebben omtrent meerdere algemene doelstellingen.

Men kan er voor opteren om dit model te combineren met model 2.1. Dan biedt dit ordeningskader houvast voor de uitwerking van de jaarplanning.

Men kan de inhoudelijke modules ook hanteren als basis voor de organisatie. Wanneer 1 persoon instaat voor een module, moet men uitgaan van jaaropdrachten.

Men kan er voor opteren om een aantal modules in vorm van projecten aan te bieden.

Voordelen van werken met dit model?

Leerlingen ervaren de samenhang tussen de verschillende algemene doelstellingen (integratie tussen de verschillende AD's). Dit vergemakkelijkt de transfer naar stage.

Randvoorwaarden voor het werken met dit model?

Het team moet bereid zijn om componentoverschrijdend te werken of als team modules samen uit te werken en te dragen.

Als je er voor kiest om modulair te werken, moet het voor de school mogelijk zijn om op bepaalde momenten extra lokalen ter beschikking te hebben. (geen vaste spreiding per week).

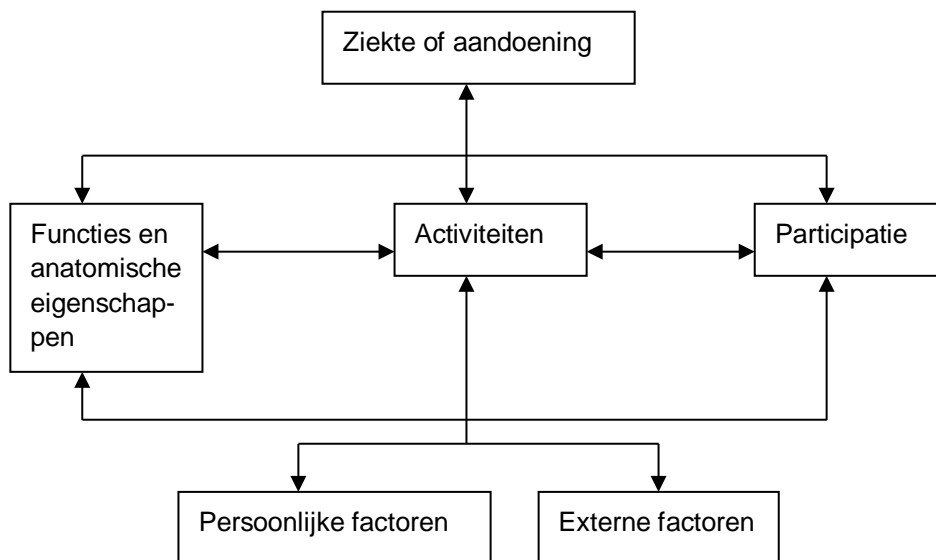
BIJLAGEN:

1 Theoretische achtergrond bij kaders leerplan (AD4)

Deze ordening past volledig binnen de visie van een holistisch dynamisch en emancipatorisch mensbeeld en totaalzorg. (cf. eerste algemene doelstelling)

Gezondheid is een toestand van volledig fysiek, sociaal en mentaal welbevinden. Gezondheid is geen doel op zich maar een middel om individuen te helpen hun mogelijkheden te realiseren! (WHO)

We baseerden ons voor de uitwerking van de doelstellingen m.b.t. gezondheid en welzijn op het ICF-schema (Internationale Classificatie van het menselijk functioneren – World Health Organisation) Dit schema helpt om de huidige bij de WHO gangbare opvattingen over de wisselwerking tussen de verschillende componenten in beeld te brengen. (vgl. WHO/RIVM,2002,p.19)²⁶

“De ICF is een voorbeeld van een multidisciplinaire classificatie en biedt een gestandaardiseerd begrippenapparaat voor de beschrijving van het menselijk functioneren en de problemen die daarin kunnen optreden. Bovendien bevordert dit begrippenapparaat een eenduidig taalgebruik binnen een multidisciplinair team (artsen, verpleegkundigen, zorgkundigen, paramedici,...).

Met behulp van de ICF kan het **menselijk functioneren** worden beschreven vanuit drie verschillende perspectieven:

- 1 het perspectief van het menselijk organisme
- 2 het perspectief van het menselijk handelen
- 3 het perspectief van de mens als deelnemer aan het maatschappelijk leven.

Het eerste perspectief is uitgewerkt in twee afzonderlijke classificaties, de classificatie van de *functies* van het organisme en de classificatie van de anatomische eigenschappen. Het tweede en derde perspectief zijn uitgewerkt in de classificatie van *activiteiten* en *participatie*. De ICF ordent op systematische wijze verschil-

²⁶ Els Albersnagel, Ype van der Brug, Diagnosen, interventies en resultaten, Wolters-Noordhoff (2007), p. 50

lende domeinen betreffende aspecten van het menselijk functioneren die verband kunnen houden met een gezondheidsprobleem.

De term 'menselijk functioneren' in de titel verwijst naar functies, anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie. Door de neutrale formulering kunnen dus met de ICF positieve aspecten van het menselijk functioneren worden beschreven. Dit is zinvol omdat het in de hulpverlening ook belangrijk is om vast te leggen wat iemands sterke kanten zijn. Slechts met een totaalbeeld van het afwijkende/zwakke en het ongestoorde/sterke is een bruikbare prognose te bepalen en wordt het helder waarop men met verrichtingen en interventies kan inspelen. Omdat het belangrijk is om kernbegrippen duidelijk af te bakenen, zijn de definities uit de ICF opgenomen. (zie tabel hieronder)

Bij problemen met het menselijk functioneren komt de term 'functioneringsprobleem' in beeld. Functioneringsproblemen verwijzen naar stoornissen (zoals pijn, kortademigheid,...), beperkingen (zoals moeite met eten, drinken, wassen en kleden) en participatieproblemen (werkloosheid, sociaal isolement).

Daarnaast bevat de ICF een lijst met externe factoren (klimaat, geluid, sociale normen) en worden *persoonlijke factoren* genoemd (zoals leeftijd, geslacht, levensstijl) die van invloed kunnen zijn op functies, anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie.

Wanneer we teruggaan naar het schema hierboven, kunnen we dit lezen als een model van het menselijk functioneren. Het model dient als volgt geïnterpreteerd te worden: het menselijk functioneren wordt gezien in het licht van een wisselwerking, een complexe relatie tussen een aandoening of ziekte enerzijds, en de externe en persoonlijke factoren anderzijds. De wisselwerking tussen al deze aspecten heeft een dynamisch karakter: interventies op één aspect of factor kunnen in beginsel veranderingen teweeg brengen in andere daaraan gerelateerde aspecten of factoren. De interacties zijn specifiek en staan niet in een voorspelbare één-op-één-relatie tot elkaar. De interactie vindt plaats in beide richtingen: de aanwezigheid van functioneringsproblemen kan van invloed zijn op een aandoening of een ziekte. Vaak lijkt het redelijk een beperking te vooronderstellen op grond van één of meer stoornissen, of een participatieprobleem op grond van één of meer beperkingen. Het is echter van belang de gegevens betreffende deze constructen onafhankelijk van elkaar te verzamelen en vervolgens mogelijke relaties en causale verbanden te onderzoeken. Voor een volledige beschrijving van het functioneren zijn alle componenten van belang.

In het schema zijn ook de externe en persoonlijke factoren opgenomen om te tonen dat ook zij van invloed zijn op iemands gezondheidstoestand en de mate van iemands functioneren bepalen.²⁷

ICF-definities:

In het kader van de gezondheid zijn de volgende definities van toepassing (WHO):

Functies: fysiologische en mentale eigenschappen van het menselijk organisme

Anatomische eigenschappen: positie, aanwezigheid, vorm en continuïteit van onderdelen van het menselijk lichaam. Tot de onderdelen van het menselijk organisme worden gerekend lichaamsdelen, orgaanstelsels, organen en onderdelen van organen.

Stoornissen: afwijkingen in of verlies van functies of anatomische eigenschappen.

Activiteiten: onderdelen van iemands handelen.

Beperkingen: moeilijkheden die iemand heeft met het uitvoeren van activiteiten.

Participatie: iemands deelname aan het maatschappelijk leven.

Participatieproblemen: problemen die iemand heeft met het deelnemen aan het maatschappelijk leven.

Externe factoren: iemands fysiek en sociale omgeving.

Persoonlijke factoren: iemands individuele achtergrond.

27

8 -51

In de tweede graad hebben we aandacht besteed aan het menselijk functioneren van de 'gezonde mens'. Het is belangrijk om eerst aandacht te besteden aan de elementen (functies, anatomische eigenschappen, persoonlijke en externe factoren) betreffende de gezonde mens te bespreken alvorens nu in de derde graad ook aandacht te besteden aan aandoeningen en ziektes en hun invloeden op het menselijk functioneren.

Keuze van rubrieken?

De keuze van de rubrieken is gebaseerd op systemen van verpleegkundige classificaties: Nanda, CDV (gebaseerd op voorganger van ICF), patronen van Gordon.

We geven hieronder een beschrijving van de rubrieken:

“Gezondheidsbeleving en instandhouding:

Beschrijft het door de cliënt beleefde patroon van gezondheid en welbevinden en de wijze waarop gezondheid wordt gehanteerd. Inclusief de eigen persoonlijke opvatting van de gezondheidstoestand in relatie tot huidige activiteiten en toekomst. Eveneens inclusief de individuele hantering van gezondheidsrisico's en gezondheidsgedrag in het algemeen, zoals consistentie van zowel mentaal als lichamelijke gezondheidsbevorderend gedrag, alsmede de hantering van medische of verpleegkundige voorschriften en vervolgspraken betreffende de zorgverlening.

Voeding en stofwisseling:

Beschrijft het patroon van voedsel- en vochtconsumptie in relatie tot de stofwisselingsbehoefte en indicatoren betreffende de beschikbaarheid van voeding in de directe omgeving. Inclusief het individuele voedingspatroon, zoals het dagelijks tijdstip van de maaltijden, soort en hoeveelheid van geconsumeerd voedsel en vocht, specifieke voorkeuren en het gebruik van voedsel- of vitaminesupplementen. Inclusief het patroon van borst- en kindervoeding. Inclusief informatie over huidverwonding en het algemene herstelvermogen. Inclusief de conditie van de huid, haren, nagels, slijmvliezen en tanden, lichaamstemperatuur, lengte en gewicht.

Uitscheiding

Beschrijft het patroon van uitscheidingsfuncties (darmen, blaas en huid). Inclusief de individueel beleefde regelmaat van uitscheidingsfuncties, bepaalde gewoontes of het gebruikmaken van laxantia en elke verandering of verstoring van ritme en wijze van ontlasting, uiterlijk of hoeveelheid. Inclusief hulpmiddelen voor regeling van de uitscheiding.

Activiteit

Beschrijft het patroon van oefening, activiteit, ontspanning en recreatie. Inclusief de algemene dagelijkse levensactiviteiten die energie behoeven zoals hygiëne (excl. toilethygiëne), koken, inkopen doen, eten, werken en huishoudelijke werkzaamheden. Type, frequentie en mate van inspanning, w.o. sportbeoefening op individueel niveau zijn hier inbegrepen. Factoren die individueel ingrijpen op verwachte of gewenste resultaten zoals neuromusculaire invloeden, dyspnae, angina of spierkramp ten gevolge van inspanning en cardio/pulmonaire kenmerken, zijn indien van toepassing inbegrepen. Eveneens inbegrepen zijn activiteiten ter ontspanning en recreatie op individueel niveau alsook in groepsverband. De nadruk ligt op de activiteiten die voor het individu het meest belangrijk zijn.

Slaap en rust

Beschrijft het patroon van slaap, rust en ontspanning. Inclusief het slaap- en rustpatroon gedurende 24 uur (dag/nachtritme). Inbegrepen zijn de persoonlijke beleving van de kwaliteit en kwantiteit van slaap en de beleving van het energieniveau. Eveneens inbegrepen zijn hulpmiddelen zoals medicatie en slaaprituelen.

Cognitie en waarneming

Beschrijft het sensore waarnemings- en denkpatroon. Inclusief gezichtsvermogen, gehoor, smaak, gevoel (tastzin) of reuk en compenserende hulpmiddelen. Informatie betreffende pijn en pijnhantering zijn inbegrepen. Cognitieve functies zoals taal, geheugen, en het vermogen besluiten te nemen, zijn eveneens inbegrepen.

Seksualiteit en voortplanting

Beschrijft het patronen van de mate van tevredenheid of ontevredenheid op seksueel gebied; beschrijft het patroon van de voortplanting. Inclusief de door het individu beleefde mate van tevredenheid of verstoring in de beleving van seksualiteit. Tevens zijn de vrouwelijke voortplantingsstadia, pre- en post-menopauze en alle beleefde problematiek inbegrepen.

We noteren ook volgende patronen die eerder aanbod komen in andere algemene doelstellingen:

Zelfbeleving

Beschrijft de zelfbeleving en het zelfconcept. Inclusief de houding ten opzichte van hem/haarzelf, beleving van de eigen mogelijkheden (cognitief, affectief of fysiek), lichaamsbeeld, identiteit, algemeen waardepatroon en algemeen emotioneel patroon. Lichaamstaal in de vorm van houding, beweging, oogcontact, stemgebruik en spreekgewoonten zijn inbegrepen.

Rol en relatie

Beschrijft het patroon van rollen en relaties. Inclusief de beleving van de belangrijkste rollen en verantwoordelijkheden van het individu in de huidige leefsituatie. De mate van tevredenheid of verstoring in relatie tot familie-, werk- of sociale rollen en verantwoordelijkheden zijn inbegrepen.

Coping en stresstolerantie

Beschrijft het algemene copingpatroon en de effectiviteit daarvan in termen van stresstolerantie. Inclusief de reserves van het individu en de capaciteit om weerstand te bieden bij bedreiging van de eigen integriteit, wijzen om met stress om te gaan, familie of andere sociale ondersteuningsstructuren en inschatting van de eigen mogelijkheden om situaties te reguleren en te hanteren.

Waarden en levensovertuiging

Beschrijft het patroon van waarden en normen, doelen en overtuigingen (inclusief spirituele) die richting geven aan keuzen en beslissingen. Inclusief wat van levensbelang geacht wordt, de kwaliteit van leven, en waar te nemen conflictuerende waarden, normen, overtuigingen of verwachtingen die verband houden met gezondheid.²⁸

²⁸ Diagnosen, interventies en resultaten, bijlage 5, p.294-295.

2 Problematiek rond nagels en juwelen in het studiegebied

De laatste tijd is er nogal wat commotie tussen leerlingen en leerkrachten i.v.m. het niet mogen hebben van gelnagels en dragen van festivalbandjes tijdens de lessen voeding. Vanuit het werkplaatsreglement van de didactische leskeukens en het schoolreglement zijn deze verboden. Maar de spanning hieromtrent stijgt en de discussies laten niet op zich wachten.

De tv-koks zijn wat dat betreft ook geen toonbeeld van wettelijkheid. Sergio Herman draagt hype polshorloge en festivalbandjes, Sofie Lemaire draagt felgekleurde nagellak of gelnagels,... Bijgevolg ligt het wettelijk verbod van nagellak en juwelen in de voeding bij jongeren, maar ook bij leraren, heel gevoelig.

Voedselveiligheid is echter een zaak van iedereen. Ook in scholen, internaten en onderwijsinstellingen dient er aandacht te zijn voor voedselveiligheid. Dit kadert ook binnen het gezondheidsbeleid van de school.

Het is goed dat onderwijsinstellingen zo ruim mogelijk geïnformeerd zijn over de Europese en federale wetgeving inzake voedselveiligheid, en ook hun leerlingen hierover informeren en sensibiliseren. De punten van goede hygiëne nakomen en de autocontrole ervan door de onderwijsinstelling verlaagt sterk de voedselrisico's.

De Europese en federale wetten op de voedselveiligheid en levensmiddelenhygiëne stellen goede hygiënepraktijken (GHP's) voorop. Deze wetten op voedselveiligheid zijn van toepassing op allen die voedsel verstrekken aan derden. In de didactische leskeukens in studiegebied Personenzorg en in de eerste graad wordt een enkele keer eens voor derden gekookt. Bijgevolg is de letter van de wet niet echt van toepassing op ons studiegebied en op de eerste graad. In de geest van de wet is het goed te sensibiliseren en te informeren want we leiden leerlingen op die mogelijks een beroep zullen uitoefenen waarbij de wetgeving wel strikt zal moeten worden nageleefd. Attitudevorming en gedragsveranderingen reeds in onderwijs stimuleren is dus aangewezen.

Voor studiegebied Voeding kan er bijgevolg geen discussie zijn.

Maar waar stellen we de grenzen in het studiegebied Personenzorg en in de eerste graad?

Vanuit louter strikte wetgeving vallen onze didactische leskeukens waar leerlingen voor zichzelf koken niet onder deze wetten die de voedselveiligheid afdwingen en controle mogelijk maken.

Didactische activiteiten waarbij de bereide voedingsmiddelen geconsumeerd worden door de personen die ze bereid hebben, hebben bijgevolg geen registratie en toelating door het FAVV nodig.

Het departement onderwijs ziet bij haar doorlichtingen toe op de naleving van preventie en veiligheid en op het aanleren van de leerplandoelstellingen. Wat voedselveiligheid betreft geldt de vigerende wetgeving onder de aandacht brengen, aanleren en doen naleven. Het inzicht verschaffen dat dergelijke zaken heel veel micro-organismen verbergen en tot kruisbesmetting kan leiden is al een deel van de oplossing. Weten waarom dergelijke richtlijnen worden vooropgesteld brengt begrip met zich mee.

De goede hygiënepraktijken van persoonlijke hygiëne zijn o.a.

- Strikte persoonlijke hygiëne
- Regelmatig handenwassen
- Hygiënisch werken, wondjes afdekken
- Beschermende kledij
- Geen juwelen, lange nagels, nagellak, valse nagels...

De wetgeving vertrekt steeds van risicoanalyse: is het dragen van deze juwelen en nagellak een potentieel gevaar voor de volksgezondheid? Scholen zouden hierop kunnen stellen: neen want koken voor eigen gebruik; en zo ja, als zou blijken dat dit toch een kritisch punt is, hoe kunnen we dan dit kritisch punt onder controle houden? (HACCP – hazard analysis critical controlpoints)

Bij de weinige momenten van koken voor derden gelden de FAVV-richtlijnen voor gelegenhedenverkoop. Hierin wordt duidelijk gesteld:

“Er wordt aangepaste en propere kledij gedragen bij de bereiding van voedingsmiddelen. Er mogen geen juwelen aan de handen en onderarmen gedragen worden en nagels dienen kort, schoon en ongelakt te zijn.”

Scholen zouden dus festivalbandjes en gelnagels/nagellak kunnen tolereren bij bereiden van levensmiddelen voor eigen gebruik. Maar maken deze richtlijn afdwingbaar bij ieder gelegenhedenont-haal en –verkoop maar ook op stage-activiteiten, net zoals het FAVV vooropstelt.

De oplossing ligt dan voor de hand: op dergelijke oefen- en leermomenten waarop derden zijn uitgenodigd of waarbij de leerling stage loopt wordt van de leerling dan gevraagd

- **zich te ontdoen van nagellak vooraleer te beginnen aan de bereidingen**
- **juwelen en festivalbandjes uit te doen**
- **indien dit uitzonderlijk niet mogelijk is (gelnagels) wegwerphandschoenen te dragen**

Op deze manier maken we duidelijk dat bij professionele voedingsactiviteiten de wetgeving ten volle geldt. Zo leren we leerlingen toch wel met wetgeving rekening te houden.

Dezelfde discussie stelt zich ook bij het dragen van haarnetjes. Dit kan dus ook op eenzelfde manier worden benaderd en aangepakt.

Hopelijk kan deze interpretatie consensus brengen om met gezond verstand gezond te laten handelen.

Ingrid Molein

Pedagogisch begeleider studiegebied personenzorg Bisdom Gent.

BIJLAGE: Concordantie Pedagogisch raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters en Leerplan Verzorging

Kind en Gezin ontwikkelde een Pedagogisch raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters. U kan een digitale versie van dit raamwerk hier vinden:

<http://www.kindengezin.be/kinderopvang/sector/werkinstrumenten/pedagogische-raamwerk/>

In deze bijlage vindt u de concordantie tussen het raamwerk en het leerplan Verzorging.

Merk op: we vermelden telkens de meest rechtstreekse linken met doelstellingen. Meerdere linken zijn uiteraard mogelijk.

*Pedagogisch raamwerk werd geschreven voor voorzieningen in de kinderopvang. In het specialisatiejaar kinderopvang worden verschillende items uitgediept. In de **studierichting Verzorging** lijkt het ons belangrijk om **als leraar het raamwerk als referentiekader te hanteren** bij het uitwerken van de doelstellingen m.b.t. kinderen.*

In derde graad verzorging is het belangrijk dat leerlingen weten hoe het raamwerk eruit ziet en wat zij daar nu al rond leren én wat in het specialisatiejaar Kinderopvang aan bod komt.

INLEIDING

Een pedagogisch raamwerk: wat, waarom, voor wie? Zie AD 1.2. en AD 7.2

De referentiekaders voor het pedagogisch raamwerk zoals bv. Kinderrechten komen aan bod in het specialisatiejaar.

Rond het decreet voor opvang van baby's en peuter wordt er gewerkt in doelstelling 7.4.

Visie van dit pedagogisch raamwerk

Wordt vooral uitgewerkt in Kinderopvang. Wel belangrijk om als leraar uitwerking van doelen te kaderen binnen deze visie.

OPDRACHTEN

Wat de kinderopvang voor kinderen doet

1. zorg dragen voor het welbevinden van kinderen
5.5, AD4 en AD6, 5.8
2. rijke ontplooiingskansen voor elk kind bieden
5.6, 5.8, 5.9, 5.10, 5.11
3. erkennen van en bijdragen tot verbondenheid
AD1: respectvol handelen, AD2: 2.2; AD5: 5.6

Wat de kinderopvang voor ouders doet

In Verzorging is het belangrijk dat leerlingen exploreren hoe en waarom men in de kinderopvang ouders betreft bij de kinderopvang (5.12: belang van onthaal en contacten met ouders/opvoedingsverantwoordelijken). In doelstelling 7.2 komen de functies van de kinderopvang aan bod.

Verdere uitwerking gebeurt in het specialisatiejaar.

4. samen de opvoeding gestalte geven
5. verbreden van de gezinsopvoeding
6. maatschappelijke participatie mogelijk maken
7.2 (sociale functie)
7. erkennen van en bijdragen tot verbondenheid

Wat de kinderopvang voor de samenleving doet

Deze aspecten komen vooral aan bod in het specialisatiejaar.

8. voorbereiden op de samenleving
9. zorgen voor inclusie en sociale cohesie
1.3
10. bijdragen tot ecologisch bewustzijn
11. voorbereiden op levenslang leren

UITGANGSPUNTEN

Hoe de kinderopvang naar kinderen kijkt

1. elk kind is uniek
1.1, 5.5, 5.6
2. het geheel is meer dan de som van de delen: holistisch kijken
1.1, 1.3
3. het leven in groep beïnvloedt wie een kind is
5.1, 5.2, 5.5, 5.9, 5.10
4. het kind heeft een actieve rol
5.6

Hoe de kinderopvang naar gezinnen kijkt

Wordt vooral uitgewerkt in specialisatiejaar.

5. competente gezinnen
6. wederkerige relaties
7. mensen verbinden

Hoe de kinderopvang naar de samenleving kijkt

8. respect voor diversiteit
1.1, 1.3 (*verder uitgewerkt in specialisatiejaar*)
9. opvoeden in een inclusieve en democratische samenleving
specialisatiejaar
10. opvoeden voor een duurzame samenleving
AD5 (omgaan met materialen), AD6,

HOE PEDAGOGISCH HANDELEN

Handelen ten aanzien van kinderen

1. Medewerkers werken vanuit een holistische aanpak
1.1, 5.5, 5.6, 4.1
2. Medewerkers zorgen ervoor dat kinderen zich emotioneel veilig voelen
1.3, 1.6, 5.5
3. Medewerkers zijn sensitief
5.6, 4.7
4. Medewerkers hebben een actieve en stimulerende rol
5.6, 5.7, 5.8, 5.10, 5.11
5. Medewerkers geven kansen op autonomie
5.6
6. Medewerkers stemmen hun aanpak af op elk kind afzonderlijk
1.4 In Verzorging is het belangrijk dat men leert rekening houden met individualiteit van kind/gebruiker. Het afstemmen van het eigen handelen op elk kind afzonderlijk verwachten we pas in het specialisatiejaar.
7. Medewerkers leren kinderen samenleven

AD2, 5.9, 5.10

8. Medewerkers bieden elk kind geïntegreerde ontplooiingskansen (1.4, 1.10, 5.5, 5.6, 5.8, 5.10, 5.11) op de vier ervaringsgebieden
- Ervaringsgebied 'ik en de ander':
 - Positieve identiteit (5.5, 5.6 – verder uitgediept in specialisatiejaar)
 - Emotionele ontwikkeling (5.7: *mijlpalen*)
 - Sociale ontwikkeling (5.7: *mijlpalen*)
 - Verbondenheid (5.7, 5.9, 5.10)
 - Zin voor initiatief (5.6)
 - Ervaringsgebied 'lichaam en beweging':
 - Bewegen (4.24, 5.7, 6.3)
 - Manipuleren (4.24, 5.7)
 - Ervaringsgebied 'communicatie en expressie': (4.34)
 - Taalontwikkeling (5.7: *mijlpalen*, 2.2)
 - Meertaligheid (*specialisatiejaar*)
 - Non-verbale expressie (2.2, 5.7)
 - Creatieve expressie (5.8, 5.10, 5.11: *wordt uitgediept in specialisatiejaar*)
 - Ervaringsgebied 'verkennen van de wereld':
 - Fysieke wereld (5.10, 5.11, AD6)
 - Verstandelijke ontwikkeling (5.7: *mijlpalen*)
 - Maatschappelijke wereld (5.10, 5.11)
 - Diversiteit (1.3 *wordt uitgediept in specialisatiejaar*)

Wenken:

- Stimuleer leerlingen om bij de keuze voor een activiteit/aanbod meerdere ervaringsgebieden aan te spreken.
- Leerlingen benoemen bij een activiteit steeds de ervaringsgebieden die ze aanspreken. Vb. ook neerslag hiervan in stageverslag/GIP/....

Handelen ten aanzien van gezinnen

Wordt in verzorging enkel *geëxploreerd*.

9. Medewerkers en gezinnen leren elkaar kennen
5.12
10. Inspraak van en systematisch overleg met gezinnen
5.12

Handelen ten aanzien van de samenleving

11. Erkennen en waarderen van diversiteit
1.3, 5.5: *wordt uitgediept in specialisatiejaar*
12. Samenwerken met andere voorzieningen en diensten
specialisatiejaar

Wat is er nodig om dit allemaal te realiseren?

1. Reflectieve medewerkers
1.10 (*observeren, interpreteren*), 1.11, 2.5, 3.7, 4.36, 5.20, 6.16
2. Ondersteuning van medewerkers
1.2, 3.1, 3.2
3. Leiderschap
1.2, 3.2
4. Een competente voorziening
1.2, 3.1, 3.2

5. Observeren, documenteren, evalueren en bijsturen
1.4, 1.10